ޖަނަވަރީ 2026 | ނަންބަރު: 40

ދިވެހި ސިފައިންގެ މަޖައްލާ

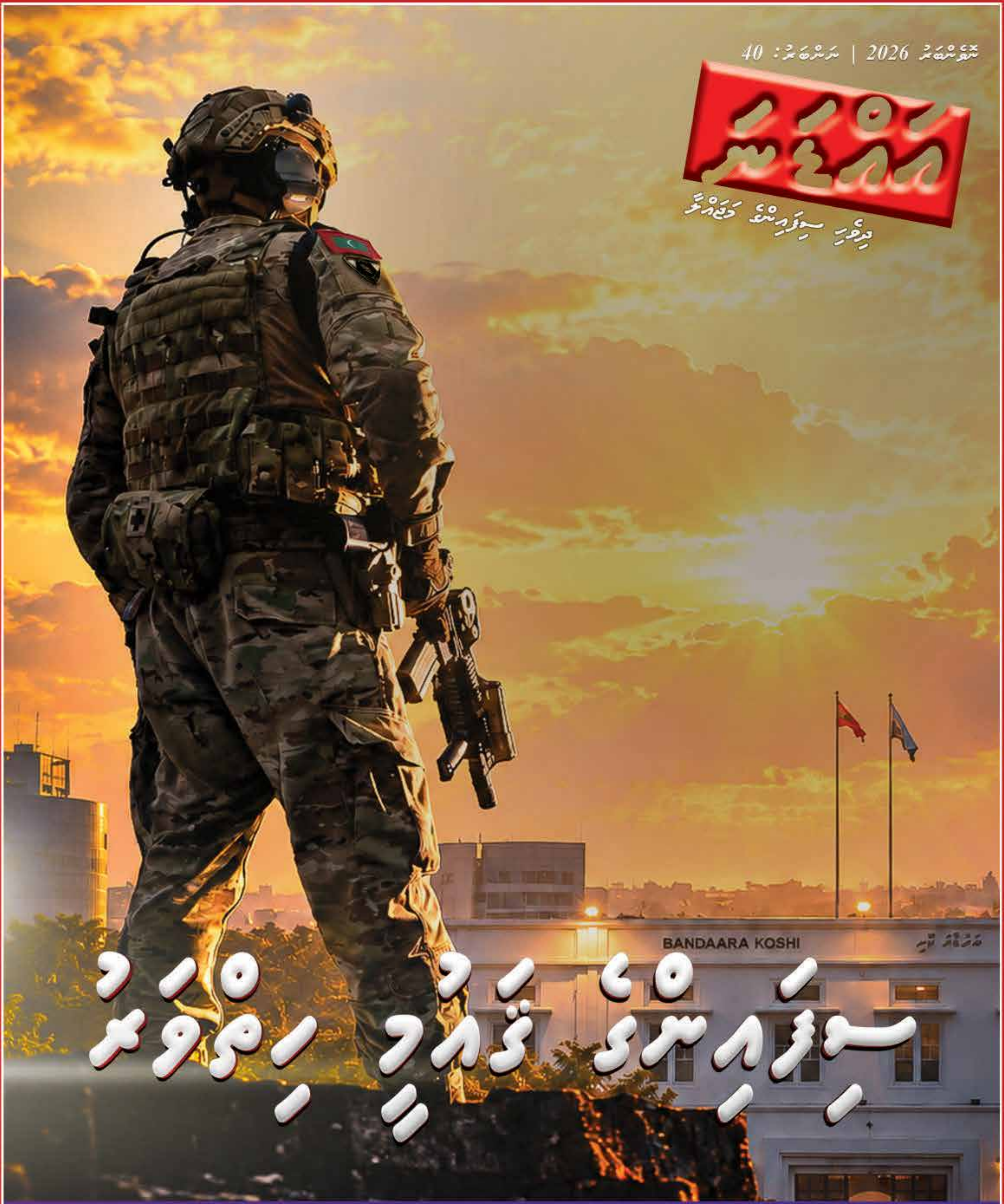

ސިފައިންގެ ޤައުމީ ހިތްވަރު

Swipe

Your new multi-currency digital wallet that moves with you

Send money instantly

Scan and pay with QR

Receive money from anywhere

Download now

START WITH THE RIGHT COLOR

NP YO 1220 P
MELON ROSE
NP OW 1006 P
SOFT FLUTTER
NP YO 1173 P
WARM TOAST
NP YO 1218 D
ORANGE
TRAINERS
9029
BRIGHT BLUE
NP BGG 1572 P
BLUE WOOL
NP OW 1017 P
SWAN WING

CONSTRUCTION
SOLUTIONS

@stoconstruction

ކަރުދާސް ޝްރެޑަރު

Paper Shredders

HSM®

Great Products, Great People.

Product of GERMANY

SECURIO

When quality, comfort and security are top priorities:

HSM SECURIO combines state-of-the-art design with premium technology made in Germany.

P44i
B32
B24

Available in the security levels:

HEAVY DUTY

HSM 3 YEARS WARRANTY

CUTTING ROLLERS Lifetime Warranty

HYCOMAX
PRIVATE LIMITED

ORDER NOW

CALL US FOR MORE:
+960 330 0421

FOLLOW US

Authorized sales & service partner of **HSM** in the Maldives

hycomax.com

ފިހުރި ސްތު
އެޑިޓަރ
ބްރިގޭޑިއަރ ޖެނެރަލް ޙުސައިން ޢަލީ
މެނޭޖިންގ އެޑިޓަރ
މޭޖަރ ހަނާ މުޙައްމަދު
ޑެޕިއުޓީ މެނޭޖިންގ އެޑިޓަރ
ކޮމާންޑް ސާޖަންޓް މޭޖަރ ޢަބްދުاله ސަޢީދު
ޑެޕިއުޓީ މެނޭޖިންގ އެޑިޓަރ
ކެޕްޓަން ޙަސަން އަކްރަމް
އެސޯސިއޭޓް އެޑިޓަރ
ވޮރަންޓް އޮފިސަރ 2 އިބްރާހީމް އަޙްމަދު
އެސިސްޓެންޓް އެޑިޓަރ
ފަސްޓް ސާޖަންޓް މުޙައްމަދު ސަޢީދު
މާކެޓިންގ މެނޭޖަރ
ސްޓާފް ސާޖަންޓް މޫސާ ފުއާދު
ޕްރޮޑަކްޝަން އިންޗާޖު
ސްޓާފް ސާޖަންޓް ރިފުޢަތު ޢަލީ ދީދީ
އެޑިޓޯރިއަލް އެސިސްޓެންޓް
ސާޖަންޓް ޝާމީ އަޙްމަދު
އެޑިޓޯރިއަލް އެސިސްޓެންޓް
ލާންސް ކޯޕްރަލް އިސްމާޢީލް އާތިފް އަޙްމަދު
އެޑިޓޯރިއަލް އެސިސްޓެންޓް
ލާންސް ކޯޕްރަލް މުޙައްމަދު އިޝާން ޙުސައިން
އެޑިޓޯރިއަލް އެސިސްޓެންޓް
ލާންސް ކޯޕްރަލް މަރްޔަމް ޢާސިމާ
އެޑިޓޯރިއަލް އެސިސްޓެންޓް
ޕްރައިވެޓް ތާއިޢު ޝަފީޤު
ގްރެފިކްސް އަދި ލޭއައުޓް
ސްޓާފް ސާޖަންޓް ރިފުޢަތު ޢަލީ ދީދީ

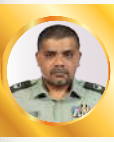

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަޚުރާއި ނަސީބު ކަމުގައިވާ ނަޞްރުގެ ދުވަސް އަޅުގަނޑުމެންނާ ދިވެހީން ދަނީ މިކަން ސާބިތުކޮށްދެމުންނެވެ. ރަށުފެންވަރުގައާއި، އަތޮޅު ފެންވަރުގެ
ބައްދަލުކުރީއެވެ. މި ދުވަހުގެ މަތިވެރި ނަސީބު ކީރިތި اله ތަޢާލާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިތުރުން ޤައުމީ ފެންވަރުގައި ވެސް ދިވެހީން ދައްކައިދީފައި ވަނީ ދިވެހީންގެ
މިންވަރުކުރެއްވިކަމަށް ޓަކައި އިބަ އާލަިހށް ޚާލިސްކަމާ އެކު ޝުކުރުކުރަމެވެ. އަދި މި ހިތްވަރު ގަދަކަމާއި ސާބިތުކަމެވެ. އެހެންކަމުން ސިފައިންގެ ފައުޖުގައި އެކުލެވޭ
ދުވަސް އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް އައުމުގައި ހިތްވަރާއި ފަންވަރާ އެކު ދުޝްމަނުންނާ ކޮންމެ މެންބަރަކީ ވެސް ކާބަފައިންގެ ކިބައިން ހިތްވަރު ލިބިގަނެ، އެ މީހުންގެ
ކުރިމަތިލި އެންމެހާ ފަހުލަވާނުންނަށް ހިތުގެ އެންމެ ފުންމިނުން ޝުކުރުވެރިވަމެވެ. މަސްއޫލިއްޔަތާއި ވާޖިބު އަދާކުރުމުގައި ހުރިހާ ހާލަތެއްގައި ވެސް ހިތްވަރުގަދަކަން
ދިވެހީންނަށް ލިބުނު ނަޞްރާ އެކު އެ ދުވަހު ޝަހީދުވި ޝަހީދުންގެ ޒިކުރާ އައުކޮށް ސާބިތުކޮށްދެމުންދާ ބައެކެވެ. ސިފައިންގެ ޒިންމާއަކީ ވެސް ހިތްވަރުގަދަކަން
އެ ޝަހީދުންގެ ފުރާނަތަކަށް اެلهގ މަތިވެރި ނިޢުމަތާއި ސުވަރުގޭގެ ދާއިމީ ނިޢުމަތް ސާބިތުކޮށްދީގެން އަދާކުރެވޭނެ ޒިންމާއެކެވެ. ސިފައިންނާ މަތިކޮށްފައިވާ މުހިންމު
މިންވަރުކޮށްދެއްވުން އެދި ދުޢާ ދަންނަވަމެވެ. އަދި އެ ދުވަހު ދިވެހި ޤައުމަށް ޤައުމީ ވާޖިބު އަދާކުރުމަށް ޓަކައި ފުރިހަމަކުރާ ތަފާތު ތަމްރީނުތަކުގައި ހާސިލުކުރާ
ނަޞްރު ހޯދައިދިނުމުގައި ހަށިގަނޑާއި ފުރާނައިން ޤުރުބާންވެގެން މަސައްކަތްކޮށްދެއްވި ނަތީޖާތަކަކީ ސިފައިންގެ ހިތްވަރާއި ފަންވަރު އިސްކޮށްގެން ނެރޭ ނަތީޖާތަކެކެވެ.
ހިތްވަރުގަދަ ބަޠަލުންނަށް ދިވެހީންގެ ހިތްތަކުގައި އުތުރި އަރަމުންދާ ޝުކުރުގެ ޤައުމުގެ މިނިވަންކަމާއި ސިޔާދަތާއި އިސްތިޤްލާލު ރައްކާތެރިކޮށް ހިމާޔަތްކުރުމުގައި
ޖިޒީތައް ދަންނަވަމެވެ. ހަމައެއާ އެކު އެ ދުވަހުގެ އެ ހައްސާސް ދަނޑިވަޅުގައި ކުރަންޖެހޭ ކޮންމެ މަސައްކަތެއްކުރުމުގައި ސިފައިން ތިބޭނީ ފިސާރި
ސާބިތުކަމާ އެކު މަސައްކަތްކޮށްދެއްވައި، ދިވެހީންނަށް ނަޞްރު ހޯއްދަވައިދެއްވުމުގައި ސާބިތުކަމުގައެވެ. ސިފައިންގެ ޢަޒުމަކަށް ބަދަލެއް ނާންނާނެއެވެ. ސިފައިންގެ
ހިތްވަރާއި ސާބިތުކަމާ އެކު މަސައްކަތްކުރެއްވި ދިރިހުރި ބަޠަލުންގެ މަތިވެރި ޖިހާދު ހިތްވަރަކަށް ހީނަރުކަމެއް ނާންނާނެއެވެ. މި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ނަޒަރު ހިންގައި،
ހިތްމައްޗަށް ގެނެސް، އެބޭފުޅުންނަށް ހިތުގެ އެންމެ ފުންމިނުން ޝުކުރުވެރި ވާ ހާލު އައްޑަނަ މަޖައްލެާގ މި އަދަދުގެ މައިގަނޑު އަމާޒުގެ ގޮތުގައި ކަނޑައަޅާފައި ވަނީ
އައްސަރިބަހާއި ސާބަސް ދަންނަވަމެވެ. "ސިފައިންގެ ޤައުމީ ހިތްވަރު"، މި ޝިޢާރެވެ.
މިއަދީަކ ނޮވެންބަރު މަހުގެ 3 ވަނަ ދުވަހެވެ. މިއަދީކަ ދިވެހީންގެ ފަޚުރުވެރި މާތް اެلهގ ވާގިފުޅާ އެކު އައްޑަނަ މަޖައްލާގެ މި އަދަދު ވެސް
ނަޞްރުގެ ދުވަހެވެ. 1988ވަނަ އަހަރުގެ ނޮވެންބަރު މަހުގެ 3ވަނަ ދުވަހު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކިޔުންތެރިންނާ ހަމައަށް މި ގެނެވެނީ ވަރަށް ގިނަ ފަރްާތތަކެއްގެ ނުހަނު ދީލަތި
މިނިވަންކަމުގެ ޖައްވަށް ކިލަނބުކަން ގެނުވައި، މާތްވެގެންވާ އިސްލާމް ދީނާއި އެހީތެރިކަމާއި އެއްބާރުލުމާ އެކުގައެވެ. އައްޑަނަ މަޖައްލާގެ ކިޔުންތެރިންގެ ލޯތްބާއި
އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަހަރުވެތި ޤައުމުގެ މިނިވަންކަން ނިގުޅައިގަތުމަށް ޓަކައި ބާޣީންގެ އިތުބާރު މަޖައްލާއަށް ލިބިގެންދަނީ ޝައްކެއްނެތް ގޮތުގައި އައްޑަނަ މަޖައްލާއަށް
ބަޔަކު ހަތިޔާރާ އެކު ރާއްޖޭގެ ވެރިރަށް ކަމުގައިވާ މާލެއަށް އަރައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ލިޔުންތައް ހިއްސާކޮށްދެއްވާ ފަރްާތތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެ ބޭފުޅުން އައްޑަނަ
ދިފާޢުގެ ހިތް ކަމުގައިވާ އަސްކަރީ މައިމަރުކަޒަށް ހަމަލާ ދިނީ މި ދުވަހުއެވެ. އަދި މަޖައްލާއާ ބަހައްޓަވާ ގާތްކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެހެންކަމުން މި ފަހަރުގެ އަދަދަށް
ބާޣީންގެ ރަހުމުކުޑަ ހަމަލާތަކުގައި ދިވެހީންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ޝަހީދު ކޮށްލީ މި ލިޔުންތައް ހިއްސާކޮށްދެއްވި އެންމެހާ ބޭފުޅުންނަށް އަޅުގަނޑުގެ އިޚްލާޞްތެރި
ދުވަހުއެވެ. މިއީ ދިވެހީން ސިއްސުވާލި ދުވަހެވެ. މިނިވަންކަމުގެ ފޮނިމީރުކަމުގެ އަގު ޝުކުރު ރައްދުކުރަމެވެ. އަދި އައްޑަނަ މަޖައްލާ ކިޔުންތެރިންނާ ހަމައަށް
ވަޒަންކުރެވުނު ދުވަހެވެ. ޤައުމުގެ މިނިވަންކަން ބީވެއްޖެ ނަމަ، ކުރިމަތިލާން ޖެހިދާނެ ގެނެސްދިނުމުގައި އެކި ގޮތްގޮތުން އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދެއްވި ހުރިހާ ފަރްާތތަކަށް
ހިތްދަތިކަމުގެ އިހުސާސްކުރެވުނު ދުވަހެވެ. ދިވެހީންގެ ނަސީބުކަމުގައިވާ މާތްވެގެންވާ ވެސް ޝުކުރު ދަންނަވަމެވެ. އައްޑަނަ މަޖައްލެާގ ހަޤީޤީ ބައިވެރިންނަކީ މަޖައްލެާގ
އިސްލާމްދީނުގެ ހިދާޔަތުގެ ދަންމަރުގެ ހުޅުކޮޅު ނިވިދާނެކަމުގެ ހިތްދަތިކަން ގެނުވި ކިޔުންތެރިން ކަމަށް ވުމާ އެކު އެންމެހާ ކިޔުންތެރިންނަށް ނުހަނު އިޚްލާޞްތެރި
ދުވަހެވެ. ދިވެހި ޤައުމުގެ ސިޔާދަތާއި އިސްތިޤްލާލު ރައްކާތެރިކޮށް ހިމާޔަތްކުރުމަށް ޝުކުރު ދަންނަވަމެވެ. އަދި ތި ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނާ އެކު ދެމިތިއްބެވުމަށް
ޓަކައި އަސްކަރިއްޔާގެ މުހިންމުކަން ވަޒަންކުރުވި ދުވަހެވެ. ނަޞްރުގެ ދުވަހުގެ ނިހާޔަތަށް އެދެމެވެ.
ހެޔޮ އެދުމާއި ތަހުނިޔާ އައްޑަނަ މަޖައްލެާގ އެންމެހާ ކިޔުންތެރިންނަށް ވަރަށް މާތް اله އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަންހާރަ ޤައުމުގެ މިނިވަންކަން ތާއަބަ މެ
ދު
އިޚްލާސްތެރިކަމާ އެކު ރައްދުކުރަމެވެ. މަހައް އްށިއެވެ.
ދަ ޓަވާ ދެވާ
ޝައްކެއްނެތެވެ. ދިވެހީންނަކީ ހިތްވަރުގަދަ ބައެކެވެ. އަންޒަމާނުއްސުރެ
ބްރިގޭޑިއަރ ޖެނެރަލް ޙުސައިން ޢަލީ
އެޑިޓަރ

ޤައުމެއްގެ މިނިވަންކަމާއި އެއް ޒިންމާއެކެވެ. ދިވެހިރާއްޖެއަށް ބަލާއިރު،
ސިޔާދަތު ދެމެހެއްޓުމުގައި އެންމެ އިސް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ދިފާޢީ ބާރު ނުވަތަ
ސަފުގައި ޙަރަކާތްތެރިވާ ބަޔަކީ އެ ދިވެހި ސިފައިންގެ ޚިދުމަތުގެ މައިގަނޑު
ކޮމާންޑް ސާޖަންޓް މޭޖަރ
ޤައުމެއްގެ ސިފައިންނެވެ. އެ ޤައުމެއްގެ މަޤްޞަދަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާއާއި،
ޢަބްދުاله ސަޢީދު
އަސްކަރިއްޔާއެވެ. ޤައުމެއް ކިތަންމެ ބޮޑަސް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސަރަޙައްދާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ
އަދި ކުޑަޔަސް އަސްކަރިއްޔާއަށް އޮންނަ މި ޚާއްޞަ އިޤްތިޞާދީ ސަރަޙައްދާއި،
މުހިންމު މަސްއޫލިއްޔަތާއި ދައުރަށް ބަދަލެއް ރައްޔިތުން ރައްކާތެރިކޮށް ޙިމާޔަތްކުރުމެވެ.
ސިފައިންގެ ޤައުމީ ހިތްވަރޭ ބުނެވޭ ބަހުގެ
ނާދެއެވެ. އެކި ޤައުމުތަކުގައި އަސްކަރިއްޔާގެ އެހެންކަމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ދިފާޢީ
މާނައަކީ، މާތްވެގެންވާ އިސްލާމްދީނާއި ދިވެހި
ސަފުތައް އެކިގޮތަށް ބާރު ނުވަތަ ދިވެހި ސިފައިންނަކީ ދިވެހި
ވަޠަނުގެ ދިފާޢުގައި، ފުރާނައަށް ބެލުމެއްނެތި،
ތަ ރުތީ ބުކުރެ ވި ފަ އި ދައުލަތުގެ އައްޑަނައެވެ. މި
ކުރިމަތިވާ ކޮންމެ ނުރައްކަލަކާ ކެރިގެން
ވިޔަސް މުޅި އައްޑަނައިގެ ހުރިހާ ވެސް
ކުރިމަތިލުމަށް ސިފައިންގެ ހިތްތަކުގައި
އަ ސް ކަ ރި އް ޔާ ގެ ބާރަކީ ސިފައިންގެ ޤައުމީ
އުފެދިފައިވާ ވަރުގަދަ ޢަޒުމާއި ޖޯޝެވެ. މިއީ
ޒިންމާއަކީ ހިތްވަރެވެ.
ދިމާވާ ކޮންމެ ދަތި އުނދަގޫ ދަނޑިވަޅެއްގައި
ވެސް ޤައުމީ މަޞްލަޙަތު އިސްކޮށް،
ސާބިތުކަމާ އެކު ދެމިތިބުމުގެ ނުގުޑާ އަޒުމެވެ.
ބިރުވެރިކަމާއި ނުރައްކާތެރި ހާލަތްތަކުގައި
ވެސް ފަސްނުޖެހި ކުރިއަށްދިއުމުގެ
ސިފައެވެ. ކޮންމެ ހާލަތެއްގައި އަދި
ކޮންމެ ވަގުތެއްގައި ވެސް ސިފައިން
ކޮށްފައިވާ މަތިވެރި ހުވާގެ މަތީގައި
ސާބިތުވެ ދެމި ތިބުމެވެ.
4

ސި ފަ އި ން ގެ
މީހަކު ސިފައިންގެ
މީހަކަށް ވަނީ
ޤައުމީ ހިތްވަރު ހުރެގެންނެވެ.
ހަށިގަނޑާއި ފުރާނައާ އޮންނަ ގުޅުން
ސިފައިންގެ މީހާއާއި ޤައުމީ ހިތްވަރާ
ޖެހެއެވެ. ސިފައިންގެ ހިތްތަކުގައި ދީނީ ޤާނޫނު އަސާސީއާއި އިސްލާމްދީނާއި
އޮވެއެވެ. ހަށިގަނޑުގައި ފުރާނަ އެކުލެވިގެންވާ
ލޯތްބާއި ޤައުމީ ރޫޙު އާލާކޮށް، ތަޢުލީމާއި ދިވެހިރާއްޖެ ދިފާޢުކުރުމަށް ކޮށްފައިވާ
ފަދައިން، ސިފައިންގެ ލަޝްކަރުގެ އާރާއި
ތަމްރީނުގެ ތެރެއިން ޤައުމީ ހިތްވަރު ހުވައެކެވެ. މި މުހިންމު ވާޖިބު އަދާކުރުމަށް
ބާރަކީ ސިފައިންގެ ކިބައިގައި ހުންނަ
ސިފައިންގެ ހިތްތަކާއި ނަފުސުތަކުގައި ތެދުވެރިކަމާއި އަމާނާތްތެރިކަންމަތީ ދެމި
ޤައުމީ ހިތްވަރެވެ. މި ހިތްވަރު ނެތްނަމަ،
އަށަގަންނުވަން ޖެހެއެވެ. ހުރުމަކީ ސިފައިންގެ ކޮންމެ މީހަކު
ކިތަންމެ ޒަމާނީ ހަތިޔާރެއް ލިބިފައިވީ
ވެފައިވާ އަހުދެކެވެ. ސިފައިންގެ މި
ނަމަވެސް، ޤައުމު ދިފާޢުއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ސިފައިންނަކީ ވަރަށް މުޤައްދަސް
ހުވައަކީ ދުޝްމަނުންނާއި ބަޣާވާތްތެރިންގެ
ތާރީޚުން ފެންނަނީ ސިފައިންގެ ހިތްތަކުގައި ހުވައެއްގެ މަތީގައި ސާބިތުވެ ދެމި ތިބޭ
ކިބައިން ދިވެހި ދައުލަތް ސަލާމަތްކުރުމުގައި
ޤައު ހި ކޮ ހަ ކު ބައެކެވެ. ސިފައިންގެ ހުވަޔަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ
މީ ތްވަރު ނެތް ންމެ ފަ ރަ މި
ހަށިގަނޑާއި ފުރާނައިން ޤުރުވާން ޖެހިއްޖެ
ޤައުމު ބޮޑު އަނދަވަޅަކަށް ވެއްޓިފައިވާ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ
ހާލަތެއްގައި ޤުރުބާންވުމަށް ކެރިހުރެ މާތްاله
މަންޒަރެވެ. ޕޯޗްގީޒުންނާ
ގަންދީކުރާ ހުވައެކެވެ. މި ހުވާގައި
ދެކޮޅަށް ޢަލީ ރަސްގެފާނު
މިވާގޮތަށް ދީނާއި ޤައުމުގެ
ގިނިކަންޏާ ޖިހާދު ކުރައްވައި
ޙައްޤުގައި
ޝަހީދުވެވަޑައިގެންނެވި ސަބަބަކީ
އެއީއެވެ. އަދި ބޮޑުތަކުރުފާނުގެ
ދަރިކަލުން އައްސުލްޠާން އިބްރާހީމް
ކަލާފާނު ވެސް ބޭރުގެ ދުޝްމަނުންނާ
ދެކޮޅަށް ގިނިކަންޏާ ޖިހާދުކުރައްވައި
ޝަހީދުވެވަޑައިގެންނެވި ސަބަބަކީ ވެސް
އެއީ އެވެ.
މި ސަބަބާހުރެ ސިފައިންގެ ހިތްތަކުގައި
އަބަދުވެސް ޤައުމީ ހިތްވަރު އާލާކޮށް
ދެމެހެއްޓުމަށް ޚާއްޞަ އިސްކަމެއް ދޭން
5

އެޅި ނިރުބަވެރި ޖަމާޢަތަކާ ސިފައިންގެ ޤައުމީ ހިތްވަރު ފެނިގެންދިޔަ
ގުޅިގެން ދިން މި ނުރައްކާތެރި އޮޕަރޭޝަންތަކެކެވެ. އަދި ކަނޑުމަތީގެ
ކުއްލި ޙަމަލާގައި، ދިވެހި ނުރައްކާތެރި ހާދިސާތަކާއި، އަލިފާނުގެ
ސިފައިން ދެއްކި ހިތްވަރަކީ ނުރައްކާތެރި ހާދިސާތަކުގައި މީހުންގެ
ތާރީޚުގައި ރަންއަކުރުން ފުރާނައާއި، މުދާ ސަލާމަތްކޮށްދިނުމުގައި
ފަވާލެވިފައިވާ ލާމަސީލު ސިފައިން އަދާކުރާ ދައުރަކީ ސިފައިންގެ
މިސާލެކެވެ. ޝަހީދު ކޯޕްރަލް ކިބައިގައިވާ ޤައުމީ ހިތްވަރު ހާމަވެގެންދާ
ޙުސައިން އާދަމާއި އެ ދުވަހު މުހިންމު ދަނޑިވަޅުތަކެކެވެ.
ޝަހީދުވެ ދިޔަ ސިފައިން
ސިފައިންގެ ޤައުމީ ހިތްވަރު ގުޅިފައިވަނީ
ވީ މަތިވެރި ޤުރުބާނީއާއި،
ދިވެހި ޤައުމުގެ ސަލާމަތާއެވެ. ދިވެހި ޤައުމުގެ
ޤުރުބާން ވެވޭނީ ވަރަށް ވަރުގަދަ ހިތްވަރެއް ސިފައިންގެ މައިމަރުކަޒު ދިފާޢުކުރުމަށް
މިނިވަންކަމާއި ސިޔާދަތު ރައްކާތެރިކުރުމާއެވެ.
ކޮންމެ ސިފައިންގެ މީހެއްގެ ކިބައިގައި ވެސް އެތެރޭގައި ތިބި ސިފައިން ދެއްކި ސާބިތުކަމަކީ
މިއީ ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް އަމާންކަމާއި
ހުރެގެންނެވެ. ކޮންމެ ސިފައިންގެ މީހެއްގެ މި ހިތްވަރުގެ އަގުހުރި ހެއްކެކެވެ. އަދި މާލެ
ހިތްހަމަޖެހުން ގެނެސްދޭ މައިގަނޑު
ލޭނާރުތަކުގައި ޤައުމީ ލޯތްބާއި ޤައުމީ ރޫޙު ތެރޭގައި ތިއްބެވި ސިފައިންގެ ތެރެއިން
ސަބަބެވެ. ޤައުމަށް ޓަކައި ސިފައިން
ދައުރުވެގެންނެވެ. ޤައުމަށް ނުރައްކަލެއް ވެސް ޤައުމީ ވާޖިބު އަދާކުރެއްވުމުގައި
ވެފައިވާ އަދި ވަމުންދާ މަތިވެރި
ކުރިމަތިވާ ހިނދު، ކޮންމެ ސިފައިންގެ މީހަކު ބައެއް ސިފައިން ކުރެއްވި ހިތްވަރަކީ ޤައުމީ
ޤުރުބާނީތަކަކީ އަބަދުވެސް ޝުކުރުވެރިކަމާ
އަމިއްލަ ޢާއިލާއާއި އަމިއްލަ ކަންތައްތައް ހިތްވަރުގެ ލާމަސީލު މިސާލުތަކެވެ.
އެކު ބަލައިގަންނަން ޖެހޭ އަގުހުރި
އެއްފަރާތްކޮށް، ޤައުމީ ޚިދުމަތަށް ނުކުންނަނީ
ސިފައިންގެ ޤައުމީ ހިތްވަރު ފެނިގެން ޚިދުމަތްތަކެކެވެ. ޤައުމީ އެހެން ޚިދުމަތްތަކެކޭ
މި ދެންނެވި ޤައުމީ މަތިވެރި ހިތްވަރުގެ
ދަނީ ހަމައެކަނި ހަނގުރާމަތަކާއި ކޮމްބެޓް އެއްފަދައިން ސިފައިންގެ ޚިދުމަތަކީ ވެސް
ސަބަބުންނެވެ.
އޮޕަރޭޝަންތަކަކު ނޫނެވެ. ސިފައިން ހިންގާ އެ ޚިދުމަތުގައި އުޅޭ މީހުން ބަދަލުވަމުންދާ
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތާރީޚަށް ބަލާއިރު، ސެކިއުރިޓީ އޮޕަރޭޝަންތަކާއި އިމަޖެންސީ ޚިދުމަތެކެވެ. ނަމަވެސް މިއީ އެއްޖީލުން
ސިފައިންގެ ކިބައިގައި ހުންނަން ޖެހޭ ޤައުމީ އޮޕަރޭޝަންތަކާއި ސިވިލް މިލިޓަރީ އަނެއް ޖީލަށް ވާރުތަކުރަމުންދާ ޤައުމީ އެންމެ
ހިތްވަރު ވަރަށް ސާފުކޮށް ފެނިގެން ގޮސްފައިވާ އޮޕަރޭޝަންތަކުގައި ވެސް ސިފައިންގެ ޤައުމީ ބޮޑު މަސްއޫލިއްޔަތެވެ. ޚިދުމަތުގައި ތިބޭ
އެތައް ހާދިސާތަކެއް ހިނގާފައިވެއެވެ. އަދި ހިތްވަރު ވަނީ ސާބިތުކޮށްދީފައެވެ. މިގޮތުން ސިފައިން ބަދަލުވިޔަސް ބަދަލުވެގެން ނުވާނެ
މިހާރު ވެސް މިފަދަ އެތައްއެތައް ހާދިސާއެއް ބަލާއިރު، 2004 ވަނަ އަހަރުގެ ސުނާމީ ކަންތައްތަކެއް އަސްކަރިއްޔާގައި ހުރެއެވެ.
ހިނގަމުން އެބަދޭ ވެސް މެއެވެ. މިގޮތުން ކާރިސާއާއި، ކޮވިޑް19-ގެ އާލަމީވަބާގެ އޭގެ ތެރެއިން އެންމެ މުހިންމު އެއްކަމަކީ
އެންމެ ފާހަގަކޮށްލެވޭ އެއް ހާދިސާއަކީ ދުވަސްވަރު އެންމެ ކުރީ ސަފުގައި ސިފައިންގެ ކިބައިގައި ޖިސްމާނީގޮތުންނާއި
1988 ވަނަ އަހަރުގެ ނޮވެންބަރު މަހުގެ 3 ސިފައިން އަދާކުރި ދައުރާއި ޤައުމަށް ޓަކައި ނަފުސާނީގޮތުންނާއި ރޫޙާނީގޮތުން ހުންނަން
ވަނަ ދުވަހު ރާއްޖެއަށް ކުރިމަތިވި ޢުދުވާނީ ސިފައިންވީ މަތިވެރި ޤުރުބާނީއަކީ ވެސް ޖެހޭ ޤައުމީ ހިތްވަރެވެ.
ޙަމަލާއެވެ. ދިވެހި ޤައުމަށް ޣައްދާރުވި
ޚާއިނުންގެ ބަޔަކާއި ސްރީލަންކާގެ ހަތިޔާރު
6

"
"ރަ ސް
ހ އ ން ނަ
ފިިަ ދި
ސިފައިން ދިވެހި ޤައުމަށް ވަމުންދާ އެ ޤުރުބާން
ހިފައި "ރަންދިނަސް" ކުރެވިދާނޭހެ މީޒާން؟
ދިމާވާ ބޮޑެތިހައި ކަމެއްގައި މި ޤައުމަށް ޢަބުްދްލަޢޒީޒް ޤާސްމި
(މަނަދޫ ޢަޒީ)
ދިމާއަށް ނުދޭހޭ؟ ހިތާ ރޫޙު އަދި ޖާން
ބިރެއް ޖެހިލުމެއްނެތި ފުރާނައިގެ މައްޗަށް
"ވިރެން" ޖެހުނުނަމަވެސް ނުދޭހޭ؟ އެހީވާން
ކަނޑާ އެއްގަމުގެ ޚިދްމަތަށް ވަގުތު ދާއިރު
WIN AN
ގުޑައިގެން ނުދާ ޢަޒްމަކީ ނޫންހެ އީމާން
ATV EVERY
ތިމާ ނަފުސު ދިޔަޔަސް ނުރައްކަލުގެ ތެރެއަށް
؟ 2 MONTHS
ތިމާ އަނެކުނާމެދު ކިހައިތެރިހެ އިޙްސާން
above on UPGRADE & Spend $400
YOUR
ވިދާ ތަރިތަކެއްފަދަ މި ޤައުމުން އުޖާލާ any Ooredoo Service WORLD
ވިދާއަލި އެނޫންހޭ؟ ކުރާ ޤައުމު ހުޅުދާން
އެއީ ފަހުލަވާނުންނެ ޤައުމުގެ އަރައިހުރި
Learn More
އެއީ މަދަދުގާރުންނެ ވެރި ޢިއްޒަތުގެ ޝާން
އޮހޭ ޝުކުރު ފަށްފަށްވެ އެބައެއްގެ މައްޗަށް
ޖެހޭ ޤައުމު އަބަދާ އަބަދު ފަޚްރުވެރި ވާން
ޙަޤީޤަތް ހިތުން ހެޔޮ ބަލައިގަންނަ ގަތުމީ
ޢަޤީދާގެ ދުޅަހެޔޮކަމާ ހިތުގެ އީމާން

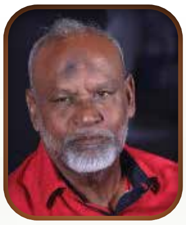

އަނަްވރު އިބްރާހްމީ
1988ވަނަ އަހަރުގެ ނޮވެންބަރު މަތިވެރި ޚިދުމަތުގެ ތެރެއިން ތުޅާދޫގެ ހިނގީ ޙުސައިން މުޙައްމަދު، ސިފައިންގެ
މަހުގެ 3ވަނަ ދުވަހު ތަމަޅަ ޓައިގަރުންގެ ދަރިން އެ ދުވަހު ވެވަޑައިގެންނެވި މަތިވެރި ޚިދުމަތުގައި އުޅުއްވާތާ 17 އަހަރު ފަހުން،
ބަޔަކު މާލެއަށް އަރައި 19 ދިވެހީން ޤުރުބާނީގެ ވާހަކައެވެ. 1988ވަނަ އަހަރުގެ ނޮވެންބަރު މަހުގެ 3ވަނަ
ޝަހީދުކޮށްލި ބިރުވެރި ހާދިސާއަށް 37 ނޮވެންބަރު 3ގެ ވާހަކަ ދައްކާ ކޮންމެ ދުވަހުއެވެ. އެއީ މި ދުނިޔޭގައި ޙުސައިން
އަހަރު ފުރިފައި ވާ އިރު އެ ދުވަހުގެ ތަނެއްގައި އެ ދުވަހުގެ ޝަހީދުންގެ ވާހަކަ މުޙައްމަދު ހޭދަކުރެއްވި އެންމެ ފަހު ދުވަހެވެ.
ހަނދާންތައް ހަމަ ދެންމެވީ ކަމެއް ފަދައިން ދައްކަންޖެހެއެވެ. އެ ލިސްޓުން ޖާގަ ހޯއްދެވި އެ ދުވަހުގެ ފަތިސްދަމަށް އެޅުނު އިރު
ބައެއް މީހުންގެ ހިތުގައި ރައްކާކުރެވިފައި އެބަ އެއް ބޭކަލަކީ ޝަހީދު ކޯޕްރަލް ޙުސައިން ޙުސައިން މުޙައްމަދު ހުންނެވީ ދެ ނަންބަރު ޒޯން
ހުއްޓެވެ. ބައެއް ތަސްވީރުތަކާއި ފޮޓޯތައް އެކި މުޙައްމަދު (ސނ246:)އެވެ. 1950ވަނަ ޑިއުޓީގައެވެ. ނިދިކުރެއްވުމެއް ނެތި ހޭލައި
ނޫސްތަކުން ފެންނަން ވެސް އެބަ ހުއްޓެވެ. އަހަރު ދުނިޔޭގެ އަލިކަން ދެކެވަޑައިގެން އުޅުއްވަމުން ގެންދެވި ޙުސައިން މުޙައްމަދަށް
ބައެއް ފޮތްފޮތުގެ ތާރީޚީ ސަފުހާތަކުގައި އެ ކޯޕްރަލް ޙުސައިން މުޙައްމަދު ސިފައިންގެ އަޑުފަށްގަޑެއް އިވިވަޑައިގަތުމާ އެކު، އެއީ
ވާހަކަތައް ލިޔެވިފައި ވެސް އެބަ ހުއްޓެވެ. ޚިދުމަތާ ގުޅިވަޑައިގަތީ 1971ވަނަ އަހަރުގެ ބަޑީގެ އަޑުކަން އެނގިވަޑައިގަތެވެ. ވެގެން
އޭގެ ތެރެއިން އެއް ވާހަކައަކީ އެ ތާރީޚީ ޖުލައި މަހުގެ 15ވަނަ ދުވަހު ޢުމުރުފުޅުން އުޅޭ ގޮތެއް ބެއްލެވުމަށް އަލިމަސްގޯޅިން
ދުވަހު ތުޅާދޫގެ ދަރީން އަދާކޮށްދިން ޤައުމީ އެންމެ 21 އަހަރުގައެވެ. މެދުޒިޔާރަތްމަގަށް ބައިސްކަލްކޮޅުގައި
ދައުރުގެ ވާހަކައެވެ. ސިފައިންގެ ނޮވެންބަރު 3ގެ ބިރުވެރި ހާދިސާ ނިކުމެވަޑައިގެންނެވިތަނާ ދުޝްމަނުން ދިން
8

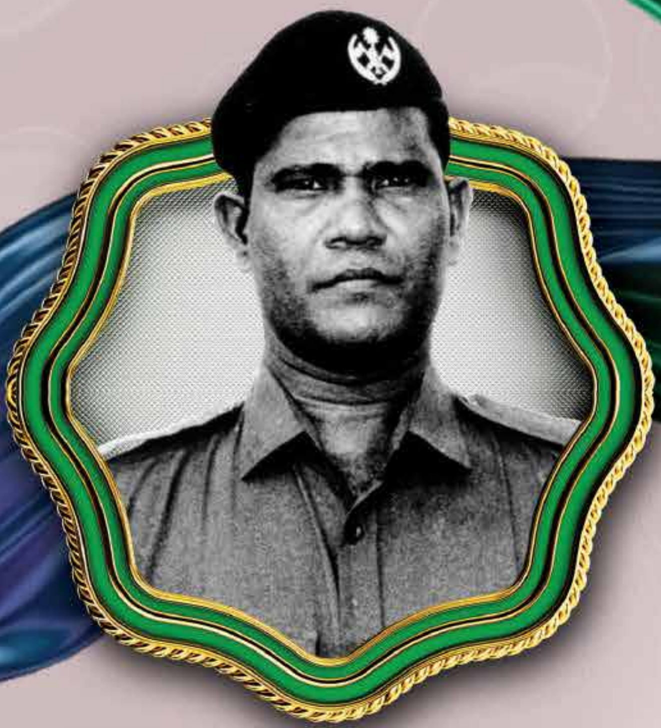

ތިނެއް ނޮވެންބަރުގެ މެޑެލި ޖިހާދުގެ ރަތް މެޑެލި
ހުރަވީ ރިހި މެޑެލި
ޝަހީދު ކޯޕްރަލް ޙުސައިން މުޙައްމަދު (ސނ246:)އަށް ލިބިލައްވާފައިވާ މެޑެލި.
ހަމަލާގައި ޝަހީދުވިއެވެ. ސިފައިންގެ މިސްކިތު މުންނާރު ކައިރީގައެވެ. ޓާސްފޯސް ކައުންޓަރު ޑިއުޓީގައި އިންނެވީ
ރަސްމީ ޑިއުޓީގައި ޤައުމީ ވާޖިބު އަދާކުރައްވާ "ބަޑީގެ އަޑުފަށްގަނޑު އިވެމުން ދިޔަ ކޯޕްރަލް ޙުސައިން ޢަލީ (ފުއްކަފަ ދޮންތުއްތު).
ޤައުމަށް ޓަކައި ގުރުބާންވެވަޑައިގަތެވެ. އޭރު ވަގުތު މަސްތަކާ ގެންދެވީ ޓޯކީ ބޭނުންކުރައްވައި ސިފައިންގެއާ ކައިރި ސަރަހައްދުތަކުގައި ތިބި
ޕްރައިވެޓް ރޭންކުގައި ހުންނެވި ޝަހީދު ކޯޕްރަލް ޓާސްފޯސް ކައުންޓަރާ ވާހަކަދައްކަވަމުންކަން ދުޝްމަނުންގެ މަޢުލޫމާތު ދެއްވުމަށް އޭނާގެ
ޙުސައިން މުޙައްމަދު (މަސްތަކާ)ގެ ހަށިކޮޅު ސިފައިންގެ އެކި ބޭކަލުންގެ ވާހަކަތަކުން އަތްޕުޅުގައި އޮތް ސެޓުން ވާހަކަދެއްކެވިކަން
ޝަހީދުވެފައި އޮތީ މެދުޒިޔާރަތްމަގުގައި ހުކުރު އެނގޭ. މަސްތަކާ ސިފައިންގެއާ ދިމާއަށް ޔަޤީންކުރެވޭ. އެއީ ހިތްވަރުގަދަ
"
ވަޑައިގަތީ މެދުޒިޔާރަތް މަގަށް. އެ ދުވަހު މަސައްކަތެއް. ޙުސައިން މުޙައްމަދާ އެއް
ދުވަސްވަރެއްގައި ސިފައިންގެ ޚިދުމަތުގައި
މަސައްކަތްކުރެއްވި ވޮރަންޓް އޮފިސަރ3
(ރިޓަޔަރޑް) ޖަޢުފަރު ޢަބްދުއްރަޙުމާން،
ޝަހީދު ކޯޕްރަލް ޙުސައިން މުޙައްމަދުގެ
ކެރުމާއި ހިތްވަރު ފާހަގަކުރެއްވިއެވެ.
އެ ހިތްވަރުގަދަ ތުޅާދޫ ބަޠަލު، ދިވެހި
ޤައުމަށް ޓަކައި ޝަހީދުވީ އުމުރުން އެންމެ
38 އަހަރުގައެވެ. ޙުސައިން މުޙައްމަދުގެ
ދެ ނަންބަރު ޒޯންގައި އުޅުނު ޕްރައިވެޓް ޙުސައިން މުޙައަްމދު (މަސްތަކާ) ދުޝްމިނުންގެ ޤައުމީ ޚިދުމަތް ފާހަގަކުރައްވައި ދިވެހި
ޙަަމާލަތކުގައި ހުކުރު މިސްކިތުގެ ދޮރާދިމާލުން މެދުޒިޔްާތަމގަށް ޝަހީދުވެގެން ވެއްޓިފައި.
ދައުލަތުން ވަނީ ޕްރައިވެޓެއްގެ މަޤާމުން
ކޯޕްރަލެއްގެ މަޤާމަށް މަޤާމުގެ ކުރިއެރުން
9

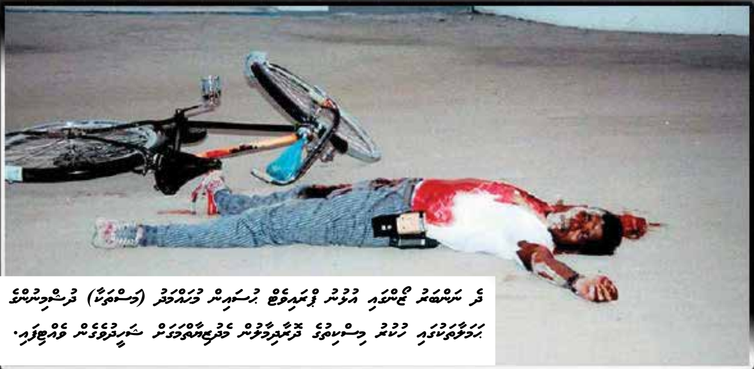

އްވައި ހުރަވީ ރިހި މެޑެލި)މެޑެލް ރ ހޯއްދަވައިދެއްވުމުގައި އުޅުއްވި ލާންސް ބަޑިދިއްކޮށްގެން އިންނެވީ މުޅި ދުވަހު، އަދި
ދެ ފޮ
ބްރޭވަރީ(އާއި ތިނެއް ނޮވެންބަރު މެޑެލި)ތާޑް ކޯޕްރަލް ޢަލީ ޙަސަން)ސނ: 526(ގެ އެކަން ނިމެންދެން ވެސް އިންނެވި. އެ ދެ
ނޮވެންބަރު މެޑެލި(އާއި ޖިހާދުގެ ރަތް މެޑެލި ޚިދުމަތް، އެ ދުވަހު 8 އަހަރުގެ ތުއްޕުޅު ބޭފުޅުން ވެސް ތިއްބެވީ ވަރަށް ޖޯޝުގައި.
(ޕާރޕަ ހާޓް) އްވާ އިވެއެވެ. ކުއްޖެއްގެ ގޮތުގައި ހުންނެވި ޣައްސާން ދިވެހި ސިފައިންނަކީ ޤައުމަށް ޓަކައި ކޮންމެ
ލް ދެ ފަ
ނޮވެންބަރު 3ގެ ހާ ސާ ހިނގި މައުމޫން ވަނީ ފާހަގަކުރައްވާފައެވެ. ކަމެއް ވެސް ކުރާނެ ބައެއްކަން ލޮލުންފެނި
ދި
އިރު ވެހިރާއް ގެ ރައީސުލް މްހޫރިއްޔާގެ "މި ދެ ބޭފުޅުން ހަތިޔާރުތައް ނަގައި އެ ދުވަހު އަޅުގަނޑަށް ޤަބޫލުކުރެވުނު. ކާން
ދި ޖޭ ޖު
މަޤާމުގައި ހުންނެވީ އަލްއުސްތާޛު މައުމޫން ތައްޔާރުވެލާފައި އެތެރެއަށް ވަޑައިގެން ވެސް ބޯން ވެސް މަޤާމަކުން ދުރަކަށް ނުދޭ.
ޢަބް ލްޤައްޔޫމެވެ. އެ ވަހުގެ އެ ހާ ސާގައި ބައްޕައާ ސަލާންކޮށްލެއްވުމަށް ފަހު ވިދާޅުވި އަޅުގަނޑު ދުށިން އަޅުގަނޑުގެ ހަދިއްތަ އަތުން
ދު ދު ދި
ޝްމަނުން އަތުލައިގަންނަން ބޭނުންވި އެއް އަޑު އަޅުގަނޑު އެހިން. އެއްވެސް ގޮތަކަށް މޮޑެފައި ޢަލީ ޙަސަނަށް ކާންދިންތައް. އޭނާ
ދު
ބޭ ޅަކީ އޭރުގެ ރައީސުލް މްހޫރިއްޔާއެވެ. ރައީސް ހާސްވާނެކަމެއް ނެތޭ. މި ގޭ ދޮރުން ބުނީ ކާކަށްބޯކަށް އެ ތަނަކުން ނުތެދުވާނަމޭ.
ފު ޖު
އެ ނުރައްކާތެރި ނޑިވަޅު، ރައްކާތެރިކަން ވަދެގެން ރައީސްއާ ހަމައަށް މީހަކަށް އާދެވޭނީ ތިމަންނަމެން މި ތިބީ ތިމަންނަމެންގެ ވާޖިބު
ދަ
"
ހޯއްދެވުމަށް ތީމުގެ ދޫކުރައްވައި ރައީސުލް ތިމަންނަމެން ދެ މީހުން ހަމަ މަރާލާފައޭ. އަދާކުރުމުގައޭ. ކުރިން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދިފާޢީ
ވަޒީރުކަން ކުރެއްވި ޣައްސާން މައުމޫން
ވިދާޅުވިއެވެ.
"ގުލިސްތާނުގޭގައި 24 ގަޑިއިރަށް
ވުރެ މާ ގިނަ އިރު އަޅުގަނޑު ހުރިން. އެ
ހުރިހުރުމުގައި އެއްވެސް ވަރަކަށް ނިންޖެއް
ނާދޭ. ބަނޑުހައިވާ ކަމުގެ އިހުސާސެއް ނުވޭ.
ޢާއިލާގެ މީހަކު މަތިން، އުފަން ދަރިޔަކު
"
މަތިން ވިސްނާނެ ހިނދުކޮޅެއް ވެސް ނުލިބޭ.
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ
ސަލާމަތުގައި ގުލިސްތާނުގޭގައި ހުންނެވި ޢަލީ
ޙަސަނު ވިދާޅުވިއެވެ.
ނޮވެންބަރު 3އާ ގުޅިގެން ޢަލީ ޙަސަނަށް
ޢަލީ ޙަސަންގެ ޚުިދަމތް ފަާހގަކުރައްވައި ހްިތަވރު ދްެއވުމުގެ މެޑަލް އުަރަވނީ.
ވަނީ މެޑެލި ފޯރ ބްރައިވަރީއާއި ނޮވެންބަރު
3ގެ މެޑެލި ވެސް ލިބިވަޑައިގެންފައެވެ.
ޖުމްހޫރިއްޔާއާއި އާއިލާގެ ބައެއް މެންބަރުން އެ އަސަރު މިހާރު ވެސް ކުރޭ. އެހާ ވެސް
" މީގެ އިތުރުން ނޮވެންބަރު 3ވަނަ
ވަޑައިގަތީ މ.ގުލިސްތާނުގެއަށެވެ. އެ ގޭގައި ހިތްވަރުގަދަ އެ ދެ މީހުން. ޣައްސާނު
ދުވަހުގެ ހިތާމަވެރި ހާދިސާގެ ހިނގި ވަގުތު
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ ހަށިފާރަވެރިއެއްގެ ތަޢުރީފު ކުރެއްވި ދެ ބޭފުޅުންނަކީ ލާންސް
އިވުނު ބަޑީގެ އަޑުފަށްގަނޑާ އެކު ގޭގައި
ގޮތުގައި އެ ދުވަހު ޚިދުމަތްކުރެއްވި އެއް ކޯޕްރަލް ޢަލީ ޙަސަން (ތުޅާދޫ)އާއި އޭނާއާ
ހުންނަވައި ސިފައިންގެއާ ދިމާއަށް މިސްރާބު
ބޭފުޅަކީ ވެސް ތުޅާދޫ ދަރިއެކެވެ. މުޅި އެކު ގުލިސްތާނުގެއަށް ވަޑައިގެންނެވި
ޖެއްސެވި ބ.ތުޅާދޫ މުރަނގަމާގޭ މުޙައްމަދު
ތުޅާދޫ، އެ ބޭފުޅަކަށް ފަޚުރުވެރިވާ، ބ.ތުޅާދޫ އޭރުގެ ކޯޕްރަލް އަޙްމަދު ވާފިރު)ދޮންއެނބޫ
ޞާދިޤު (ސނ903:)އަކީ ވެސް އެ އުދުވާނީ
ފެހެނޑަމާގެ، ޢަލީ ޙަސަންއެވެ. ސިފައިންގެ ޅަހުއްތު(އެވެ.
"ޢަ ހަމަލާއިން ޤައުމު ސަލާމަތްކުރެއްވުމުގެ
ތެރޭގައި ބޭނުންކޮށް އުޅޭ ނަމުން ނަމަ ލީ ޙަސަން ގޮނޑިއެއް
"ތު "އެ މަތިވެރި ޢަޒުމުގައި ސިފައިންގެއަށް
ޅާދޫ ވެ. ހިއްޕަވައިގެން ވަޑައިގަތީ ކުރިން އަޅުގަނޑު
ވެންނެވުމަށް ވަޑައިގެންނެވި ބޭފުޅެކެވެ.
އެ ބިރުވެރި ދުވަހު ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ދެންނެވި ގޯޅިގަނޑުތެރެއަށް. އެ ގޯޅިގަނޑު
"އެ ރޭ ގޭގައި ނިދާފައި އޮއްވައި
އާއި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އާއިލާއަށް ތެރޭގައި ބެހެއްޓެވި ގޮނޑިއެއްގައި
ހޭލެވެނީ އަޑުފަށްގަނޑެއް އިވޭތީ. އޭރު
ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން އިށީނދެވަޑައިގަތީ. ފާރުގައި ލެނގިލައިގެން
10

އުޅުނިން. އެ ދުވަހެއްގެ ތަހުގީގު ނިމުމުން
އެ މީހުން ގޮވައިގެން މާލެއައިސް ހޮޓަލަށް
ގެންދިއުން ފަދަ ކަންކަމުގައި ވެސް އުޅެން
ޖެހުނު. ތަހުގީގު ނިމެންދެން ތަރުޖަމާކުރުމުގެ
މަސައްކަތްތަކުގައި ވެސް އުޅެން ޖެހުނު.
ބައެއް މަޢުލޫމާތު ހޯދަން އިންޑިއާއަށް ވެސް
"
ދަތުރުތައް ކުރެވުނު. ޞާދިޤު ވިދާޅުވިއެވެ.
ޞާދިޤަށް ވެސް ވަނީ3 ނޮވެންބަރުގެ މެޑެލި
ލިބިވަޑައިގެންފައެވެ.
ނޮވެންބަރު މަހުގެ 3ވަނަ ދުވަހުގެ
ޢަލީ ޙަސަން ނޮވެންބަރު މަހުގެ 4ވަނަ ދަުވހު ސިފައިންގޭގައި ފޯރި މެރުމުގައި.
އުޅެނީ ހެންވޭރުކޮޅު ޝަބްނަމްގޭގައި. އޭރަކު ގޮވާލައްވާފައި ވިދާޅުވެއްޖެ
ނޭނގެ ކިހިނެއްކަމެއް ވެގެން އުޅެނީކީ. އޭރު ސޯދިގުއޭ މިކޮޅަށް ނާންނާށޭ.
ދީފައިވާ ޓްރެނިންގއިން ބުނަނީ އެ ކަހަލަ އަވަހަށް ދުރަށް ދާށޭ. އޭރު
ކަމެއް ދިމާވެއްޖެ ނަމަ ވީހާ ވެސް އަވަހަކަށް އަދި ފަތިސް ނަމާދު ބަންގިއެއް
ސިފައިންގެއަށް އަންނަން. އެހެންވެ އަވަހަށް ނުގޮވާ. ދެން އެންމެ އަވަހަށް
"
ބެލީ ސިފައިންގެއަށް ދެވޭތޯ. ސިފައިންގެއާ ރައްކާތެރިކަމެއް ހޯދެން އޮތީ
ގުޅިވަޑައިގެންތާ 2 އަހަރުތެރޭ ދިމާވި ޖެހިގެން ހުރި މިސްކިތަށް
ހާދިސާ ހަނދާނަށް ގެންނަވަމުން ޞާދިޤު އެރުން ކަމަށްވާތީ އަވަހަށް
ވިދާޅުވިއެވެ. މިސްކިތަށް އެރީ. މިސްކިތުގައި
ދެން ޞާދިޤު އަވަސްވެވަޑައިގަތީ ތިބީ ވެސް ދެތިން މީހުން."
ފަށްގަމީސް ތުރުކުރައްވައިގެން ސިފައިންގެއާ ޞާދިޤު ވިދާޅުވިއެވެ.
ދިމާއަށް ވަޑައިގަތުމަށެވެ. އެހެންވެ ނޮވެންބަރު 3ގެ
ބައިސްކަލުގައި ދުއްވަން ފެއްޓެވީ ހުކުރު ހާދިސާގައި ހައްޔަރު ކުރެވުނު 3ވަ ސް ސް ސަ
ނޮވެންބަރު މަހުގެ ނަ ދަުވހު ފުލު އޮފީ ރަހައްދު
މިސްކިތާ ދިމާއަށެވެ. މެދުޒިޔާރަތާ އަރާ ދުޝްމަނުންގެ ތަހުގީގުތައް ކު ސްކޮ ކާ ކަ ން،
ހިމާޔަތްރުމުގައި އި ށް ހަރަތްތެރިވި ބައެއް ބޭ ލު
ހަމަވީތަނާ މުލީއާގެ އުތުރު ގޭޓާ ދިމާގައި ކުރިއަށް ދިޔަ އިރު ޞާދިޤަކީ ޝަޤު.
ވާތް ފަރާތުގައި ތުޅާދޫ ފީ
މީހަކު ޝަހީދުވެފައި އޮއްވާ ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އިންޑިއާ ސިފައިންނާ
އެ ހިސާބުން ޕްރައިވެޓް ޙަސަން ޖަލީލް އެކު އެ ކަމުގައި އުޅުއްވި
(ސނ507:)އާ ބައްދަލުވެ ދެ ބޭކަލުން ޚިދުމަތްތެރިއެކެވެ. ދުޝްމަނުންނާ ދެކޮޅަށް ސިފައިންގެއިން
ވާހަކަދެއްކެވުމަށް ފަހު ސިފައިންގެއަށް "އިންޑިއާ ސިފައިން ގޮވައިގެން ބަސް ދިން ހަމަލާތަކުގައި ޢަމަލީ ގޮތުން
ދިއުމަށް ޓަކައި މިސްރާބު ޖެއްސެވިއެވެ. ޑްރައިވަރެއްގެ ގޮތުގައި ވެސް އުޅެން ޖެހުނު. ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި އެއް ބޭކަލަކީ
ހުކުރު މިސްކިތާ ހަމަވީތަނާ ބަޑީގެ އަޑު މާ ދެން ބަދަލުވީ ތަހުގީގު މަރުހަލާއަށް. އެ ބ. ތުޅާދޫ، ގުލިސްތާނުގޭ އޭރުގެ ލާންސް
ގަދަވިއެވެ. މީހުން ގޮވައިގެން ލޯންޗުގައި ހިންމަފުށްޓަށް ކޯޕްރަލް އަޙުމަދު ޝަފީޤު (ސނ:)902
"އެ ހިސާބުގައި ހުއްޓާ ފުލުސް ގޮސް މަސައްކަތް ކުރިން. ކޮންމެ ދުވަހަކު އެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ދިފާޢީ ބާރުން
އޮފީހުގެ އިމާރާތުގެ ދެވަނަ ބުރީގެ ވެސް އެ މީހުން ގޮވައިގެން ގޮސް ތަހުގީގީ 2012ވަނަ އަހަރު ނެރުއްވާފައިވާ "ނޮވެންބަރު
ކުޑަދޮރަކުން ސްޓާފް ސާޖަންޓް ޠާޙާ ވަޙީދު ބަޔާންތައް ނެގުން ފަދަ ކަންކަމުގައި "3 ފޮތުގައި ވާގޮތުން ފުލުސް
11

އެ ހުރިހައި ދިމާއަކުން ވަށައިގެން މަގުމަތީގެ
ހަރަކާތްތައް ބަރާބަރަށް އަހަރެމެން ދިޔައީ
"
ބަލަމުން. އެ ދުވަހުގެ ކަންކަން ކުރިއަށް
ދިޔަ ގޮތް ޝަފީޤު ވިދާޅުވިއެވެ.
"އަހަރެމެން އެ ތަނަށް ދިޔަ އިރު
ބަޑި ހިފައިގެން ފަސްޓް ފުލޯގައި އަޙުމަދު
ނަޢީމު މުޙައްމަދު ހުންނެވި. ހަނދާންވާގޮތުން
އަޙުމަދު ނަޢީމަކީ އޭރު ކެޕްޓަނެއް. އޭރު
އަޙުމަދު ނަޢީމު ދިޔައީ ބޭރަށް މަގުމައްޗާ
ދިމާއަށް ބަޑިޖައްސަވަމުން. އެ ހިސާބުން
އަހަރެންނާއި އިސްމާޢީލް ރަޝީދާ ދެ މީހުން
ރްާއޖެ އައި އިންޑިއާ ސިފައިންގެ އްެނެމ އިސްކޮށް ހަރަކާތްތެރިވި ކާނަލް ޖޯޝީއާ އެކު އެންމެ
ވެސް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ބަޑި ޖެހިން. އޭރު
ވާތްފަރާތުގައި ތުޅާދޫ ޞާދިޤު، އްެނެމ ކަންާތފަރާތުގައި ތުޅާދޫ ޝަފީޤު.
ވެސް އަހަރެން ބޮޑަށް ވިސްނީ ހުހަށް ވަޒަނެއް
އޮފީސް މަތީން ދެއްވި ރައްދު ހަމަލާގައި ވިދާޅުވިއެވެ. ދޫކޮށްނުލާވޭތޯ." ޝަފީޤު ވިދާޅުވިއެވެ.
އެ ދުވަހު ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި 5 ހަމަ އެ ވަގުތުމެ ޝަފީޤު ބާޣީން އެރޭ މާލެ އަރައި ފުރަތަމަ
ބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި އަޙުމަދު ޝަފީޤު ދުވެފައި ވަޑައިގަތީ މައްޗަށެވެ. މައްޗަށް ދިން ހަމަލާގެ އަޑާ އެކު ފުލުސް އޮފީހުގެ
ހިމެނިވަޑައިގަންނަވައެވެ. ވަޑައިގެންނެވި ގޮތަށް އެ ވަގުތު ފެންނަން ބޭރުން ފުރަތަމަ ބުރީގައި އެ ތިބި ޕޮއިންޓުގައި
ޝަފީޤު ވިދާޅުވީ ބެރެކްގައި ހުރި ސިފައިންގެ ކާކީކުލައިގެ އެއްފަށް އެޅި ޝަފީޤާއި އިސްމާޢީލް ރަޝީދާ ދެ ބޭކަލުން،
އަވަހާރަފުޅުލައްޕަވާފައި ވަނިކޮށް ޔުނީފޯމާއި ފަޓްލޫނު ތުރުކުރައްވައިގެން ޤައުމީ ޚިދުމަތުގައި އިންޑިޔާ ސިފައިންގެ
ބުރާސްފަތި ދުވަހުގެ ފަތިސް ދަމުގައި ވަރަށް އަވަސްއަވަސްކޮށްލާފައި ތިރިއަށް އެހީތެރިކަން ލިބި، ގާތްގަނޑަކަށް އަނެއް
4:15އާއި 4:30އާ ދެމެދު ބަޑީގެ އަޑު ވަޑައިގަތީއެވެ. ދެން ވަޑައިގަތީ ހަތިޔާރު ދުވަހު ހެނދުނު 7 ޖަހަންދެން ހަމަ އެ
އިވިވަޑައިގަތުމުން ވާނުވާއެއް ބެއްލެވުމަށް ނެންގެވުމަށް އާމަރީއަށެވެ. އެ ވަގުތު މަޤާމުގައި އެތަނުގައި ތިއްބެވިއެވެ.
ޓަކައި ނިދާ ހެދުމުގައި ބެރަކުން އާމަރީއަށް ވަޑައިގަތީ ޝަފީޤާއި އިސްމާޢީލް ލާންސް ކޯޕްރަލް އަޙުމަދު ޝަފީޤުގެ
ނިކުމެވަޑައިގެން ފުލުސް އޮފީސްތެރެއަށް ރަޝީދާ ދެ ބޭކަލުންނެވެ. އޭކޭ 47ގެ ދެ ޚިދުމަތުގެ އަގު ވަޒަންކުރައްވައި އެ ދުވަހު
އިސްމާޢީލް ރަޝީދާ ދެ ބޭކަލުން ބަޑިއާއި ދެ މެގަޒިން ނަންގަވައިގެން ދެ ހިތްވަރު ކުރެއްވި ބޭކަލުންނަށް ދެއްވި ޚާއްޞަ
ވަދެވަޑައިގެންނެވި ކަމަށެވެ. ބޭކަލުން އެކުގައި ސިޑިން މައްޗަށް އަރުއްވައި މެޑެލި ކަމުގައިވާ ހުރަވީ ރިހި މެޑެލި)މެޑެލް
"އެ ހިސާބުން ސިޑިން ތިރިއަށް ފުރަތަމަ ބުރީގެ ފުލުސް އޮފީހާއި ހުރަވީ ފޯރ ބްރައިވަރީ(ޝަފީޤަށް ލިބިވަޑައިގަތެވެ.
ހިނގައިގަތީ. ވާނުވާ ބެލުމަށް ޓަކައި ބިލްޑިންގއާ ދިމާ ކޯނަރުގައި ތިއްބެވިއެވެ. ނޮވެންބަރު ތިނެއްގައި މި ޤައުމުގެ
ތިރިއަށް ދިޔައީ އަހަރެން އެކަނި. ސިޑީގެ ޝަފީޤު ހުންނެވީ ހުރަވީ ބިލްޑިންގއާ ދިމާވާ ދިފާޢީ ޚިދުމަތުގައި ތުޅާދޫގެ ދަރިންގެ
މެދެއްހައި ހިސާބަށް ދިޔަތަނާ މަގުމައްޗާ ގޮތަށެވެ. އަދި އިސްމާޢީލް ރަޝީދު ހުންނެވީ ދައުރުގެ ކިތަންމެހާ ވެސް ބޮޑެވެ. އެ
ދިމާއިން ބޭރުން "އޯޕަން ދަ ގޭޓް، އޯޕަން ޣާޒީ ބިލްޑިންގއާ ދިމާވާ ގޮތަށެވެ. ދަރީންގެ އެ ދުވަހުގެ ޤައުމީ ޚިދުމަތުގެ
ދަ ގޭޓް"، މި ގޮތަށް އެތައް ފަހަރަކު "އަހަރެމެން ތިބި ޕޮއިންޓަކީ ފުލުސް އެތައް ވާހަކަތަކެއް ނުދެކެވި އެބަ ހުއްޓެވެ.
ވަރަށް ބާރަށް ގޮވި. ބޮޑަށް ޤަބޫލުކުރެވެނީ އޮފީހުގެ އިރުއުތުރު ކަންމަތި. އެއީ ރައީސް އެ ދަރިންނާ ކުރަންޖެހޭ ކިތަންމެކިތަންމެ
އެ ގޮތަށް އެ ގޮވީ އަހަރެން ސިޑިން އޮފީހުގެ ހުޅަނގުދެކުނު ކަންމައްޗަށް ސުވާލުތަކެއް މިހާތަނަށް އައި އިރު ވެސް
ތިރިއަށް ފައިބާތަން މަގުމަތީގައި ހުރި ބޭރު ސީދާވާގޮތަށް. އަހަރެމެން ތިބި ތަނުން ނުކުރެވި އެބަ ހުއްޓެވެ. ތުޅާދޫގެ ދަރިންގެ
މީހާއަށް ފެނިގެންކަމަށް. އެ ހިސާބުން އެއީ ހުރަވީ ބިލްޑިންގއާއި ރައީސް އޮފީހާއި ޣާޒީ ދައުރާ ގުޅޭގޮތުން އަޑުއިވި އިނުވާ ކިތަންމެ
ފަ
"
ބޭރުގެ ބައެއްކަން ޔަޤީންވި. ޝަފީޤު ބިލްޑިންގ ވަރަށް ރަނގަޅަށް ކަވަރު ކުރެވޭ. ވާހަކަތަކެއް އެބަ ހުއްޓެވެ. މިއީ އޭގެތެރެއިން
މިންވަރެކެވެ.
12

ހަތިފުށި ޝާކިރު
ނަވާރަސަތޭކަ އަށެއްގެ ތިނެއް، ނޮވެންބަރަކީ،
ހަނދާންވާ ކޮންމެ ވަގުތެއްގައި، ދެލޯކަރުނުން ފުރޭ ދުވަހެއް
އަރައި އޮޅުދޫ ކައިރިން، ޓެރަރިސްޓު، ޕްލޮޓު ޖަމާއަތުގެ މީހުން،
އަރައިގެން މާލެއަށް ތަންތަން ފަޅައި އަދި، ލޫޓުވީ ދުވަހެއް
ފަތިސް ދަންމަތި ވެގެން އައިއިރު ބޯމާ، ބަޑިއާ ހިފައިގެން އައިސް،
ޖަހައި ބަޑިއާ ބޮމުން އޮނަވިހި ދަރީން އެ ޝަހީދުކުރި ދުވަހެއް
ސިފައިންގެ ސަލާމަތީ ގޭޓެގެ، އެހިނދު ބަޑި ފޯރިއަށް ހުނެވި،
ސިފައިންގެ ޒުޥާން ޙުސައިން އާދަމް ، ޝަހީދުވެގެން އެދިޔަ ދުވަހެއް
ޙުސައިން އާދަމް ހިފައިގެންހުރި ބަޑދިން ހަމަލާ ދެމުން ގެންގޮސް
ވަޒަން ހުސްވީ ވަގުތު، ވި ޝަހީދު، އަރަގެން ދުޝްމަނުން ވަޒަނެއް
ޙުސައިން އާދަމް ޝަހީދުވި ހިނދު ބިމަށް ޖެހި ކޮންމެ ލޭ ތިއްކެއް
" "
އުފަންވި ސިފައިންގެ އާ ބަޠަލެއް، މިއަދު ބަޠަލުންގެ ބޮޑުޖީލެއް
އެދުވަހެއްގެ ހިނގައިދިޔަ އާދެ! ބިރުވެރި ކަންކަމާއި ގުޅިގެން،
" ޝި "
މިއަދު ސިފައިންގެ ޙިދުމަތުގައި ތިބީ ހު ޔާރު ބޮޑު ފައުޖެއް
ދިވެހި ޤައުމަށް މިފަދަ ދުވަހެއް ލޮލަށް ނުމެ ދައްކަވާށި! އަލުން،
ދިވެހި ލޮބުވެތި ދަރީންގެ ދުޢާޔަކީ ޤައުމަށް، އަމާން ދުވަހެއް
13

ސުމުއްވުލް އަމީރު މުޙައްމަދު އަމީން
ފޮތުގެ ދެވަނަ ޗާޕް: 1990 ފޮތުގެ 215ވަނަ އުފެދި، "ތަންގީޙުކުރެވުނު ތާރީޚުގެ
"
ޞަފުޙާ ހުޅުވާލެވުމުން ފެނުނީ މި ލިޔުމުގެ ތަންތަންކޮޅު ބަލާލީމެވެ. އެ ފޮތުގައި މި
ސުރުޚީގައި އެވާ މަހާރަދުންގެ ނަންފުޅެވެ. ރަދުންނާ ބެހިގެން ލިޔެފައިވަނީ ހަމައެކަނި
އެ ރަދުން އާދެ! އައްސުލްޠާނު ސައްޔިދު އެންމެ ތިން ފޮޅުވަތެވެ. އަޅުގަނޑު ފާޅުކުރަން
މުޙައްމަދު މި ރާއްޖޭގައި ރަސްކަންކުރައްވާފައި މި އުޅޭ ޝުޢޫރު ފާޅުކުރުމަށް ތަންހޯދުމަށް ޓަކައި
މޭ ޖަ ރ (ރި ޓަ ޔަ ރޑް)
ވަނީ 1466މ.އިން 1468މ.އަށެވެ. ވަރަށް އެ ފޮޅުވަތްތައް މި ތަނުގައި އަކުރުންއަކުރަށް
ޙު ސަ އި ން ޝާ ކި ރު
ކުރު މުއްދަތެއް ދޮގެއްތޯއެވެ. ނަކަލު ކޮށްލަމެވެ.
މި ރަދުންގެ ނަންފުޅުގެ ދަށުގައި "އައްސުލްޠާނު އައްސައްޔިދު މުޙައްމަދު
އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ކަމުގައިވި
ށް، ލިޔެފައިވާ ހަތަރުފަސް ފޮޅުވަތެއްގެ ތެރޭގައި މި ރަދުން ރަސްކަމަށް އިސްވެ ވަޑައިގަތީ
ދިވެހި މުވާޠިނަކަ އެއީ ކަޅުމުޙައްމަދު
9 ވެއެވެ. "އައްސުލްޠާނު ޙާޖީ ޙަސަން ރަށުގައި 871ހ.ވަނަ އަހަރެވެ. މި ރަދުންގެ ނަސަބެއް
ރަސްގެފާނާއި ވަނަ ޙަސަން ރަސްގެފާނާއި
ނެތިދިޔަ ދުވަސްވަރު ޢަރަބިކަރައިގެ ބޭކަލެއް ތާރީޚަކުން އެނގޭކަށް ނެތެވެ. މި ރަދުން
ޙަސަން ތާޖުއްދީނުގެ ދެ ދަރިކަލުން ކަމުގައިވި
ގެ، ކަމުގައިވާ ސައްޔިދު މުޙައްމަދު ތަޚުތަށް ރަސްކަންކުރެއްވީ އެއް އަހަރު ވަންދެންނެވެ".
ނަމަވެސް ނުވަތަ އެ ގިންތީ ނުވަތަ އެހެން
ސް، ވެރިވެގެން އެއްއަހަރު ރަސްކަން ކުރެއްވިއެވެ". މި ރަދުން، އާދެ! އައްސުލްޠާން
ފަންތިއެއްގެ ބޭފުޅެއްކަމުގައިވި ނަމަވެ
ސް ބަ ބު ކީ، އަޅުގަނޑު މި ޖުމުލައިން ތަޚުތަށް ވެރިވެގެން ސައްޔިދު މުޙައްމަދާ ބެހޭ އިތުރު މަޢުލޫމާތެއް
މީހަކު ކުޑައިމީ ހެއް ނާ އަޑު އިވުމަ
ޟަ ؟ މި ލަފުޒު އަންޑަރލައިން ކޮށްލަމެވެ. އެހެނީ، ލިބޭތޯ ދެން އަޅުގަނޑު ބަލާލީ "ދިވެހިރާއްޖޭގެ
އަޅުގަނޑުގެ މީރަށް، ކީއްކުރަންތޯއެވެ
"
ސް އަޅުގަނޑަށް ޤަބޫލުކުރަން އުދަނގޫވެގެން ރަހުންނާއި ރަނީން މި ފޮތެވެ. މި ފޮތުން
ދިވެހި އެއްވެ މުވާޠިނަކަށް ކެތްކުރެވޭ
މި އުޅެނީ އެ ލަފުޒު، ޖުމްލައިގެ ތެރެއަށް އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވުނީ ފޮތުގެ 72ވަނަ
ވަރުގެ އަނިޔާއެއް ކަމުގައި ވާނެކަމެއް ކަމަށް
ގެނެވުމުން، އަޅުގަނޑަށް އެ ޖުމްލައިން ޞަފުޙާގެ ދެވަނަ ޕެރެގްރާފުގައި ލުޠުފީ،
އަޅުގަނޑު ނުދެކެމެވެ.
ކު، ! ކުރެވުނު ދޭހައެވެ. 1991މ: ޞ 90 އާ ޙަވާލައިދީ،
އެކަމަ އާހު އާހުގެ ފުންނޭވާއެއް
ހު، އަޅުގަނޑުގެ ހިތުގައި އުފެދިގެން މުޞައްނިފު ލިޔުއްވާފައި ވާ ލިޔުންކޮޅެކެވެ.
ލުމަށްފަ އަޅުގަނޑު މި ފީނައިގަންނަން
އައި ޝުޢޫރުތައް ކިޔުންތެރިންގެ ކުރިފުޅުމަތީ އެ ލިޔުންކޮޅުން އަޅުގަނޑަށް ދޭހަވީ، އޭރު
ޖެހުނީ އެފަދަ ހިތާމަވެރި، ކޮޅެއްމެދެއް ނޭނގޭ
ހާމަކުރުމުގެ ކުރިން މި ރަދުންނާ ބެހޭ އިތުރު އާދަކާދަ ނިޔާކުރާގޮތުގެ މަތިން ޢަރަބި
ހިތާމަވެރި ފުން ކަނޑެއްގެ އެންމެ ފުނަށެވެ.
"ދި " މަޢުލޫމާތެއް ލިބޭތޯ ބެލުމަށް ޝައުގުވެރިކަން ޤައުމަކުން ދުރުވާ ބޭކަލަކީ ޢިލްމުވެރިއަކު
ވެހިތާރީޚަށް އައުއަލިކަމެއް
14

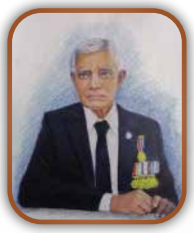

ނުވަތަ ސައްޔިދު މަތިފުށުގެ ބޭކަލަކަށް
އަޅުކަން އަދާކުރައްވަން ފުރާވަޑައިގަތް ނޫނެވެ. ނޫން ނަމަ، އިގުތިޞާދީ ކުރިއެރުމާއި
ވާ ނަމަ، އެ ޒަމާނުގައި ކުރާ އިޙުތިރާމްގެ
އުޅަނދު ލޯމަތިން ގޮސް އޮބާލުމުން އެ ތަރައްޤީއާއި ތަމައްދުންގެ ވާހަކަ ދެންނެވުމެއް
ސަބަބުން ރަސްކަން ފަދަ މަތިވެރި މަގާމެއް
ރަދުންނާއި ރަދުންގެ ކާބަފައިކައުކަލުން ވެސް ނޫނެވެ.
އަރުވާފާނެކަމެވެ. އަދި މި ފަދަ ބޭކަލަކު ޤު
ދިވެހިންގެ ޙައް ގައި ކުރެއްވިހާ ގިނަގުނަ ދެން، ދެން އެހެންވިއްޔާ ކޮން
ރަސްކަން ހިއްޕެވުމަކީ ޢާންމުން ރުހިޤަބޫލު
ޚިދުމަތްތައް ހަނދާން ނެތި ދިއައީތޯ އުފެދުނު ވާހަކައެއްތޯ ކުރައްވާނެ ސުވާލުގެ ޖަވާބުގައި
ވެދާނެ ކަމެއް ކަމެވެ. އަޅުގަނޑު އަނެއްކާ
ސުވާލުމާކުތަކާއި، އެކަމާ އުފެދުނު ޙައިރާން ދުރާލާ ދަންނަވަމެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު
ވެސް މި ތަނުގައި ހިއްޕެވުމަކީ މި ލަފުޒުގެ
ކަމެވެ. އަހަރެމެން ދިވެހިންނަކީ އެހާއަވަހަށް ވާންވީ ބުރާރަ މުޙައްމަދުފުޅު ކިޔާ، ބޮޑުތަކުރުފާނު
ދަށުގައި ރޮނގު ދަމާލަމެވެ. ދެ ބޭފުޅަކު ދެ
ކަންކަން ހަނދާންނެތި ބޭރުގެ ކުލަވަރަށް ވާހަކައިގައި އެ އުޅޭ ވިލިނގިލީ ދޮން
ދުވަސްވަރެއްގައި ލިޔުއްވި ދެ ފޮތެއްގައި އެއް ؟
ރޭރުވާ ބައެއް ތޯއެވެ ނޫނެކެވެ. އެހެން ރާވެރިބެއަށެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ނަމޫނާއަކަށް
ކަމެއް، އެއް ނަޒަރަކުން ދެކެވަޑައިގެން އެއް "ވި "އެ
ނަމަ އޭގެ މާކުރީގެ ދިވެހިން އިސްލާމް ދީން ބަލަންވީ ލިނގިލި ރާވެރިބެ ވެ.
ގޮތަކަށް ބަޔާންކުރެއްވުން އެއީ އެ ބޭފުޅުންގެ !
ޚިޔާރުކުރުމުގެ މާކުރީގެ ވާހަކަތަކެއް މިއަދު އާދެ ޢަލީ ރަސްގެފާނު ގިނިކަންޏާ
އެއްވެސް އިޚުތިޔާރެއް އެކަމުގައި ނެތި ޗް
ތާރީޚުގައި ލިޔެވި ފޮތްތަކުގައި ފެންނާކަށް ދުޝްމިނު ޕޯ ގީޒުމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރައްވަން
އިއްތިފާޤުން ހިނގިކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑާ
ނުހުންނާނެއެވެ. ހުންނަވަނިކޮށް ވިލިނގިލީ ދޮން ރާވެރިކަލޭގެއަށް
އެކު ޤަބޫލުކުރައްވާނީ މި ލިޔުން ކިޔުއްވައި،
މިއަދު މިއީ އޭގެ ފަސްސަތޭކަ ހަތްދިހަ ފެނިގެން، ވިލިނގިލީ ދޮން ރާވެރިކަލޭގެ
ކިޔުންތެރިންގެ ތެރެއިން ކިތައް ބޭފުޅުންތޯއެވެ.
އެތަކެއް އަހަރު ފަހެވެ. ޢިލްމީގޮތުންނާއި ރުކަކުން ދެ ބަދި ރާ ބައިލައިގެން ދިޔުމުން،
އާދެ! އެއީ އަޅުގަނޑަށް މި ޤަބޫލުކުރެވޭގޮތަށް،
ފަންނީގޮތުން ދުނިޔެ މިވަނީ އެތައް ގުނައެއް އޭނާގެ އަނބިކަނބުލޭގެ ބުނިކަމަށް ބުރާރަ
ހަމަ ހިނގާފައިވާ ގޮތްކަމަށް ޤަބޫލުކުރައްވާނީ
ކުރިއަރާފައެވެ. އިންސާނުން ވަނީ ދުނިޔެ މުޙައްމަދުފުޅު، ބޮޑުތަކުރުފާނު ވާހަކައިގައި
ކިތައް ކިޔުންތެރިން ތޯއެވެ. ޟާ "ކޮ
ކުޑަވެގެން ފުންމިން އެނގުންނުވާ ފަ ގެ ކިޔައެވެ. ންމެ މީހަކު ރަސްކަމުގައި
!
އާދެ އަޅުގަނޑަށް ދޭހަކުރެވުނު
ތެރެއަށް ފީނާގެންފައެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ހުރި ނަމަވެސް ކަލޭގެ އަރާނޭ ދޮޅިއްސަ
ގޮތުގައި ދިވެހި ރަސްކަމުގެ ފުރަމާނަ ތަޚުތު
ދިވެހިން ވެސް މިއަދު މިތިބީ މާފަހަތުގައެކޭ ރުއް ވިލިނގިލިން އޮންނާނެޔޭ، ތިޔަ އުޅެނީ
ގަދަބާރުން ފޭރިގަނެ ވެރިވެގެން 1453މ. "އެ !
ދަންނަވާހިތެއް އަޅުގަނޑު ނުވެއެވެ. ކީއްވެގެންހޭ ވެ. ތެދެކެވެ ރާވެރިބޭ ދެކެ
އިން 1454މ.އަށް ދިވެހި ރަސްކަމުގައި
އަޅުގަނޑުމެންގެ އެންމެ އާދައިގެ މީހާގެ ނުހަނު ލޯބިވާ އަނބިމީހާ އެ ބުނީ ތެދެކެވެ.
އިންނެވިކަމަށް ބުނާ "ސީދީ މުޙައްމަދު" މި
އަތުގައި އޮންނަ އެންމެ މިހާރުގެ ފޯނުން މިއަދު ރާވެރިބޭ އަތް ބޯދަށުލައިގެން ދެފައި ދަމާފައި
ރާއްޖޭގެ ވެރިކަން ޖަހައިގެން ދުވަސްވަރަކީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޭނުން ނުހިފެނީ، ހިފަން ބޮޑުއަށީގައި ނިދަން އޮތަސް ރައިވެރިބޭގެ
އޭރު ހުންނެވި މަހާރަދުން އައްސުލްޠާނު
ނޭނގެނީ ކޮންކަމެއްގައި، އެންމެ ކުޑަކުއްޖާއިން ދޮޅިއްސަ ރުއް ރާކުރަން ހުންނާނެއެވެ.
ޙަސަން ސިރީ ރާދަވީރު މަހާރަދުން)1442މ.
ފެށިގެން ކާކަށްތޯއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ކަންކަމާ ރާވެރިބޭގެ ލޯބިވާ އަނބިމީހާ ދިން އެ ހެޔޮ
އިން 1467މ.އަށް(ޙައްޖު ދަތުރުފުޅެއްގައި ޝް ޝް
މަ ވަރާކޮށް، މަ ވަރާ ލިބިގަންނަނީ ނަޞޭޙަތް ޤަބޫލުނުކޮށް ބޮލާލާޖަހާފައި ރާވެރިބޭ
މައްކާގެ މާތްވެގެވެންވާ ޙަރަމްފުޅަށް ޝަ
އާޓިފި ލް އިންޓެލިޖެންސުންނެވެ. އިސްކުރީ ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ހުންނެވި
ވަޑައިގެންވި ދުވަސްވަރެކެވެ. ކީ،
އަޅުގަނޑުގެ މި ލިޔުމުގެ މަގުޞަދަ ޢަލީ ރަސްގެފާނަށް ރާފޮދު އެރުވުމަށާއި
އަޅުގަނޑުގެ ހިތުގައި އުފެދުނު ހުރިހާ ޗަ
ރޯދިކުރެއްވި އެއް ކާއި (ކަނޑުމަސް ކޮޅަކާއި) އިސްލާމް ދީނާއި ދިވެހި ޤައުމުގެ ޙައްޤުގައި
ސުވާލުމާކުތަކެއް އުފެދި، ޖެހުނު ހުރިހާ
ހަކުރު)ރުކު ކުރިން ބާލައި ރާފޮދު މަޅުކޮށްގެން ޝަހީދުވަންދެން ދުޝްމިނުންގެ ކިބައިން ޢަލީ
ޙައިރާންމާކުތަކެއް އަސްލު އުފެދުނު ހިސާބަކީ
ހަދާ ދިޔާހަކުރު(ފޮދަކުން ބަނޑުހައި ހޫނުކަން ރަސްގެފާނު ޙިމާޔަތްކޮށް ރައްކައުތެރިކުރުމަށެވެ.
މިއީއެވެ. މަތިމަތިފުށުން ވާރުތަވަމުން އައި ޟަ
ފިލުވައިގެން އުޅުނު މި ހަށިތައް ޢީފު، އަޅުގަނޑުމެން އިއްޔެއާއި މިއަދާއި
ދިވެހި ރަސްކަމުގެ ތަޚުތުގައި އިންނެވި
ނިކަމެތި މިސްކީނު ދިވެހި އިންސާނުންނަށް މާދަން ވެސް ނަމޫނާ ލިބިގަންނަވީ އެފަދަ
ހިތްވަރުފުޅު ގަދަ ދިވެހީންގެ ބަޠަލް، ރާދަވީރު ޤަ "ރާ "ގެ
މިދިޔަ ބައި ރުނެއްހާ ދުވަހުގެ ކުރުމުއްދަތުގެ ހަރުދަނާ ހިތްވަރުގަދަ ވެރިން
މަހާރަދުން އަރިހުގައި ނަގައިކިޔަން، ސަނާ
ތެރޭގައި ޢިލްމީގޮތުންނާއި ފަންނީގޮތުން ފަރާތުންނެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ވާންވީ އެފަދަ
ދަންނަވަން ތިބި 'ހިތްވަރުގަދަ' ފަހުލަވާނުން "ރާ "
އައިސްފައިވާ ކުރިއެރުމުގެ ވާހަކަ ދެއްކުމެއް ހިތްވަރުގަދަ ވެރި އަކަށެވެ.
އެ ދުވަހު ކޮބައިތޯއެވެ! ރަދުން ޙައްޖުގެ
15

ތައިމޫރު ރަސްގެފާނަކީ ތާރީޚުގައި އެންމެ ވެސް ތައިމޫރު ރަސްގެފާނެވެ. 1867ގައި
ބޮޑު ފަތަޙައެއް ހޯއްދެއްވި ޢަޝްކަރީ ވެރިޔެއްގެ އަލްފްރެޑް ނޮބެލް، ޑައިނަމައިޓް އީޖާދުކުރުމާ
ޙައިޘިއްޔަތުން މަޝްހޫރުވި ރަސްކަލެކެވެ. ހަމައަށް، ހަނގުރާމަތަކުގައި ބޭނުންކުރެވެމުން
ޑރ. އިބްރާހީމް ޒަކަރިއްޔާ މޫސާ
އަފްޣާނިސްތާނާއި އީރާނާއި މެދުތެރޭ ދިޔައީ ތައިމޫރު ރަސްގެފާނު، އޭނާގެ
އޭޝިއާގައި ތައިމޫރު ސަލްޠަނަތު ބިނާކުރި ހަނގުރާމަތަކުގައި ބޭނުންކުރަމުން ދިޔަ
ކުށްބަހެއް ނޫނެވެ. ދުނިޔޭގެ ތާރީޚުން
ޢަޝްކަރީ ވެރިޔާއެވެ. އުޒްބަކިސްތާނުގެ ފަޤީރު ބަޑިބޭހެވެ. ތައިމޫރު ރަސްގެފާނަކީ ދުނިޔޭގެ
ޖާގަ ހޯއްދެވިއެވެ. ޢިލްމުވެރިންނަށާއި
ޢާއިލާއަކުން އައި މި އިންސާނާ ދުނިޔޭގައި ތިން ބައްރު އޭނާގެ ފައިތިލަ ދަށަށް ގެންނެވި
އަދީބުންނަށާއި ޅެންވެރީންނަށް ވަރަށް
އުފެދުނު އެންމެ ބޮޑު ލަޝްކަރުގެ ވެރިޔަކަށް އެންމެ ފަހުގެ ރަސްގެފާނެވެ. މާޟީގެ
އިޙްތިރާމުކުރެއްވި ރަސްކަލެކެވެ. އިބްނު
ވިއެވެ. އަދި މުޅި ދުނިޔޭގެ ދެބައިކުޅަ ތާރީޚުގައި، 58 ޤައުމު، އަދި މިހާރުގެ
ޚަލްދޫން ފަދަ ޢިލްމުވެރިންނަށް ވަރަށް ކަމޭ
އެއްބައި އޭނާގެ ބާރުގެ ދަށަށް ގެނައެވެ. ޖޯގްރަފީ ޗާޓުން ފެންނަށް އޮތް 27 ޤައުމެއް
ހިތްތެވިއެވެ.
ރައިފަލް އީޖާދުކުރިއެވެ. ހަނގުރާމަތަކުގައި ފަތަޙަކުރެއްވިއެވެ. މުޅި ޢުމުރު، އަހުގެ
ބޮމާއި، ބަޑިބޭސް ބޭނުންކުރަންފެށީ ބުރަކަށި މަތީގައި ހޭދަކުރެއްވިއޭ ދެންނެވުމަކީ،
16

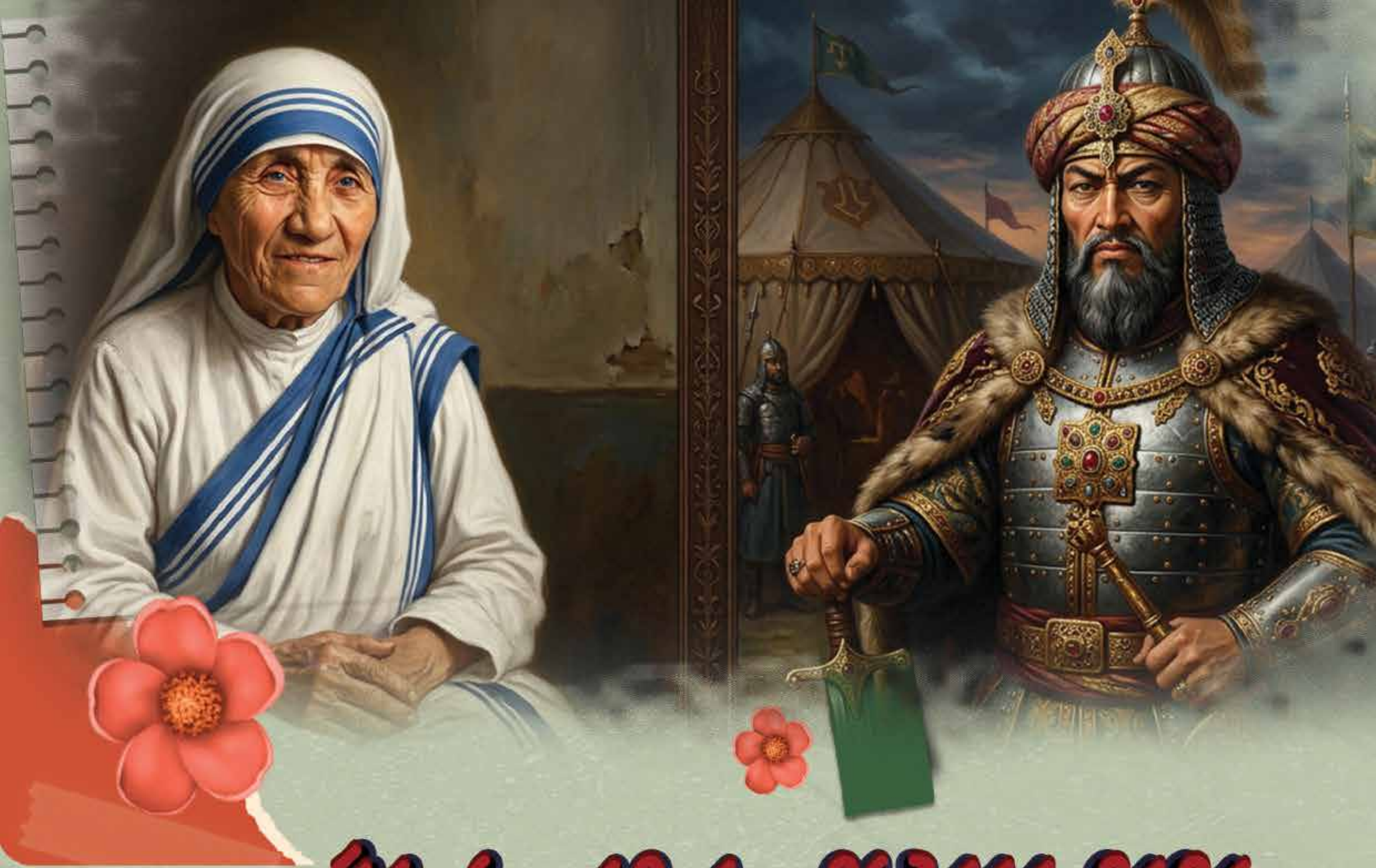

ގުގުރިއެއް ޖަހައިލި ފަދަ ގޮތަކަށެވެ. ކުޑަ އޭގެ ފަހުން އިންޑިއާގެ ކަލްކަތާއަށް އައިސް
ހަމަ މިއާއެކު، ރަށެއް ފަތަޙަކޮށްފިއްޔާ
ވަގުތުކޮޅެއްގެ ހިމޭންކަމަކަށް ފަހު، ހިތާމަވެރި އެ ތަނުގައި ދިރިއުޅެން ފެށިއެވެ.
މުޅި އެ ރަށެއް ސުންނާފަތިކޮށްލައްވައެވެ.
ރާގަކުން ވިދާޅުވިއެވެ.]ހަމަ އެންމެ ދުވަހެއް
އޭނާއާ އިދިކޮޅުވާ މީހުންގެ ބޯތައް
މި ޒުވާން އަންހެންކުއްޖަކީ ކްރިސްޓިއަން
ވެސް އުފާވެރިކަމާ އެކު އަހުރެންގެ ޙަޔާތުން
ކަނދުރާއާ ވަކިކޮށްލައި، އިންސާނީ ބޯތަކުން
ދީނުގެ ކެތޮލިކު މަޛްހަބުގެ ކުއްޖެކެވެ. އަދި
ހޭދަވެފައެއް ނެތެވެ. މުޅި ޢުމުރު ހޭދަވެ މި
ފުނިޖައްސަވައެވެ. އަދި މުޅި އެ ރަށެއްގައި
ކެތޮލިކު ނަނެއް (އަންހެން ފާދިރީއެއް)އެކެވެ.
[
ދިޔައީ، ހަނގުރާމަކުރުމުގައެވެ.
ނުވަތަ އަވަށެއްގައި ހުޅުޖަހައި ރޯކޮށްލައްވައެވެ. ޤަ
އޭނާ ބޫލުކުރާ ކަނލާގެއަށާއި އޭނާގެ
އޭނާގެ ކަނޑިން ސަލާމަތްވެވޭ ހަމައެކަނި
މި ޖަވާބު އަޑުއަހާފައި ފާދިރީއަށް ދީނަށާއި އިންސާނިއްޔަތަށް ޚިދުމަތްކުރުމަށް
ބަޔަކީ، ޢިލްމުވެރީންނާއި ޅެންވެރީންނާއި ޤް
ވަރަށް ޙައިރާންކަން ލިބުނެވެ. ކީއްވެކަން މުޅި ޙަޔާތް ވަ ފުކުރިއެވެ. އެ ދުވަސްވަރު
އަދީބުންނެވެ. އޭނާގެ އަމުރަކީ، އޭނާގެ ؟
އެނގޭ ހެއްޔެވެ ޙަޔާތުގައި އުފާވާނޭ އިންޑިއާގައި ޢާންމުވެފައި އޮތީ އިންތިހާ
ލަޝްކަރުގެ އެއްވެސް ސިފައިންގެ
އެންމެ ދުވަހެއް ވެސް މުޅި ދުނިޔެ ދަރަޖައިގެ ފަޤީރުކަމެވެ. ކަލްކަތާއަކީ މި
މީހަކު، ޢިލްމުވެރިޔަކަށް ގޯނާކޮށްގެން ޤީ
ފަތަޙަކުރަމުން ދިޔަ އަހުސަވާރަކަށް ނުލިބޭ ފަ ރުކަމުގެ ޙާލަތު އެހާމެ ގޯސްކޮށް އޮތް
ނުވާނެކަމުގެ އަމުރެވެ. ޢިލްމުވެރީންނާ ޝަ
ވާހަކަ އަޑުއިވުމުންނެވެ. މިއީ މުޅި ދުނިޔެ އެއް ހަރެވެ. ބަނޑުހައި ހޫނުކަމާއި،
އެކު ޢިލްމީ ކަންކަމުގައި ބަޙުޘުކުރެއްވުމަށް
ފަތަޙަކުރި ރަސްކަލެއްގެ ދުލުން ބޭރުވި ބަލި މަޑުކަން ޢާންމުވެފައި އޮތެވެ.
ލޯބިކުރެއްވިއެވެ. ޙަޔާތުގައި އޭނާ
ވާހަކައެއްކަމުގައި ވާތީއެވެ. ޓީބީއާއި ކަށިވިދުރި ފަދަ ޢާންމު ވަބާތައް
ހަމައެކަނި އުފާ ލިބޭ ކަމެއްކަމުގައި
މިއީ އަހަރެމެން ދިރިއުޅޭ މި ދުނިޔޭގެ އެއް
ވެފައިއޮތީ ޢިލްމުވެރީންގެ މަޖިލިސްތަކުގައި
ފަރާތެއްގެ ވާހަކައެވެ. އަދި އެހެން ފަރާތެއްގެ
ޢިލްމީކަންކަމުގައި ބަޙުޘުކުރެއްވުމެވެ. އޭނާ
!
ވާހަކައެއް އަޑުއަހާލަމާ ހިނގާށެވެ މިއީ
ގަޔާވާ ޢިލްމުވެރިން އޭނާގެ ދަރުބާރަށް
އަންހެން ކުއްޖެއްގެ ވާހަކައެކެވެ. މި އަންހެން
ގެންނަވައެވެ. ޢިލްމުވެރީންގެ މި ޖަމާޢަތުގައި
ކުއްޖާ އުފަންވީ 1910ގައި މެސެޑޯނިއާ
ފާދިރީއަކު ވެސް ހިމެނުއްވިއެވެ.
)Macedonia)ގެ އަވަށެއްކަމުގައި
ތެއިމޫރު ރަސްގެފާނު އަވަހާރަވީ
ވާ ސްކޮޕްޖެ)j eSkop�)
ޗައިނާއަށް ކުރެއްވި ދަތުރުފުޅެއްގައި،
ގައެވެ. އެ ދުވަސްވަރު މި
[ފަރަބު] Farab))އޭ ކިޔުނު ތަނެއްގައެވެ.
ތަނަކީ ޢުޘްމާނީ ޚިލާފަތުގެ
މީލާދީން 17 ފެބުރުވަރީ 1405ގައެވެ.
ދަށުގައި އޮތް ތަނެކެވެ.
އޭގެފަހުން، ތައިމޫރު ރަސްގެފާނުގެ މުޅި
މި އަވަށުގައި ޢުމުރުން
ބައޮގްރަފީ ފުރިހަމަކޮށް ލިޔުނީ، ތައިމޫރު
އަށާރަ އަހަރުވަންދެން
ރަސްގެފާނުގެ އަރިހުގައި އުޅުނު ފާދިރީއެވެ.
އެ އަންހެންކުއްޖާ
މި ފާދިރީއަކީ ތައިމޫރު ރަސްގެފާނުގެ ވަރަށް
ދިރިއުޅެމުން ދިޔައެވެ.
އަރިސް ބޭކަލެކެވެ. އެހެންވެ، އެއްވެސް
ދުނިޔޭގެ ފުރަތަމަ
ޖެހިލުމެއް ނެތި އަދި އެއްވެސް ހުރަހެއް ނެތި
ބޮޑުހަނގުރާމައަށް ފަހު،
ބަސް ދަންނަވާލުމުގެ ފުރުޞަތު އޮވެއެވެ.
މެސެޑޯނިއާއިން، އަޔަރލޭންޑަށް
އައިސް، އެ ތަނުގައި
އެއްދުވަހަކު، ތައިމޫރު ރަސްގެފާނުގެ
ދިރިއުޅެން ފެށިއެވެ. އަދި
އަރިހުގައި ފާދިރީ، ސުވާލެއް ދެންނެވިއެވެ.
ރަސްގެފާނުގެ ޙަޔާތްފުޅުގައި އެންމެ އުފާވީ
ދުވަހަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ތައިމޫރު ރަސްގެފާނުގެ
ހިތްޕުޅާ ހަމައަށް މި ސުވާލު ދިޔައީ ގަދަ
17

ފެތުރެމުން ދިޔައެވެ. މުޅި ޝަހަރުގައި އޮތީ ގުނިގެންދިޔައެވެ. ޢުމުރުން 87 އަހަރުގައި ވަރަށް ތާރީޚީ ޖަވާބެކެވެ. އަހުރެންގެ ޢުމުރުން
ފަޤީރުކަމާއި ބަލި މަޑުކަމެވެ. އެހެންވެ، މި 5ސެޕްޓެމްބަރު 1997ވަނަ އަހަރު، މިހާރު 85އަހަރެވެ. އަހަރެންގެ ޢުމުރުގެ
ޒުވާން އަންހެންކުއްޖާ އޭނާގެ މުޅި ޢުމުރު މަރުވެގެންދިޔައީ ކަލްކަތާގައެވެ. ދުނިޔޭގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ފިކުރެއް ޚިޔާލެއް ނެތި
ކަލްކަތާގައި ހޭދަކުރުމަށް ޢަޒްމުކުރިއެވެ. ވަރަށް ގިނަ ބަޔަކު އޭނާ މަރުވުމުގެ ހިތާމަ ހޭދަކޮށްލި ފުރަތަމަ ފަސް އަހަރުގެ ޢުމުރު
ކަލްކަތާއަށް ޓަކައި ވަޤުފުކުރިއެވެ. އަދި ފާޅުކުރިއެވެ. އުނިކޮށްލައިފިއްޔާ އަހަރެން ބުނަން އޮތީ،
ކަލްކަތާއަކީ މި ޒުވާން އަންހެންކުއްޖާގެ އަހަރެންގެ ޢުމުރުގެ ބާކީ އޮތް އަށްޑިހަ އަހަރު
ތިޔަ ހީކުރެއްވީ ރަނގަޅަށެވެ. އެއީ
ވަޠަންކަމުގައި ނިންމިއެވެ. ހޭދަކުރީ، ވަރަށް ވިސްނުންތެރިކަމާ އެކުގައި
މަދަރ ޓެރީޝަރ Mother Teresa))
ކަމެވެ. މި އަށްޑިހަ އަހަރުގެ މުއްދަތުގައި
މީލާދީން 1931ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން އެވެ. 1995ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި، މަދަރ
ދުވަހަކު ވެސް އަހަރެންގެ އަމިއްލަ ނަފުސާ
1997ވަނަ އަހަރާ ހަމައަށް، ގާތްގަނޑަކަށް ޓެރީސާ ކުރެން މީހަކު އެހިއެވެ. ތިޔަބޭފުޅާގެ
މެދު ހިތްދަތިވި ވަގުތުކޮޅެއް ނާދެއެވެ. މުޅި
66 އަހަރު ހޭދަކުރީ ކަލްކަތާގައެވެ. ޙަޔާތުގައި އެންމެ ހިތްދަތިވި ދުވަހަކީ
ދުވަހުގެ ވަގުތު އަހަރެން ހޭދަކުރުމަށްފަހު
އިންސާނިއްޔަތުގެ ލޯތަކުން އޮހެރެމުން ދިޔަ ކޮބައިތޯއެވެ؟ މަދަރ ޓެރީސާ ހިނިތުންވެ
ރޭގަނޑު ނިދަން އޮށޯންނަނީ، އަހުރެން
ކަރުނަތައް އޭނާގެ އަތުން ފޮހެދެމުންދިޔައެވެ. ހުންނަވާފައި ޖަވާބު ދިނެވެ. އިންސާނުން
ހެއްދެވި އިލާހަށް ޝުކުރުއަދާކުރާ ޙާލުގައެވެ.
މި 66 އަހަރުގެ ތެރޭގައި މުޅި ދުނިޔެއަށް ހިތާމައިގައި ތިބޭ ތަން ފެނިފައި، އަހަރެން
އަދި ހެނދުނުގެ ވަގުތު ތެދުވަނީ ވަރަށް
އޭނާގެ މަޝްހޫރުކަން ފެތުރިގެން ދިޔައެވެ. ވަރަށް ހިތްދަތިވެއެވެ. އެ މީހަކު އަނެއްކާ
އުފާވެރިކަމާ އެކުގައެވެ. އަހުރެންގެ
1979ވަނަ އަހަރު، އޭނާއަށް ނޮބެލް ވެސް ސުވާލުކުރިއެވެ. ކަމަނާގެ އަމިއްލަ
އަމިއްލަ ޛާތީ ޙަޔާތާ މެދު ކަންބޮޑުވެ،
އިނާމު ވެސް ލިބުނެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ނަފުސާ ބެހޭގޮތުން އެއްވެސް ހިތްދަތިކަމެއް
ފިކުރުކުރަންޖެހުނު އެއްވެސް ހިނދުކޮޅެއް
އެންމެ ނުފޫޛުގަދަ މީހުންގެ ތެރޭގައި މެދުވެރިވިތޯއެވެ؟ މަދަރ ޓެރީސާ ދެއްވީ
ނާދެއެވެ.
ތައިމޫރު ރަސްގެފާނުގެ ޙަޔާތާއި މަދަރ
ޓެރީސާގެ ޙަޔާތާ މެދު ވިސްނައިލުމުން
އަހަރެމެންނަށް ފެނިގެންދަނީ ކޮންކަހަލަ
ފަރަޤެއް ހެއްޔެވެ؟ އެއްކޮޅުގައި ހުރީ، މުޅި
ދުނިޔެ ފަތަޙަކުރި ބާރުގަދަ ރަސްކަލެކެވެ.
އޭނާގެ 69 އަހަރުގެ ޢުމުރުގައި އުފާވެރި އެންމެ
ހިނދުކޮޅެއް ވެސް ނުދެކެއެވެ. އަނެއްކޮޅުން
މި ފެންނަނީ، އެއްވެސް އެހީތެރިއެއް ނެތް،
ޔާރެއްއިޔާރެއް ނެތް، އެކަނިވެރި އަންހެނެކެވެ.
ޢުމުރުގެ 66 އަހަރު ބީރައްޓެހި ރަށެއްގައި
ބީރައްޓެހީންތަކެއްގެ ތެރޭގައި ހޭދަކުރި
އަންހެނެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެންމެ
ދުވަހެއް ވެސް ފޫހިވެގެން އަދި މާޔޫސްވެގެން
ނުވަތަ ހާސްވެ ކަންބޮޑުވެގެން ހިތާމާގައި
ހޭދަކުރާކަން ނުޖެހުނެވެ.
މި ދެ އިންސާނުންގެ ދެމެދުގައި
އޮތް ފަރަޤަކީ ފަހެ، ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟ ދެ
މީހުންގެ ދެމެދުގައި އޮތީ އަމިއްލަ އެދުމާއި
18

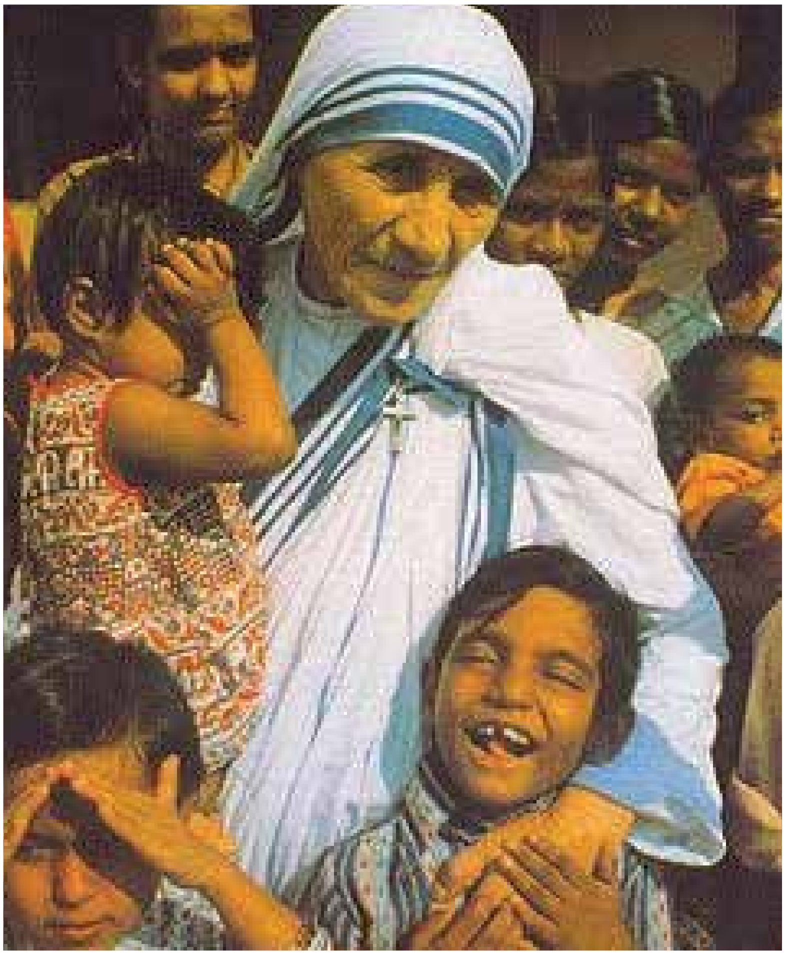

ސް ނުގެ ޙަޔާތާއި މަދަރ ޓެރީސާގެ ޙަޔާތާ މެދު ވިސްނައިލުމުން
ތައިމޫރު ރަ ގެފާ
ކޮންކަހަލަ ފަރަޤެއް ހެއްޔެވެ؟ އެއްކޮޅުގައި ހުރީ، މުޅި ދުނިޔެ
އަހަރެމެންނަށް ފެނިގެން ދަނީ
ކެވެ. އޭނާގެ 69 އަހަރުގެ ޢުުމުރަގއި އުފާވެރި އެންމެ ހިނދުކޮޅެއް
ފަތަޙަކުރި ބާރަުގދަ ރަސްކަލެ
ންނަނީ، އެއްވެސް އެހީތެރިއެއް ނެތް، ޔާރެއްއިޔާރެއް ނެތް،
ވެސް ނުދެކެއެވެ. އަނެއްކޮޅުން މި ފެ
66 އަހަރު ބީރައްޓެހި ރަށެއްގައި ބީރައްޓެހީންތަކެއްގެ ތެރޭގައި
އެކަނިވެރި އަންހެނެކެވެ. ޢުމުރުގެ
ސް، އެންމެ ދަުވހެއް ވެސް ފޫހިވެގެން އަދި މާޔޫސްވެގެން
ހޭދަކުރި އަންހެނެކެވެ. އެހެންނަމަވެ
ހާސްވެ ކަންބޮޑުވެގެން ހިތާމާގައި ހޭދަކުރަާކން ނުޖެހުނެވެ.
ނުވަތަ
ސަބަބު ވަރަށް ސާފެވެ. މަދަރ ޓެރީސާގެ ތަނެވެ. ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ އެބައިމީހުންގެ
އަމިއްލަ އެދުމެއް ނެތުމުގެ ފަރަޤެވެ.
މުޅި ޢުމުރު ހޭދަވީ ޚިދުމަތުގައެވެ. ތައިމޫރު ހުރިހާ ފަތަޙަތަކެއްގެ ދޮރު ބަންދުވީއެވެ.
ރަށްތައް ފަތަޙަކުރުމާއި އިންސާނީ ހިތްތައް
ރަސްގެފާނުގެ މުޅި ޢުމުރު ހޭދަވީ ރަށްތައް ފެކްޓަރީތަކާއި، ކުންފުނިތަކާއި، ބާޒާރާއި
ފަތަޙަކުރުމުގެ ތަފާތެވެ. ތައިމޫރު ރަސްގެފާނު
ފަތަޙަކުރެއްވުމުގައެވެ. މިއިން އެނގެނީ ރިސޯޓުތަކާއި ވެއަރހައުސްތަކާއި މާރުކޭޓުތައް،
ދުނިޔެ ފަތަޙަކުރައްވަމުން ވަޑައިގަތީ އަމިއްލަ
ދުނިޔެ ފަތަޙަކުރަން އުޅޭ މީހުންގެ މުޅި ކޮރޯނާ ވައިރަސްގެ ސަބަބުން ބަންދުވީއެވެ.
އެދުމުގެ ކަނޑިއަކުންނެވެ. އިންސާނުންގެ
ޙަޔާތް ބަރުބާދުވެގެން ދަނީ ހިތާމައިންކަމެވެ. ނޯކަރުންނާއި މުވައްޒަފުން ގޭގެއަށް ގޮސް
ކަރުތައް ބުރިކުރައްވަމުންނެވެ. އެއާ
އެމީހުންގެ އަތްމަތީގައި އޮންނާނީ ހިތާމައެވެ. ތާށިވެ ބަންދުވީއެވެ. ދުއްވަމުންދިޔަ
ޚިލާފަށް، ހިތްދަތިކަމުގެ ވޭނާއި ކެކުޅުމުގައި
އިންސާނިއްޔަތަށް ޚިދުމަތްކުރުމަށް ޢަޒްމުކޮށް ކާރުތައް ގަރާޖުތަކުގައި ތަޅުލެވުނީއެވެ.
ތިބި އިންސާނުންތަކަކަށް އެއްވެސް އަމިއްލަ
އެކަމާ ކުރިމަތިލާ ބަޔަކަށް ހިތާމައެއް އަދި މަރުދެކެ ގަންނަ ބިރަކުން ބޭރަށް
އެދުމެއް ނެތި މަދަރ ޓެރީސާ ޚިދުމަތްކުރުމުގައި
ނުލިބޭނެކަމެވެ. ވެސް ނުކުމެ ބަލައިލާން ޖެހުލުންވީއެވެ.
ހޭދަކުރިއެވެ. އިންސާނުންގެ ޖިސްމުތަކުގައި
މިއާޚިލާފަށް، އެ ބިރުވެރި ޙާލަތުގައި ވެސް
މި ޒަމާނުގައި ވެސް އަހަރެމެންނަށް މި
އުފެދުނު ފާރުތަކުގައި މަލަން އަޅައިދިނެވެ.
އިންސާނުންނަށް ޚިދުމަތްކުރަމުން ދިޔަ
ފަރަޤުތައް އެބަފެނެއެވެ. ކައިރި މާޒީގައި
ފަރުވާކޮށްދިނެވެ. ރޮމުން ދިޔަ އިންސާނުންގެ
މީހުން އުފާވެރިކަމާ އެކު ހިނިތުންވެފައި ވާ
އަހަރެމެން އެންމެން ތަޖުރިބާކުރި ކޮރޯނާ
ކަރުނަތައް އަމިއްލަ އަތުން ފުހެދިނެވެ.
ޙާލު، އެ ޚިދުމަތުގައި ދެމިތިބި ތަން ފެނިގެން
ވައިރަސްގެ ސަބަބުން އިންސާނުން އެކަހެރި
އިސްޖެހިފައި ތިބި އިންސާނީ ކަނދުރާތައް ؟ اله
ދިޔައެވެ. ސަބަބަކީތޯއެވެ މާތް އެފަދަ
ދިރިއުޅުމެއް އުޅެން ޖެހުނު ޙާލަތެވެ. އެ
އުފުލާލަ ދިނެވެ. ބިއްޖެހި ގަބުވެފައިތިބި
މީހުންނަށް، އެ އުފާވެރި ބާއްޖަވެރި ފުރުޞަތު
މުޞީބާތުގައި ދުނިޔެ ދެ ބަޔަކަށް ބައިވިއެވެ.
މީހުންނަށް މަގު ދައްކައިދިނެވެ. އެހެންވީމާ،
ދެއްވީއެވެ. އިންސާނުންނަށް ޚިދުމަތްކުރާނެ
އެއް ބަޔަކު ވަރަށް އުފަލުގައެވެ. އަނެއް
ނަތީޖާ ދައްކައިދިނީ އެއްކޮޅުން މުޅި ދުނިޔެ
ވަގުތާއި ހިތްވަރު ދެއްވީއެވެ. ބަނޑުހައިވެފައި
ބަޔަކު އެހާމެ ހިތާމާގައެވެ. އެ ބިރުވެރި
ފަތަޙަކުރި ރަސްކަލަކު ރޮމުން ހިތާމަކުރާ ޙާލު
ތިބި މީސްމީހުންނަށް ކާންދިނުމަކީ
ޙާލަތުގައި، ވަށައިގެންވާ މާޙައުލަށް
ދުނިޔެ ދޫކޮށް ދިޔަ މަންޒަރެވެ. ދުނިޔެވީ
ޝަރަފެއްކަމުގައި ޤަބޫލުކުރީއެވެ. ގޭގެއަށް
ބަލައިލުމުން ފެނުނީ އެއް ބަޔަކު އަމިއްލަ
ޙަޔާތުގައި އެންމެ ދުވަހެއް ވެސް އުފަލުން
ކާބޯތަކެތި ފޯރުކޮށްދިނުމުގެ ޚިދުމަތުގައި
އެދުމާއިގެން ދުނިޔެ ފަތަޙަކުރަން އުޅުނު
ހޭދަވެގެން ނުދާކަމުގެ ޝަކުވާތަކާ އެކުގައެވެ.
ރެއެއް ދުވާލެއް ނެތި މަސްޣޫލުވީއެވެ. ދުނިޔެ
މަންޒަރެވެ. އެއްވެސް އުފާވެރިކަމެއް ނެތް
މިއާޚިލާފަށް މަދަރ ޓެރީސާގެ އަމިއްލަ ހިތަށް
ފަތަޙަކުރަން އުޅޭ މީހުންނާއި އިންސާނިއްޔަތުގެ
ތަނެވެ. ހިތާމައާއި ހާސްކަމާއި ކަންބޮޑުވުމުގެ
ހިތާމައިގެ ހިޔަންޏެއް އެޅުނަ ނުދިނެވެ. މުޅި
ޚިދުމަތުގައި އުޅޭމީހުންނާ ދެމެދުގައި
؟ ޙާލަތުގައި ދުވަސްތައް ގުނަމުންދިޔަ
ޢުމުރު އުފަލުން ހޭދަކުރީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ
ހުންނަ ޖަޒްބާތުގެ ތަފާތަކީ މިއީއެވެ.
19

ހަނގުރާމައިން ފާޅުވި
އަސްކަރީ ހުނަރުތައް

އައްޝައިޚް އިބްރާހީމް
އަޙްމަދު

މި މައުޟޫޢުގައި އަޅުގަނޑު މި ފަހަރު ބަޔާންކުރާނީ ހިޖުރައިން 3 ވަނަ އަހަރު ހިނގައިދިޔަ އުޙުދު ހަނގުރާމައިން ފެނޭ އަސްކަރީ ބައެއް ހުނަރުތަކާ ގުޅުގައެވެ. ހިޖުރައިން 2 ވަނަ އަހަރުގައި ހިނގައިދިޔަ ބަދުރު ހަނގުރާމައަށްފަހު މުސްލިމުންނަށް އެ ލިބުނު ބޮޑު ކާމިޔާބީއާ ގުޅިގެން މުސްލިމުންނަށް ލިބުމުންދާ މަތިވެރި ނަމާއި ދުނިޔޭގެ މީހުންގެ ކުރިމަތީގައި އިސްލާމީ ދައުލަތުގެ ޝާނާއި ބާރާ ނުފޫޒު އިތުރުވަމުން ދިޔާ މައްކާގެ މުޝްރިކުން އެބައިމީހުން ކުރި ބަދުރު ހަނގުރާމަ ކުރަންޖެހުނު މައިގަނޑު ސަބަބު ކަޑުގައިވާ އެމީހުންގެ ވިޔަފާރި ޤާފިލާގެ މުދާ މިކަމަށް ހަރަދުކޮށް މުސްލިމުން ބަލިކުރުމަށް އެބައިމީހުން ތައްޔާރުވެގެން މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް މި ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމަށް ނިންމިއެވެ. މި ހަނގުރާމައަކީ މުސްލިމުން މައްކާގެ މުޝްރިކުންނާ ކުރިމަތިލުމުގައި އިސްތިރާޖީ ހަރަކާތުތަކާއި އަސްކަރީ ހުނަރުވެރި ކަންތައްތަކެއް ޤިޔާދީ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ފަރާތުން ފެނިގެން ދިޔަ ހަނގުރާމައެކެވެ.

އުޙުދު ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުން

މުސްލިމުންގެ ލަޝްކަރުގެ ޢަދަދަކީ 1000 ކުރުގައި ވިޔަސް ހަނގުރާމަ ހިނގަމުންދިޔަ އިރު މި ލަޝްކަރު އުނިވެގެންވަނީ 700 ބޭކަލުންގެ މައްޗަށެވެ. އަދި މި ހަނގުރާމައަށް ނުކުތް މުޝްރިކުންގެ ލަޝްކަރުގެ ޢަދަދަކީ 3000 ހަނގުރާމަވެރިންނެވެ. އެހެންކަމުން ހަތިޔާރާއި ހަނގުރާމައިގެ ބައިވެރިންގެ ނިސްބަތުން މުޝްރިކުންގެ ލަޝްކަރު، މުސްލިމުންގެ ލަޝްކަރަށް ވުރެ 3 ގުނަ ބޮޑުކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ ލަޝްކަރުގެ ވެރިޔާ އަބޫސުފްޔާނެވެ. މުޝްރިކުންގެ ތެރޭގައި ހަނގުރާމައިގެ ހުނަރަށް އަރާހުންނަވި ޚާލިދު ބިން ވަލީދާއި އަމްރު ބިން ޢާޞްއާއި އިކްރިމާ ބިން އަބޫޖަހުލު ފަދަ ހުނަރުވެރި ބޭކަލުން ތިއްބެވިއެވެ.

މިފަދަ އަސްކަރީ އެއްފިޔަވަޅަކީ ޖާސޫސުން ގެންގުޅުއްވައި ހަނގުރާމައާއި ފުރުމުގެ ކުރިން އެކަށީގެން ހޯއްދުވި މަޢުލޫމާތުތަކެވެ. އެގޮތުން މި ހަނގުރާމަކުރަން އުޅޭ ކަމުގެ ޚަބަރު [illegible] ރަސޫލާ ﷺ އަށް ސިއްރު ސިޓީއެއްގެ ޒަރީޢާއިން ވަރަށް އަވަސް ގޮތަކުން ނުވަތަ ތިންދުވަހުގެ ތެރޭގައި (500 ކިލޯމީޓަރުގެ ދުރުމިނެއްކަމުގެން) ފޮނުއްވައި ދެއްވީ އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބެ ޢައްބާސް ބިން ޢަބްދުލްމުއްޠަލިބެވެ.

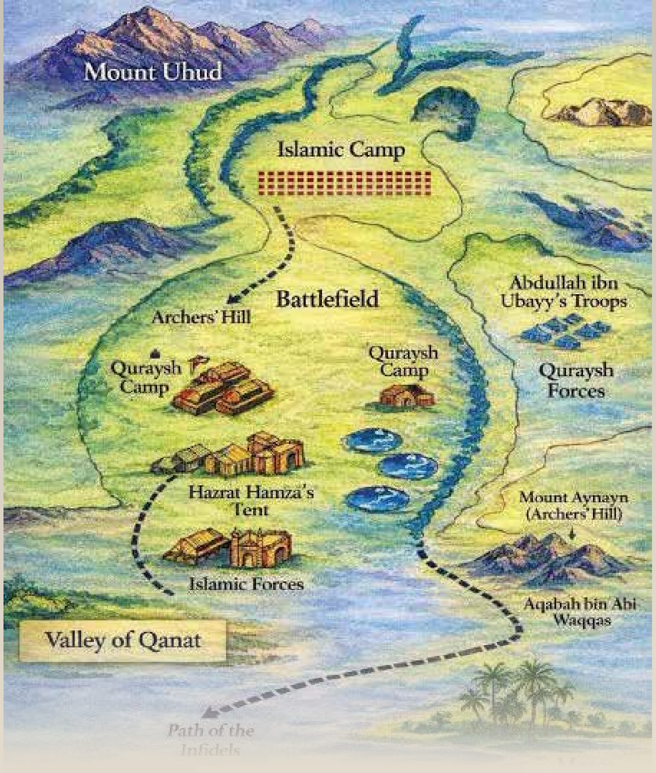
Mount Uhud
Islamic Camp
Battlefield
Archers' Hill
Abdullah ibn Ubayy's Troops
Quraysh Camp
Quraysh Camp
Quraysh Forces
Hazrat Hamza's Tent
Mount Aynayn (Archers' Hill)
Islamic Forces
Aqabah bin Abi Waqqas
Valley of Qanat
Path of the Infidels

އެހެންކަމުން މި މަޢުލޫމާތުގެ ސަބަބުތަކަށް ބެއްލެވުމަށް ފުރަތަމަ ފޮނުއްވި ބޭކަލަކީ އަލްހުބާބު ބިން އަލްމުންޛިރެވެ.

އެއަށްފަހު ފުޟާލާގެ ދެ ދަރިކަލުން ކަމުގައިވާ އަނަސްއާއި މުއުނިސް ފޮނުއްވައިގެން ޤުރައިޝުންގެ ލަޝްކަރުގެ މައުލޫމާތު ހޯއްދަވައި ހާޒިރުކުރައްވައިދިނެވެ. މީގެ ތެރެއިން މުހިންމުވާ އަނެއް ކަމަކީ ކުރީގައި ރަސޫލާއަށް ޢައްބާސްގެފާނު ފޮނުއްވި ސިޓީފުޅާ ގުޅުވައިގެން މުޝްރިކުންނާއި އަޢުރާބުންގެ ޙިމާޔަތާއި ދުރުގައި ހަނގުރާމާ ދުރު ރަސޫލާ ﷺ މަޝްވަރާކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން އަންޞާރުންގެ ސާހިބުއްކަލުންނާ ސަޢުދު ބިން އައްރަބީޢުގެ އަރިހުގައި ރަސޫލާ ﷺ މަޝްވަރާ ކުރެއްވި އިރު ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅުގައި ސަޢުދު ބިން އައްރަބީޢުގެ އަނބިކަނބަލުންނަށް އަޑު އިވިވަޑައިގަތެވެ. އެ ވާހަކައެއް ސިއްރުކުރައްވަން ރަސޫލާ ﷺ އިރުޝާދު ދެއްވި ވާހަކައެއް އަނބިކަނބަލުންނަށް އެނގިވަޑައިގަތުމުން ސަޢުދު ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމަކީ ކަމަނާއާ ގުޅިފައި އޮތް ކަމެއް ނޫނެވެ. އެ ސިއްރުގެ ވާހަކަ ނުދައްކަވާށެވެ! ދެން ވަޑައިގެން އެކަލޭގެގާތުން ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އެ ދަންނަވިއެވެ. ރަސޫލާ ބަޔާންކުރައްވައިފިއެވެ. "އެކަމަނާ ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!"

މި ހާދިޘާއިން ލިބޭ އިސްލާމީ ފިލާވަޅު އިސްލާމީ އާދާބުތަކުގެ އަނބިންނަށް މިފަދަ ކަންކަމުން އެނގިދާނެ ކާމިލު ވިސްނުމާއި، އެފަދަ ޙާލަތްތަކާއި އަމުރުތައް އެހެންމީހުންނަށް ހާމަކުރުމުން ދުރުހެލިވާން ޖެހޭނެ ކަމެވެ. ސަބަބަކީ އެއީ އެ ކަންކަމުން އުއްމަތަށް ނުރައްކާ ކުރިމަތިވާން ކަންކަމަށް ވާތީއެވެ. މިފަދަ ކަންކަމަކީ ފަހުގެ ތާރީޚުގައި ވެސް އުއްމަތުތަކަށް ބޮޑެތި ގެއްލުން ލިބިފައިވާ ކަންކަމެވެ. ބަދުރުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ހާލަތްތަކުގެ އެފަދަ ތަފްޞީލު ނުލިބުނު ކަމަށް ވިޔަސް އެފަދަ ސިއްރުތައް އަނބިންގެ ފަރާތުން އެ މީހުންގެ ރަޙްމަތްތެރިންނަށް ދެވި އެކަމުން ނުރައްކަލުންނާ ހަމައަށް ފޯރައިފާއެވެ.

ހަމަ އެހެންމެ ރަސޫލާ މަޝްވަރާގެ މަޖިލީހުން އެކުލަވާލާ ދިފާޢީ ޚިޠްޠާ އެކަށައަޅާސީ ކަނޑައެޅުން ފުރިހަމަ މަޝްވަރާކުރެއްވިއެވެ. މަދީނާގައި ތިއްބަވައިގެން ދިފާޢު ކުރައްވާނީތޯ ނުވަތަ މަދީނާ ދޫކުރައްވައި ނުކުންނަވާނީތޯ މަޝްވަރާކުރައްވައި މަޝްވަރާއިން ނުކުތް ނަތީޖާއާ އެއްގޮތަށް ބަދަލުކުރައްވުމަށް ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނަވަން ނިންމެވިއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ލަޝްކަރުގެ ތަރުތީބު މައްޗާއި މިންވަރު އަދި އުމުރުން ލަޝްކަރުކުރުން ތަންތަނާއި އުޙުދުގެ ކައިރީގައިވާ ވާދީޤަނާތުގައި އެ ލަޝްކަރު މަޢުސްކަރުކުރުމަށް ކަމަށް މަޝްވަރާ ކުރެއްވިއެވެ. ދެން ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނަވަން ބަހައި ލަޝްކަރު ތިން ބަޔަކަށް ބަހައިލެއްވިއެވެ، އެއީ މުހާޖިރުންގެ ބަޔަކާއި އައުސްވަންހަރުން ބަޔަކާއި ޚަޒްރަޖުވަންހަރުން ބަޔަކެވެ.

އުޙުދު ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެ ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން އިމަޖެންސީ ޕަރޭޑު އިޖުރާކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެންމެހާ މުސްލިމުން ހަނގުރާމައަށް ތައްޔާރުވެގެން ތިއްބެވުމަށް އެންގެވިއެވެ. އެންމެން ވެސް ހަތިޔާރު ހިއްޕަވައިގެން ތިއްބެވުމާއި މަދީނާގެ ދިފާޢަށް ހާޒިރުވުމަށް އެންގެވިއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ހިތްވަރުގަދަ 50 ބޭކަލުން ހާރިސްކުރައްވައި، އެ ބޭކަލުންގެ ވެރިއަކަށް މުޙައްމަދު ބިން މަސްލަމާ ލައްވައި މަދީނާގެ ދިފާޢަށް ބަހައި ތިއްބެވުން އެންގެވިއެވެ. އަދި އަބްދާބިން ރަސޫލާގެ ދިފާޢުގައި ތިއްބެވުމަށް ސަމާލުކަންދެއްވިއެވެ. ސަޢުދު ބިން މުޢާޛާއި އުސައިދު ބިން ހުޟައިރު އަދި ސަޢުދުބިން ޢުބާދާ ބަޔާބިންގެ ބޭކަލުންނާ އެކު ހަނގުރާމައަށް ހިއްޕަވައިގެން

މަސްޖިދުއްނަބަވީގެ ކައިރީގައި މަދީނާއާއި ރަސޫލާގެ ދިފާޢުގައި ތިއްބެވިއެވެ.

ހަނގުރާމައަށް ނުކުންނެވުމަށް ފަހު ދަތުރުކުރަމުން މުނާފިޤުން މި ލަޝްކަރު ދޫކޮށްލުމުން އެ 300 މީހުން މަދުވިއަސް ލަޝްކަރުގެ އަޒުމު ދެމެހެއްޓެވުމަށް ބޭނުންވާ ފިޔަވަޅުތަކެއް އެޅުއްވިއެވެ. އެކަމާ ގުޅޭ ފާހަގަކުރެވޭ އެއް ސިފައަކީ ސާބިތުކަން ބަދަހިކުރުމުގެ ޢަމަލެއް ކަމުގައެވެ. އަދި މިއާ ވިދިގެން އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މި ލަޝްކަރަށް މުޝްރިކުންގެ އެކިއެކި ބާރެއް ނުވާނެއެވެ." މިއީން މުސްލިމުންގެ މާނަވީ ރޫޙު ހުރިގޮތް ވަރުގަދަކަން ހާމަވިއެވެ.

ހިޖުރައިން 3 ވަނަ އަހަރުގެ 15 ވީ ޝައްވާލު ދުވަހު އިސްލާމީ ލަޝްކަރާއިގެން ޙަބީބު ރަސޫލާ މަދީނާއިން ނުކުމެވަޑައިގެން އުޙުދު ފަރުބަދައާ ދިމާއަށް ކުރިއަށް ވަޑައިގެން މައިދާނުގައި ލަޝްކަރު މަރުކަޒުކުރުމަށް މުނާސިބު ތަނެއް ހޮވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ލަޝްކަރުގައި ރަސޫލާގެ އަމުރުން ނަމާ މީހުން ބައްޔަކަށް ބެހިގެން ބެހެއްޓެވިއެވެ. ރަމަ އެދަރައިން އިސްލާމީ ލަޝްކަރުން 50 ބޭކަލުން ދުނި އުކުއްވުމަށް "ޢައިނައިން" ފަރުބަދައިގައި ބެހެއްޓެވިއެވެ. މިއީ އެންމެ ބޮޑު ބާރުގަދަ އިސްލާމީ ލަޝްކަރުގެ ފަސްފަހަތް ރައްކާތެރިކުރެއްވުމެވެ. އެހެންވެ އެބޭކަލުންނަށް ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވީ އެއްވެސް ހާލަތެއްގައި އެބޭކަލުން އެ ފަރުބަދަމަތިން ފައިބައިގެން ނުދިއުމަށެވެ. އެގޮތުން މުސްލިމުން ގަދަވިއަސް އަދި ބަލިވިއަސް އެބޭކަލުން އެތާ ތިއްބެވުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އެބޭކަލުންގެ ވެރިއަކަށް ޢަބްދުﷲ ބުން ޖުބައިރު ރަޟިޔަﷲ ހަމަޖައްސަވާ އެބޭކަލުންގެ މަސްއޫލިއްޔަތަކީ ދުނި އުކުއްވުން ކަމުގައި ޖެއްސެވިއެވެ.

އިސްލާމީ ބާރަކުން ފުރަގަސް މައިގަނޑު މީން ނުކުތާއެއް ވާ ކަމަށް އިހުތިމާމު ފަރަގަށްކުރައްވައެވެ. އެއީ ޖަބަލުގައި މައިދާނުގައި ހިފާފައިކާ އެކު ގަދަފަދަ މަސައްކަތްކުރަމުންދާ ކަށަވަރުކަން ހަމަކުރެއްވުމާއި ބާރުގަދަވުމާއި ރަސޫލާގެ ކުރިމަތީގައި ކުޅުންތެރިކަން އިސްލާމީ ދީނުގެ ހަރުދަނާކަމާއި ފުރިހަމަކަން ދެއްކެވުމެވެ.

މި ރަސޫލާގެ ހިނގާދިޔައީ ދެ މަޝްވަރާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ފުރަތަމަ މަޝްވަރާގައި ރަސޫލާގެ ފިކުރަކީ ދިފާޢީ ރަސޫލާމަގުގައި އަޅުގަނޑު ގޮސް

މުބާރަޒާ ކުރުމުންނެވެ. ދެން އެހަނގުރާ އާއިލީކަށް އަޚާކަން ކުރިމަތިވުމުންނެވެ. މުސްލިމުންނަށް މި ހަނގުރާމައިގެ ފުރަތަމަ މަރުޙަލާގައި ފުރައިޝުންގެ ބަލުން ފުރުޞަތު އެއް ދަށަށް ކަމަށާތީވެ ނަޞީހަތްފުޅު އެބަހެމުން ވަކިން ބަދަލުވެވުން ބަލިވެއްޖެއެވެ. އަދި ބަލިވެ ފިޔަވަޅުއަޅައިދީފައެވެ.

މިޙާލަތު ދެން ފެނުނީ އިސްލާމީ ލަޝްކަރުގެ ބާރުއަޅަން ޖަހަބަދުއްލާހު ރަޙުމަތު ބައިނައިނި ފަރުބަދައިގައި ދިނި އެއްކޮޅުވަން ބާރީއްބެވި ބާކީގެން ފަރުބަދަ މަތިން ފައިބައިވަޑައިގެން ގަނީމާ ޢުމަރު ހަނދާން މަސްއޫލުވީ ބަޔާ. ހާލަތުގެ ބަލިވެ ލަޝްކަރުގެ ހަނގުރާމަގައި ކުރިހޯދި ވަޑައިގެން ހަނދަވާލެއްވުމުން މަޤާމުން ބާރުފޯރުވި ނިސްބަތަކަށް ބާޙިކް މަޤާމުގެ ކަމުގެ ދަތުރުގައި ފަރުބަދަ ވެރިން ގިނައިން ދުނިޔަވީ ސިޔާސީ މުޤާމުތައް ޙަޤީޤަތާއި ފޫއްދާ ބަހައިގެން ބޮޑުވެގެން ދަތުރު ފެށި ބަރަކާތާއި ދުލާން ބާރުވެ އަބުލިއްޖޭ ނަމަ އެކަކަށްކުރުމަކަށެވެ. އެހެންވެ އަސް އަނބުރާލުމާ ވަކިއިގެން އިސްލާމީ ލަޝްކަރަށް ބަރަވާދިއުމުން

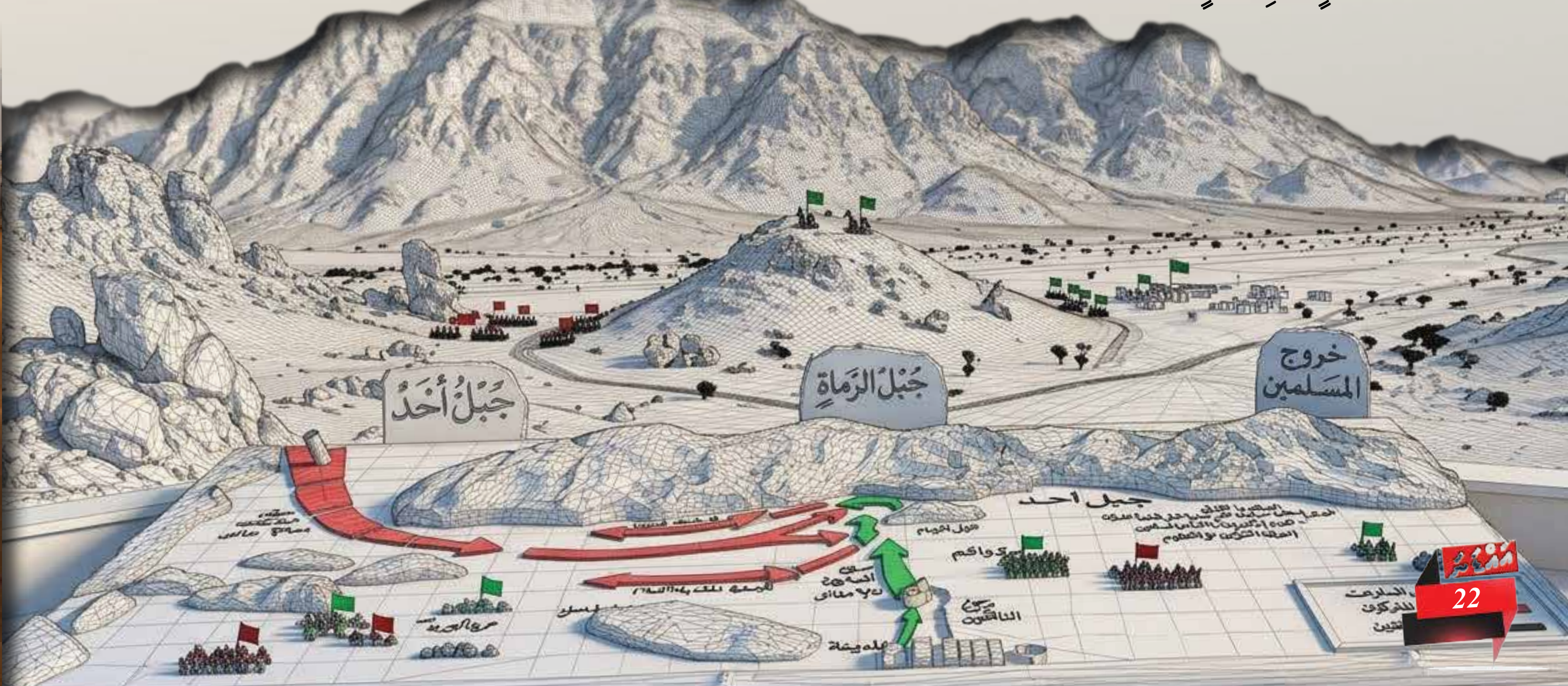

YXYXe [XZVcd X_eXc \a\c _\X_a \eV\e ^\Zb^Z ޙަވާލާ:
V
\Q \^Xn \YXcWaVd \cYZbw YXkXa\V X_\W [Xkce ހިޝާމް ބިން ޢަބްދުލްމަލިކު ، އައްސީރަތުއްނަބަވިއްޔާ:
ޖ/3ޞ 70
[\\WcrZ WW_\R a_Qm
Z Wg
a\Zb^Z XaRY`\e \Z މުޙައްމަދު އަބްދުލްޤާދިރު އަބޫފާރިސް، ޣަޒްވަތު
XXbZn aZQ \Ye Z\Xa\Zg
އުޙުދު: ޞ 17
Zb^X YbXdX ee acWrb
Y[ZW ޞަފިއްޔުއްރަޙްމާނުމުބާރަކު ޕޫރީ، އައްރަޙީޤުލްމަޚްތޫމް
QwsZ cd^Z_cd a_ZXX
، ޞ 250
308 307- \\_a aVQ WXiX eX WXiZYXkXYeVr cXZw \Q
އަލްވާޤިދީ، އަލްމަޣާޒީ، ޖ/1ޞ
^Y XaX\eXZ VcV aZb_ZcW Ya [ZWkXYb_y b^c \rXcy
މުޙައްމަދުބިން މުޙައްމަދުބިން އަބޫޝަހްބާ، ޖ/2ޞ
190-193
\_aX YXYWXe cY_V a\Zb^Z Y\c_d ^Y cQoae [d\c_d`X
މުޙައްމަދު އަބުދުލްޤާދިރު އަބޫފާރިސް، ގަޒުވަތު އުޙުދު
[Z\eeXc [Xb^c _aY Vd Z\X ab^c Xac_abZn ZV eX
Z : ޞ 168-
aVQ [X\X [W\YXRX \id^QX YXkXYeVr \da_gZn RdQQ`Q
އިބްރާހީމް އަލްޢަލީ، ޞަޙީޙުއްސީރަތުއްނަބަވިއްޔާ،
X\\Zb^Z XYXebZV \_a Zg_\X cWrb Zb^X WXXZ ޞ 278
Y_Qm XaXZca\V Sb^c YXkXY [WiQ YXdbXa މުޙައްމަދުބިން މުޙައްމަދުބިން އަބޫޝަހްބާ، ޖ/2ޞ
Z Z
193
WXe WVY [ZYXcW\iQ \WY\\V eZ Xawde ab^c XaRY`\e
މުޙައްމަދު އަބުދުލްޤާދިރު އަބޫފާރިސް، ގަޒުވަތު އުޙުދު
\_ZeQcdenX \WcrZ YceQYk Xac_aX YXYQX_XRW\bWQ : ޞ 168-169
[ZYXcWcZX [ZXe \aXQXd eX YX\ZV ^Y \XiXQns e މުޙައްމަދުބިން މުޙައްމަދުބިން އަބޫޝަހްބާ، ޖ/2ޞ
193
\WX \ZYa\X [\dacZw b^c [ZYXRX [WiZV \bX cWrb
މުޙައްމަދުބިން މުޙައްމަދުބިން އަބޫޝަހްބާ، ޖ/2ޞ
\_ZeQcd \WcrZ YXcW [_aX \Zb^Z XaercX YXe b^c
193-194
^Y XaXZca\VZ YXYXbQ Zb^X YZk [VcX a\bWQQ X ، اله
މުޙައްމަދު ޞާދިޤު ޢުރުޖޫން މުޙައްމަދ ރަސޫލު
d [WiZV \bX cWrb ، ޖ/3ޞ 603
^cW^e \cW \Zb^Z YXie \aRX
bZw [bsX aZeV Z\VX ZV އިބްރާހީމް އަލްޢަލީ، ޞަޙީޙުއްސީރަތުއްނަބަވިއްޔާ،
eX YXcW \Xc_a\rXcy eX
ޞ 296
ac`\ZW [Z\e bZn Z\VX ZV cWd X\\_a \^d\\\Zb^Z
މަޢީނުއްސީރާ ، ޞ 253 252-
bZw \V\YZV\WZ\VZ acZX ^Y W__cd YXcWZca\V \_a
ޢަލީ މުޙައްމަދު އައްޞަލލާބީ، އައްސީރަތުއްނަބަވިއްޔާ
\ea\X \WZW VcVZ YXYXcW a\cdW \_aX YXYXcWZca\V ޢަރުޟު ވަޤާއިޢު ވަތަޙްލީލު އަޙްދާޘް؛ޖ/2ޞ 134-
135
\_a cW^X cWrb Zb^X aZR \e [\\Zb^Z \cY\R
ޢަލީ މުޙައްމަދު އައްޞަލލާބީ، އައްސީރަތުއްނަބަވިއްޔާ
\[e aZYbXQ aXc`b \eRW \^Xn [ZYYXb_ZcW W_bZn
ޢަރުޟު ވަޤާއިޢު ވަތަޙްލީލު އަޙްދާޘް؛ޖ/2ޞ 133
YW__a _Q^cW_Wcn XWbZ \Q QwW X_Qm \Q މަޙްމޫދުޝީޘްއަލްޚައްޠާބު، އަލްޤިޔާދަތުލްޢަސްކަރިއްޔާ
X nYc eQw ފީ ޢަހްދިއްރަސޫލި ، ޞ 469
XYXcWcYeZ \Q
23

ދިވެހިރާއްޖެ، ދުނިޔޭގެ ދެވަނަ ބޮޑު ހަނގުރާމައިގެތެރޭގައި:
ދުނިޔޭގެ ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ ދުވަސްވަރު، ޖަޕާނު
ޑރ. އަޙަްމދު ޒަކީ ނާފިޒް
ސަބްމެރީނަކުން ހަމަލާދިނުމަށް ފަހު، ދިރުނބާކޮޅުން ޖައްސައި
އައްޑުއަތޮޅު ޔާހުންބަރާސް ނުވަތަ ފަތުޙުލް މުބާރިކް ހަލާކުކޮށް، އޮޑިން
ޔާހުންބަރާހުގެ ސިލޯނު ދަތުރު ރާވަމުންދިޔައީ ރާއްޖެއިން ރިޔާ
ދަތުރުކުރި 39 މީހުންގެ ތެރެއިން 37 މީހުން އިންޑިއާ ކަނޑަށް
ނެގި އުޅަނދުފަހަރު ސިލޯނަށް ދިއުން ހުއްޓިފައިވާ ދުވަސްވަރެއްގައެވެ.
ޣަރަގުކޮށް މަރާލި ކާރިސާއަށް މި އަހަރު ނޮވެންބަރު މަހަށް 83 އަހަރު
އެ ހުއްޓުން އެރީ، 1942ވަނަ އަހަރުގެ އޭޕްރީލް މަހު 5ވަނަ ދުވަހު،
ފުރޭނެއެވެ. އެއީ، ދުނިޔޭގެ ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ ޙަމަލާއެއްގައި،
ޖަޕާނުން ސިލޯނަށް ދިން ވައިގެ ޙަމަލާއާ ގުޅިގެން ބޭރުގެ އުޅަނދުފަހަރު
ރާއްޖޭގެ އެންމެ ގިނަ މީހުން އިންޑިޔާ ކަނޑަށް އެއްފަހަރާ ޣަރަގުވެ،
ސިލޯނަށް ދިއުމަކީ ރައްކާތެރިކަމަކަށް ނުވާތީއެވެ.
ފަނާވެދިޔަ ހިތާމަވެރި ހާދިސާއެވެ.
ކޮންމެއަކަސް، އައްޑުއަތޮޅުގައި އޮތް އެންމެ ބޮޑު އޮޑި،
ޔާހުންބަރާސް އޮޑީގެ ދަތުރުގެ ވާހަކަ، ތަފުސީލުކޮށް ފެންނާން އޮތީ
ޔާހުންބަރާސް، އަލުން ސިލޯނަށް ދާން ދަތުރުހަދަމުން ދިޔައީ
ރާއްޖޭގައި ނުކުތް ދުވަހުނޫސް "މޫންލައިޓް"އަށް ސިއްކަގޭ މުޙައްމަދު
ހަނގުރާމައިގެ ހަތަރުވަނަ އަހަރެވެ. އެއީ 1943ވަނަ އަހަރުގެ ފަހުކޮޅެވެ.
މަނިކުފާނު 1974ގައި ދެއްވި އިންޓަވިއެއްގެ މައްޗަށް ލިޔެފައި އޮތް
" އައްޑޫ އޮޑިއެއް ސިލޯނަށް ނުދާތާ ދޮޅު އަހަރެއްހައި ދުވަސް ފަހެވެ.
"ސިންގަޕޫރު މަނިކުފާނު ސިންގަޕޫރު ޖަލުގައި މި ލިޔުމުންނެވެ.
އޮޑީގެ ދަތުރު ރާވަމުން ދިޔައީ އައްޑޫގައި ތިބި އިނގިރޭސި ސިފައިންގެ
ދުވަހުނޫސް، "ހަވީރު"ގައި ވެސް، 1995ގައި، ސިންގަޕޫރު މަނިކުފާނު
ދެއްވި އިންޓަވިއެއް ޝާއިއުކޮށްފައި ވެއެވެ. މި ލިޔުމުގައި، އެ ދެ
ލިޔުމަށް ވެސް ރިއާޔަތްކޮށްފައި ވާނެއެވެ. (1940ގެ)
ދަެވނަ ބޮޑުހަނުގާރަމއިގެ ދަުވސްވަރު އަހަރުތަކުގައި އައްޑޫ އަތޮޅު
ހިތަދޫ އެޅެދީދީގެ އަލިދީދީ ބަން މަޝްހޫރު "ޔުާހންބަރާސް" އޮޑި މޫދަށް ބާލަނީ.
މި އޮޑިއަކީ ދަެވނަ ބޮޑުހަނުގާރަމއިގެ ދަތި ދަުވސްވަރު އައްޑޫން ސިލޯނަށް
މުދަލާއި ކާބޯތަކެތި ހުޯދަމށް ދަތުރުކުރި އޮޑިއެއް. ނަމަވެސް، ފަހުން ޖަޕާނުގެ
ސިފައިން ދިން ހަަމާލެއއްގައި މި އޮޑި ވަނީ ކަނޑަށް ފެތިފަ.
24

ގޮތުން، 1362ވަނަ އަހަރުގެ ޛުލްޤަޢިދާ
މަހުގެ 17 ވީ އަންގާރަ ދުވަހެވެ. އަތޮޅުން
ފުރިތާ ހަތަރުވަރަކަށް ދުވަސް ފަހުން
ޖަޕާނު ސަބްމެރީނަކާ ދިމާވެ، އެއިން ދިން
މަޝްވަރާލިބިގެންނެވެ. "މޫންލައިޓަށް" ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ ހަނދާންތައް
ޙަމަލާއިގައި މުޅި އޮޑި ހަލާކުވެ ދިޔައީއެވެ.
ދެއްވި މަޢުލޫމާތުގައި މަނިކުފާނު ވިދާޅުވެފައި ހުރި ބައެއް އައްޑޫ ބޭފުޅުންގެ ކިބައިން
އެކަން ހިނގީ، ޛުލްޤަޢިދާ މަހުގެ 21ވަނަ
އޮތީ، އިނގިރޭސީން ލަފާދިނީ ބޯރިދޫ ބައްތި އަޅުގަނޑަށް ލިބިފައިވާ މަޢުލޫމާތަށް ބަލާ އިރު،
ދުވަހުގެ ހެނދުނު 6 ޖަހާކަން ހާ އިރު ކަމަށް
ބެހެއްޓުމަށާއި، ސިލޯނުކައިރީގައި އެއްވެސް ހަނގުރާމައިގެ ދުވަސްވަރު އައްޑުއަތޮޅަށް
މަނިކުފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.
ބިރުވެރިކަމެއް ނެތް ކަމަށެވެ. "ހަވީރަށް" ދެއްވި މަސްވެރިކަމާއި، ދަނޑުވެރިކަމުން ލިބޭ ތަކެތި
އިންޓަވިއުގައި، އިތުރަށް ފާހަގަކުރައްވާފައި މަދުވެ ކާބޯތަކެތީގެ ދަތިކަން ވަނީ ފޯރާފައެވެ. ޔާހުންބަރާސް އޮޑީގެ 39 މީހުންގެ
އޮތީ، އޮޑި ފުރީ އިނގިރޭސީންގެ ޙިމާޔަތް އަންނައުނާއި، ބޭނުންވާ ސާމާނު މަދުވެ، ތެރެއިން 38 މީހުން)އޮޑީގައި ވަރަށް ބޮޑަށް
ލިބޭނެކަމަށް ބުނުމުން ކަމަށެވެ. ގިނަ ތަކެއްޗަށް ވަނީ ޖެހިފައެވެ. އައްޑޫގައި ޒަޚަމްވެ، ވެއްޓިފައި އޮތް މީހެއް ފިޔަވައި(
ތިބި އިނގިރޭސި ސިފައިންނަށް ވެސް، ސަބްމެރީނުގެ ޑެކަށް ނެގިއެވެ. އޮޑީގެ
1942ގައި، ސިލޯނަށް ބޮން
އިންޑިއާ ކަނޑުގެ ނުރައްކާތެރިކަމާ އެކު، އެންމެންގެ ތެރެއިން ޖަޕާނު ސަބްމެރީނުގެ
އެޅުމާ އެކު، މާ ގިނަ ދުވަހެއް ނުވެ،
ބޭނުންވާ ވަރަށް ތަކެތި ނުގެނެވި، މުދާ އުފުލާ އެތެރެއަށް ވެއްދީ، ސިއްކަގޭ މުޙައްމަދު
ދަތުރުފަތުރު ހުއްޓި، ކާޑަށްޖެހި، ރާއްޖެ
އުޅަނދަކަށް އާދެވެންދެން، އަތުގައި ހުރި މަނިކުފާނާއި، އައްބެއްޔާގެ އިބްރާހީމްދީދީއެވެ.
އޮތީ ތަދުމަޑުކަމެއްގައެވެ. ރާއްޖޭގެ އޭރުގެ
ތަކެތި "ރޭޝަން"ކުރަން އޮތީ ޖެހިފައެވެ. މި)އައްބެއްޔާގެ އިބްރާހީމްދީދީއަކީ،
ނޫސް، "ސަރުކާރުގެ ޚަބަރު"ގައި ވާ ގޮތުން،
ހުރިހާ ސަބަބުތަކަށް ޓަކައި، ޔާހުންބަރާހުގެ އެމްއެންޑީއެފަށް ޚިދުމަތްކުރެއްވި ބްރިގޭޑިއަރ
ރާއްޖެއަށް ތަދުމަޑުކަމުގެ އަސަރުކުރާންފެށީ
ސިލޯނުދަތުރަކީ އައްޑޫގެ އެތައް ބައެއްގެ ޖެނެރަލް (ރޓ) އިބްރާހީމް މުޙައްމަދުދީދީގެ
1942ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި ކަމެވެ.
އުއްމިދާ ގުޅިފައި އޮތް މުހިންމު ދަތުރެކެވެ. ކާފައެވެ.(ސަބްމެރީނަށް އަރަން އޯޑަރު
ވީމާ، މި ތަދުމަޑުކަމުގެ އަސަރު ބޮޑުވެ،
ހަނގުރާމައިގެ ދުވަސްވަރަކަސް، ކަނޑު އައުމުން، އޭގެ ޑެކް މައްޗަށް އެންމެ
ޤައުމަށް ފެތުރޭން ފެށީ، ދިވެހި އޮޑިތަކުން
ދަތުރުކުރުމުގެ ހިރާސް ކިތަންމެ ބޮޑަސް، އެ ފުރަތަމަ ފުންމާލެއްވީ އޭނާ ކަމަށް މަނިކުފާނު
ކުރަމުން ދިޔަ "ސިލޯނުދަތުރު"ތައް ހުއްޓުމާ
ކަންކަން ވަރިހަމަކޮށް، ޔާހުންބަރާހުން ދަތުރު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ޔާހުންބަރާހުގެ ކެޕްޓަނަކީ
އެކު، ކާޑު ލިބުން ދަތިވާން ފެށި ހިސާބުން
ރާވަމުން ދިޔައީ އަތޮޅަށް ކުރިމަތިވެފައިވާ އެޅަދީދީގެ ޢަލިދީދީގެ މުޙައްމަދުދީދީ ކަމަށް
ކަމަށް ބެލެވެން އެބައޮތެވެ. އެހެނީ، ދެވަނަ
އިގްތިޞާދީ ހީނަރުކަމާއި، ތަކެއްޗަށް ޖެހިފައި ވިޔަސް، ކެޕްޓަނަކީ ކާކުތޯ އެހުމުން އެ ދީދީ
ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ ބިރުވެރިކަމާ 1939ގެ
އޮތްއޮތުމަށް ތަސައްލީ ހޯދުމަކީ މާ މުހިންމު ފަހަތަށް ޖެހިވަޑައިގެންފައި ދެއްކެވީ، އިސް
ފަހުކޮޅުން ފެށިގެން ދުނިޔެ ކުރިމަތިލާން
ޒިންމާއަކަށް ދެކިގެންނެވެ. ބޭފުޅަކަށް ދެން ހުންނެވި އޮޑީގެ މާލިމީ،
ޖެހިފައި ވިޔަސް، ސިލޯނަށް ދިން ޙަމަލާގެ
އައްބެއްޔާގެ އިބްރާހީމްދީދީއެވެ.
ކުރިން ޤައުމު އޮތީ ކާޑަށް ޖެހިފައެއް ޔާހުންބަރާސް، އޮޅުދޫކަރައަށް ދާން
ނޫންކަން އޭރުގެ ޚަބަރުތަކުން އެނގޭމެއެވެ. އައްޑޫން ފުރި ތާރީޚަކީ، މޫންލައިޓުގައި ވާ ޔާހުންބަރާހުން އަސީރުކުރި ދެ
ބޭފުޅުންނަކަށް އެހެން މީހުންނަށް ހެދިގޮތެއް
ދަެވނަ ބޮޑުހަނުގާރަމއިގެ ދަުވސްވަރު އައްޑޫ ސިޓީގައި ހަރަކާތްތެރިވި އިނގިރޭސިވިލާތުގެ ތެޔޮބޯޓް - "ބްރިޓިޝް ލަޯޔލްޓީ". ސާފުކޮށް އެނގިވަޑައެއް ނުގަންނަވައެވެ.
އިނގިރޭސީން 1946ގައި އައްޑޫން ފޭބީ އެ ބޯޓު އައްޑޫގެ އެތެެރަވިރައށް ފައްތާާލަފ.
25

ދޭހަވެވަޑައިގަތް އެއްޗަކީ، ބީރު ބަހުން ސަބްމެރީނަށް ނެގި ދެ ބޭފުޅުންނާ، އިތުރުފުޅެކެވެ. އެހެނީ، އައްޑޫ ހިތަދުއާއި،
ސަބްމެރީނުގެ ދެ ފަޅުވެރިޔަކު ދެ ގޮތަށް ސަބްމެރީނު ތެރޭގައާއި ޕިނާންގު ޑިޓެންޝަން މާމެންދުއާއި، މީދޫގައި އިނގިރޭސި ސިފައިން
ދެއްކި ވާހަކައެކެވެ. އެ މީހުން ތިބިކަމަށް ސެންޓަރުގައާއި ސިންގަޕޫރު ޗާނގީ ޖަލުގެ ޤާއިމުވެ ތިއްބެވެ. އައްޑުއަށް އޭރު ގެނެވިފައި
އެކަކު ބުނެފައިވާ އިރު، އަނެކަކު ބުނީ ތަޙުޤީޤުތަކުގައި ވެސް ކުރީ ދާދި އެއްކަހަލަ ތިބި ސިފައިންގެ އަދަދު ވެސް، އޭގެ މާ
ސަބްމެރީނުގައި ނެތް ކަމަށެވެ. ސުވާލުތަކެކެވެ. އެ މީހުން ބޭނުންވީ، ގިނަވާނެކަން އެނގިވަޑައިގަނެއެވެ.
ރާއްޖޭގައި ތިބީ ކޮން ޤައުމެއްގެ ކިހައި
ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ ދުވަސްވަރު، އެމީހުން ކުރި އެންމެ ވަރުގަދަ
ސިފައިންތޯ އޮޅުން ފިލުވުމަށާއި، ސިފައިން
ޖަޕާނު ސަބްމެރީންތަކުގެ ބައެއް ކޮމާންޑަރުން ސުވާލުތަކަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގައި،
ޤާއިމުވެ ތިބި ތަންތަން ދެނެގަތުމަށެވެ.
ކަނޑުމަތީގައި ދޭ ޙަމަލާގައި ފެތިގެންދާ ސަބްމެރީނާއި، ބަރު ހަތިޔާރާއި، ހަނގުރާމަމަތީ
ރާއްޖެއަކީ އެތައް ސަތޭކަ ރަށަކާއި، ބޮޑެތި
އުޅަނދުތަކުގެ ފަޅުވެރީންގެ އެންމެން ނުވަތަ މަނަވަރު ހުރިތޯއެވެ؟ އިނގިރޭސި ސިފައިންގެ
އެތައް ފަޅެއް އޮތް ތަނަކަށް ވުމުން،
ގިނަ މީހުން ސަބްމެރީނަށް ނެގިޔަސް، ތެރޭގައި ދިވެހިން އުޅޭތޯއާއި، ރާއްޖެއަށް
އިނގިރޭސި ސިފައިން ރާއްޖޭގެ އެތަން
ސަބްމެރީނުގެ އެތެރޭގައި ބައިތިއްބަނީ އެ ބޭރުގެ މަތިންދާބޯޓުތަކުން ބޮންއަޅާތޯއެވެ؟
މިތާނގައި ތިބި ނަމަ، ހަމަލާއެއް ދިނުމަށް
މީހުންގެ ތަޙުޤީޤުތަކަށް އެންމެ ބޭނުންތެރި ބޭރު ޤައުމެއްގެ މަތިންދާބޯޓުން ބޮން
އެ މީހުން ފޮނުވާ ލަޝްކަރަކަށް މުޅި
މަޢުލޫމާތު ދެވޭނެކަމަށް ފެންނަ މަދު މީހެކެވެ. ނާޅާކަން އެނގުމުން، ރާއްޖެއަށް އެއްވެސް
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިއޮގްރަފީ ވާނީ، ވަރަށް
ސަބްމެރީނުގެ ދަތުރަށް ކަނޑުގެ އަޑިއަށް ބަޔަކު ޙަމަލާ ނުދޭކަން ކަށަވަރުވާނެއެވެ.
ނުރައްކާތެރި، ހިރާސް ބޮޑު އަނދަވަޅަކަށެވެ.
"ފީނައިގަންނަނީ" އެހެން އެންމެން ޑެކްމަތީގައި އިނގިރޭސި ސިފައިންގެ ތެރޭގައި ދިވެހީން
އެހެންކަމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގައި
ބަނދެފައި ބޭތިއްބުމަށް ފަހު މަރުވާން ނޫޅޭކަން އެނގުމުން، ދިވެހިންނަކީ
ޙަރަކާތްތެރިވާނެ އަސްކަރީ ރޭވުންތައް
ދޫކޮށްލާފައެވެ. ނޫނީ، ޑެކްމަތީގައި ތިބި ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވެ،
ރޭވުމަށާއި، ދޭނެ ޙަމަލާއެއްގެ ކުޑަބޮޑު މިން
އެންމެން ޒަޚަމްކޮށް ކަނޑަށް ދޫކޮށްލާފައެވެ. ހަނގުރާމަކުރާ ބައެއް ނޫންކަން އެނގޭނެއެވެ.
ކަނޑައެޅުމުގައި މަނިކުފާނުމެންނާ ކުރި
މިގޮތަށް ހަދަނީ، ބައިނަލްއަޤުވާމީ ކޯޓަކުން
ސުވާލުތަކުން އެ މީހުންނަށް ލިބުނު ޖަވާބު ރާއްޖޭގައި ސަބްމެރީނާއި، މަނަވަރާއި،
ހަނގުރާމައިގެ އެފަދަ ޖަރީމާތަކުގެ ތަޙުޤީޤު
މުހިންމުވެ އި ވާނެއެވެ. ބަރު ހަތިޔާރު އެއްގޮތަކަށް ވެސް ނެތްކަމަށް
ފަ
ހިންގިޔަސް، ކުށް ސާބިތު ނުކުރެވޭވަރަށް ހެކި
ވިދާޅުވިއެވެ. މި ޖަވާބު ދެއްވީ ވެސް،
ނައްތާލެވިފައި ވާ ނަމަ، ބޮޑެތި އަދަބުން، ޖަވާބުދެއްވުމުގައި ޙަޤީޤީ
އެމީހުންނަށް އޮޅުވާލެއްވުމަށެވެ. މިގޮތަށް
ކޮމާންޑަރުން ސަލާމަތްވާނެ ކަމަށް ބަލާފައެވެ. މަޢުލޫމާތު ނުދެއްވައި، ކޮންމެވެސް
ޖަވާބުދެއްވުމުން ރާއްޖެއަކީ ނުރައްކާތެރިކަން
ހަނގުރާމައިގެ ފަހުން، ކޯޓުތަކުގައި، ސާބިތު ވަރަކަށް، އޮޅުވާލެއްވިކަމަށް މަނިކުފާނު
ކުޑަ ތަނެއްގެ ގޮތުގައި ފެންނާނެއެވެ.
ވާ ވަރަށް ހެކި ނެތިގެން، އެފަދަ ޖަރީމާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެގޮތުން، ރާއްޖޭގައި
ރާއްޖޭގައި އެފަދަ އަމިއްލަ ތަކެތި ނެތަސް،
ހިންގި ބައެއް ކޮމާންޑަރުން މިނިވަންވެފައި ތިބީ އިނގިރޭސީންގެ 500 އެއްހައި
އައްޑޫގައި ތިބި އިނގިރޭސި ސިފައިންގެ
ވެއެވެ. ޔާހުންބަރާހުން ސަބްމެރީނުގެ ޑެކަށް މީހުންކަމާއި، އެ އެންމެން ތިބީ އައްޑުއަތޮޅު
އަތުގައި ގިނަ އަދަދެއްގެ ހަތިޔާރުހުރިކަން އެ ދެ
ނެގި މީހުންގެ ތެރެއިން އެތެރެއަށް ވެއްދި ދެ ގަމުގައި އެކަނިކަމަށް ވިދާޅުވެ ހެއްދެވީ
ބޭފުޅުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގިވަޑައިގަނެއެވެ.
މީހުން ފިޔަވައި، އެހެން އެންމެން ޑެކްމަތީގައި
ތިބީތީ، ބޮޑަށް ބެލެވެނީ، އެމީހުން ވެސް
ދަެވނަ ބޮޑުހަނުގާރަމއިގެ ދަުވސްވަރު އިންޑިއާ ކަނޑާއި އެހެނިހެން ސަރަހައުްދަތކުގައި ޖާސޫސީ މުަޢލޫމާތު އެއުްކުރަމށް ހަރަކާތްތެރިވި
މަރުވާން ދޫކޮށްލީކަމަށެވެ. "އަ ."
ޖަޕާނު ސިފައިންގެ މަޝްހޫރު ސަބްމެރިން އި8- މި ސަބްމެރީނުން އައްޑޫ ގަމުގައި އޮތް އިނގިރޭސި މަރުކަޒުގެ މުަޢލޫމާތު
އެއުްކުރަމށް މަސައްކަތްކޮށްފައިވޭ.
26

އިނގިރޭސި ސިފައިންގެ މަތިންދާބޯޓުތަކާއި،
ސަބްމެރީނާއި، މަތިންދާބޯޓު އުފުލާ
ކެރިއަރުތަކާއި، ބޮޑެތި މަނަވަރުފަހަރުން
އައްޑުއަތޮޅުގެ އެތެރެވަރި ފުރާލައިފައި ވާ
ކަމީ އެ ދުވަސްވަރުގެ ޙަޤީޤަތެވެ.
އެމީހުން ކުރި ސުވާލުތަކަށް
އެ ބޭފުޅުންނަށް ޖަވާބުދޭން
ވިސްނައިވަޑައިގަނެވެނީ ވެސް
"
ވަރަށް އުނދަގުލުންކަމަށް ދައްކަވަން ޕްރަޔޮރިޓީ ޓާގެޓަކަށް
މަސައްކަތްކުރައްވާކަމަށް ވިދާޅުވެފައި ވެ، އައްޑު އަތޮޅަކީ
އޮވެއެވެ. މިއިން ދޭހަވަނީ، އެ ބޭފުޅުން ވަރުގަދަ އަސްކަރީ ޙަމަލާއެއް އަރާނެ
މުހިންމު ތަރިކައެކެވެ.
ބޭނުންފުޅުވީ، ވާނުވާ އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާ، ތަނެކެވެ. ބިރުފުޅުން ތިއްބެވިޔަސް، ވަރަށް
ކަންކަން ހަވެވަޑައިނުގަންނަވާ، ނިކަމެތި ވިސްނަވާފައި، ޙިކުމަތުޢަމަލީން ދެއްވި ކޮންމެއަކަސް، ދުސްމިނުންގެ
ދޭ
ބައެއްކަން ވިސްނައި އްވުމެވެ. އެމީހުންނަކީ، "އިސްތިރާޖީ" ޖަވާބުން ވިސްނައިދެއްވަން ހިސޯރުގައި، މަރުގެ ތުންފަތްމަތީގައި
ދެ
ތަޙްޤީޤުކުރުމުގައި "އިސްތައް އްހާ ހިސާބު މަސައްކަތްކުރެއްވީ، ރާއްޖެއަކީ ވަރުގަދަ ތިއްބަވައިގެން، ލިބެމުން ދިޔަ އެތައް
ޓެ
ވެސް ބަ ނު އި އް ނުކުރާނެ" ޙަމަލާއެއް ދިނުމުގެ ބޭނުމެއް އޮތް ތަނެއް އަނިޔާތަކަށް ކެތްކުރައްވަމުން ދެވަނަ
ލާ ލަ ދުލެ
ސް، ނޫންކަން ދެއްކެވުމަށެވެ. ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ އެންމެ ނާމާންކަމުގެ
ބައެއްކަން އެނގިވަޑައިގެން ތިއްބެވިޔަ
ތެރޭގައި، އެ ދެ ދިވެހި އަސީރުން ދެއްކެވީ
ވީވަރަކުން ބެއްލެވީ، އޮޅުވައިލައްވަނީކަން
ސިންގަޕޫރު ޖަލުގައި ކުރި އެންމެ ފަހުގެ
ހިތްވަރުގަދަކަމުގެ ލާމަސީލު ނަމޫނާއެކެވެ.
އެ މީހުންނަށް ވިސްނައި ނުގަނެވޭނެ
ތަޙުޤީޤުތައް މުޅިން ނިމުނުކަމަށް ވިދާޅުވެފައި
ދުސްމިނުންނަށް އޮޅުވައިލައްވަމުން،
ފެންވަރުގައި އޮޅުވާލެއްވުމެވެ. އެ މީހުން
އޮތީ 4 މާރޗު 1944ގައެވެ. އެ ދުވަސްވަރު،
އެ ކުރެއްވީ، ޤައުމަށް ނުހަނު އަގުހުރި
ކެނޑިނޭޅި ދެމުންދިޔަ އަނިޔާތަކަށް
ޖަޕާނު ސަބްމެރީންތަކާއި ޖަރުމަނު
ޚިދުމަތެކެވެ. ބޭރު ކަނޑުގައި ދުއްވާފައި
ރެޔާދުވާލު ތަޙައްމަލުކުރައްވަމުން، ކާންދޭ
ސަބްމެރީންތައް ދިޔައީ، އިންޑިއާކަނޑުގައި
ދިޔަ ދިވެހި އުޅަނދު "ޔާހުންބަރާސް"ގައި
މަދުކަމުން، ބަނޑުހައިކަން ނުފިލާ ޙާލަތުގައި
ދެމުންދިޔަ ޙަމަލާތައް ރޭވުމުގައި
ނަގާފައިވަނީ ދިވެހި ދިދަކަން އެނގިތިބެ،
އެ ކަންކަމަށް ކެތްކުރައްވަމުން، ނުލާހިކު
ވިލަރެސްކުރަމުންނެވެ. އެހެންކަމާ އެކު،
ދިވެހީންގެ ގަޔަށް ބަޑިޖަހައި، ސަބްމެރީނުގެ
ބިރުފުޅުން ތިއްބަވައިގެން، އޮޅުވައިލައްވަމުން
ފެންނާން އޮތް ޙަޤީޤަތަކީ، ޖަޕާނު މީހުން،
ދިރުނބާކޮޅުން އޮޑީގައި ޖައްސައި ހަލާކުކޮށް،
ގެންދެވީ، އަތޮޅަށް ދީފާނެ ޙަމަލާއެއްގެ ބާރު
ދިވެހި ދެ އަސީރުންގެ ތަޙުޤީޤު ނިންމާލިތާ
އެއްވެސް ޙައްޤަކާ ނުލައި، ދިވެހީންތަކެއް
ކުޑަކުރެއްވުމުގެ ވިސްނުންފުޅުގައި ކަމެވެ.
ފަސްވަނައަށް ވީ ދުވަހު، ޖަރުމަނުވިލާތުގެ
ކަނޑަށް ޣަރަގުކޮށް މަރުވާން ދޫކޮށްލި
އައްބެއްޔާގެ އިބްރާހީމްދީދީއަށް އޮޅިވަޑައިގެން
ސަބްމެރީނަކުން ފޮނުވާލި ޓޯޕިޑޯއެއް،
ޙަމަލާއަކީ، ދުސްމިނުން، ދިވެހި ރާއްޖެއަށް
ތިމަންނާގެ ރަށަކީ ހިތަދޫ ކަމަށް ވިދާޅުވެވުމާ
އައްޑޫގައި އޮތް އިނގިރޭސީންގެ ތެޔޮބޯޓު،
ދިން އެންމެ ރަހުމް ކުޑަ، އެންމެ އަނިޔާވެރި،
އެކު، ވަގުތުން އެއީ ހައްދުންމަތީ ހިތަދޫ
"ބްރިޓިޝް ލޯޔަލްޓީ"އަށް އަރައި ބޯޓަށް
އިންސާނިއްޔަތުކަމުގެ ކުޑަވެސް ކަންފުޅެއް
ކަމަށް ވިދާޅުވެ އޮޅުވައިލެއްވީ، އައްޑު
ގެއްލުންވި ކަމެވެ. އިނގިރޭސީން 1946ގައި
ނެތް، އެންމެ ވަރުގަދަ ޙަމަލާކަމާ މެދު
އަތޮޅަށާއި، ޢާއިލާއަށް ލިބިދާނެ ގެއްލުމަކުން
އައްޑޫން ފޭބީ އެ ބޯޓު އައްޑޫގެ އެތެރެވަރިއަށް
އެއްވެސް އޮޅުމެއް ނެތެވެ.
ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުމުގެ ބޭނުންފުޅުގައި ކަމެވެ.
ފައްތާލާފައެވެ. މިއަދު، އެ ބޯޓަކީ، ރާއްޖެއަށް
އެމީހުންގެ ސުވާ ތަކަށް ތެ ވެރިކަމާ ފީނަން އަންނަ ފަތުރުވެރީންގެ މެދުގައި ނުހަނު ނޯޓު: ލިޔުން ތައްޔާރުކުރުމުގައި،
ލު ދު
އެކު، އެ ބޭ ޅުން ވާބު އްވި ނަމަ، މަޤްބޫލު، ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ ޑައިވް ރިއާޔަތްކޮށްފައިވަނީ، "މޫންލައިޓް"އާއި "ހަވީރު"
ދެ ފު ޖަ ދެ
ރާއް އަކީ ނު ސި އިންގެ "ހައި ސައިޓެކެވެ. އައްޑޫ މެރިން އާކިއޮލޮޖީގެ ނޫ ހަ ށެ ވެ .
ޖެ ޖަޕާ ފަ

އަޅުގަނޑުމެންގެ ތާރީޚަކީ ބޭރުގެ ހަނގުރާމަތަކެއްގެ ވާހަކަތަކެކެވެ. ޕޯޗުގީޒުންގެ
އުދުވާންތަކާއި އަޅުވެތިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް އަނިޔާވެރިކަމާ ދެކޮޅަށެވެ. ހޮޅިންގެ
ހިތްވަރާ އެކު ކުރެވުނު ދިގު ދުއްތުރާލުން ޤައުމު ދިފާޢުކުރުމަށެވެ. އެފަދަ ޙަސަން ޛަހީން
ހަނގުރާމަތަކުގައި
ކަށިން ހިތްވަރުނެރެ ޤައުމަށް ޓަކައި ފުރާނަ
ގުރުބާންކުރި ބަޠަލުންނަށް ޓަކައެވެ. ނަމަވެސް،
ބަވަނަ ވެފައިވާ ދުނިޔޭގެ ފިކުރީ އޮއިވަރުގެ
ތެރޭގައި މިފަދަ ޤައުމީ ޝަޚްޞިއްޔަތުތަކުގެ
ޒިކުރާ މިދަނީ ފަނޑުވަމުންނެވެ. ހަނދާނުން
ފުހެވި، ފުސްވަމުންނެވެ. އެހެންކަމުން މި
ބަދަލުވަމުންދާ ދުނިޔޭގައި، ރާއްޖޭގެ
މިނިވަންކަމަށް ޓަކައި ޤުރުބާންވި
ބަޠަލުންގެ ވާހަކަ އަންނަން
28

އެހެންކަމުން، މިފަދަ ވާހަކަތަކުން ޒުވާނުންގެ އަމިއްލަ ތާރީޚީ ކާމިޔާބީތަކުގެ
އޮތް ޖީލުތަކަށް ކިޔައިދީ، ކިޔަވައިދިނުމަކީ
ހިތްތަކުގައި އަމިއްލަ އެދުމަށް ވުރެ ހޭލުންތެރިކަން ކުޑަވުމަކީ މުޖުތަމަޢެއްގެ
ކުރަންޖެހޭކަމެވެ. ޤައުމީ ޝަޚްޞިއްޔަތުތައް
ޤައުމީ މަޞްލަޙަތު އިސްކުރުމުގެ ސިފަ ފިކުރީ މިނިވަންކަން ގެއްލި، ބޭރުގެ
ހިމާޔަތްކުރުމަށެވެ. ޒުވާނުންގެ ނަފުސާނީ
އަށަގަނެ، އިޖުތިމާޢީ އެއްބައިވަންތަކަން ސަގާފީ އިސްތިޢުމާރަށް މަގުފަހިވާ ކަމެކެވެ.
ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމަށެވެ. ޤައުމުގެ
ވަށާޖެހިގެންދެއެވެ. ޕޯސްޓްކޮލޯނިއަމް ތިއަރީތަކުގައި ބަޔާންކުރާ
މިނިވަންކަން ދެމެހެއްޓުމަށެވެ.
ގޮތުގައި، އިސްތިޢުމާރީ ބާރުތަކުން
ބަޠަލުންގެ ވާހަކަ ކިޔައިދިނުމަކީ
މުޖުތަމަޢެއްގެ އެއްބައިވަންތަކަމާއި ޤައުމީ
ޝަޚްޞިއްޔަތު ވަރުގަދަކުރުމަށް އޮތް އެންމެ
މުހިންމު ބިންގަލެވެ. އިޖުތިމާއީ ޢިލްމުގެ
މާހިރުން ފާހަގަކުރާ ގޮތުގައި، ކޮންމެ
މުޖުތަމަޢެއްގެ ވެސް އިޖުތިމާޢީ ގުޅުން
ބިނާވަނީ އެ ބަޔަކު ޙިއްޞާކުރާ
މާޒީގެ ތަޖުރިބާތަކުގެ މައްޗަށެވެ.
ދުނިޔޭގެ ތާރީޚަށް ބަލާއިރު،
ދެވަނަ ބޮޑު ހަނގުރާމައިގައި
ފަރަންސޭސިވިލާތް ދިފާޢުކުރި
ބަޠަލުންގެ ވާހަކަތައް އެ ޤައުމުގެ
ތަޢުލީމީ މަންހަޖުގައި ހިމަނައިގެން
ކިޔަވައިދެއެވެ. ބޭނުމަކީ ޒުވާން
ޖީލުގެ ހިތްތަކުގައި ޤައުމީ ރޫޙު
އާލާކުރުމެވެ. ޤައުމީވަންތަކަމާއި
ވަޠަން ދެކެ ލޯބިވުން އިތުރުކުރުވުމެވެ.
29

އަބަދުވެސް މަސައްކަތްކުރަނީ އަޅުވެތި ކުރެވޭ ޙަޤީޤީ ވާހަކަތައް ކިޔަވައިދޭންޖެހެއެވެ. ހަމައެކަނި މަގެވެ. ނަފުސާނީ ޢިލްމުގެ
ބައެއްގެ ތާރީޚީ ބަޠަލުންގެ އަގުވައްޓާލުމަށެވެ. ބޭރުގެ ފިކުރީ އަޅުވެތިކަމުން ދިވެހި ތިއަރީތަކުން ސާބިތުވާ ގޮތުގައި، އިންސާނާގެ
އެބައެއްގެ އަމިއްލަ ނަފުސަށް އޮންނަ އިތުބާރު ޒުވާނުންގެ ހިތްތައް ސަލާމަތްކުރުމަށެވެ. ވިސްނުން ބައްޓަންވަނީ އޭނާ ބަލައިގަންނަ
ނައްތާލުމަށެވެ. އަލްޖީރިއާގެ މިނިވަންކަމުގެ އެއީ އެކަމަށް އޮތް އެންމެ ވަރުގަދަ "ރޯލް މޮޑެލް"ތަކުގެ މައްޗަށެވެ. މިއަދުގެ
ހަނގުރާމައިގެ ބަޠަލުންގެ ވާހަކަތައް އެ އައްޑަނައެވެ. ޒުވާން ޖީލު ހުޅަނގުގެ ފިކުރީ ނުފޫޒުތަކުގެ
ޤައުމުގެ އަދަބިއްޔާތުގައި ދަމަހައްޓާފައިވަނީ މި ޖީލަށް ޤައުމުގެ ނަމޫނާ ތެރެއަށް ގެނބެމުން ދާ އިރު، އަމިއްލަ
ފަރަންސޭސިވިލާތުގެ ފިކުރީ ނުފޫޒުން ޤައުމު ޝަޙުސިއްޔަތުތައް ދައްކައިދީ ބަޠަލުންގެ އަގު ނޭނގޭ ޖީލެއްގެ ނަމޫނާއަކަށް
ސަލާމަތްވުމަށެވެ. ރާއްޖޭގައި ވެސް މިފަދަ ކިޔަވައިދިނުމަކީ، މާދަމާގެ ޒުވާން ޖީލު ވާނީ ބޭރުގެ ޘަޤާފަތްތަކުގެ ޝަޙުސިއްޔަތުތަކާއި
ޢިލްމީ ބަހުސްތައް އާލާކޮށް، ދިވެހި ބަޠަލުންގެ ދިފާޢީ ހަތިޔާރެއްގެ ގޮތުގައި ބައްޓަންކުރެވޭނެ ކެރެކްޓަރތަކެވެ. އެމެރިކާގެ މިނިވަންކަމުގެ
ބަޠަލުންގެ ވާހަކަ ކިޔައިދިނުމަކީ މުޖުތަމަޢެއްގެ އެއްބައިވަންތަކަމާއި ޤައުމީ ޝަޚްޞިއްޔަތު
ވަރުގަދަކުރުމަށް އޮތް އެންމެ މުހިންމު ބިންގަލެވ.ެ އިޖުތިމާއީ ޢިލްމުގެ މާހިރުން ފާހަގަކުރާ ގޮތު ގައ،ި
ކޮންމެ މުޖުތަމަޢެއްގެ ވެސް އިޖުތިމާޢީ ގުޅުން ބިނާވަނީ އެ ބަޔަކު ޙިއްޞާކުރާ މާޒީގެ ތަޖުރިބާތަކުގެ
މައްޗަށެވ.ެ ދުނިޔޭގެ ތާރީޚަށް ބަލާ އިރ،ު ދެވަނަ ބޮޑު ހަނގުރާމައިގައި ފަރަންސޭސިވިލާތް
ދިފާޢުކުރި ބަޠަލުންގެ ވާހަކަތައް އެ ޤައުމުގެ ތަޢުލީމީ މަންހަޖު ގައި ހިމަނައިގެން ކިޔަވައިދެއެވ.ެ
ބޭނުމަކީ ޒުވާން ޖީލުގެ ހިތްތަކު ގައި ޤައުމީ ރޫޙު އާލާކުރުމެވ.ެ
30

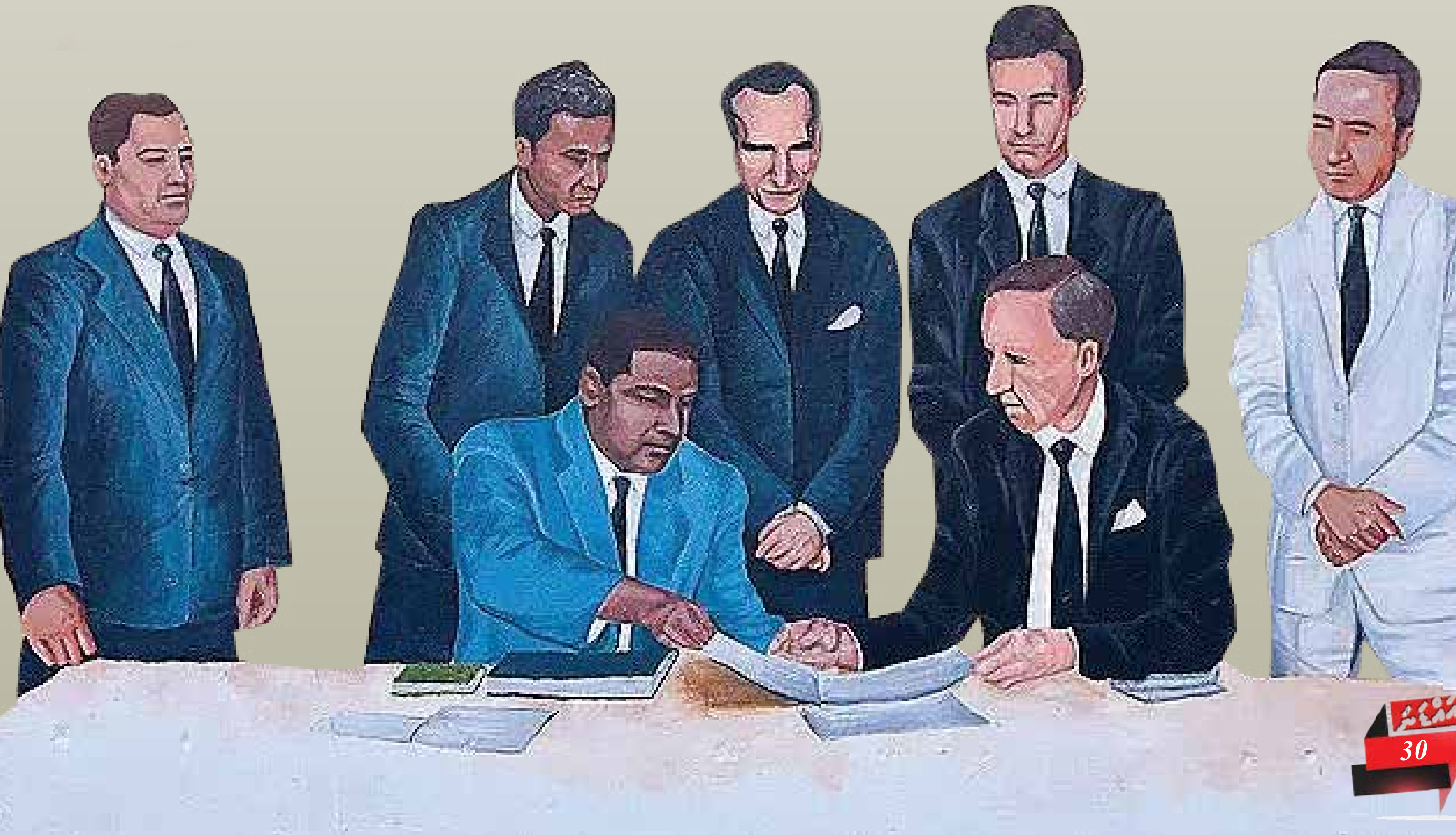

ބާނީންނާއި ދެކުނު އެފްރިކާގެ ނެލްސަން ފާރަވެރި ވެސް ވާންޖެހެއެވެ. މި އެހެންކަމުން މިނިވަންކަމުގެ ބަޠަލުންގެ
މަންޑޭލާ ފަދަ ޝަޙުސިއްޔަތުތަކުގެ ވާހަކައިން ޙަޤީޤަތުގެ އަލީގައި މުސްތަޤުބަލުގައި ޒިކުރާ ދިރުވުމަކީ ޤައުމީ ޝަޚްޞިއްޔަތު
އެ ޤައުމުތަކުގެ ކުދިންނަށް ޘާބިތުކަން ޤައުމުގެ ޚާރިޖީ ސިޔާސަތުތަކާއި ރައްކާތެރިކުރުމަށާއި، ޒުވާނުންގެ ނަފުސާނީ
ދަސްކޮށްދޭ ފަދައިން، ބޮޑުތަކުރުފާނާއި، ސަލާމަތީ ކަންކަން ހަރުދަނާކަމާ އެކު ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމަށާއި،
ޢަލި ރަސްގެފާނާއި، ޝަހީދު ޙުސައިން ބައްޓަންކުރާނެ ވިސްނުންތެރި ލީޑަރުން އަދި ސަރަޙައްދީ ސިޔާސީ ވިސްނުން
އާދަމް ފަދަ ދިވެހި ބަޠަލުންގެ ވާހަކަތަކުން އުފެއްދުމުގެ ފިކުރިޔާތު ދެމެހެއްޓޭނީ ތަރައްޤީކުރުމަށް ޓަކައި ކޮންމެހެން
ދިވެހި ޒުވާނުންނަށް ދިމާވާ ގޮންޖެހުންތަކާ ތާރީޚާއި ސަގާފަތް ކިޔަވައިދީގެންނެވެ. ބޭނުންތެރި ޢިލްމީ އަސާސެކެވެ. މާޒީގެ
ކުރިމަތިލާނެ ނަފުސާނީ ހިތްވަރު ލިބިދޭން ޔުނިވަސިޓީ މަރުހަލާތަކުގައި ޢިލްމީ ބޮޑެތި ޤުރުބާނީތަކުން މިނިވަންކަމުގެ
ޖެހެއެވެ. ނަތީޖާއަކަށް ވަނީ، މި ރާއްޖޭގެ ދިރާސާކުރުމަށް މަގުފަހިކޮށްދީގެންނެވެ. އަގު ވަޒަންކުރަން ދަސްވާ އިރު، މިއީ
ޒުވާން ޖީލަކީ ވެސް ބޭރުގެ ނުފޫޒުތަކުން ބަޠަލުންގެ މާޒީގެ ވާހަކަތަކަކީ މުޖުތަމަޢު އެކަތިގަނޑަކަށް ހަދައިދޭ
ސަލާމަތްވެ، އަމިއްލަ ނަފުސަށް އިތުބާރުކުރާ ހަމައެކަނި ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގެ މައިގަނޑު ބާރެވެ. ބަޠަލުންގެ ވާހަކަތަކުން
ހަރުދަނާ ޖީލަކަށްވުމެވެ. ޤައުމުގެ އަގު ވާހަކަތަކެއް ނޫނެވެ. އެއީ އިޤްތިޞާދީ ލިބިދޭ ޢިލްމީ ފިލާވަޅުތަކަކީ މާޒީއަށް
ވަޒަންވާ، ޤައުމު އިސްކުރާ ބަޔަކަށްވުމެވެ. އަދި އިސްތިރާޖީ ގޮތުން ދެމެހެއްޓެނިވި ކުރާ އިޙްތިރާމެއްގެ އިތުރުން، އުޖާލާ
ތާރީޚީ ބަޠަލުންގެ ޤުރުބާނީ ހައްލުތަކެއް ހޯދުމަށް މިއަދުގެ ޒުވާނުންނަށް މުސްތަޤުބަލަކަށް ޖީލުތައް ބިނާކުރުމަށް
ދެނެގަތުމަކީ އަންނަން އޮތް ޖީލުތަކުގެ ލިބޭ ޢިލްމީ އިރުޝާދުތަކެކެވެ. ޓަކައި މިއަދު ކުރެވޭ އެންމެ އަގުބޮޑު
ޖިއޯޕޮލިޓިކަލް ނުވަތަ ސަރަޙައްދީ ސިޔާސީ މުޙައްމަދު ތަކުރުފާނު، ކަޅުއޮށްފުންމީގައި އިންވެސްޓްމަންޓެވެ.
ހޭލުންތެރިކަން ތަރައްޤީކުރުމަށް ކޮންމެހެން ކުރެއްވި ސިއްރު ހަނގުރާމައަކީ ޒަމާނީ
ބޭނުންތެރި ޢިލްމެކެވެ. މިއީ ހަމައެކަނި އަސްކަރީ ސައިންސްގައި ބޭނުންކުރާ
ކުރީގެ އަސްކަރީ ކާމިޔާބީއެއް ދެނެގަތުމެއް "ގެރިއްލާ ވޯފެއާ" ނުވަތަ އޮޅުވާލުމުގެ
ނޫނެވެ. ބޮޑުތަކުރުފާނު ޕޯޗުގީޒުންގެ އިސްތިރާޖީ އުކުޅުތަކުގެ އެންމެ ފުރިހަމަ
އަތްދަށުން ޤައުމު ސަލާމަތްކުރި ހާދިސާއާއި، މިސާލެވެ. މިފަދަ ޢިލްމީ ނަޒަރަކުން
ދޮންބަންޑާރައިން ހޮޅިންގެ ކިބައިން ރާއްޖެ ތާރީޚު ދިރާސާކުރުމުން، ލިބެންހުރި
ސަލާމަތްކުރެއްވި ގޮތުގެ ޢިލްމީ ދިރާސާތަކުން މަދު ވަޞީލަތްތަކުގެ ބޭނުންހިފައި ބޮޑެތި
ދައްކައިދެނީ، ދިވެހިރާއްޖެއަކީ އަބަދުވެސް ގޮންޖެހުންތަކާއި ކުރިމަތިލާނެ އީޖާދީ
ބޭރުގެ ބާރުތަކުގެ ޝައުޤުވެރިކަން އޮންނަ ވިސްނުން، ޒުވާން ޖީލުގެ ކިބައިގައި
މުހިންމު ސަރަޙައްދެއްގައި އޮތް ޤައުމެއް އަށަގެންނުވޭނެއެވެ.
ކަމެވެ. މި ޙަޤީޤަތް މިއަދު ވެސް މިއީ މާޒީއާ އިއްޔެ ދްުށ ދުނިޔެއެއް
ޤަބޫލުކުރަންޖެހެއެވެ. އެކަމަށް ހުޝިޔާރުވެ ނޫނެވެ. ބަވަނަވެ މެހިފައިވާ ދުނިޔެއެކެވެ.
31

ދުެކނު އަތޮޅުތަކަކީ ފާހަގަކުރެވޭ އާސާރީތަންތަން ގިނަ
އަތޮޅުތަކެއްކަން ތާރީޚުން ހާމަވެއެވެ. ޚާއްޞަކޮށް އައްޑޫ ސިޓީގައި،
ތާރީޚީ ގޮތުން ފާހަގަކުރެވޭ ގިނަ ތަންތަން ހުރެއެވެ. މީގެތެރެއިން
ދުވަސްވީ ތަންތަނުގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކޮށްލެވޭ ތަންތަން ވެސް
ގިނައެވެ. އަދި ރާއްޖޭގެ އެންމެ ދުެކނަށް އޮންނަ އަތޮޅަކީ ވެސް
ޝަހުމާ ޢަލީ
އައްޑު އަތޮޅެވެ. އާބާދީ ގޮތުން ބަލާ އިރު ވެސް އައްޑުއަތޮޅަކީ ބޮޑު
އާބާދީއެއް އެ ތަނުގައި ދިރިއުޅޭ ތަނެކެވެ. މި ތަނުގައި ފާހަގަކޮށްލެވޭ
ތަންތަން ގިނަގުނައެވެ. މީގެއިތުރުން އައްޑުއަކީ ގުދުރަތީ ރީތިކަން
ދައްކައިދޭ އެތައް ތަނެއް ހުރި ތަނެކެވެ.
32

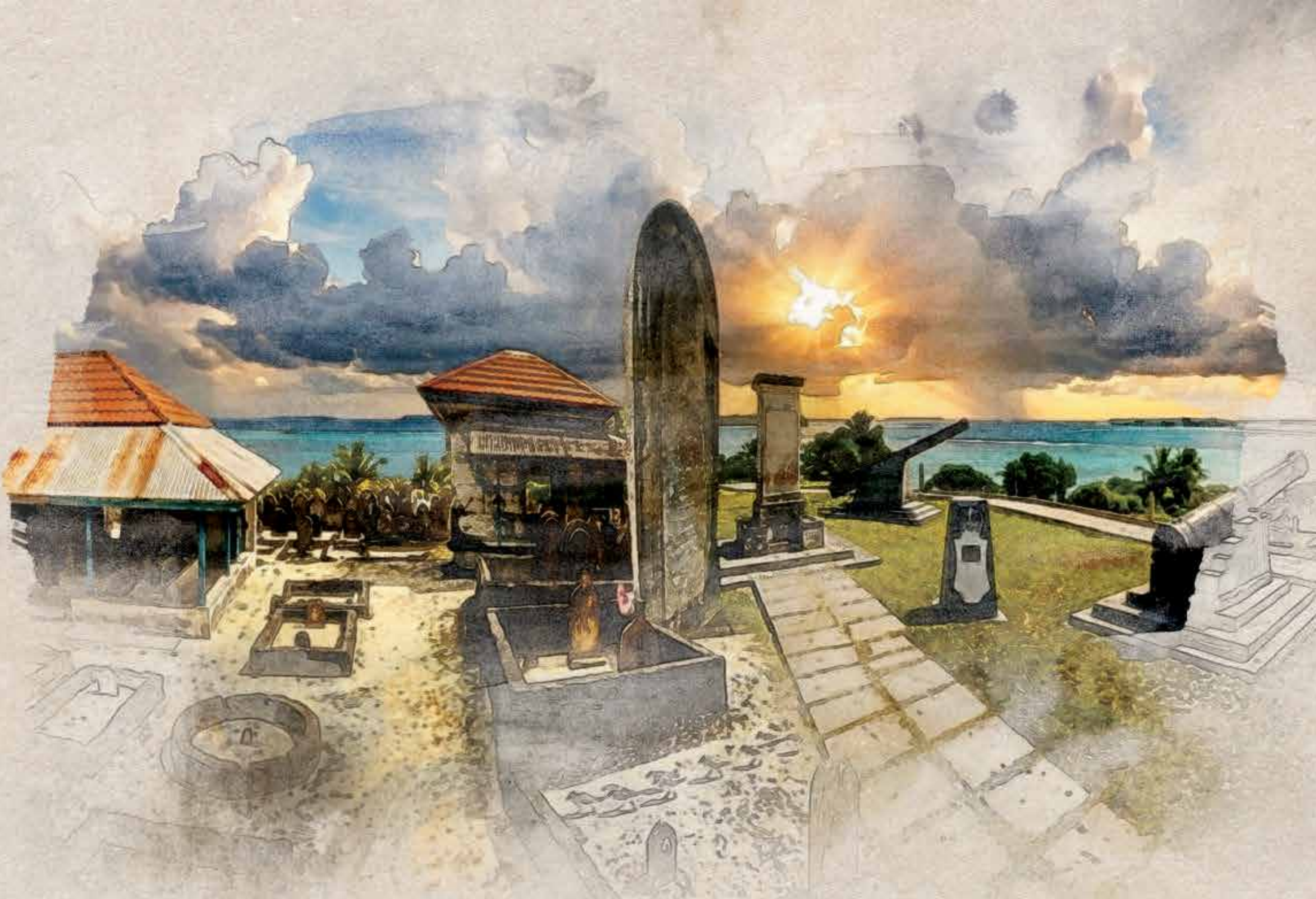

ވޯރ މެމޯރިއަލް
އައްޑުއަތޮޅު ގަމަކީ ވެސް ތާރީޚީ ބިނާތައް ގިނަ
ތަނެކެވެ. އެ ގޮތުން އައްޑުއަތޮޅު ގަމުގައި ހުންނަ
"ވޯ މެމޯރިއަލް"އަކީ އިނގިރޭސީން އައްޑޫގައި އުޅުނު
ދުވަސްވަރު ހަދައިފައިވާ ބިނާއެކެވެ. އަދި މިއީ
އިނގިރޭސީންގެ ހަނދާންތައް ގެނެސްދޭ ރަމްޒުތަކެކެވެ.
މި ތަނަކީ އޭރު އިނގިރޭސިން އައްޑޫގައި ތިއްބެވި އިރު
އިނގިރޭސިވިލާތުން ތައްޔާރުކޮށްފައިވާ ތަނެކެވެ.
މިއީ ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައިގައި އައްޑު އަތޮޅުގައި
އިނގިރޭސީންގެ ވައިގެބަނދަރެއް ޤާއިމުކޮށްގެން
ތިބި ދުވަސްވަރުގެ ތެރޭގައި މަރުވި ސިފައިންގެ
ހަނދާނުގައި ހަދައިފައިވާ ތަނެކެވެ. ރާއްޖޭގައި ހެދި
އެންމެ ފުރަތަމަ އެއަރޕޯޓު ހަދައި ރާއްޖެއަށް އެންމެ ފުރަތަމަ ފުލައިޓެއް ޖައްސައިފައި ވަނީ ވެސް އައްޑުއަތޮޅު ގަމަށެވެ. މި ވޯރ މެމޯރިއަލް
ހުންނަނީ އާންމުކޮށް ނުވަދެވޭ ގޮތަށް ފެންސުޖަހައި ވަކިކޮށްފައެވެ.
ރާއްޖޭގެ އެންމެ ދެކުނު ފާހަގަ
ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެންމެ ދެކުނަށް އޮންނަ އައްޑުއަތޮޅު
ގަމުގައި އޮންނަ ރާއްޖޭގެ އެންމެ ދެކުނު ފާހަގަ ނުވަތަ ސަދަން
މޯސްޓް ޕޮއިންޓަކީ ވެސް އައްޑޫގެ ފަޚުރެކެވެ. މިއީ ރާއްޖޭގެ ރީތިކަން
ދައްކައިދޭ ހިތްގައިމު ސަރަހައްދެކެވެ. އައްޑޫގައި އިނގިރޭސިން
ސިފައިން ބޭނުންކުރި ވެހިކަލްތަކާއި މީހުން ދިރިއުޅުނު ތަންތަން
މިހާރު ވަނީ ވަރަށް ބޮޑަށް ވީރާނާވެފައެވެ. އައްޑު އަތޮޅު ގަމުގެ
ތެރެއިން އެންމެ އުތުރުގެ ފާހަގައަށް ނުވަތަ ސަދަން މޮސްޓް
ޕޮއިންޓަށް ދެވޭ އިރު މި ދެންނެވި ތަކެއްޗާއި ތަންތަން ފެންނަން
ހުރެއެވެ. އައްޑޫ ސިޓީގައި އިނގިރޭސީން އުޅުނު ދުވަސްވަރުގެ
އެތައް ހަނދާންތަކެއް މ ތަނުގައި އަދިވެސް އެބަހުއްޓެވެ. މި
ސަރަހައްދު އޮންނަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ދިފާއީ ބާރުގެ ބެލުމުގެ
ދަށުން ހިމާޔަތްކުރެވިފައެވެ.
33

އައްޑޫ ހަންކެޑެ ބުރިޖް
އައްޑޫގެ ގުޅިފައިވާ ރަށްތައް ގުޅައިލުމަށް ޓަކައި
ގަމާއި މަރަދޫއާއި ފޭދޫއާ އެއްފަސްކޮށް އޮތް ރަށްތައް
މި ވަނީ ބުރިޖަކުން ގުޅައިލައިފައެވެ. މި ތަނަށް ކިޔަނީ
ހަންކެޑެ ބުރިޖެވެ. މިއީ ވެސް އައްޑޫ ސިޓީއަށް އިތުރު
ފުރިހަމަކަމެއް ގެނެސްދޭ ތަނެކެވެ.
އައްޑޫ ބޮނޑޮގެ
އައްޑު އަތޮޅު ހިތަދޫގައި ހުންނަ ބޮނޑޮގެ
ބިނާކުރެވިފައި ވަނީ 1943ވަނަ އަހަރުއެވެ. މި ތަނުގައި
ބަހައްޓައިފައިވާ ބޯޑުގައި ހުރި މަޢުލޫމާތުން އެނގޭ ގޮތުގައި
މިއީ ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ ބިނާއެކެވެ. މި އިމާރާތުގެ
ބޭނުން އޭރުކުރީ އެ ދުވަސްވަރު އައްޑުއަތޮޅުގައި އޮތް
އިނގިރޭސީންގެ ލަޝްކަރުގެ މުވާސަލާތީ މަރުކަޒެއްގެ
ގޮތުގައެވެ. މި އިމާރާތަށް މިހާރު މި ވަނީ 83 އަހަރު ވެފައެވެ.
އިނގިރޭސީންނަށް ފަހު ވޭތުވެދިޔަ ދިގު މުއްދަތުގައި ދައުލަތުގެ އެކި 4. ޝަ
ސްޓޭޓު ޓްރޭޑިން އޮގަނައިޒޭ ން (އެސްޓީއޯ)ގެ ފަރާތުން
ކަންކަމުގައި މި އިމާރާތް ވަނީ ބޭނުންކުރެވިފައެވެ. ތިރީގައި މި ވަނީ 1982އި
ސިނަމާއެއް ހިންގި. ން ފެށިގެން ބޮނޑޮގެ
އައްޑޫ ބޮނޑޮގެ ބޭނުންކުރެވިފައިވާ ގޮތެވެ. 1993ގެ 7އާ
އެސްޓީއޯއިން ދޫކުރީ ޖުލައި ހަމައަށް.
1. 1950އިން 1957އަށް މަރަދޫ ރައްޔިތުންގެ މަދަރުސާ 1975 .5 ޗު 16އި 1978އަ "މަސް " ބު
މާރި ން ށް ޓު ކުލަ
"މަދަރުސަތުލް އަފީފިއްޔާ ހިންގުން.
(މަރަދޫ ޔުނައިޓެޑް ސްޕޯޓްސް ޓްރޭނިންގ) ހިންގުން.
2. 1959ޖަ 1963 24އަ އަދި "ޓްރޮޕިކް" މި ނަމުގައި ރަޖިސްޓަރީކޮށްގެން ބޭންޑުގެ
ނަވަރީ 1އިން ސެޕްޓެންބަރު ށް އައްޑު
"އަ "ގެ ފަރިތަކުރުން ބޭއްވުން.
އަތޮޅުގައި ހިންގި އްދައުލަތުލްސުވާދީބިއްޔާ ފަރާތުން
އޭޓީސީ (އައްޑޫ ޓްރޭޑިންގ ކޯޕަރޭޝަން) ނަމުގައި ވިޔަފާރި 6.
މަރަދޫ މަދަރުސަތުލް އިފްތިތާޙު ވަގުތީ ގޮތުން ހިންގުން.
މަރުކަޒު ހިންގުން.
7. 2015ވަނަ އަހަރު އައްޑޫ ސިޓީ ކައުންސިލުން މި
3. 1964ގެ ޖޫން 1އިން 1966އަށް މަރަދޫ އޮފީސް ވަގުތީ
އިމާރާތަކީ އާސާރީ ތަނެއްގެ ގޮތުގައި ކަނޑައަޅައި އިމާރާތުގެ
ގޮތުން ހިންގުން. 2016 11ގަ
އާބާތުރަފިލުވުމަށް ފަހު ހުޅުވީ ނޮވެންބަރު އި.
34

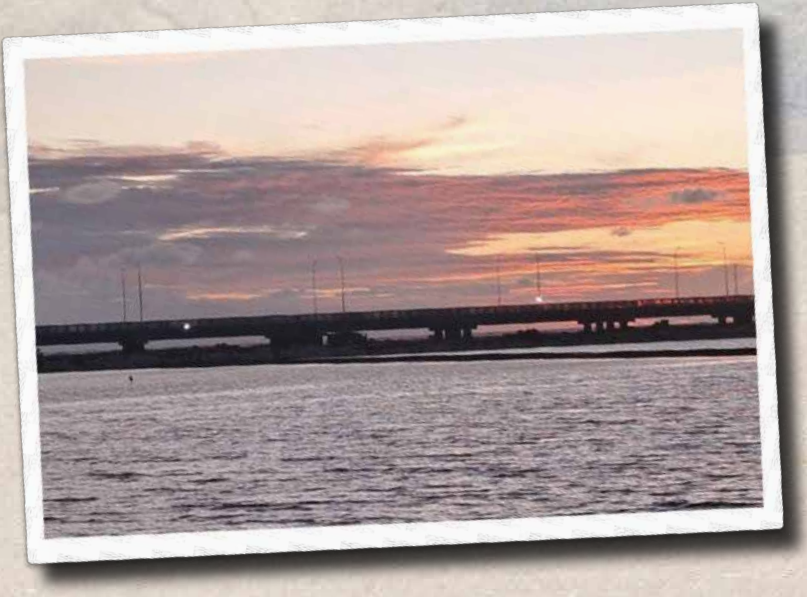

އައްޑޫ ކޯއްޓޭ
އައްޑު އަތޮޅުގެ ކޯއްޓޭ ސަރަޙައްދަކީ ވެސް
އައްޑު އަތޮޅުގެ ހިތްގައިމުކަން ހާމަވާ ތަނެކެވެ.
އަދި މި ތަނުގައި އޮންނަ މޫދުން އެ ތަނަށް އިތުރު
ފުރިހަމަކަމެއް ގެނެސްދެއެވެ. މިހާރު މި ސަރަޙައްދު
ބޭނުންކުރަނީ ސްނޯކްލިންނަށް ދާ ތަނެއްގެ ގޮތުގައެވެ.
އަދި މިއީ މިހާރު ހިމާޔަތްކުރެވިފައިވާ ސަރަހައްދެކެވެ.
އަސްޓްރާ ސިނަމާ
އައްޑު އަތޮޅު ގަމުގައި ހުރި އާސާރީ ތަންތަނުގެ ތެރެއިން
އަޅުގަނޑުގެ ސަމާލުކަން އެންމެ ބޮޑަށް ހުއްޓުނީ އައްޑުއަތޮޅު
ގަމުގައި ހުރި އަސްޓްރާ ސިނަމާއަށެވެ. މިއީ އިނގިރޭސީން
އައްޑޫގައި ތިބި އިރު ހަދައިފައިވާ ސިނަމާއެކެވެ. އޭރު އައްޑޫގެ
ބައެއް ތަންތަން ހުރި ގޮތާއި އިނގިރޭސީންގެ ހަނދާންތަކުގެ
އެތައް ފޮޓޯތަކެއް މި ސިނަމާގެ އެތެރޭގައި މިހާރު ވެސް ފެންނާން
އެބަހުއްޓެވެ. އޭރު އެ ތަނުގައި ބޭނުންކުރި ހުރިހައި އެއްޗެއް
ވެސް މިހާރު ވެސް ހުރިކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.
އިނގިރޭސީން އެންމެ ފުރަތަމަ އައްޑުއަށް ފޭބީ 1941
ސެޕްޓެންބަރު 29، އެއީ ޙިޖުރީ ގޮތުން 1350ވަނަ އަހަރުގެ
ރަމަޟާން މަހުގެ 7ވަނަ ދުވަހެވެ. އެއީ ރޯޔަލް މެރީން ސިފައިންގެ
ބައެކެވެ. ފުރަތަމަ މި މީހުންގެ 150 މީހުން ފޭބީ ވިލިގިއްޔަށެވެ.
އިނގިރޭސީން ދެވަނަ ފަހަރަށް އައްޑު އަތޮޅު ގަމަށް ފޭބީ 1955
ނޮވެންބަރު މަހުގެ 25ގައެވެ. އެއީ ޙިޖުރީ ގޮތުން 1375
ރަބީޢުލްއާޚިރު 10 ވީ ހުކުރު ދުވަހެވެ. އެ މީހުން ފޭބީ އާރްއޭއެފްގެ
މަރުކަޒެއް އުފައްދަންވެގެންނެވެ. މި ފަހަރު ފޭބީ 13 މީހުންނެވެ.
އިނގިރޭސީން އައްޑޫން ފައިބައިގެން ދިޔައީ 1976ވަނަ އަހަރުގެ
މާރިޗު މަހުގެ 29ވަނަ ދުވަހުއެވެ. އަދި އިނގިރޭސީންގެ ހިމާޔަތުގެ
ދަށުން ރާއްޖެ މިނިވަންވުމުގެ އެގްރީމެންޓްގައި ސޮއިކުރެވުނީ 1965ވަނަ އަހަރުގެ ޖުލައި 26ވަނަ
ދުވަހުއެވެ. އިނގިރޭސީން އައްޑޫން ފޭބީ ހިމާޔަތުގެ އެގްރީމަންޓުގައި ސޮއިކުރިތާ 11 އަހަރު ފަހުންނެވެ.
މި ލިޔުމުގައި ފާހަގަކޮށްފައި މި ވަނީ އައްޑު އަތޮޅުން އަޅުގަނޑަށް ދެވުނު ފާހަގަކޮށްލެވޭ ތަންތަނެވެ. އައްޑު އަތޮޅުގެ ބައެއް ރަށްތަކަކީ
ގުޅިފައިވާ ރަށްތަކަކަށް ވާތީ ބިމުގެ ސަރަހައްދު ބޮޑު ތަނެކެވެ. އަދި ތާރީޚީ ގޮތުން ފާހަގަކޮށްލެވޭ އެތައް ބިނާތަކެއް ހުރިތަނެކެވެ. އައްޑޫއަކީ
އިނގިރޭސީން އައްޑޫގައި އެތައް ދުވަހަކު ތިބި ކަމުގެ އެތައް ރަމުޒުތަކެއް ދޫކޮށްފައިވާ ތާރީޚީ ތަނެކެވެ. އެއީ ރާއްޖޭގެ އެންމެ ދެކުނު ވެސް
މެއެވެ. މި ހުރިހައި ސަބަބުތަކަށް ބަލައި އައްޑޫ ސިޓީއަކީ ދެކުނުގެ ހިތް ކަމުގައި ދެންނެވިދާނެއެވެ.
35

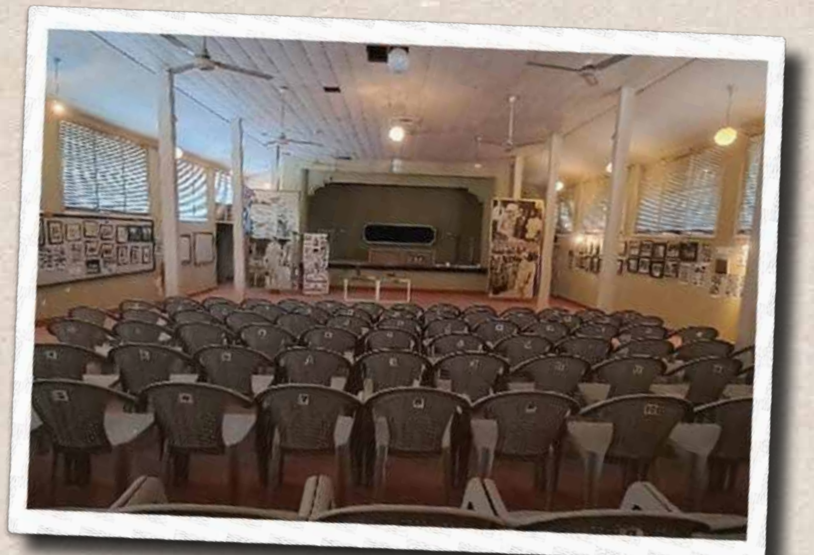

ތަކުރުފާނު މިސްކިތް
އައްޑޫގައި ހުރި އާސާރީތަންތަނުގެ ތެރެއިން ތަކުރުފާނު
މިސްކިތް ފާހަގަކޮށްލެވެއެވެ. މި މިސްކިތުގެ ބޭރު މިހާރު
ހުރީ މި ޒަމާނުގެ ގޮތަށް ބަދަލުތަކެއް ގެނެސްފައެވެ.
އެހެންނަމަވެސް އެތެރެ ހުރީ އިހުގެ ގޮތަށެވެ. މި
މިސްކިތާ ގުޅިގައިވާ ގަބުރުސްތާނުތަކެއް ވެސް ހުރެއެވެ.
މި ގަބުރުސްތާނުގައި ހުރި ބިސްތާނުތަކާއި މަހާނަފާތަކުން
އެނގޭ ގޮތުގައި މިއީ ވަރަށް އިހުގެ މިސްކިތެކެވެ. މި ތަނުގައި އިސްދޫ އަލިރަސްގެފާނުގެ ޙަސަން ރަސްގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން
ހުރި ބައެއް މަހާނަގާތައް ވަރަށް ދިގެވެ. މި ބިސްތާނުތަކާ ގުޅޭ "ކިލަވަތި" އައިސާ މަނިކަގެ މަހާނަގަލެވެ. މި މަހާނައިގެ އެއް ގާ ވަނީ
ގޮތުން ތާރީޚު ޢިލްމުވެރިއެއްކަމުގައިވާ ނާޖިހު ލިޔުއްވައިފައި ވަނީ ވެއްޓި ތިން ތަނުން ބިންދައިގެން ގޮސްފައެވެ. ތާރީޚު ޢިލްމުވެރިޔާ
އޭގެ ތެރެއިން ތިރީގައިވާ ފޮޓޯއިން އެ ފެންނަ ބިސްތާނަކީ އައްޑު ނާޖިހު ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި މި މަހާނަގަލުގައި ލިޔެފައި އޮތީ:
އަތޮޅަށް އަރުވައިލެއްވުނު ރަސްގެފާނެއް ކަމުގައިވާ އައްސުލްޠާން
السـام عليـك يـا صاحـب هـذا القبـر عائشـة عليهـا السـام اٰنـس
ޙަސަން (10)އާއި އެ ރަދުން ދަރިކަލުން ޢަލި މަނިކުފާނުގެ މަހާނަފުޅު
هلا وحشـتها ورحـم غربتهـا وتجـاوز عـن سـياتها وقبـل هلا حسـنا تها
ހުރި ބިސްތާނައެވެ. މި ރަދުން އަވަހާރަވީ ހިޖުރައިން 1171ވަނަ
ونفعنـا بهـا اٰميـن ހާހާ އެކު ސަތޭކަ ހައްދިހަ ނުވަވަނަ އަހަރު محـرم
އަހަރުގެ ޝައްވާލު މަހުގެ 1ވަނަ ދުވަހުއެވެ. އެއީ މީލާދީން
مــه ވިހި ދުވަހު އަލިރަސްގެފާނުއްގެ ފުއް ޙަސަން މަނިކުފާނުގެ އަބި
1758ވަނަ އަހަރުގެ ޖޫން މަހުގެ 21ވަނަ ދުވަހެވެ. އެ ރަދުން
ކިލަވަތި އައިސާ މަނިކަ ހައްދޮޅޮސް އަހަރުން ނިޔައުވީކަމު ހަދާނެވެ. އެ
އަވަހާރަވީ ހިތަދުއަށް އަރުވާލިތާ 54 އަހަރު ފަހުންނެވެ. ރަދުންގެ
މަނިކަ ނިޔާވި ތާރީޚު މީލާދީ ގޮތުން ދިމާވަނީ 1965 ޖުލައި 9އާއެވެ.
ދަރިކަލުން ޢަލި މަނިކުފާނު އަވަހާރަވީ ހިޖުރައިން 1205ވަނަ އަހަރުގެ
ހަތްދޮޅަސް އަހަރުގައި ނިޔާވި ކަމަށް ލިޔެފައި އޮތުމުން ނިޔާވި އިރު އެ
ޖުމާދަލްއޫލާ މަހުގެ 15ވަނަ ދުވަހުއެވެ. އެއީ މީލާދީން 1791ވަނަ
މަނިކަގެ އުމުރަކީ 84 ކަން އެނގެއެވެ. މި ކިލަވަތި އައިސާ މަނިކައަކީ
އަހަރުގެ ޖަނަވަރީ މަހުގެ 20ވަނަ ދުވަހެވެ. އަދި މި ބިސްތާނާ
ހިތަދޫ ތުއްބީގެ ހައްވާ މަނިކަގެ ދަރިކަނބަލެކެވެ. ކިލަވައްޗޭ ކިޔުނީ
ޖެހިގެން ދެން ހުރީ ޢަލިމަނިކުފާނުގެ ދަރިކަލުން ބަނޑޭރި ޙަސަން
ހަސަން ރަސްގެފާނު އެ މަނިކަޔާ ކައިވެނިބައްލަވައިގަތީމައެވެ. ކިލަވަތި
މަނިކުފާނުގެ މަހާނައެވެ. ބަނޑޭރި ޙަސަން މަނިކުފާނު އަވަހާރަވީ
ކިޔަނީ ރަސްރަސްކަލުންގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށެވެ.
ހިޖުރައިން 1222ވަނަ އަހަރުގެ މުޙައްރަމް މަހުގެ 24ވަނަ ދުވަހުއެވެ.
އެއީ މީލާދީން 1807ވަނަ އަހަރުގެ އޭޕްރީލް މަހުގެ 4ވަނަ ދުވަހެވެ. މި މިސްކިތުގައި ހުރި މަހާނަ ގާތަކުގައި ވެސް ހުރީ
ރާއްޖޭގެ އެކި ކަންކޮޅުތަކުން ފެންނަ ހިރިގަލުގެ މަހާނަ ގާތަކުގައި
ތަކުރުފާނު މިސްކިތާ އިންވެގެން ވެސް ބިސްތާނެއް ހުރެއެވެ. މި
ވެސް ހުރި ކަހަލަ ކުރެހުންތަކާއި ފަރުމާތަކެވެ. މި މަސައްކަތްތަކީ
ތަނުގައި ވަޅުލައިފައި ވަނީ އަންހެނެކެވެ. މި ތަނުގައި ހުރި މަހާނަ
ދިވެހީންގެ މަސައްކަތްތެރިކަމާއި ފަންނުވެރިކަން ދައްކައިދޭ ފުރިހަމަ
ގަލަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހުރި އެންމެ ބޮޑެތި މަހާނަގާތަކުގެ
މަސައްކަތްތަކެކެވެ. މުޅި ދުނިޔޭގައި ވެސް ހުރި އެންމެ އުސް މަހާނަގާ
އަ އް ޑޫ މަހާނަ ގަލެކެވެ. މިއީ،
ވެސް ހުރީ އައްޑޫގެ ކޯގަންނު ގަބުރުސްތާނުގައެވެ. ތަކުރުފާނު
މިސްކިތާ އިންވެގެން ހުރި 3 މަހާނަ ގަލަކީ ވެސް
މީގެކުރިން އަޅުގަނޑު ދުވަހަކު ވެސް ދެކެފައި
ނުވާ ވަރުގެ އުސް މަހާނަގާތަކެކެވެ. މި
ތަންތަނުގައި ވަޅުލައިފައި ވަނީ އެ ބޭފުޅުންގެ
ދުނިޔޭގައި އެ ބަޔަކަށް ރައްޔިތުންގެ ފުށުން
ގަދަރާއި ޢިއްޒަތްލިބިފައިވާ ބޭފުޅުންކަން މި މަހާނަގާތަކުގެ
ފަރުމާތަކާއި ސައިޒުން ވެސް އެނގެއެވެ.
36

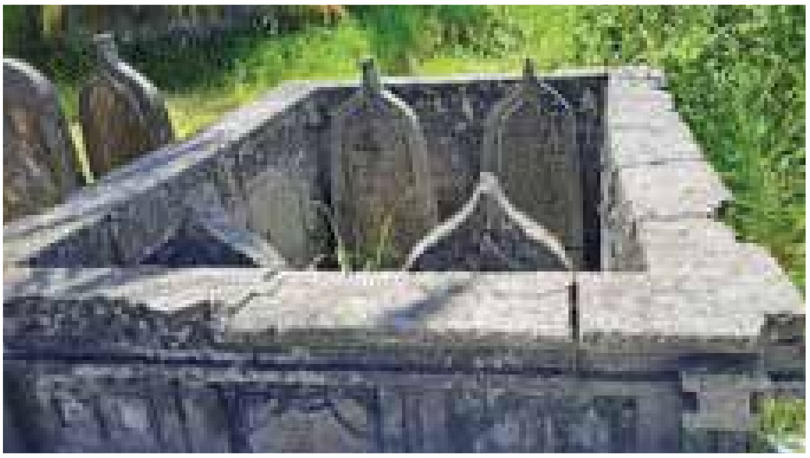

ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރާއި ފަހުމް ބަސްކޮށާރު:
އިބާރާތްކުރުމާއި ދޭހަވުމުގެ ދެ އަސާސް
އަޝްރަފް ޢަލީ
ފޮތް "ލާނިންގ ވޮކެބިޔުލަރީ އިން އަނަދަރ އިސްނަގައިގެން ބޭނުންކުރަން އޭނާއަށް އެނގޭ
ލޭންގުއޭޖް"ގައި، އިންސާނާގެ ސިކުނޑީގައި ލަފުޒުތަކުގެ އެކުލެވުމެވެ. މިއީ ސިކުނޑީގައި
ލަފުޒުތައް ދޭހަވުމާއި ބޭނުންކުރުމުގެ ދެ ވަރަށް ތާޒާކޮށް ރައްކާކުރެވިފައިވާ، އަދި
ގާބިލިއްޔަތު އުފެދޭ ގޮތް ތަފްސީލުކޮށް ބޭނުންވާ ވަގުތު އަމިއްލައަށް ހަނދާނަށް
ބަޔާންކުރައްވައިފައިވެއެވެ. އެއީ ބަޔާނީ ގެނެސްގެން ބޭނުންކުރެވޭ ބަސްކޮށާރެވެ.
ޝްރަ ބަސްކޮށާރު "އެކްޓިވް ވޮކެބިޔުލަރީ"އާއި ފަހުމު މިފަދަ ލަފުޒުތަކުގެ މާނައިގެ އިތުރުން، އެ
އަ ފް ޢަލީ
ބަސްކޮށާރު "ޕެސިވް ވޮކެބިޔުލަރީ"އެވެ. މިއީ ލަފުޒެއް ރަނގަޅަށް ތަލައްފުޒުކުރާނެ ނުވަތަ
އިބާރާތްކުރުމުގެ ފަންނުގައި އެކަކު އަނެކަކާ ލިޔެ ބަޔާންކުރެވޭނެ ގޮތާއި، ޖުމްލައިގެ
ޚިޔާލާއި އިޙްސާސްތައް ފޯރުކޮށްދީ،
ތަފާތުވާ، އަދި ބަހުގެ މުއްސަނދިކަން ތެރޭގައި ބަހުގެ ގަވާއިދާ އެއްގޮތަށް
މުއާމަލާތްކުރުމުގައި އެންމެ މުހިންމު ދައުރެއް
ވަޒަންކުރެވޭ ދެ އަސާސެވެ. ބޭނުންކުރާނެ ގޮތް ސިކުނޑިއަށް ވަރަށް
އަދާކުރާ އެކައްޗަކީ ބަސްކޮށާރެވެ. ބަހެއް
ސާފުކޮށް އެނގެއެވެ. މިސާލަކަށް، އާންމުކޮށް
1 . ބަޔާނީ ބަ ސްކޮށާރު: އެކްޓިވް ވޮކެބިޔުލަރީ
ދަސްކޮށް، އެ ބަހުން ވާހަކަދައްކައި ލިޔެ
ވާހަކަދައްކާ އިރު "އަހަރެން މިއަދު އޮފީހަށް
އުޅޭ އިރު، އަޅުގަނޑުމެންގެ ސިކުނޑީގައި ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރު އެކްޓިވް ވޮކެބިޔުލަރީ "
ދިޔައީ ވަރަށް އަވަހަށް މިހެން ބުނާ އިރު
ބަސްކޮށާރުގައި ރައްކާކުރެވިފައި ހުންނަ ނުވަތަ ޕްރޮޑަކްޓިވް ވޮކެބިޔުލަރީއަކީ "ދި " "އަ "
ބޭނުންކުރާ ޔައީ އަދި ވަހަށް ފަދަ
ލަފުޒުތައް ބެހިގެންވަނީ މައިގަނޑު ދެ ބަޔަކަށް އިންސާނަކު އާންމު ދިރިއުޅުމުގައި
ލަފުޒުތަކަކީ ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރުގައި ހިމެނޭ
ކަމަށް ބަހުގެ ޢިލްމުވެރީން އިއްތިފާޤުވެވަޑައި ވާހަކަދެއްކުމުގައްޔާއި ލިޔުމުގެ ތެރޭގައި،
ލަފުޒުތަކެކެވެ.
ގަންނަވައެވެ. ޕޯލް ނޭޝަން (2001) އޭނާގެ އެއްވެސް ޖެހިލުންވުމެއް ނެތި އަމިއްލައަށް
37

ނަމަވެސް އަމިއްލައަށް ވާހަކަދެއްކުމާއި
އުނދަގޫކަމެކެވެ. މިސާލަކަށް، ޅެމަކުން
ބަހުގެ އިލްމުވެރިޔާ ޕޯލް ނޭޝަން ލިޔުމުގައި އާންމުކޮށް ބޭނުންނުކުރެވޭ
"އޭނާގެ ހިތުގައި މަސްރޫރުކަން އުފެދުނެވެ"
(2001) ބަޔާންކުރައްވާ ގޮތުގައި، އިންސާނާގެ ލަފުޒުތަކުގެ އެކުލެވުމެވެ. މިއީ ސިކުނޑީގެ
މިހެން އޮއްވައި ފެނިގެން ކިޔައިފި ނަމަ
ސިކުނޑީގައި ހުންނަ ބަސްކޮށާރު ދޭހަވުމާއި ހަނދާނުގައި އަޑުއެހުމާއި ވާހަކަދެއްކުމުގެ
"މަސްރޫރުކަން"އަކީ "އުފާވެރިކަން" ކަން
Receptive))އަމިއްލައަށް ބޭނުންކުރުމުގެ ބޭނުންތަކަށް ރައްކާކުރެވިފައި ހުންނަ
ދޭހަވީ ނަމަވެސް، އަމިއްލައަށް ވާހަކަދައްކާ
Productive))ދެ ގާބިލިއްޔަތު އުފެދޭ ލަފުޒެވެ. މިފަދަ ލަފުޒެއް އެހެން މީހަކު
އިރު "މަސްރޫރުވެއްޖެ"އޭ ބުނުމުގެ ބަދަލުގައި
އިރު، ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރުގެ އަދަދު ބޭނުންކުރުމުން ނުވަތަ ފޮތަކުން ފެނުމުން،
އާންމުކޮށް ބުނެވޭނީ "އުފާވެއްޖެ" މި
އަބަދުވެސް އުޅޭނީ ފަހުމް ބަސްކޮށާރަށް އެ ލަފުޒެއްގެ މާނަ ދެނެގަންނާން މި ފަދަ
'ބަޔާނީ'އެވެ.
ވުރެ މަދު މިންވަރެއްގައެވެ. އެހެން މީހަކު ލަފުޒު ސިކުނޑިއަށް އެހީތެރިވެދެއެވެ.
ލިޔެފައި އޮތް ފޮތެއްގައި "އޭނާ މިސްރާބުޖެހީ ނަމަވެސް، އަމިއްލައަށް ވާހަކަދައްކާ އިރު ކޮންމެ އިންސާނެއްގެ ކިބައިގައި
"
ގެއާ ދިމާއަށެވެ އޮއްވައި ކިޔައިލުމުން ނުވަތަ ލިޔާ އިރު އެ ލަފުޒު ވަގުތުން އަށަގެންފައި ހުންނަ ފަހުމް ބަސްކޮށާރު
"މިސްރާބުޖެހީ"ގެ މާނައަކީ "ދިޔައީ" ކަން ހަނދާނަށް ގެނެސްގެން ބޭނުންކުރުމަކީ ނުވަތަ ޕެސިވް ވޮކެބިޔުލަރީގެ އަދަދު، އެ
ސިކުނޑިއަށް ދޭހަވީ ނަމަވެސް އަމިއްލައަށް
ވާހަކަދައްކާ އިރު "މިސްރާބުޖެހީ" މި 'ފަހުމު'ގެ
ބަދަލުގައި އާންމުކޮށް ބޭނުންކުރެވޭނީ "ދިޔައީ" ގިނައިން ފޮތްކިޔައި، އާ ލަފުޒުތައް ލިޔުމުގައި ބޭނުންކުރަން ފެށުމުން، މާނަ
މި 'ބަޔާނީ'އެވެ.
އެނގޭ ލަފުޒުތައް އެބަހީ ފަހުމް ބަސްކޮށާރު، އަމިއްލައަށް ބޭނުންކުރަން
2. ފަހުމު ބަ ސްކޮށާރު: ޕެސިވް ވޮކެބިޔުލަރީ
އެނގޭ ލަފުޒުތަކަށް އެބަހީ ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރަށް ބަދަލުވެދެއެވެ.
ފަހުމު ބަސްކޮށާރު (ޕެސިވް ވޮކެބިޔުލަރީ)
މިހެންވުމުން، ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރަކީ އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންކުރާ ލަފުޒުތަކެވެ.
ނުވަތަ ރިސެޕްޓިވް ވޮކެބިޔުލަރީއަކީ އަޑުއިވޭ
ހިނދު ނުވަތަ ލިޔުމަކުން ކިޔާ ހިނދު، އެ ފަހުމް ބަސްކޮށާރަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ ލަފުޒުތަކެވެ.
ލަފުޒެއްގެ މާނަ ދޭހަވާ (ފަހުމުވާ)،
38

މީހެއްގެ ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރު ނުވަތަ 'އެކްޓިވް އެންމެ ބޮޑު ގޮންޖެހުމަކީ ފަހުމް ބަސްކޮށާރުގައި ވާހަކައާއި ލިޔުންތައް ދެނެގަނެ، ބަސް
ވޮކެބިޔުލަރީ'އަށް ވުރެ މާ ބޮޑުވާނެ ކަމަށް ހުންނަ ލަފުޒުތައް ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރަށް ދޭހަވުމުގެ އަސާސަކީ ފަހުމް ބަސްކޮށާރެވެ.
ބަހުގެ އިލްމުވެރިޔާ ޕޯލް ނޭޝަން (2001) ބަދަލުކުރުމެވެ. ގިނައިން ފޮތްކިޔައި، އާ އަމިއްލަ ޚިޔާލުތަކާއި ޝުޢޫރުތައް ސާފުކޮށް
ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. މާނައަކީ އަމިއްލައަށް ލަފުޒުތައް ލިޔުމުގައި ބޭނުންކުރަން ފެށުމުން، ވާހަކަދެއްކުމާއި ލިޔުމުގެ ތެރެއިން ފާޅުކޮށްދެނީ
ބޭނުންކުރަން އެނގޭ ލަފުޒުތަކަށް ވުރެ، މާނަ މާނަ އެނގޭ ލަފުޒުތައް އެބަހީ ފަހުމް ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރުގެ ތެރެއިންނެވެ. ބަސް
ދޭހަވާ ލަފުޒުތަކުގެ އަދަދު ގިނަވާނެއެވެ. މީގެ ބަސްކޮށާރު، އަމިއްލައަށް ބޭނުންކުރަން ދޭހަވުމުގައި މުއްސަނދި ބަސްކޮށާރެއް
ތެރޭގައި އާންމުކޮށް ހިމެނޭނީ ފޮތްފޮތުގައި އެނގޭ ލަފުޒުތަކަށް އެބަހީ ބަޔާނީ އޮތުމަކީ އެކަކު އަނެކަކާ ދެމެދު ކުރާ
ބޭނުންކުރާ އަދަބީ އިސްތިލާހާއި ލަފުޒުތަކާއި، ބަސްކޮށާރަށް ބަދަލުވެދެއެވެ. މިހެންވުމުން، މުޢާމަލާތްތައް ފަސޭހަކޮށްދީ، ފިކުރީގޮތުންނާއި
ޢިލްމީ ލިޔުންތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ޚާއްޞަ ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރަކީ އަޅުގަނޑުމެން އިޖުތިމާޢީގޮތުން މީހާ ތަރައްޤީކޮށްދޭ އެންމެ
ލަފުޒުތަކެވެ. މިހެންވުމުން ބަހުގެ ބޭނުންކުރާ ލަފުޒުތަކެވެ. ފަހުމް ބަސްކޮށާރަކީ މުހިންމު ވަސީލަތެވެ.
ކުޅަދާނަކަން އިތުރުކުރުކޮށް އިބާރާތްކުރުމުގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ ލަފުޒުތަކެވެ. އާދޭހެވެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ ދޭހަވުމުގެ
ފަންނު ހަރުދަނާކޮށް ފުރިހަމަކުރުމަށް ޓަކައި ލިޔުންތެރިކަމާއި ވާހަކަދެއްކުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ދާއިރާ ފުޅާކޮށް، ފަހުމް ބަސްކޮށާރުގައި
ކުރަންޖެހޭ މުހިންމުކަމަކީ، ފޮތްކިޔުމާއި އިތުރުވަނީ ފަހުމް ބަސްކޮށާރުގައި ހުންނަ ހުރި ބަސްތައް އަމިއްލަ އިސްނެގުމާ
އަޑުއެހުމުގެ ތެރެއިން މިފަދަ ފަހުމް މުއްސަނދި ލަފުޒުތައް ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރަށް އެކު ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރަށް ބަދަލުކޮށް،
ބަސްކޮށާރުގައި ހުންނަ މުއްސަނދި ލަފުޒުތައް ގެނެސްގެންނެވެ. ތިރީގައި މިވާ ކުރެހުމާ މެދު މުޢާމަލާތްކުރުމުގައި ބޭނުންކުރަން ފެށުމަކީ
އަމިއްލަ ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރަށް ބަދަލުކުރުމެވެ. ފިކުރުކޮށްލާށެވެ. ކޮންމެ ފަރުދަކު ވެސް އަދި ކޮންމެ
ދަރިވަރަކު ވެސް އިސްކަންދޭންޖެހޭ ކަމެކެވެ.
3. އިބާރާތްކުރުމުގައި މި ދެ އަ ސާ ސުގެ މި ކުރެހުމުން ވެސް ދޭހަވާ ފަދައިން،
އެހެންނޫނީ، ބަހުގެ އަޞްލު ތަރައްޤީއާއި،
މުހިންމުކަން ބަހެއްގެ މުއްސަނދިކަމާއި އެ ބަހަކުން
ފުރިހަމަ މުޢާމަލާތުގެ ބާރު އަޅުގަނޑުމެންގެ
މުޢާމަލާތުކުރުމުގެ ޤާބިލުކަން ފުރިހަމަވަނީ
އިބާރާތްކުރުމުގެ ފަންނު ކުރިއަރުވައި، ރިއުޅުމުން ނިގެންނެއް ނު ނެއެވެ.
ދި ފެ ދާ
ފަހުމް ބަސްކޮށާރާއި ބަޔާނީ ބަސްކޮށާރު
މުއްސަނދި ލިޔުންތެރިއަކަށް ނުވަތަ
އެކީގައި ކުރިއަރައިގެންނެވެ. އަޑުއެހުމާއި
ވާހަކަދައްކުންތެރިއަކަށްވުމަށް ޓަކައި އޮތް
ކިޔުމުގެ ތެރެއިން އެހެން މީހުން ދައްކާ
39

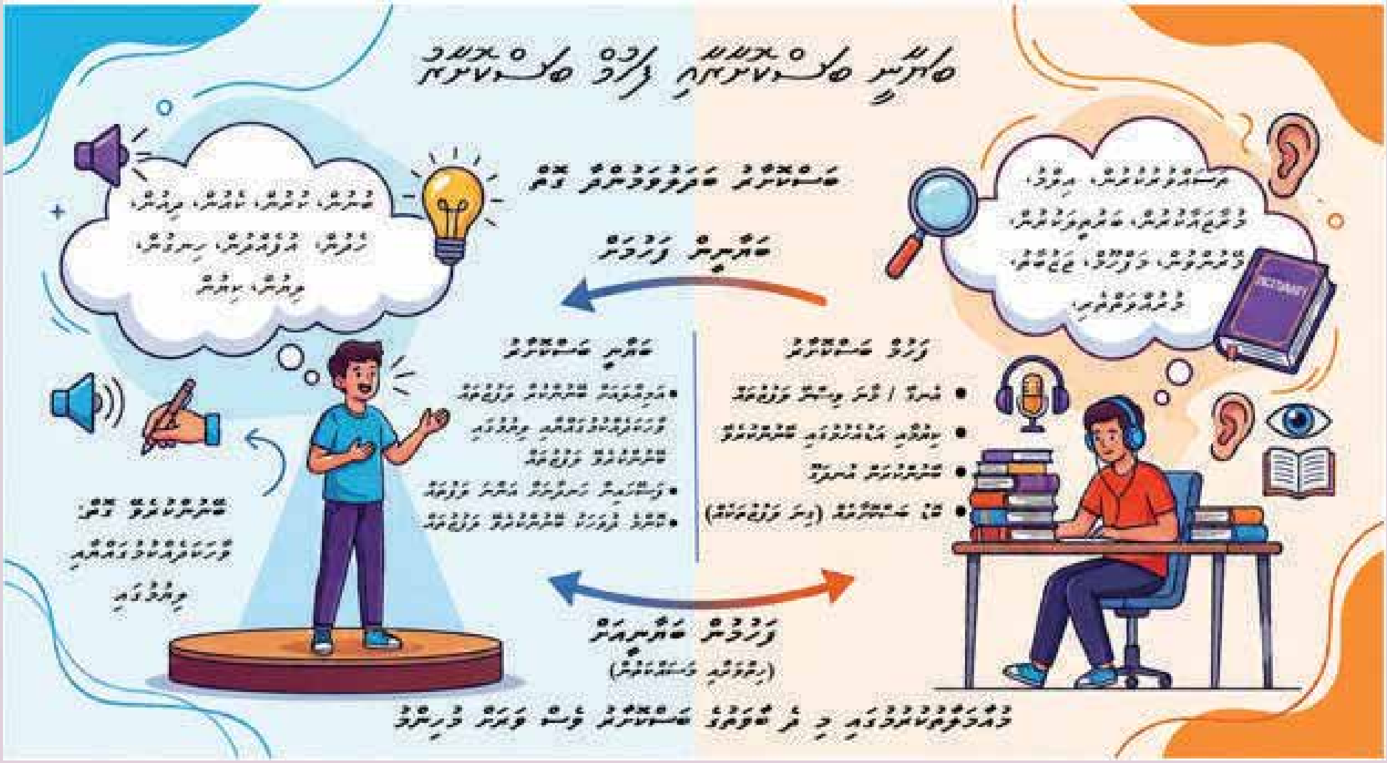

ބަވަނަވަމުންދާ ދުނިޔޭގައި
މަރުވިޔަ ނުދީ ދަމަހައްޓާ ން ބޭނު ން ނުވާ
ސަބަ ބުތަކުގެ ބަލިކަށިކަން
ސަބް އިންސްޕެކްޓަރ އޮފް
ޕޮލިސް އަޙަްމދު ނާފިޢު
ބަވަނަވަމުންދާ ދުނިޔޭގައި ދިވެހިބަސް މާހިރުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ ދިވެހިބަހަށް ލިބޭ
މަރުވިޔަނުދީ ދަމަހައްޓާން ބޭނުންނުވާ ބަޔަކު އިތުރު މުއްސަނދިކަމެއް ކަމުގައެވެ. އެހެނީ
ދީނުގެ ބަހާއި އެބައިމީހުންގެ އަކުރު ވެސް
ވެސް އުޅެދާނެއެވެ. އެކަމަށް ވަކި ހުއްޖަތެއް އިނގިރޭސި ބަސް ވެސް މުއްސަނދިވެ
ގެނައިކަމެވެ. އަދި އިހުޒަމާނުގައި ބުޑިސްޓު
އޮތްކަމަށް ބުނާ ބަޔަކު ވެސް އުޅެދާނެއެވެ. ކުރިއަރައި ގޮސްފައިވަނީ ބޭރުގެ ބަސްތައް
''ނާ ''ގަ
ޔުނިވާސިޓީއެއް ކަމުގައިވާ ލަންދާ އި
އެހެނަސް އެއީ ނާދިރު ކަމެކެވެ. މިގޮތުން މަސްހުނިވެގެންކަން އިނގިރޭސި ބަސް
''ޕް ''
ބޭނުންކުރި ރޯޓޯ ނާގަރީ އަކުރުގެ އަސަރު
ދިވެހި ލަފުޒުތަކުގެ ބަދަލުގައި ބޭރުގެ ބަސްތައް ފޮތްތަކަށް ބަލައިލުމުން ވެސް އެނގެން
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ލިޔުންތަކުން ފެނިފައި ވާކަމީ،
ބޭނުންކުރުމަކީ ބަސް ހަލާކުވުމަށް މެދުވެރިވާ އޮތުމެވެ.
މީގެ އެއް ހެއްކެވެ. މި ދެންނެވި އަކުރުގެ
ސަބަބެއްކަމަށް ބަހުގެ ތަޖުރިބާކާރުން
އިސްވެދެންނެވުނު ފަދައިން ބަހަކީ، އަސަރު ފެނިފައިވަނީ، ދިވެހިރާއްޖެއިން
ވިދާޅުވާ އިރު، ބަވަނަވަމުންދާ ދުނިޔޭގައި
ބަދަލުވަމުން، ނުފޫޒު ފޯރަމުން އަންނަ ފެނުނު އެންމެ ދުވަސްވީ، ލިޔުންކަމަށް ބެލެވޭ
އެހެން ބަސްތަކުގެ ހިޔަނި ދިވެހި ބަހަށް
އެއްޗެކެވެ. ބަހަށް އެންމެ ބޮޑަށް ނުފޫޒު އަރިއަތޮޅުން ފެނުނު އާސާރީ ގަލުންނެވެ.
އެޅެމުންދާކަމީ ފާހަގަކޮށްލެވޭ ކަމެއްކަމަށް
ފޯރަނީ، އެ ޤައުމަކަށް ޒިޔާރަތްކުރާ ހަމައެއާ އެކު ރާއްޖެ އިސްލާމްވުމަށްފަހުގައި
އަޝްރަފް ޢަލީ (2016) ވިދާޅުވެއެވެ.
ބިދޭސީންގެ ސަބަބުންކަމަށް ދެންނެވުމަކީ މާ ނުން ވެސް މި އަކުރުގެ އަސަރު
ލޯ ފާ
މިގޮތުން ދުނިޔޭގެ ހުރިހާ ބަހަކަށް ވެސް
ކުށަކަށް ނުވާނެއެވެ. މިގޮތުން މީގެ އެތައް ނި އިވާކަން ހަގަ ކުރެވެއެވެ.
ފެ ފަ ފާ
އެންމެ ބޮޑު އެއް ނުފޫޒެއް ފޯރުވަމުންދާ
އަހަރެއް ކުރިން މެދުތެރޭ އިންޑިޔާއިންނާއި،
ބަހަކީ އިނގިރޭސި ބަސް ކަމާމެދު މިއަދު ބިދޭސީންގެ ނުފޫޒު ދިވެހިރާއްޖެއަށް
އުތުރު އިރުމަތީ އިންޑިޔާގެ މީހުން ރާއްޖެއަށް
އެއްވެސް ޝައްކެތް ނެތެވެ. އިނގިރޭސި ކުރިމަތިވި ނަމަވެސް އެއީ ދިވެހިބަސް
ޒިޔާރަތްކޮށް އުޅުމުގައި، އެބައިމީހުންގެ
ބަސް މުޅި ދުނިޔޭގައި ބޭނުންކުރި ނަމަވެސް އުވިގެންދާންވީ ސަބަބެއް ނޫނެވެ. ދުނިޔޭގެ
ބަހުގެ އަސަރު ނުވަތަ ނުފޫޒު ދިވެހި ބަހަށް
އަދި ދިވެހި ބަހަށް އިނގިރޭސި ބަހުގެ ގިނަ ބަސްތައް އުވިގެންދާ ސަބަބުތަކުގެ
ފޯރާފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވޭ ކަމަށް ނަސީމާ
ނުފޫޒު ފޯރައެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ދިވެހިބަސް ތެރޭގައި އެ ބަހުން ވާހަކަދައްކާ މީހުން ނެތި
މުޙައްމަދު (2002) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.
ނެތިގެންދާންވީ ސަބަބެއް ނޫނެވެ. ދިވެހިބަހުގެ ދިއުމާއި، އެ ބަހުން ވާހަކަދައްކާ މީހުން އެހެން
ސަބަބަކީ އެމީހުން އައި އިރު ބުޑިސްޓު
ްސ
ބ
ަ
ދިވެހި
40

ބަސްތަކާއި މަސްހުނިކޮށްގެން ވާހަކަދެއްކުމުގެ ދިވެހިން މުޢާމަލާތްކުރުމުގައި ހިތްވަރެއް ލިބި ބަސް ކުރިއެރުވުމަށް
ސަބަބުން ބަސް އަނެއް ބަހުގެ ތެރެއަށް ވަދެ ދިވެހި ބަސް އިސްކުރަން ޖެހެއެވެ. ދިވެހި މަސައްކަތްކުރަމުން ދާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.
ބަހުގެ އަސްލު އޮޅިގެންދިޔުން ހިމެނެއެވެ. ލޭހިނގާ ކޮންމެ ދަރިއަކު ވެސް މިކަމަށް ސަބަބަކީ ކުޑަކުދިންނާ ކަންފަސޭހަ ބަހުން
އަދި އެ ބައެއް ވާހަކަދައްކާ ބަހެއްގެ މައްޗަށް ސަމާލުވާން ޖެހެއެވެ. އެހެނީ، ބަވަނަވުމަކީ ވާހަކަދެއްކުމުގެ ބަދަލުގައި ބަސް ރަނގަޅު
އެހެން ބަހެއް ނުފޫޒު ފޯރުވުމަކީ ވެސް ސަޤާފަތާއި އާދަކާދަ އަދި ޢިލްމީ ގޮތުން ގޮތުގައި ބޭނުން ކުރަން އެ ކުދިންނަށް
ބަސް ނެތިގެންދާ ސަބަބެއް ކަމުގައި ބަހުގެ އެއް ހަމަތަކަކާ އެއް އުޞޫލުތަކެއް ދުނިޔޭގެ ދަސްކޮށްދޭން އެ ކުދިންގެ މައިންބަފައިންނާއި
މާހިރުންގެ ލިޔުންތަކުން އެނގެން ހުރެއެވެ. ހުރިހާ ޤައުމެއްގައި ވެސް ބޭނުންކުރަމުން ސްކޫލު/ މަދަރުސާތަކުން ބާރުއަޅަން ފެށުމުން
އަދި ހަމައެހެންމެ ދިވެހިބަހުން ވާހަކަދައްކާ ދިއުންކަމަށް ފާތިމަތު ޒަމްހީނާ (2016) އެ ކުދިންނަށް ދިވެހިބަހުން މުޢާމަލާތްކުރަން
މީހުންގެ އަދަދު މަދުވުމަކީ ދިވެހި ބަހަށް ވިދާޅުވެއެވެ. މިގޮތުން ކުޑަކުދިން އެންމެ ދަސްވާނެ ކަމެވެ.
ވެސް އެ ބަސް ރައްކާތެރިކޮށް ދަމަހައްޓަން އަވަހަށް ކޮޕީކުރާނީ ގޭތެރެއިން އިވޭ އަޑެވެ.
ކަންމިހެން އޮތްނަމަވެސް ދަރިވަރުން
އޮތް ވަރަށް ބޮޑު ގޮންޖެހުމެއްކަމަށް މުޙައްމަދު އެހެންނަމަވެސް ކުއްޖާ ކުޑައިރުން ފެށިގެން
ދިވެހިބަސް ކިޔަވަން ފޫހިވާ މައިގަނޑު
ޝާހިދު ޙަލީމު (2008) ވިދާޅުވެއެވެ. ގެންގުޅޭ ތަކެއްޗަށް ކިޔާ ނަމާއި، ޢާންމުކޮށް
އެއް ސަބަބަކީ ގޭތެރެ ނުވަތަ އާއިލާގެ
ނަމަވެސް މި ކަންކަމަކީ ވެސް ދިވެހިބަސް ގޭތެރޭގައި ބޭނުން ކުރާ ބަސްތައް މިހާރު
ތެރޭގައި ދިވެހިބަހަށް ދެވޭ ސަމާލުކަން
ނެތި، އުވިގެންދާންވީ ސަބަބެއްކަމަށް ދިވެހިން ބޭނުން ކުރަނީ ކޮންމެވެސް ބޭރު
ކުޑަވުންކަމަށް އަބްދުاله އާރިފް (2013)
ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ ބަހަކުންނެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އެ ކުއްޖާއަށް
ވިދާޅުވެއެވެ. އެގޮތުން ބަލާއިރު ކުދިން
ދިވެހިބަސް ދިރުވައި އާލާކުރުމަށް ލިބިފައިވާ ދަސްވާނީ ބޭރު ބަހުން އެއަށް ނުވަތަ އެކަމަށް
އެންމެ ތުއްތު އިރުއްސުރެން ފެށިގެން
ވަޞީލަތްތައް މިއަދު މަދެއް ނޫނެވެ. ކިޔާ ނަމެވެ. މިއީ ފެންނަމުންދާ މަންޒަރު
މައިންބަފައިން އެ ކުދިންނަށް ބިދޭސީ ބަހެއް،
ދިވެހިބަހާއި އަދަބިއްޔާތަކީ ކޮބައިކަން ނަމަވެސް، އަދުގެ ދިވެހިން މި ކަމަށް
އެނގެއެވެ. އެ ބައިތައް ފެ ން ނާ ން ސަމާލުކަން ދޭ މިންވަރު ދުވަހެއްދުވަހަކަށް
އެ ބަ ހު އް ޓެ ވެ . އިތުރުވަމުންދާކަން ފާހަގަކުރެވޭ އިރު،
ދިވެހިބަހުން ލިޔެ އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި މިއީ ދިވެހިބަސް
ޗާޕްކޮށްފައިވާ ފޮތްތައް ނެތިގެން ދިއުމުގެ އަލާމާތަކަށް
ވެސް މިކަމުގެ ހެއްކަކަށް ނުވެއެވެ. މިކަމުގެ
ފުދެއެވެ. ދިވެހި ބަހުގެ ސަ ބަ ބު ން
އަކުރުތަކާއި ފޮންޓުތައް ދި ވެ ހި ން ނަ ށް
އެބަހުއްޓެވެ. މި ޒަމާނުގެ އި ތު ރު
ޓެކްނޮލޮޖީއާއި ރައްޓެހި ގޮތަށެވެ.
41

“
”އި
ނގިރޭސިބަސް ދަސްކޮށްދިނުމަށް
މަސައްކަތްކުރުން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. މިކަން
މިގޮތަށް ވުމަށް ދިމާވާ މައިގަނޑު ސަބަބަކީ
އަޅުގަނޑުމެންގެ މައިންބަފައިން ނުވަތަ
ބެލެނިވެރިންނަށް، ދަރިވަރުން ބިދޭސީ ބަހުން
ނުވަތަ އެހެން މާއްދާއަކުން ވެސް މޮޅުވުމަށް
ޓަކައި މާދަރީބަހުގެ މުހިންމުކަން ހަނދުމަ
ނައްތާލުމެވެ. ނަތީޖާއަކަށް ވަނީ އެއްކަލަ
ތުއްތުކުއްޖާއަށް ވެސް ދިވެހި ބަސް
އުނގެނުމުގެ ބޭނުން ނެތްކަމުގައި
ހީވުމެވެ. ދިވެހިބަސް އުނގެނުމަކީ
ބޭކާރު ކަމެއް ކަމަށް ހީކުރެވުމެވެ. ދިވެހިބަސް
ދެކެ ފޫހިވުމެވެ. ބަހުގެ މާހިރުން ވިދާޅުވާކަމަށް
ޢަބުދުލް ޢަޒީޒު ޖަމާލު އަބޫބަކުރު (2010)
އާއި ހަވާލާދެއްވައި ޢަބްދުاله އާރިފް
(2013) ވިދާޅުވަނީ ''ތިބާގެ ދަރިފުޅުގެ
މުހިންމުކަން ދަރިވަރުންނަށް ވިސްނޭވަރަށް
މާދަރީބަހަށް އަހުލުވެރިކުރުވުމުގެ މަސައްކަތް
އެ ބަހާ ގާތްކުރުވުން މުހިންމެވެ. އޭރުން
ކަމަކުން ނުވަތަ ޤުދުރަތީ ބޮޑު ކާރިސާއެއް
އެކުއެކީގައި ކުރިޔަށްގެންދާ ނަމަ އެ ކުއްޖާއަށް
އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިވަރުން ދިވެހިބަސް
މެދުވެރިވެދާނެއެވެ. އެގޮތުން ސުނާމީއާއި
މާފަސޭހައިން، މާމޮޅަށް އިނގިރޭސި ބަސް
ކިޔަވަން ފޫހިވުން ކުޑަކުރެވިދާނެއެވެ.
.'' ބިންހެލުން ފަދަ ބޮޑެތި ކާރިސާއަކުން
ވެސް ދަސްކުރެވޭނެއެވެ އެހެންކަމުން،
ބަސްވާރުން ދެކޭ ގޮތުގައި 21ވަނަ އެ ޤައުމެއްގައި ނުވަތަ އެ ހިސާބެއްގައި
ދަރިވަރުން ބަހަށް ލޯބި އުފެއްދުމަށް ޓަކައި
ޤަރުނުގައި ދުނިޔޭގެ މީހުން ވާހަކަ ދައްކަން ދިރިއުޅޭ އެންމެން ނެތިދިއުމަކީ ބަސް
މައިންބަފައިން ނުވަތަ ބެލެނިވެރިން މިކަމަށް
ބޭނުންކުރާ ހައެއްކަ ބަސް ފިޔަވައި އެހެން ނެތިގެން ހިނގައިދާނެ ކަމެކެވެ. ރާއްޖެއަކީ
ވަރަށްބޮޑު ސަމާލުކަމެއްދީ ގޭތެރޭގައި
ހުރިހައި ބަހެއް އުވިގެން ހިނގައިދާނެ ކުޑަ ޤައުމެއް ނަމަވެސް ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުން
އުޅޭއިރު ވެސް އަމިއްލަ ބަހަށް ލޯބިކޮށް، އެ
ކަމަށް ބެލެވެއެވެ. ބަހެއް މަރުވާން ދިމާވާ ދުނިޔޭގެ އެކި ކަންކޮޅުތަކުގައި އުޅެމުން
ބަހުން އުނގެނުމަށް ބާރުއެޅުމަކީ މުހިންމު
ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި ރޯގާއެއްގެ ބަލިމަޑު ދެއެވެ. އެހެން ވުމުގެ ސަބަބުން ރާއްޖެއަށް
ކަމެކެވެ. އަދި ދިވެހިބަސް އުނގެނުމުގެ
މިފަދަ ކާރިސާއެއް ދިމާވެ، ރާއްޖެ ނެތި
ދިޔައަސް، ރާއްޖެއިން ބޭރުގައި އުޅޭ ދިވެހި
އާއިލާތަކުން ދިވެހި ބަހުން ވާހަކަ ދައްކާނެ
ކަން ޔަޤީންވާކަމަށް ޢަބްދުاله އާރިފް
މި ރްާއޖޭގައި މީހުން ދިރިއުޅޭތާ އެތަކެއް އަހަރުވެފައި ވާ އިރު ދިވެހި ބަހުގެ މައްޗަކަށް (2013) ވިދާޅުވެއެވެ. ނަމަވެސް މިފަދަ
އެހެން ބަހަކަށް މި ޤައުމުގައި ޖާގަދީގެން ނުވާނެއެވެ. ކުއްޖާ ކުޑައިރުއްސުރެން ފެށިގެން ކުއްޖާއަށް ކާރިސާއަކާ ހެދި ބަސް މަރުވެގެންދާނެއޭ
ދިވެހި ބަސް އުނގަންނައިދިނުމުގެ ނަތީޖާއަކަށް ވާނީ ކުއްޖާ ދިވެހި ބަހަށް އަހުލުވެރިވެފައި، ބަހަށް ބުނެވޭކަށް ނެތެވެ. އެއީ މާތް اެلهގ
އޮންނަ ލްޯތބާއި ޤަދަރު އުފުލިގެން ދިއުމެވެ. މި ސަބަބުތަކަށް ޓަކައި ދިވެހި ބަސް މަރުވެގެން ކުޅަދުންވަންތަކަމެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުން
ދިޔަނުދީ ދެެމެހްއުޓަމށް މަސައްކަތްކުރަުމކީ ކޮންމެ ދިވެއްސަކު ވެސް ކުރަން ޖެހޭނެ ކަމެކެވެ. ވާންހުރިކަމެއް ވާނެކަން ޔަޤީނެވެ.
ދިވެހި ބަހަކީ ދިވެހިން ފަޚުރުވެރިވުން
ޙައްޤު ބަހެކެވެ. މި ބަސް އުނގެނި އެއަށް
42

ޚިދުމަތްކޮށްދިނުމަކީ ކޮންމެ ދިވެއްސެއް ވެސް އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ވާހަކަތަކުން ވެސް ޙަވާލާ ލިސްޓު:
ކުރުން ލާޒިމު ކަމެކެވެ. މިގޮތުން ބަހަށް ދޭހަވެއެވެ. އަދި މިކަމުގެ ސަބަބުން ބަހަށް
Wc_a\VYe .)2002 (eZXnZZ^\
ގިނަ ޚިދުމަތްތަކެއްކޮށް އުފެއްދުންތެރިކަން ލިބިގެންދާނީ އިތުރު ކުރިއެރުންތަކެވެ. ZXy [oc
cW_ZeW _VQVYe .3
އިތުރުކުރާ ބަޔަކު ވެސް އުޅެއެވެ. ޒަމާނާއި bZ .gWcZ.
އެހެންކަމުން މި ރާއްޖޭގައި މީހުން
އެއްގޮތަކަށް ބަސް ވެސް ތަރައްޤީކުރަން
ދިރިއުޅޭތާ އެތަކެއް އަހަރުވެފައި ވާ އިރު akXcVYe .(2011).^bkZa\_iXc
މަސައްކަތްކުރާ ބަޔަކު ވެސް އުޅެއެވެ.
ދިވެހި ބަހުގެ މައްޗަކަށް އެހެން ބަހަކަށް މި Ta \.bQaZ\e\W^X[VQZXy
ހަމައެހެންމެ ބަހަށް އިތުރު މުއްސަނދިކަމެއް
ޤައުމުގައި ޖާގަދީގެން ނުވާނެއެވެ. ކުއްޖާ http://www.majlis.gov.mv/di/
ގެންނަން މަސައްކަތްކުރުމާއި، ދަރިންނަށް download/furathama%20dhauru�
ކުޑައިރުއްސުރެން ފެށިގެން ކުއްޖާއަށް ދިވެހި
ބަސް އުގަންނައިދެއްވުމަށް މަސައްކަތްކުރާ ge%20bill/Dhivehiraajeyge%20
ބަސް އުނގަންނައިދިނުމުގެ ނަތީޖާއަކަށް
ބަޔަކު ވެސް އުޅެއެވެ. އެހެނީ މި ކަންކަމަކީ Qaumee%20baha%20iskan%20
ވާނީ ކުއްޖާ ދިވެހި ބަހަށް އަހުލުވެރިވެފައި،
\dhinumuge%20bill_P�1.pdf.
ދިވެހިން ދިވެހިބަހާ މެދު، ލޯ ހުޅުވި
ބަހަށް އޮންނަ ލޯތްބާއި ޤަދަރު އުފުލިގެން
ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުވެގެންދާ މިންވަރެވެ. S2012(.cWQQXbZkggwbeQw
ދިއުމެވެ. މި ސަބަބުތަކަށް ޓަކައި ދިވެހި
ދިވެހިން ދިވެހިބަހަށް އިސްކަންދޭ މިންވަރެވެ. [VQZXyakXcVYe .)31Z
ބަސް މަރުވެގެން ދިޔަނުދީ ދެމެހެއްޓުމަށް
ނަމަވެސް ބޭރު ބަސްބަހުގެ ނުފޫޒު)ހާއްޞަކޮށް _aXX[ekY\\yaZ\e\W^X.
މަސައްކަތްކުރުމަކީ ކޮންމެ ދިވެއްސަކު ވެސް
އިނގިރޭސި ބަހުގެ ނުފޫޒު(ދިވެހިބަހަށްކޮށް \http://liyuntherin.org :a\.
ކުރަން ޖެހޭނެ ކަމެކެވެ. ވީމާ، ބަނަވަމުންދާ
ބަސް މަރުވެގެންދާނެކަމަށް ބަޔަކު ބުނަމުން (23cYcQdS2013).dcXeQw.
ދުނިޔޭގައި ދިވެހިބަސް މަރުވިޔަނުދީ
ދިޔަ ނަމަވެސް އެއީ ބަސް އުވިގެންދާންވީ http://www.alifush �:a \.^QceZ
ދަމަހައްޓާން ބޭނުންނުވާ ސަބަބުތަކުގެ
ސަބަބެއް ނޫންކަން \ionline.com/8815.
ބަލިކަށިކަން މި ލިޔުމުން ވެސް ހާމަވެއެވެ.
cXcQdS2016(. bwdcrX
XaeZa\VYeeZXVQVYe .(21
Z`WX�\ZYc_X\e\Wc_\bV.
http://psmnews.mv/dv/re�Ta\
port/11608�dhivehi�bahaa�med�
hu�dhivehinge�medhuga�hey�
luntherikan�dhanee�ithuruvamun
.\
)2008(.ZbneVreZXnZ.
^QVYeXai\ee\ZY\YQ

maadha�Ta \.\hXVZe[Wc_WXc
\reedhuvas2008.pdf .
\VZg_Z_d. (SbcjXS2016
^QVYeXai\ee\ZY\YQ .(6
http://Ta\U_\ehXVZee\iYcZ
\muraasil.com/11300.
43

އަޙަްމދު ޝަފީޤު
މީހުން ކުށުގެ ވެށްޓަށް ވަންނަ ކޮންސެޕްޓަށް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ބަލައިލާން ކުށުގެ ވެށްޓަށް މީހުން ވަންނަ ސަބަބުތަކަށް
މައިގަނޑު ދޮރާށިތަކަކީ ކޮބައިތޯ ވިސްނައި ޖެހެއެވެ. މި ކޮންސެޕްޓަށް ބަލައިލާ އިރު އަލިއަޅުވައިލަންޖެހެއެވެ. އަދި މި ދޮރާށިތަކުން
ހޯދައި ދިރާސާކުރުމަކީ އިންސާނީ ފާހަގަކުރެވޭ އެއް ކަމަކީ މި މަފްހޫމް މީހުން ވަންނާން ނުވަތަ ވައްދާން މަގުފަހިކުރާ
ރަށްވެހިކަމެއް ފެށުނީއްސުރެ ކުރެވެމުން، ނުވަތަ ކޮންސެޕްޓް ޢިލްމެއްގެ ގޮތުގައި ކަންތައްތަކަކީ ކޮބައިތޯ ބަލަން ޖެހެއެވެ.
ކުރަމުން އަންނަ ކަމެކެވެ. އެކި ވުޖޫދުވެގެން އައީ ކުށްކުރާ މީހުންގެ ހަމައެހެންމެ މި ދޮރާށިތަކުން ވަންނަ މީހުންގެ
ޢިލްމުވެރީންނާއި އެކި ފަލްސަފާވެރީންނާއި މައްޗަށް ކުށް ސާބިތުކުރުމާއި، ކުށަށް ޢަދަދު މަދުކުރުމަށް ޓަކައި މި ދޮރާށިތައް
އެކިއެކި އަދަބީ ލިޔުންތައް ލިޔުއްވާ އަދަބުދިނުމުގައި ގާނޫނުތަކާއި ގަވާއިދުތަކާއި ލައްޕައި ތަޅުލައިފައި ބަހައްޓާން އަޅަންޖެހޭ
ލިޔުންތެރީންގެ ނަޒަރުގައި ވެސް މީހުން އުސޫލުތަކުގެ ބޭރުން މީހުން ހައްޔަރުކޮށް ފިޔަވަޅުތަކަކީ ކޮބައިކަން ދަންނާންޖެހޭ
ކުށުގެ ވެށްޓަށް ވަންނަނީ އެތައް ފުޅައްޔެއްގެ އަދަބުދީ އަނިޔާކުރާކަމަށް ދެކެވޭ ވާހަކަތަކުގެ ކަމުގައި ޢިރާޤުގެ މަޝްހޫރު ޤާނޫނީ
މަތީން ފުންމާލައިގެންނެވެ. ކުށުގެ ވެށްޓަށް އަލީގައި އެ ކަންކަން އިސްލާހުކުރާން ޢިލްމުވެރިޔާ އަދި މުޞަންނިފު ޑރ. ޢަބްދުލް
މީހުން ވަންނަނީ، ވަކިވަކި ދޮރާށިތަކާއި އެއް ލިޔެވުނު ލިޔުންތަކުގެ ސަބަބުންކަމުގައި ވާހިދު ކަރަމް، 1987ވަނަ އަހަރު ލިޔުއްވި
ދޮރާށި އަނެއް ދޮރާއްޓާ ގުޅި ލާމެހިގެން މިޞްރުގެ ޤާނޫނީ ދާއިރާގެ މަޝްހޫރު ފޮތް "ޤާނޫނީ އިޞްޠިލާޙުތަކުގެ ރަދީފު"ގައި
އުފެދޭ މައިދޮރާށިތަކަކުންނެވެ. އެހެންކަމުން ޕްރޮފެސަރ އަދި މުޞައްނިފް ޑޮކްޓަރ ބަޔާންކުރައްވައިފައި ވެއެވެ.
މި ދޮރާށިތަކަށް ފުން ނަޒަރެއް ދޭން ޖެހެއެވެ. ފުތޫޙު ޢަބްދުاله އައްޝާޒްލީ، 1993ވަނަ މީހުން ކުށުގެ ވެށްޓަށް ވަންނަ
މީހުން ކުށުގެ ވެށްޓަށް ވަންނަ މައި އަހަރު އޭނާ ލިޔުއްވި ކްރިމިނޮލޮޖީ ފޮތުގައި މައިގަނޑު ދޮރާށިތަކަށް ބަލާ އިރު ފާހަގަކުރެވޭ
ދޮރާށިތަކުގެ ވާހަކަ ފަށައިގަތުމުގައި ކުށުގެ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. 3 ދޮރާށްޓެއް ވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން ފުރަތަމަ
މަފްހޫމަށް ނުވަތަ ކުށްކުރުމުގެ ކުށުގެ ދޮރާށިތަކެއްގެ ފަހަތުގައި ހުރި ދޮރާށްޓަކީ ޖިނާއީ ބަޔޮލޮޖީގެ ދޮރާށްޓެވެ.
44

2ވަނަ ދޮރާށްޓަކީ ޖިނާއީ ނަފުސާނީ
ދޮރާށްޓެވެ. 3ވަނަ ދޮރާށްޓަކީ ޖިނާއީ
އިޖުތިމާޢީ ދޮރާށްޓެވެ. މިއިން ކޮންމެ
ދޮރާށްޓަކީ އެއް ދޮރާށި އަނެއް ދޮރާއްޓާ
ގުޅިލާމެހިފައިވާ ދޮރާށިތަކެކެވެ. އަދި މީގެ
އިތުރުން ވެސް ޢިލްމުވެރިން ފާހަގަކުރައްވާ
ކިތަންމެ ދޮރާށްޓެއް ހުރެއެވެ.
މި ލިޔުމުގައި ބަލައިލާނީ މި
ދޮރާށިތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ދޮރާށްޓަކަށެވެ.
އެއީ ޖިނާއީ ބަޔޮލޮޖީގެ ދޮރާށްޓެވެ. އެއީ
އާއިލީ ދޮރާށްޓެވެ. މަންމައާއި ބައްޕަގެ
ދޮރާށްޓެވެ. ދެން ހުރި ދޮރާށިތަކުގެ ވާހަކަ ބަފައިން މައިގަނޑު ދެ ދައުރެއް އަދާކުރެއެވެ. ސިކުނޑީގެ ނާރުތަކުގެ މެދުގައި މެސެޖުތައް
އެހެން ފަހަރަކުން ލިޔާނީއެވެ. އިސްވެ މި އެއީ ވިރާސީ ދައުރާއި ދަރިފުޅު ގެންގުޅޭ ދަތުރުކޮށްދިނުމުގެ އިތުރުން، ހަށިގަނޑުގެ ގިނަ
ދެންނެވި 3 ދޮރާށިން މީހުން ވަނުމުގައި މާހައުލުގެ ދައުރެވެ. މައިން ބަފައިންގެ ފުށުން ގުނަ މަސައްކަތްތަކެއް ކޮންޓްރޯލްކުރުމުގައި
އެންމެ އިސް ދައުރެއް އަދާކުރަނީ އެ މީހެއްގެ ދަރީންނަށް ވިރާސީ ސިފަތައް ވާރުތަވެއެވެ. އެހީތެރިވެދޭ މާއްދާއެކެވެ. މި މާއްދާއަށް
އާއިލީ ދޮރާށްޓެވެ. މައިންބަފައިންނެވެ. ދިރާސާތަކުން ދައްކާ ގޮތުގައި ރުޅިގަދަވުމާއި "އުފާވެރިކަމުގެ ކެމިކަލް" އޭ ވެސް ކިޔައެވެ.
އެހެނީ، މާތްاله ސުބުހާނަހޫ ވަތަޢާލާ ކެތްތެރިކަން ކުޑަވުމާއި ނުރައްކާތެރި ސަބަބަކީ މޫޑު ރަނގަޅުކޮށްދިނުމުގައި
ކޮންމެ ކުއްޖަކު ވެސް މި ދުނިޔެއަށް ކަންކަން ކުރަން ފަސްނުޖެހުމަކީ މި ފަދައިން މި މާއްދާ ވަރަށް މުހިންމު ދައުރެއް
ފޮނުއްވަނީ ފިޠުރަތުގެ ސާފުކަންމަތީގައެވެ. ވިރާސީ ސިފަތަކުން ވާރުތަވާ ސިފަތަކެކެވެ. އަދާކުރާތީއެވެ. އަދި ހާސްކަމާއި ފިކުރުތަކުން
މިކަން ބަޔާންކުރައްވައި ކީރިތި ރަސޫލާ އެހެނީ މައިންބަފައިންނަކީ މިފަދަ ސިފަތައް ދުރުކޮށް، އުފާވެރިކަމާއި ހިތްހަމަޖެހުން
ހަދީސްކުރައްވައިފައިވެއެވެ. كُ لُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ ހުންނަ ބައެއް ނަމަ އެ ސިފަތައް ދަރީންނަށް އިހުސާސްކޮށްދިނުމުގައި ވެސް މި މާއްދާ
عَلَى الْفِ طْ رَةِ، فَأََبوَاهُ يُهَوِّ دَانِهِ أَْو ينَُ صِّ رَانِهِ ވާރުތަވުމުގެ ފުރުސަތު ނުހަނު ބޮޑެވެ. މުހިންމު ދައުރެއް އަދާކުރާތީއެވެ. ހަމައެހެންމެ
أَْو يُمَجِّ ساَنِهِ (رواه البخاري ومسلم) މި ޖިނާއީ ބައޮލޮޖީގެ ޢިލްމު ބުނާ ސެރަޓޮނިން މަދުވުމަކީ ޑިޕްރެޝަނަށް
ހަދީސުން ދޭ ފިލާވަޅަކީ އިންސާނާ ދުނިޔެއަށް ގޮތުގައި ކުއްޖާ އުފެދުމުގެ ކުރިން ކުއްޖާ މަގުފަހިވާ ކަމެކެވެ. ޑިޕްރެޝަނަށް
އުފަންވަނީ ފިޠުރަތުގެ ސާފުކަންމަތީގައި ބައްޓަން ކުރުމުގައި، މައިންބަފައިން އަދާކުރާ މަގުފަހިވުމަކީ ކުށުގެ ދޮރާށިތައް ހުޅުވައިގެން
ކަމެވެ. އަދި އެ ދަރީންނަށް ކުށުގެ ދޮރާށިތައް ދައުރު ފެށެއެވެ. މާބަނޑު ދުވަސްވަރު އެ ދޮރާށިތަކުން ވަދެ، ޖަރީމާތައް ހިންގާން
ހުޅުވައިދޭ ބަޔަކީ މައިންބަފައިން ކަމެވެ. މައިމީހާ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރުމާއި މަގުފަހިވާކަމެކެވެ.
މައިންބަފައިން ދަރީންނަށް މި ދޮރާށިތައް ދުންފަތުގެ އިސްތިއުމާލުކުރުމާއި ނަފުސާނީ އިންސާނާގެ ވިރާސީ ސިފަތަކަކީ
ދައްކައިދީ ހުޅުވައިދެނީ ދަރީން ގޮވައިގެން ބިރުވެރިކަމެއްގެ ތެރޭގައި އުޅެންޖެހުމަކީ ޖިނާއީ ބައޮލޮޖީގައި އެންމެ މުހިންމު އެއް
ދެވޭ މަގުތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. ބަނޑުގައިއޮންނަ ދަރިފުޅުގެ ސިކުނޑީގެ ބައެވެ. ކުއްޖާގެ ކިބައިގައި ކުށަށް ލެނބުމުގެ
ދަރީން ކުށުގެ ދޮރާށިން ވަނުމުގައި އުފެދުމަށް ނޭދެވޭ އަސަރުކުރާ ކަމެކެވެ.
ޖިނާއީ ބައޮލޮޖީ ވަނީ މައިންބަފައިންނާ ވަރަށް މީގެ ސަބަބުން ބޮޑުވާ އިރު އަމިއްލަ ނަފުސު
ބޮޑަށް ގުޅިލާމެހިފައެވެ. މި ނަޒަރުން ބަލާ ކޮންޓްރޯލްކުރަން ދަތިވެ، ކުށުގެ ދޮރާށިތަކުން
އިރު، އިންސާނާގެ ވިރާސީ ސިފަތަކަކީ އޭނާގެ ކުށުގެ ވެށްޓަށް ވަންނާން މަގުފަހިވެއެވެ.
އުޅުމާއި މިޒާޖަށް ބޮޑެތި ބަދަލުތަކެއް ގެންނަ ސިކުނޑީގެ ހޯމޯން މަސައްކަތްކުރާ
ސިފަތަކެކެވެ. މި ސިފަތައް ދަރީންގެ ކިބައިގައި ގޮތް މައިންބަފައިންގެ ފަރާތުން ދަރިފުޅަށް
އަށަގަނެ ކުރިއަރައި ތަރައްޤީވުމުގައި މައިން ވާރުތަވެއެވެ. މިސާލަކަށް، ސެރަޓޮނިން މިއީ
45

ވިރާސީ ސިފަތައް ހުއްޓަސް އެ ސިފަތައް ވިރާސީ ސިފަތަކުން ކުއްޖަކު ކުށުގެ ފުރުސަތު މާބޮޑަށް ވެސް ބޮޑުވިކަމުގައެވެ.
(ޖީންސްތައް) އެކްޓިވް ވަނީ މައިންބަފައިން ދޮރާށިތަކުން ވަދެ ކުށްވެރިއަކަށް ނުވެވެއެވެ. މި ދިރާސާއިން ދޭހަވީ ބައޮލޮޖިކަލް
ކުއްޖާ ބަލައި ބޮޑުކުރުމުގައި ކުއްޖާއަށް މައިންބަފައިން ކުއްޖާކުރާ ތަރުބިއްޔަތާއި ހަމަތަކުން ވާރުތަވާ ވިރާސީ ސިފަތައް
ތަނަވަސްކޮށްދީ ހޯދައިދޭ ފުރުސަތުތަކާއި ގެންގުޅޭ މާހައުލަކީ އެ ކުއްޖެއްގެ ބައޮލޮޖިކަލް ކުއްޖާގެ ކިބައިގައި ހުރި ކަމުގައި ވިޔަސް
ހޯދައިދެވުނު ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. ސިފަތައް ނުވަތަ ވިރާސީ ސިފަތައް، ކުއްޖާ ދަރިން ތަރުބިއްޔަތުކުރާން މައިންބަފައިން
އަދި ކުއްޖާ ތަރުބިއްޔަތުކުރުމުގައި ރަނގަޅު މަގަށް ބައްޓަން ވާން ނުވަތަ ތަނަވަސްކޮށްދޭ މާހައުލާއި، ދަރީންނާ މެދު
އަމަލުކުރެވޭ ގޮތްތަކެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. ކުށުގެ ދޮރާށިތަކުން ވަންނާން މަގުފަހިކުރުވާ ކަންކުރާ ގޮތުން އެ ކުދިންގެ އުޅުމާއި
މައިންބަފައިންގެ އަޅައިލުން ކުޑަވުމާއި މައިގަނޑު ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން ސަބަބެކެވެ. އަޚްލާގާއި ސުލޫކު ރަނގަޅުވާ ބީދައިން
ތަޅައިފޮޅުމާއި މާރާމާރީއާއި އަނިޔާވެރިކަމާއި ޖިނާއީ ބައޮލޮޖީގެ ތިއަރީތައް އެ ކުދީންގެ އުޅުމާއި އަޚްލާގު ގޯސްވެ
ބޭއިންސާފުން ކަންތައްތައްކުރާ މާހައުލެއްގައި ސާބިތުކުރައްވާން ސައިންސްވެރީން އެތައް މުޖުރިމުންނަށްވެ ކުށް ކުރާން ހުޅުވައިލައިފައި
ކުއްޖާ ބޮޑުވުމަކީ ކުއްޖާގެ ކިބައިގައި ހުރި ބައިވަރު ދިރާސާތަކެއް ހައްދަވައިފައިވެއެވެ. ހުންނަ ދޮރާށިތަކުން ވަންނަކަމެވެ. އަދި
ނޭދެވޭ ވިރާސީ ސިފަތައް ހޭލައްވައިލައި، އޭގެތެރޭގައި ހިމެނޭ އެންމެ މަޝްހޫރު ވިރާސީ ސިފަތަކަށް ވުރެ ކުއްޖާ އުޅެ ބޮޑުވާ
ކުށުގެ މައިދޮރާށި ހުޅުވައިލައި ކުށުގެ އެއް ދިރާސާއަކީ އެއްމާބަނޑު ކުދިން މާހައުލުގެ ނުފޫޒާއި ބާރު ގަދަކަމެވެ.
ވެށްޓަށް ކުއްޖާ ވައްދާ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް ބޭނުންކޮށްގެން ހަދައިފައިވާ 2700 މީހުން ކުށުގެ ދޮރާށިތަކުން ވަންނަ
ފުރިހަމަ ލޯތްބާއި އަޅައިލުމާއި އޯގާވެރިކަމާއި ދިރާސާގައި ހިމެނޭ 14 މިލިޔަނަށް ވުރެ ސަބަބުތައް ރަނގަޅަށް އެނގިއްޖެ ނަމަ އެ
އިންސާފާއި ހަމަހަމަކަމާއި އަމަން އަމާންކަން ގިނަ ކުދިންގެ މަޢުލޫމާތު ބޭނުންކޮށްގެން ދޮރާށިތައް ބަންދުކޮށް ތަޅުލައި އެ ދޮރާށިތަކުން
ޤާއިމުވެފައިވާ މާހައުލެއް ކުއްޖާއަށް (ބައުޗާއާއި ބައިވެރިން)1990. ހެދި ވަންނަން އުޅޭ މީހުން އަމާން ދޮރާށިތަކާ
ހޯދައިދެވިއްޖެ ނަމަ ކުށްކުރުމާއި ޖަރީމާތައް މެޓަ އެނަލިސިސް ދިރާސާއެކެވެ. މި މެޓަ ދިމާއަށް ފޮނުވިދާނެއެވެ. މި ފަހަރު މި
ހިންގާން ކުއްޖާއަށް ވާރުތައިން ލިބިފައި ހުރި އެނަލިސިސް ދިރާސާއަކީ މި މައުޟޫއަށް ލިޔުމުގައި މި ބަލައިލީ ކުށުގެ ވެށްޓަށް މީހުން
ވިރާސީ ސިފަތައް (ޖީންސްތައް) އެއްވެސް ހަދައިފައި ހުރި އެތައް ދިރާސާއެއްގެ ވަންނަ ދޮރާށިތަކުން ވަރަށް ފަނޑުގޮތެއްގައި
ހަރަކާތެއް ނުކޮށް ނިދައިފައި ހުރެދާނެއެވެ. މަޢުލޫމާތު ދިރާސާކޮށްގެން ހަމަ މި މައުޟޫއަށް ޖިނާއީ ވިރާސީ ދޮރާށްޓަށެވެ. މި ދޮރާށި
ޖިނާއީ ބައޮލޮޖީ ބުނާ ގޮތުގައި ހަދައިފައި އޮތް މަގުބޫލު ސައްހަ ދިރާސާއެވެ. ބަންދުކުރެވޭނީ އަންހެނުން ރަނގަޅު ފިރިއަކު
މައިންބަފައިންނަކީ ކުއްޖާގެ ހަށިގަނޑާއި މި ދެންނެވި މިނެސޯޓާ ޓްވިން އިޚްތިޔާރުކޮށްގެންނެވެ. އަދި ފިރިހެނުން
މިޒާޖު ބައްޓަންކުރާ އަސާސީ ވަސީލަތެވެ. ސްޓަޑީއިން ދެއްކީ މައިންބަފައިންގެ ކިބައިގައި ރަނގަޅު އަނތްބަކު އިޚްތިޔާރުކޮށްގެންނެވެ.
ނަމަވެސް ހަމައެކަނި ބައޮލިޖިކަލް ނުވަތަ ކުށްކުރުމުގެ އާދަ ހުރި ނަމަވެސް ރަނގަޅަށް މަންމައާއި ބައްޕަގެ ފަރާތުން ވާރުތަވާ ވިރާސީ
ލޯބިދީގެން އެހީތެރިވެ އަޅައިލައި އާއިލާއެއްގައި ސިފަތައް ވީހައި ވެސް ނަލަ ގޮތެއްގައި
ބޮޑުވާ ކުދިން ކުށުގެ ދޮރާށިތަކުން ވަނުން ބެހެއްޓިގެންނެވެ. ދަރީންނަށް ވާރުތަވާ
ދުރުވިކަމުގައެވެ. ގޯސް ވިރާސީ ސިފަތައް ހަރަކާތްތެރިވިޔަނުދީ
ނަމަވެސް އަޅާލުން ކޮންޓްރޯލުކުރެވޭނޭ މާހައުލެއް އެ
ކުޑަ އަނިޔާވެރި ދަރީންނަށް ހޯދައިދީގެންނެވެ.
މާހައުލެއްގައި
ބޮޑުވި ކުދިން ކުށުގެ
ވެށްޓަށް ވަނުމުގެ
46

ސްޓާފް ސާޖަންޓް މޫސާ ފުއާދު ހިކަނދިފަތް
ހަމައެކަނި މީރު ރަހައެއް ނޫން، ޤު ދު ރަތީ ޝިފާއެއް!
ހިކަނދިފަތަކީ ޒަމާނުއްސުރެ ދިވެހިންގެ މީގެ ސަބަބުން އަވައްޓެރިޔާގެ ސުފުރާއަށް
ގޮސްފައެވެ.
ކެއުންބުއިމުގައި، ޚާއްޞަކޮށް ރިހައާއި އެކި މީރުކަން ގެންނައުމަށް އެހީތެރިކަމުގެ އަތެއް
ހިކަނދިފަތް މުހިންމު ވަނީ އެއްވެސް
ވައްތަރުގެ ބަތްގަނޑު ނުވަތަ ބިރިޔާނި އަދި ދިއްކޮށްލެވޭ ހިނދު، އަވައްޓެރިންގެ މެދުގައި
ހާލެއްގައި އޭގެ ސަބަބުން އަހަރުމެން
ހެދިކާ ހެނދުމަށް ބޭނުންކުރާ މަސްގަނޑުގައި އޮންނަ ގުޅުން ވެސް ދުވަހުންދުވަހަށް
ކާކެއުންތަކުގައި މީރު ރަހަ ލާތީއެއް ނޫނެވެ.
މީރު ރަހަ ލެއްވުމަށް ވަރަށް މުހިންމު ބަދަހިވެގެންދާ ކަމީ މުޖުތަމަޢުއަށް ލިބޭ ހެޔޮ
މިއީ ޞިއްޙީ ގޮތުން ބޮޑެތި ފައިދާތަކެއް
ޒިންމާއެއް އަދާކުރާ އެއް ބާވަތެވެ. ދިރުމެކެވެ.
ލިބިދޭ، އޭގައި ގުދުރަތީ މުއްސަނދިކަމެއް
ހިކަނދިފަތަކީ ބާޒާރުން ވެސް ވަރަށް ވަރަށް ފަސޭހައިން ހައްދާލެވޭ މި
ވެސް އެކުލެވޭ ފަތެކެވެ. އަދި މިއީ ބައެއް
ހެޔޮއަގުގައި ލިބެން ހުންނަ ފަތެކެވެ. އަދި ގަސް އާންމުކޮށް ބޮޑުވަނީ 6-4 މީޓަރާއި
އަޔުރުވެޑިކް ބޭސްތައް ތައްޔާރުކުރުމަށް ވެސް
ހިކަނދިފަތް ގަހަކީ ހައްދާލަން ވަރަށް ވެސް ދެމެދުގެ އުސްމިނަކަށެވެ. ހިކަނދިފަތް
ބޭނުންކުރާ ފަތެކެވެ. އެގޮތުން ހަށިގަނޑަށް،
ފަސޭހަ ގަހެކެވެ. ދިވެހިންގެ ތެރޭގައި ގަހުގެ ގަސްގަނޑުގެ ވަށަމިނުގައި 40
ފޮސްފަރަސް، ކެލްސިއަމް، ދަގަނޑު،
އިހުޒަމާނުގައި ހުރިހާ ގެއެއްގެ ވަލުފަރާތުގައި ސެންޓި މީޓަރު ހުރެއެވެ. ކަހުގެ ކުރިތައް
ވިޓަމިން އޭ، ބީ، އަދި އީ ލިބޭކަމަށް
ނުވަތަ ބަދިގެއާ މާ ދުރުނޫން ހިސާބެއްގައި ކޯނިކޯންޏަށް ހުންނަ މި ގަހުގައި ކޯންޏެއްގައި
ޞިއްޙީ ދިރާސާތަކުގައި ހާމަކޮށްފައިވާ އިރު،
ހިކަނދިފަތް ގަހެއް ހުންނާނެއެވެ. މީގެ އާންމުކޮށް 21-11 އާ ދެމެދުގެ ޢަދަދަކަށް
މި މާއްދާތަކުގެ ސަބަބުން ހަޖަމުކުރުމުގެ
ސަބަބުން ކެއްކުމުގެ ތެރޭގައި ފަތްކޮޅެއް ފަތް ހުރެއެވެ. އާންމުކޮށް ހިކަނދިފަތުގެ ވަކި
ނިޒާމު ވަރުގަދަކޮށް، ލޭގައި ހުންނަ
ބޭނުންވާއިރަށް ތާޒާކޮށް ހުންނަ ފަތް ވަގުތުން ފަތެއްގެ ދިގުމިނުގައި 4-2 ސެންޓިމީޓަރު
ކޮލެސްޓްރޯލް ދަށްކޮށްދެއެވެ. ހަމައެއާ އެކު،
ގަހުން ބިނދެގެން ބޭނުންކޮށްލެވެއެވެ. އަދި ހުންނަ އިރު، ފުޅާމިނުގައި 2-1 ސެންޓިމީޓަރު
އިސްތަށިގަނޑު ވަރުގަދަކޮށް، ލޮލުގެ ފެނުން
ހިކަނދިފަތް ގަސް ނުހުންނަ ގޭގެއިން ވެސް ހުރެއެވެ. ހިކަނދިފަތް ގަހުގައި ހުންނަ މާ
ރަނގަޅުކޮށްދިނުމުގެ އިތުރުން ހަށިގަނޑުގެ
ހިކަނދިފަތްކޮޅެއް ބަލާ އަވައްޓެރި މީހާގެ ހުންނަނީ ހުދުކުލައިގައެވެ. ހިކަނދިފަތް
ބަރުދަން ލުއިކުރުމަށް ވެސް މި ފަތް ވަރަށް
ގެޔަށް އަތުވެއްޖެ ނަމަ އެ މީހާއަށް ވެސް ގަހުގައި ކުޑަ ވަތްކެއް އަޅައެވެ. މި ވަކި
ބޮޑަށް އެހީތެރިވެދެއެވެ.
އެއްވެސް އަގަގާ ނުލައި ހިލޭސާބަހަށް ގަހުން ހުންނަނީ ފެހި ކުލައިގައެވެ. ދޮންވުމުން
ފަތް ބިނުމުގެ ހުއްދަދީ އުޅެއެވެ. އެގޮތުން ހުންނަނީ ދަނބު ނުވަތަ ރަތް ކުލައަކަށް
47

ކެޕްޓަން ޙަސަން އަކްރަމް
ސީއައިއޭއިން އުރުދުންގެ ރަސްގެފާނު މި ވާހަކައިގެ މައިގަނޑު ހާދިސާ
ޙުސައިންއާއި ހޮލީވުޑްގެ ބަތަލާ ސޫޒަން ހިނގާފައިވަނީ 1959ވަނަ އަހަރު، ފިނި
ނުފޫޒު ފެތުރެމުން ދިޔުމާއެވެ. އުރުދުންއަކީ
ކެބޮޓްއާ ދެމެދު ލޯބީގެ ގުޅުމެއް ރޭވިކަމަށް ހަނގުރާމައިގެ ސަބަބުން ދުނިޔޭގެ ބޮޑުބައެއް
އެމެރިކާގެ މުހިންމު ބައިވެރިއަކަށް ވުމާ އެކު،
ބެލެވޭ ވާހަކައަކީ، ފިނި ހަނގުރާމައިގެ އެމެރިކާއާއި ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަންގެ ނުފޫޒުގެ
ރަސްގެފާނު ޙުސައިންއާ އޮންނަ ގުޅުން
ދުވަސްވަރު ދުނިޔޭގެ ލީޑަރުންނަށް ނުފޫޒު ދަށަށް ބެހިފައި އޮތް ދުވަސްވަރުގައެވެ.
ރަނގަޅު ފެންވަރެއްގައި ދެމެހެއްޓުމަކީ
ފޯރުވުމަށް ޓަކައި ޖާސޫސީ އިދާރާތަކުން އުރުދުންގެ ރަސްގެފާނު ޙުސައިން އެ
އެމެރިކާގެ އިސްތިރާޖީ ސިޔާސަތުތަކުގެ
ބޭނުންކުރި އާދަޔާޚިލާފު އުކުޅުތަކުގެ ދުވަސްވަރު ހުންނެވީ މެދުއިރުމަތީގެ
ވަރަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ.
ތެރެއިން ފެންމަތިވެފައިވާ ހައިރާންކުރުވަނިވި އިސްތިރާޖީ ގޮތުން މުހިންމު ޤައުމެއްގެ
ޙާދިސާއެކެވެ. މި ވާހަކައިގައި ޝާހީ ޒުވާން ވެރިއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ރަސްގެފާނު ޙުސައިން އެމެރިކާއަށް
ކުރެއްވި ދަތުރުފުޅެއްގައި، އެމެރިކާގެ
ނަސަބުގެ ދަޢުވާތަކާއި، ސިއްރު ޖާސޫސީ
އެމެރިކާއިން ކަންބޮޑުވީ މެދުއިރުމަތީގައި
އަންހެނުންނާ ބައްދަލުކުރެއްވުމުގެ
އޮޕަރޭޝަންތަކާއި، ހިތާމަވެރި މަރުގެ
ސިޔާސީ ހަލަބޮލިކަމާއި އަރަބި
ޝައުޤުވެރިކަން ފާޅުކުރެއްވި ކަމަށްވެއެވެ.
ހާދިސާއެއް ހިމެނެއެވެ.
ޤައުމީވަންތަކަމުގެ ރޫޙުގެ އިތުރުން ސޯވިއެޓް
މި އެދުން ހަމައެކަނި އިޖުތިމާއީ ކަމެއްގެ
48

ކަމަށްވާ ރޮބަޓް މަހޫއަކީ، ރަސްގެފާނާއި މުހިންމު ބައިވެރިއަކަށް އުފާވެރި ވަގުތުކޮޅެއް
؟
ހޮލީވުޑްގެ ބަތަލާ ސޫޒަން ކެބޮޓް ހޯދައިދޭން ހެއްޔެވެ ނުވަތަ އޭގެ ފަހަތުގައި
ސިޔާސީ މާ ފުން މަޤްޞަދެއް އޮތީ
ހެއްޔެވެ؟ ތާރީޚަށް ބަލާއިރު، ޖާސޫސީ
އިދާރާތަކުން ނުފޫޒު ވަރުގަދަކުރުމަށް ޓަކައި
އަމިއްލަ ގުޅުންތަކާއި ސިއްރު މެދުވެރިން
ބޭނުންކޮށްފައިވެއެވެ. އިސްތިރާޖީ ގޮތުން
މުހިންމު ރަސްކަލަކު ރުއްސުމަކީ ޤައުމީ
މަޞްލަޙަތު އިސްކުރަން މަސައްކަތްކުރާ
ކޮންމެ ޤައުމަކަށް ވެސް ފައާިދުހރި
ކަމަކަށް ވެދާނެއެވެ.
ރަސްގެފާނު ޙުސައިންއާއި
ކެބޮޓްގެ ގުޅުމެއް އޮތްކަމަށް
އަޑުފެތުރިފައިވާ ދުވަސްވަރުގެ
އަހަރުތަކެއް ފަހުން، ސޫޒަން
ކެބޮޓަށް ފިރިހެންކުއްޖަކު ލިބުނެވެ.
އޭނާގެ ނަމަކީ ޓިމޮތީ ރޯމަންއެވެ.
ބައެއް ރިޕޯޓުތައް ބުނާގޮތުގައި
ގޮތުގައި ނުބަލައި، ސީއައިއޭއިން ވަނީ
ޓިމޮތީގެ ބައްޕައަކީ އުރުދުންގެ
މިކަމުގެ ތެރެއަށް ވަދެފައެވެ. ސީއައިއޭއިން
ސިއްރުކަން ކަނޑާލައި ޢާންމުކޮށްފައިވާ
ލިޔެކިޔުންތަކާ ޙަވާލާދީ ތާރީޚީ ރިޕޯޓުތަކުގައި
ބުނާގޮތުން، އެފްބީއައިގެ ކުރީގެ އެޖެންޓެއް
ބައްދަލުކުރުވުމަށް އެހީތެރިވި މީހާއެވެ.
މި ބައްދަލުވުމުގެ މަޤްޞަދަކީ ހަމައެކަނި
އުފާވެރި ވަގުތުކޮޅެއް ހޭދަކޮށްލުން ނޫން
ކަމަށް ބެލެވެއެވެ. ކެބޮޓަށް ފުރަތަމަ
އެކަމަށް ދެކޮޅު ހެދިކަމަށް ތުހުމަތު
ކުރެވުނު ނަމަވެސް، އެންމެ ފަހުން
އެ ދެ މީހުން ބައްދަލުވެ، ގުޅުން
ފެށިގެންދިޔައެވެ. ރޮބަޓް މަހޫއަކީ ފަހުން
ކިއުބާގެ ލީޑަރު ފިޑެލް ކާސްޓްރޯއާ
ގުޅޭގޮތުން ސީއައިއޭއިން ހިންގި
ބައެއް އޮޕަރޭޝަންތަކުގައި ބައިވެރިވި
މީހެއްކަން ފާހަގަކޮށްލެވެއެވެ.
މި ހާދިސާއިން މުހިންމު
ސުވާލެއް އުފެދެއެވެ. ސީއައިއޭއިން
މަސައްކަތްކުރީ ހަމައެކަނި އެމެރިކާގެ
49

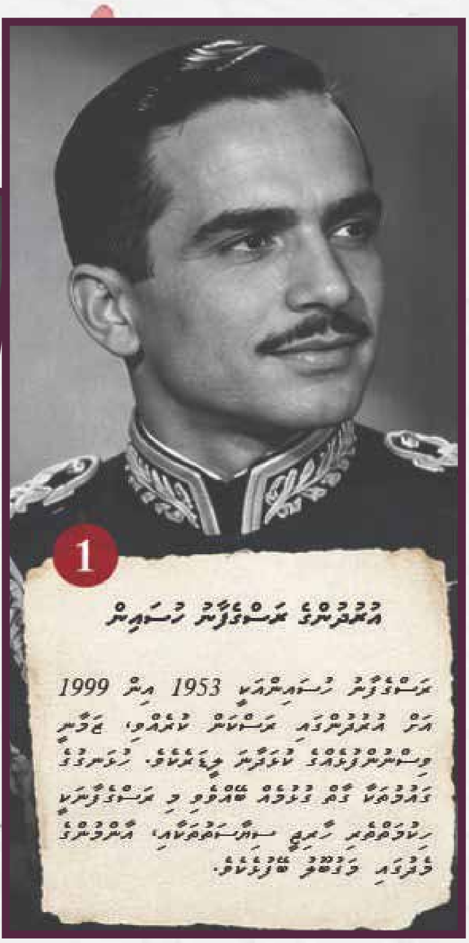

އެއްވެސް ފަންނީ ނުވަތަ ޤާނޫނީ ހެއްކެއް
ޙުސައިންއާއި ކެބޮޓްގެ ފުރަތަމަ ބައްދަލުވުން
ފެންނާކަށް ނެތެވެ.
އިންތިޒާމުކުރުމުގައި އިންޓެލިޖެންސާ
މި ވާހަކަ ނިމިގެންދިޔައީ ހިތާމަވެރި ގުޅުންހުރި މީހުން މެދުވެރިކޮށް، ސީއައިއޭ
މަރުގެ ހާދިސާއަކުންނެވެ. 1986ވަނަ ޢަމަލީ ގޮތުން ބައިވެރިވެފައިވާކަން އެނގެއެވެ.
އަހަރުގެ ޑިސެންބަރު މަހު، ސޫޒަން ކެބޮޓް އަދި އެ ދެ ބޭފުޅުންގެ ދެމެދުގައި އަމިއްލަ
އޭނާގެ ގޭގައި އޭނާގެ ދަރިފުޅު ޓިމޮތީގެ އަތުން ގުޅުމެއް އޮތްކަމަށް ދޭހަވާ ކަންތައްތަކެއް
މަރާލިއެވެ. ޓިމޮތީ އޭނާގެ މަންމަ މަރާލީ ބަރު ހުރި ނަމަވެސް، އެ ގުޅުމުގެ ފުންމިނާއި
އުފުލާ ދަގަނޑުބުރިއަކުން ހަމަލާދީގެންނެވެ. ދެމިގެންދިޔަ ސީދާ މުއްދަތެއް ސާފުކޮށް
ޝަރީޢަތުގެ މަރުހަލާގައި، މަންމައާއި ދަރިފުޅާ އެނގޭކަށް ނެތެވެ. ޙުސައިން ރަސްގެފާނު
ދެމެދު އޮތް ގޯސް ގުޅުމާ ބެހޭ ބިރުވެރި ކެބޮޓަށް މާލީ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދެއްވި
ތަފުޞީލުތަކެއް ފެންމަތިވި އިރު، 1989ވަނަ
އަހަރު ޤަޞްދަކާ ނުލައި މީހަކު މެރުމުގެ ކުށް
ޓިމޮތީގެ މައްޗަށް ސާބިތުވިއެވެ. މި ހިތާމަވެރި
ހާދިސާއާ އެކު، ކުރިން ކެބޮޓާއި ރަސްގެފާނު
ޙުސައިންއާ ދެމެދު އޮތް ގުޅުމަށާއި، އެ ދެ
މީހުން ބައްދަލުވުމަށް މެދުވެރިވި އާދަޔާޚިލާފު
ހާލަތްތަކަށް ޢާންމުންގެ ސަމާލުކަން އަލުން
ރަސްގެފާނެވެ. ކެބޮޓަށް މަހަކު ގާތްގަނޑަކަށް
އެނބުރި އައެވެ.
1,500 ޑޮލަރުގެ މާލީ އެހީތެރިކަން
މި ވާހަކައިގެ އަޞްލު އަލުން ފެންމަތިވީ
ރަސްގެފާނު ފޯރުކޮށްދެއްވާފައި ވާ ކަމަށް
2018ވަނަ އަހަރު، އެމެރިކާގެ ކުރީގެ
ވެސް ރިޕޯޓުތަކުން ބުނެއެވެ. ނަމަވެސް، މި
ރައީސް ޖޯން އެފް. ކެނެޑީ އަވަހާރަކޮށްލުމާ
ނަސަބުގެ ގުޅުން ކަށަވަރުކޮށްދޭ އެހެން
ގުޅޭ ސަރުކާރުގެ ރެކޯޑުތައް ޢާންމުކުރުމުގެ
ތެރެއިންނެވެ. މި ލިޔެކިޔުންތަކުގައި
ކެނެޑީ އަވަހާރަކޮށްލުމާ ސީދާ ގުޅުމެއް
ނެތް ނަމަވެސް، 1959ވަނަ އަހަރު
ރަސްގެފާނު ޙުސައިންއާއި ސޫޒަން ކެބޮޓް
ބައްދަލުކުރުވުމަށް ސީއައިއޭއާ ގުޅުންހުރި
ކަމަށް ބުނާ ރިޕޯޓުތަކާ އެކު، ކެބޮޓްގެ
ފަރާތްތަކުން ކުރި އިންތިޒާމުތަކުގެ ތަފްޞީލު
ދަރިފުޅު ޓިމޮތީ ރޯމަންގެ ބައްޕައަކީ
ހާމަވިއެވެ. މިއިން ފެނިގެންދިޔައީ ފިނި
ރަސްގެފާނު ކަމަށް ބުނާ ވާހަކަތަކަށް ބޮޑު
ހަނގުރާމައިގެ ދުވަސްވަރު އެމެރިކާގެ
ބާރެއް ލިބުނެވެ. އެހެނަސް، މި ބުނާ
އިންޓެލިޖެންސް އިދާރާތަކުން ބޭނުންކުރި
ނަސަބުގެ ގުޅުން ސާބިތުކޮށްދޭ ފަންނީ ނުވަތަ
އާދަޔާޚިލާފު އުކުޅުތަކެވެ. އަދި ބޭރު
ޤާނޫނީ އެއްވެސް ހެއްކެއް ފެންނާކަށް ނެތެވެ.
ޤައުމުތަކުގެ ވެރިންގެ އަމިއްލަ ދިރިއުޅުމުގެ
އަދި ހަމައެކަނި މާލީ އެހީތެރިކަމެއް ދިނުމަކީ
ތެރެއަށް އިންޓެލިޖެންސް އިދާރާތަކުން
އެފަދަ ގުޅުމެއް އޮތްކަން ކަށަވަރުކޮށްދެވޭނެ
ނުފޫޒު ފޯރުވާފައި ވާ މިންވަރާ މެދު އައު
ހެއްކެއް ނޫނެވެ.
ސުވާލުތަކެއް އުފެދުނެވެ.
ކެބޮޓްގެ ދިރިއުޅުން ނިމިގެންދިޔަ
ތާރީޚީ ގޮތުން ބަލާ އިރު، ރަސްގެފާނު
50

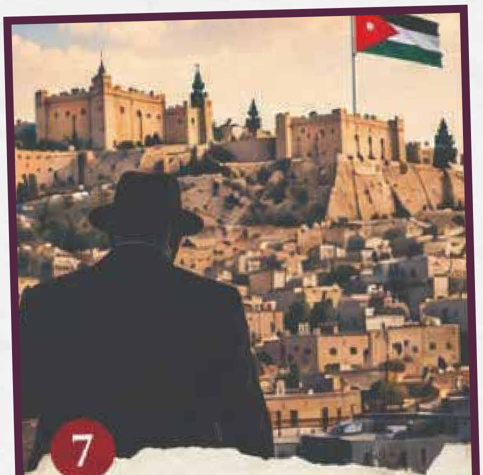

ހިތާމަވެރި ގޮތަކީ ދެބަސްވެވެން ނެތް މަންޒަރެއް ފެނިގެންދެއެވެ. އަދި މި
ޙަޤީޤަތެކެވެ. 1986ވަނަ އަހަރު އޭނާ މަރާލީ ކަންކަމުން ހާސްކަން އުފެދޭ އެއް ސުވާލު
އަމިއްލަ ދަރިފުޅެވެ. އަދި 1989ވަނަ އަހަރު ބާކީވެއެވެ! އިންޓެލިޖެންސް އިދާރާއަކުން ބޭރު
ޓިމޮތީގެ މައްޗަށް ޤަޞްދަކާ ނުލައި މީހަކު ޤައުމެއްގެ ރަސްކަލެއްގެ ލޯބީގެ ބައްދަލުވުމެއް
މެރުމުގެ ކުށް ސާބިތުވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އިންތިޒާމުކޮށްދިނުމުގައި ބައިވެރިވެފައި ވާ
މި މަރުގެ ހާދިސާގައި ސީއައިއޭގެ އެއްވެސް ނަމަ، އަދިވެސް ސިއްރު ލިޔެކިޔުންތަކުގެ
ބައިވެރިވުމެއް އޮތް ކަމަށް ނުވަތަ މިއީ ތެރޭގައި ފޮރުވިފައި ހުރީ އާދަޔާޚިލާފު ކޮން
އިންޓެލިޖެންސްގެ ރޭވުމެއްގެ ބައެއް ކަހަލަ ޙަރަކާތްތަކެއް ބާވައެވެ؟
ކަމަށް ބުނާނެ އެއްވެސް ހެއްކެއް ނެތެވެ.
ނޯޓު: މި ލިުޔަމކީ، ތާރީޚީ ރިޕޯޓުތަކާއި އެމެރިކާގެ
ހަމައެއާ އެކު، ކެނެޑީ އަވަހާރަކޮށްލުމާ ގުޅޭ
އިންޓެލިޖެންސް އިދާރާތަކުން ސިއްރު ހިފެހެއްޓުން
ލިޔެކިޔުންތަކުގެ ތެރޭގައި މި ރެކޯޑުތައް
އުވާާލަފއިވާ ލިޔެކިޔުންތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް
ހުރުމަކީ، ޙުސައިންއާއި ކެބޮޓްގެ ގުޅުމާއި
ތައްޔާރުކޮށްފައިވާ ލިޔުމެކެވެ. މި ލިޔުމުގައި، ސާބިތުވާ
ކެނެޑީގެ އަވަހާރަކޮށްލުމާ އެއްވެސް ސިޔާސީ
ކަނަްކމާއި، ސާބިތުނުވާ ތުުހަމތުތައް ވަނީ ވަކިކޮށްދީފައެވެ.
ނުވަތަ ޖިނާއީ ގުޅުމެއް އޮތް ކަމެއް ނޫނެވެ. ޓިމޮތީ ރަޯމންގެ ބައްޕައަކީ ރަސްގެފާނު ޙުސައިން ކަމަށް
ނަުވތަ ސޫޒަން ކެބޮޓްގެ މަރަކީ ސީއައިއޭގެ ޙަރަކާތަކާ
މި މުޅި ވާހަކައިގެ ތެރެއިން އެންމެ
ގުޅުންހުރި ކަމެއްކަން ސާބިތުކޮށްދޭ އެއްވެސް ހެއްކެއް
ފާހަގަކޮށްލެވޭ އަދި އެންމެ އިތުބާރު ހުރި މަސްހުނިވެގެންދާ ގޮތް ވަރަށް ސާފުކޮށް
ފެންނަާކށް ނެތެވެ. އެހެން ނަަމވެސް، އުރުދުންގެ ކުރެގީ
ޙަޤީޤަތަކީ، އިސްތިރާޖީ ގޮތުން މުހިންމު ހާމަކޮށްދޭ މިސާލެކެވެ.
ރަސްގެފާނު ޙުސައިންއާއި ކެބޮޓްއާ ދެ މީހުންގެ ދެެމުދަގއި
ބޭރު ޤައުމެއްގެ ރަސްކަލަކަށް، އަމިއްލަ
މި ވާހަކައިން ފެންމަތިވާ އެންމެ މުހިންމު ސީ ސަ
ގުުޅެމއް އުފައްދަން އައިއޭއިން މަ އްކަތްކުރި ކަން
ބައްދަލުވުމެއް އިންތިޒާމުކޮށްދިނުމުގައި
ކަމަކީ، ބާރުގަދަ ބޭރު ޤައުމުތަކުގެ ވެރިންގެ ހާ މަ ވެ އެ ވެ .
އެމެރިކާގެ އިންޓެލިޖެންސާ ގުޅުންހުރި
އަމިއްލަ ދިރިއުޅުމުގެ ތެރެއަށް ވަދެ، ނުފޫޒު
މެދުވެރިން އެހީތެރިވެދީފައި ވާ ކަމެވެ.
ފޯރުވުމަށް އިންޓެލިޖެންސާ ގުޅުންހުރި
ރިލެއްވުމާ މެ އު އިވާ ފަރާތްތަކުން ތައްޔާރަށް ތިބި މިންވަރެވެ.
ދަ ދު ފެދިފަ
ސުވާލުތަކާއި، މާލީ މުޢާމަލާތްތަކުގެ އިންޓެލިޖެންސް ޙަރަކާތްތައް ގިނަފަހަރަށް
ވާހަކަތަކާއި، އޭގެ ފަހުން ހޮލީވުޑްގައި ހިންގަނީ މާ ބޮޑަށް ފާހަގަނުވާ، ސިއްރު
ހިނގި ހިތާމަވެރި ހާދިސާއަކީ މި ވާހަކަ މާޙައުލުތަކުގައެވެ. އެފަދަ ހާލަތްތަކުގައި
އިތުރަށް ޝައުޤުވެރިކޮށްދޭ ކަންކަމެވެ. އަމިއްލަ ގުޅުންތަކާއި ޒާތީ ނުފޫޒަކީ ދައުލަތުގެ
ނަމަވެސް މި ކަންކަމާއި ތާރީޚީ ހެކިތަކުން ސިޔާސަތުތައް ކުރިއެރުވުމަށް ބޭނުންކުރާ
ސާބިތުވާ ކަންކަމާ ދެމެދު ސާފު ފަރަޤެއް ވަސީލަތްތަކަކަށް ވެގެންދެއެވެ.
އޮން ނަ ން ޖެހެއެވެ.
ރަސްކަލެއްގެ ދަރިއެއް ކަމަށް ބުނާ
ފިނި ހަނގުރާމައިގެ ސިޔާސީ އުކުޅެއްގެ ވާހަކައަކީ އަދިވެސް ހޯދިފައި ނުވާ
ގޮތުގައި ފެށުނު މި އާދަޔާޚިލާފު ހާދިސާ، އެތައް ސިއްރެކެވެ. އަދި މަރުގެ ހާދިސާއަކީ ވަކިން
އަހަރެއްވީ ބޮޑު ސިއްރަކަށް ވެގެންދިޔައެވެ. ހިނގާފައިވާ، ސާބިތުވެފައިވާ ހިތާމަވެރި
މިއީ ލިޔެކިޔުންތަކުން ންނަން ހުރި ހާދިސާއެކެވެ. މި ހުރިހާ ކަމެއް އެކުވުމުން،
ފެ
އިންޓެލިޖެންސް ޙަރަކާތްތަކާއި، އަމިއްލަ ފިނި ހަނގުރާމައިގެ ދުވަސްވަރު ބާރާއި،
ގުޅުންތަކާއި، ސާބިތުނުވާ ތުހުމަތުތައް ޚާރިޖީ ގުޅުންތަކާއި، އަމިއްލަ ދިރިއުޅުން
ޢާންމުންގެ ޚިޔާލީ ތަޞައްވުރުގެ ތެރޭގައި މަސްހުނިވެފައިވާ ގޮތުގެ ހައިރާންކުރުވަނިވި
51

ވިސްނާލައްވާށެވެ. އެންމެ ވަޒަނެއް އެމެރިކާގެ ޤައުމީ ސަލާމަތާބެހޭ މުރާސިލެއް
ވެސް ނުޖަހައި ޤައުމުތައް "ފުނޑުފުނޑު" ކަމަށްވާ ބިލް ގާރޓްޒް ލިޔުއްވާފައިވާ ގޮތުގައި
ކޮށްލަނީއެވެ. އެއްވެސް ދެކޮޅުވެރިކަމެއް، ކޮގްނިޓިވް ވޯރފެއަރއަކީ ދުސްމަނަކަށް
އަނިޔާވެރިކަމެއް ނުހިންގައެވެ. ދޭދޭ ނުވަތަ ބައިވެރިއަކަށް ވަކި ގޮތަކަށް
ޤައުމުތަކުގެ ދެމެދުގައިވާ ބޯޑަރު ހުރަހެއް ފަރުމާކޮށްފައިވާ މަޢުލޫމާތެއް ރޭވުންތެރިކަމާ
ލެފްޓިނެންޓް ޙުސައިން ޙާުޒުމ އާދަމް
ނުކުރެއެވެ. އެއްވެސް އިމާރާތަކަށް، އެއްވެސް އެކު ފޯރުކޮށްދީގެން، ތިމާ ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް
މީހަކަށް ގެއްލުމެއް ނުދެއެވެ. އެކަމަކު، އެމީހުންގެ ނިންމުތައް ބަދަލުކުރުވުމެވެ. އެކްސްޕްލޮއިޓްކޮށް، އެ ވިސްނުންތަކުގެ
ޤައުމުތަކުގެ ގާނޫނު ވަކި ބަޔަކު ބޭނުންވާ މައްޗަށް ޖަޒުބާތު އިސްކުރުމަށް ބާރުއަޅާ
ނޭޓޯގެ އެލައިޑް ކޮމާންޑް
ގޮތަކަށް އެބަ ބަދަލު ކުރެއެވެ. ބައެއްގެ ފަދަ ދޮގު މަޢުލޫމާތު ބޭނުންކޮށްގެންނެވެ.
ޓްރާންސްފޮމޭޝަންގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ
ތެރޭގައި ރުޅިވެރިކަމާއި ތުނަ ތުރައި، މިގޮތަށް ކަންތައް ކުރުމުން، ޖަޒުބާތު އޭނާގެ
ފި ފަ
ގޮތުގައި ކޮގްނިޓިވް ވޯރފެއަރ ނުވަތަ
އިންސާނުންގެ ބުއްދިއާ ކުޅެލަނީ މޭޒެއްގެ ބުއްދީގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަނެ، ނިންމުންތައް
ފިކުރީ ހަނގުރާމައަކީ ޙަޤީޤީ އެއްވެސް
ށުގައި އިށީން ތިބެގެންނެވެ. އްކަން ނިންމުމުގައި ސިކުނޑީގައި ހިނގާ ވިސްނުމުގެ
ދޮ ދެ ދަ
ހަތިޔާރެއް ބޭނުން ނުކޮށް އިންސާނުންގެ
މި އުޅޭ ވާހަކައަކީ ސައިންސް ފިކްޝަން މަރުހަލާއަށް ހުރަސްއަޅައި އެހެން ދިމާލަކަށް
ސިކުނޑި ހަތިޔާރަކަށް ހެދުމެވެ. މާނައަކީ،
ފިލްމެއް ނުވަތަ ގޭމެއްގެ ވާހަކައެއް ނޫނެވެ. ވިސްނުން އަނބުރާލައެވެ. މިއީ މޮޑާރން
އެއްވެސް ކޮންވެންޝަނަލް ހަތިޔާރެއް ބޭނުން
"ކޮގްނިޓިވް ވޯރފެއަރ" ނުވަތަ ކުރީ ގޮތުން ވޯރފެއަރ ނުވަތަ ޒަމާނީ ހަނގުރާމައިގެ
ފި
ނުކޮށް، ދުޝްމަނުންގެ ބުއްދިއާއި ވިސްނުން
ކުރެވޭ ޙަޤީޤީ ހަނގުރާމައިގެ ވާހަކައެވެ. ތެރެއަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ވަދެފައިވާ، ޒަމާނީ
ބޭނުންވާ ވަކި މިސްރާބަކަށް ބަދަލުކޮށްލުމެވެ.
ޓެކްނޮލޮޖީގެ ބޭނުންކޮށްގެން ވަރަށް
ކޮގްނިޓިވް ވޯރފެއަރގެ ފިލޯސޮފީއަކީ ޖިސްމާނީ ގެއްލުމެއް ދިނުމުގެ ބަދަލުގައި
ފުޅާދާއިރާއެއްގައި ބޭނުން ކުރެވެމުންދާ
ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަންގެ ދުވަސްވަރު ރަޝިއާގެ އެމީހުން އަމިއްލައަށް ނިންމާ ނިންމުންތަކުގެ
ހަނގުރާމައިގެ އުކުޅެކެވެ.
ހިސާބު ޢިލްމުވެރިއެއް ކަމަށްވާ ވްލަޑިމީރް ސަބަބުން ބޮޑެތި ގެއްލުންތަކެއް ލިބޭ ގޮތަށް
ލެފެވްރާ، 1960ވަނަ އަހަރު ނެރުއްވާފައިވާ އެމީހުންގެ ވިސްނުމާއި ފިކުރު ބައްޓަންކޮށް، އެގޮތުން، 2022ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން
ފިލޯސޮފީއެކެވެ. މި ފިލޯސޮފީގެ މަގުސަދަކީ، ނަފުސާނީގޮތުން ބަލިކަށިކޮށްލައި، ރަޝިއާއާއި ޔުކްރެއިންއާ ދެމެދު ކުރެވެމުންދާ
ދުސްމަނުންގެ ނިންމުން ބިނާވާ މައިގަނޑު ދުޝްމަނުންގެ ރޭވުންތައް ނާކާމިޔާބުކޮށްލުމަށް ހަނގުރާމައިގައި ޔުކްރެއިނަށް ހަތިޔާރު
އަސްލު ބަދަލުކޮށް، އެމީހުންގެ ވިސްނުން އެހެން މަގުފަހި ކުރުވުމެވެ. މިކަން ކުރަނީ ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ޓަކައި ޔޫރަޕްގެ ޤައުމުތަކުން
މިސްރާބަކަށް ބަދަލުކޮށްލުމެވެ. ހަމައެހެންމެ އިންސާނުންގެ ކޮގްނިޓިވް ބަޔަސް ނުވަތަ 2023ވަނަ އަހަރު ޖަރުމަންވިލާތުގައި ހަތިޔާރު
ނަފުސު ޤަބޫލުކުރާ ޤަބޫލުކުރުންތައް އުފައްދާ ފެކްޓްރީއެއް އެޅުމަށް ނިންމުމުން،
52

އެ މަޝްރޫޢަކީ ޖަރުމަނުގެ އިގްތިޞާދަށް ކުރިއަރާފައިވާ އަދުގެ ދުނިޔޭގައި މި ފަދަ ކަންކަމާ ބެހޭގޮތުން މުޖުތަމައު
ގެއްލުން ހުރި މަޝްރޫޢެއް ކަމަށާއި، އަދި އެކަކުއަނެކަކާ މުއާމަލާތްކުރުމާއި މަޢުލޫމާތު ހޭލުންތެރިވެ ތިބުމަކީ އެ ޤައުމެއްގެ
އެ ފެކްޓްރީ އަޅައިފި ނަމަ ނިއުކްލިއަރ ބަދަލުކުރަނީ ވެސް މި ދެންނެވި ފަދަ ހަމަޖެހުމާއި، ރައްކާތެރިކަން ދެމެހެއްޓުމަށް
ހަނގުރާމައެއް ފެށިދާނެކަމުގެ ބިރު އޮތްކަން މަންސަތައް މެދުވެރިކޮށެވެ. އަދުގެ ދުނިޔެއަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ. ހަމައެއާ އެކު، ކޮގްނިޓިވް
ވިސްނައިދީ، ތަފާތު ލިޔުންތައް ރަޝިއާއިން ބަލާ އިރު، އިންޓަރނެޓާއި، ސޯޝަލް ވޯރފެއަރއަށް އަސްކަރިއްޔާ އަހުލުވެރިވެފައި
ޖަރުމަނުގެ ނޫސްތަކާއި، ބްލޮގްތަކުގައި މީޑިއާގެ މަންސަތަކުގެ ތެރޭގައި އެތައް އޮތުމަކީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ. ބޭރުގެ
ޝާއިޢުކުރިއެވެ. މި ކަމުގެ ސަބަބުން މިލިއަން ބަޔަކު އުޅޭ އިރު، ގިނަ ފަހަރަށް ނުފޫޒުތަކާއި އޮޅުވާލުންތަކުން، ވިސްނުމާއި
އާންމު ރައްޔިތުންގެ މެދުގައި ބިރުވެރިކަން މިފަދަ މަންސަތައް ބޭނުންކޮށްގެން މީހުންގެ ނިންމުންތައް ނިންމުމުގެ މަރުޙަލާތައް
އުފެދި ޖަރުމަނުގެ ސަރުކާރާ ދެކޮޅަށް އަޑު ވިސްނުމާއި ޤަބޫލުކުރާ ކުރުންތައް ބަދަލުކޮށް، ރައްކާތެރިކުރުމަށް ޓަކައި ކޮގްނިޓިވް
އުފުލުމުގެ ނަތީޖާއަކަށްވީ، ހަތިޔާރު ފެކްޓްރީ ހަމަނުޖެހުން އުފެއްދުމަކީ އުނދަގޫ ކަމަކަށް ސެކިއުރިޓީ ފްރޭމްވާރކެއް އެކުލަވާލެވި،
ޖަރުމަނުގައި އެޅުމަށް ނިންމިނިންމުން ނުވާނެއެވެ. ދޮގު ޚަބަރު ފެތުރުމާއި، އެއާ އެއްގޮތަށް މަސައްކަތްކުރުމަކީ މުހިންމު
ބަދަލުކުރަން މަޖުބޫރުވުމެވެ. މިއީ މި ޕްރޮޕެގެންޑާތައް ފެތުރުމާއި، އާރޓިފިޝަލް ކަމެކެވެ.
ހަނގުރާމައިގެ ކުރީކޮޅު ރަޝިއާއަށް ލިބުނު އިންޓެލިޖެންސް ބޭނުންކޮށްގެން ޑީޕްފޭކް
ޒަމާނީ ވަސީލަތްތަކާއި، ހަތިޔާރާ އެކު
ވަރަށް ބޮޑު ކާމިޔާބީއެކެވެ. ރަޝިއާއިން ވީޑިއޯއާއި ފޮޓޯ ހަދައިގެން މީހުންގެ އަބުރު
އަސްކަރިއްޔާ ވަރުގަދަވެ، ކުރިއަރަމުން
މިކަން ކާމިޔާބުކުރީ ބަޑިޖަހައިގެން ނުވަތަ ކަތިލުން ފަދަ ކަންކަމަކީ ވަކި ކަމަކާ ނުވަތަ
އަންނަ އިރު، ޖިސްމާނީ ދުޅަހެޔޮކަމާ
ފެކްޓްރީއަށް ބޮންއަޅައިގެންނެއް ނޫނެވެ. ވަކި މީހަކާ ބެހޭގޮތުން އާންމުން ޤަބޫލުކުރާ
އެއްވަރަށް ނަފުސާނީ ގޮތުން ދުޅަހެޔޮ،
ޖަރުމަނު ރައްޔިތުންގެ ވިސްނުން ޤަބޫލުކުރުން ބަދަލުކޮށްލެވިދާނެ ތަފާތު
ވިސްނުންތޫނު، އަދުގެ ހަނގުރާމައިގެ
"ހަތިޔާރަކަށް" ހަދައިގެންނެވެ. އުކުޅުތަކެވެ. އަދުގެ ޑިޖިޓަލް ދުނިޔޭގައި
ދުނިޔެއަށް ލޯ ހުޅުވިފައިވާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި
ކޮގްނިޓިވް ވޯރފެއަރ އަސަރުވެރި އުކުޅަކަށް
ބަވަނަވެފައިވާ ދުނިޔޭގައި ސިފައިން ދެމިތިބުމަކީ ވަރަށް މުހިންމު
ވަނީ މި ދެންނެވި ސަބަބުތަކަށް ޓަކައެވެ.
ޑިޖިޓަލް މަންސަތަކަކީ އެތައް ކަމެކެވެ. ބަވަނަވެފައިވާ ޑިޖިޓަލް ދުނިޔޭގައި
މިލިއަން ބަޔަކު ޚަބަރާއި ކޮގްނިޓިވް ހަމަލާތަކުން ރައްކާތެރިވެ ހަނގުރާމައިގެ ތެރޭގައި ބޭނުންކުރަމުންދާ
މަޢުލޫމާތު ލިބިގަތުމަށް ބޭނުންކުރާ ތިބުމަށް ޓަކައި އިންޓަރނެޓް މެދުވެރިކޮށް ތަފާތު އުކުޅުތަކާއި، އައު ޓެކްނޮލޮޖީތައް
ވަ ސީ ލަ ތް ތަ ކެ ކެ ވެ . ލިބޭ މަޢުލޫމާތުގެ ސައްހަކަން ކަށަވަރުކުރުމަކީ ދަސްކުރަން އެބަ ޖެހެއެވެ. އެ ފަދަ
ޓެ ކް ނޮ ލޮ ޖީ ގެ ކޮންމެހެން މުހިންމު ކަމެކެވެ. އާރޓިފިޝަލް ނުރައްކަލެއް އަތުވެއްޖެ ނަމަ ދިފާއުވާނެ
ގޮ ތު ން އިންޓެލިޖެންސް ބޭނުންކޮށްގެން ހަދާފައި ގޮތް ކޮންމެ ސިފައިންގެ މީހަކަށް އެންގިފައި
ހުންނަ ފޮޓޯއާއި ވީޑިއޯ އޮތުމަކީ ވަރަށް ވެސް މުހިންމު ކަމެކެވެ.
ދެނެގަތުމާއި، ދޮގު މަޢުލޫމާތު އަސްކަރީ އަދަބު އަޚުލާޤުގެ މަތީ ސާބިތުވެ
ދެނެގަތުން މުހިންމެވެ. ތިބޭ، ޕްރޮފެޝަނަލްކަމާ އެކު މަސައްކަތްކުރާ،
ހުޝިޔާރު، ކެރޭ ފަހުލަވާނުންތަކެއްގެ ގޮތުގައި
ސިފައިން އަބަދުވެސް މަސައްކަތްކުރުމަކީ
ފިކުރީ ގޮތުން އަންނަ ހަމަލާތަކުން
ސަލާމަތްވުމަށް އެޅިދާނެ
މުހިންމު ފިޔަވަޅެކެވެ.

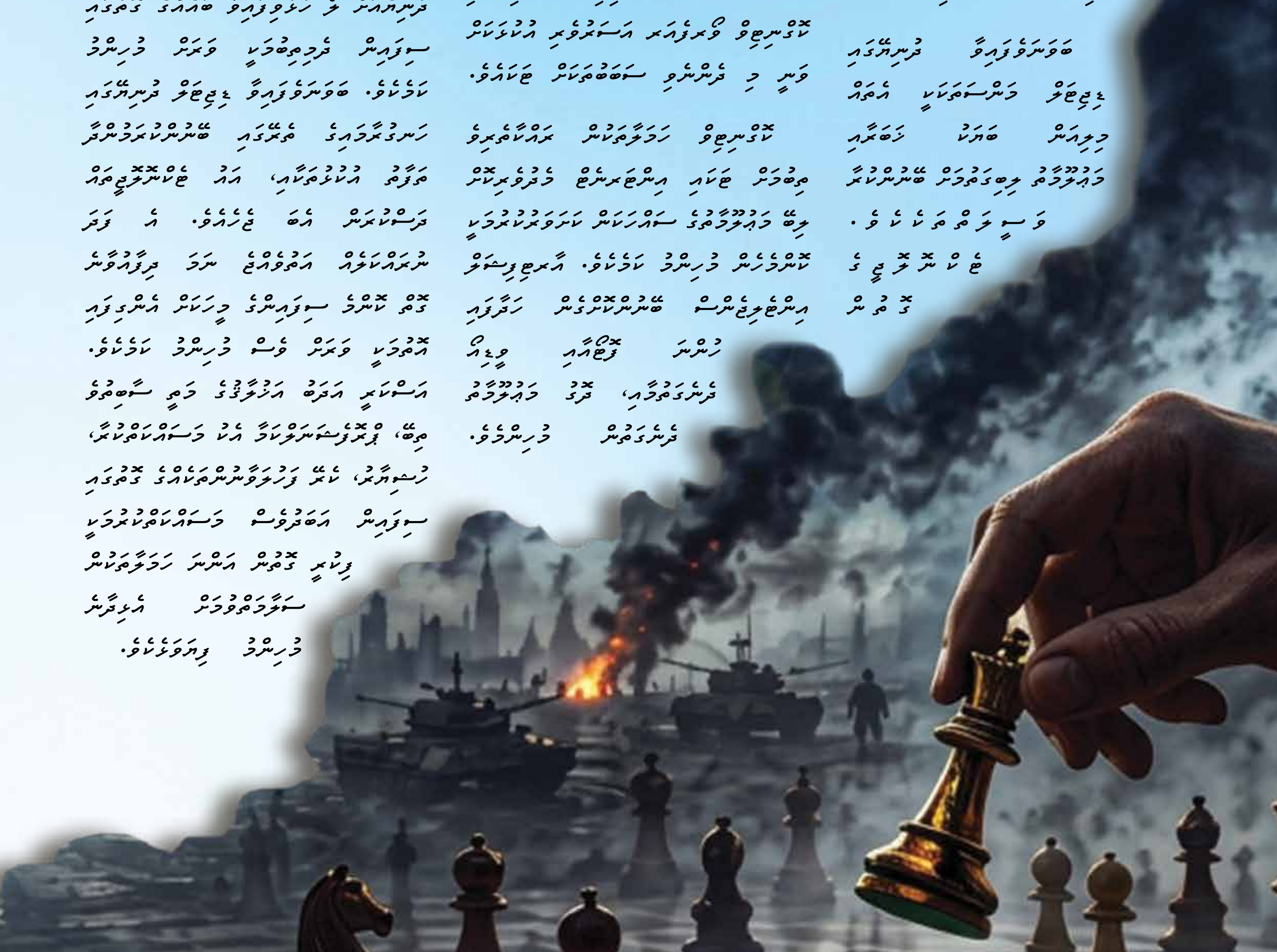

ޢާއިލާއެއްގެ ރޭގަނޑުގެ ކެއުމަށް ކިޔަމުންނެވެ. މަންމަ އުޅެނީ އޮންލައިން
އިންސާފުކުރަނީއެވެ. އެންމެން ވެސް ވިޔަފާރި ޕޭޖެއް ހުޅުވައިގެންނެވެ. ދަރިފުޅު
ތިބީ މޭޒުދޮށުގައެވެ. ނަމަވެސް މުޅި އިނީ ޓިކްޓޮކް ވީޑިއޯތަކަށް ގެއްލި، ވަށައިގެން
ގޭތެރެއަށް ވެރިވެފައިވަނީ އާދަޔާޚިލާފު ހިނގާ އެއްވެސް ކަމެއްގެ ހިލަމެއް ނެތިފައެވެ.
ހަމަހިމޭން ކަމެކެވެ. މޭޒުގެ ވަށައިގެން މިއީ މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންގެ ވަށައިގެންވާ
ހުރި ގޮނޑިތަކުގައި އާއިލާގެ މެންބަރުން ކޮންމެ ގެއަކުން ވެސް ފެންނަ ވަރަށް ޢާންމު
ކެއުމަށް އިންސާފުކުރަމުން ދިޔަ ނަމަވެސް މަންޒަރެކެވެ.
ވޮރަންޓް އޮފިސަރ 2
އެކަކު އަނެކަކާ ދައްކާނެ ވާހަކައެއް ނެތެވެ.
އިބްރާހްމީ އަޙަްމދު
އަޅުގަނޑުމެން ދިރިއުޅެމުން މިދަނީ
ބަދަލުކޮށްލާނެ ޚިޔާލުތަކެއް ނެތެވެ. ދައްކާނެ
ނުފެންނަ ވައިފައި ސިގްނަލްތަކުން، މުޅި
ހިނިތުންވުމެއް ނެތެވެ. ކޮންމެ މީހެއްގެ
ދުނިޔެ ގުޅާލާފައިވާ ޒަމާނެއްގައެވެ. މިއަދުގެ ސްކްރީން ސްކްރޯލްކުރަން ފަރިތައެވެ.
މޫނުމަތި ވެސް ދިއްލިފައިވަނީ އަތުގައި
ޖީލުގެ ދަރިންނަކީ ޓެކްނޮލޮޖީގެ ޖައްވުގެ އަނެއްކޮޅުން، މައިންބަފައިންނަކީ ޒަމާނާ
އޮތް ފޯނުގެ އަލިންނެވެ. ބައްޕަ
ތެރެއަށް ނޭވާލައި ބޮޑުވަމުން އަންނަ "ޑިޖިޓަލް އެކު މި ޓެކްނޮލޮޖީއަށް ހޭނެން މަޖުބޫރުވި
ދިޔައީ ފޯނުން ޚަބަރު
ނޭޓިވްސް"އެވެ. އެ ކުދިންނަށް ފޮތްތަކުގެ "ޑިޖިޓަލް އިމިގްރަންޓްސް"އެވެ. މި ދެ
ސަފުހާތައް އުކާލަން ނޭނގުނަސް، ޓެބްލެޓްގެ ޖީލު މިއަދު މި ދަނީ ޑިޖިޓަލް ދުނިޔޭގެ
ބޮޑު އޮއިވަރެއްގެ ތެރޭގައި ބެހެމުންނެވެ.
މި އޮއިވަރުގައި ނުޖެހި، ސަލާމަތުގެ
އައްސޭރިއަކަށް ވާސިލުވެވޭނީ ކިހިނެއް
؟
ހެއްޔެވެ
ގިނަ މީހުން ޤަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި
ކޮމްޕިއުޓަރެއް ހުޅުވާލަން އެނގުމުން،
54

ޔޫޓިއުބުން ވީޑިއޯއެއް ބަލާލަން އެނގުމުން،
ނުވަތަ ސޯޝަލް މީޑިއާ އެކައުންޓެއް
ހަދާލަން އެނގުމުން އެ ހުރީ ޓެކްނޮލޮޖީގެ
ވަސީލަތްތަކަށް ފަރިތަވެފައެވެ. ނަމަވެސް
ޙަޤީޤަތް އޮތީ މި ވިސްނުމާ މާދުރުގައެވެ.
ކާރެއްގެ ތަޅުދަނޑި އަނބުރާލަން އެނގުމަކީ
މަގުމަތީގެ ސަލާމަތީ ގަވާއިދުތައް ވެސް
އެނގި، ރައްކާތެރިކަމާ އެކު ކާރު ދުއްވަން
އެނގުންބާއެވެ!؟ ނޫނެކެވެ. ހަމައެފަދައިން،
ޑިޖިޓަލް އާލާތެއް އަތުގައި އޮތުމަކީ، ޑިޖިޓަލް
ހުނަރުތަކަށް ހޭލުންތެރިކަން ހުރުމެއް ވެސް
ނޫނެވެ.
ޙަޤީޤީ ޑިޖިޓަލް ލިޓަރެސީއަކީ ނުވަތަ
ޑިޖިޓަލް ދުނިޔޭގައި "ލިޔަންކިޔަން" ދަތުމަކީ
އިންޓަނެޓްގެ "މާސިންގާ ކަނޑު"ގެ ތެރޭގައި
އޮޔާ ދެމެމުންދާ ޞައްޙަ މަޢުލޫމާތާއި ދޮގު ފާރުތައް އެއްދުވަހުން އަނެއްދުވަހަށް ދަނީ ޑިޖިޓަލް ދުނިޔެއަކީ ޢިލްމާއި
ވަކިކުރަން އެނގުމެވެ. އޮންލައިންވެގެން އުސްވަމުންނެވެ. މުނިފޫހިފިލުވުމުގެ ބޮޑު "ކަނޑެއް" ފަދައިން
އުޅޭއިރު އަމިއްލަ ޒާތީ މަޢުލޫމާތު ފެނުނަސް، އޭގެ އަނދިރި ފަރާތުގައިވަނީ
ކޮޓަރީގެ ދޮރު ތަޅުލައިގެން ދަރިފުޅު
ރައްކާތެރިކުރާނެ ހުނަރު ހުރުމެވެ. ތިމާގެ ވިހަގަދަ މަޅިތަކެކެވެ. ޅަ ސިކުނޑިތަކަކީ
ފޯނުން އޮންލައިންކޮށް އެ ވާހަކަދައްކަނީ
ވިސްނުމާއި ވަގުތު ބޭކާރުކޮށްނުލައި، އެ މި މަޅިތަކުގައި އެންމެ ފަސޭހައިން ޖެހޭ
ކާކާކަމެއް ގިނަ ބައިންބަފައިންނަކަށް
ވަސީލަތްތަކުގެ އެހީގައި އަމިއްލަ ދިރިއުޅުން " ޝި ކާ ރަ އެވެ.
ނޭނގެއެވެ. އަހާލާއިރަށް "އެއީ ރައްޓެއްސެކޭ
އާރާސްތުކޮށް، އުފެއްދުންތެރި މަސައްކަތެއް
ބުނެ ނިންމާލަފާނެއެވެ. އެއީ ކޮން ރަށެއްގެ މިއަދު ސްކޫލު މާޙައުލަށް ވުރެ ބޮޑަށް
ކުރަން ދެނެގަތުމެވެ. މިއަދު މުހިންމީ
ކާކުކަމެއް، ކޮން ކަހަލަ ނިޔަތެއްގައި ދަރިފުޅާ އިންޓަރނެޓްގައި ސައިބަރ ބުލީއިންގ ނުވަތަ
ސްކްރީން ބޭނުންކުރާ މިންވަރެއް ނޫނެވެ.
ވާހަކަދައްކާ މީހެއް ކަމެއް މައިންބަފައިންނަކަށް އޮންލައިންކޮށް ގަނާކުރުމާއި ފުރައްސާރަކުރުން
ސްކްރީނުން ބަލަނީ ކޮން އެއްޗެއްކަމާއި، އޭގެ
ވެސް ގިނަފަހަރަކަށް ނުބެލެއެވެ. ވަނީ ޢާންމުވެފައެވެ. ގްރޫޕް ޗެޓްތަކުގައި
ސަބަބުން ތިމާގެ ވިސްނުމަށާއި ދިރިއުޅުމަށް
އެއް ކުއްޖަކު ބާކީކޮށްލުމާއި، ކުއްޖެއްގެ
މައިންބަފައިންނަށް މި ކަންކަން
ކުރަނީ ކޮން އަސަރެއްކަން ދެނެގަތުމެވެ.
އަގުވައްޓާލަން ފޮޓޯއާއި މެސެޖު ދައުރުކުރުމަކީ
ދެނެގަންނަން ނޭނގުމުގެ ނަތީޖާއަކަށް
އަޅުގަނޑުމެން ދިރިއުޅޭ ގޭތެރެއިން އެ ކުދިން ނަފުސާނީ ބަލިމަޑުކަމަކަށް ވައްޓާލާ
ވެގެންދަނީ، ދަރިންގެ އޮންލައިން ޙަޔާތް
މިއަދު ފެންނަނީ ޖީލުތަކުގެ މެދުގައި އޮތް ކަންކަމެވެ. މީގެ އިތުރުން ކުޑަކުދިންގެ
އެއްވެސް ބެލެނިވެރިކަމެއް ނެތި ދޫވެގެން
ތަފާތު ބޮޑު ފަރަޤެވެ. މައިންބަފައިންނަށް އިތުބާރު ހޯދައިގެން ޒާތީ ފޮޓޯ ހޯދުމަށްފަހު
ދާން ފެށުމެވެ. ހަމައެކަނި "ފޯނު ބާއްވާށޭ"
ވުރެ މިއަދުގެ ދަރިން ޓެކްނޮލޮޖީއަށް މާ ބިރުދައްކައި، ބްލެކްމެއިލްކުރުމުގައި
ބުނެލުމަކުން ނުވަތަ ރުޅިއައިސްގެން ފޯނު
ކުޅަދާނައެވެ. ޅަފުރައިގެ ކުދިން ބޭނުންކުރާ ހަރަކާތްތެރިވާ އޮންލައިން ގޭންގުތަކާއި
އަތުލުމަކުން މި މައްސަލައަށް ޙައްލެއް އަދި
ސޯޝަލް މީޑިއާ އެޕްތަކާއި، ކުޅޭ އޮންލައިން ޕްރެޑޭޓަރުން ދަނީ ދުވަހެއްދުވަހަކަށް
ނުލިބެއެވެ. އެފަދަ ގޮތަކަށް ދަރިންނާ މެދު
ގޭމްތަކާއި، އެ ކުދިން ބޭނުންކުރާ އިތުރުވަމުންނެވެ.
ޢަމަލުކުރަން ފެށުމުން، ދަރިން އިތުރަށް
އޮންލައިން ބަސްމަގަކީ މައިންބަފައިންނަށް
ކަންކަން ސިއްރުކޮށް، މައިންބަފައިންނާ މި ނުރައްކާތަކުން ދަރިން ސަލާމަތްކުރެވޭނީ
މުޅިން ބީރައްޓެހި ދުނިޔެއެކެވެ. މިކަމުގެ
ދުރުވުމަށް މަގުފަހިވެގެންދެއެވެ. މައިންބަފައިންނަކީ ދަރިންނަށް ޑިޖިޓަލް
ސަބަބުން ގޭތެރޭގައި އޮންނަ މުވާޞަލާތީ
ރައްކާތެރިކަން ކިޔައިދެވޭ ވަރުގެ ހޭލުންތެރި

އެއީ ފޯނާއި، ކޮމްޕިއުޓަރާއި، ސޯޝަލް މީޑިއާ
ފަދަ ޑިޖިޓަލް އާލާތްތައް ބޭނުންކުރުމުން ކުޑަ
ވަގުތުކޮޅަކަށް ދުރުވުމެވެ. އެހެނަސް، މުޅިން
ބަޔަކަށް ވެގެންނެވެ. އަމިއްލަ ޒާތީ މަޢުލޫމާތު ކިޔައި ނުދޭނެއެވެ. އޭގެ ބަދަލުގައި ދަރިފުޅަށް މި އާލާތްތައް އެއްކޮށް ދޫކޮށްލުމެއް ނޫނެވެ.
އޮންލައިންކޮށް ޙިއްޞާ ނުކުރުމާއި، ޕާސްވޯޑް ދޭންވީ ޔަޤީންކަމަކީ، އޮންލައިންކޮށް ކޮންމެ ސްކްރީން ބޭނުންކުރާ ވަގުތު މަދުކޮށް،
އެހެން މީހުންނަށް ނުދިނުމާއި، އޮންލައިންކޮށް ފަދަ މައްސަލައަކާ ކުރިމަތިވިޔަސް މަންމައާއި ނިދުމާއި، ކެއުމުގެ ވަގުތާއި، ޢާއިލާއާ
ދިމާވާ ބީރައްޓެހިންނަކީ ކޮންމެ ފަދަ ބައްޕަ ހުންނާނީ އެ ކުއްޖާގެ ޙިމާޔަތުގައި އެކު އުފާވެރި ވަގުތުކޮޅެއް ހޭދަކުރުމާއި،
ގެއްލުމެއް ވެސް ދީފާނެ ބައެއްކަން ކުދިންނަށް ކަމެވެ. ދިރިއުޅުމުގެ އެހެން ކަންކަމަށް ފަހި ވަގުތު
ވިސްނައިދީގެންނެވެ. ހޯދުމެވެ.
ދެވަނަ ކަމަކީ މައިންބަފައިން ދަރިންގެ
މި ގޮންޖެހުންތަކުން އަރައިގަތުމަށް ކިބައިން ދަސްކުރުމެވެ. "ދަރިފުޅާ، މަންމަގެ މިގޮތުން، ކާގަޑިތަކުގައާއި ނިދާ
"
ޓަކައި ދަރިންނާ ރައްޓެހި މާހައުލެއްގައި ފޯނުގެ މި ސެޓިންގ ހަދާލަދީބަލަ ނުވަތަ ކޮޓަރީގައި ފޯނު ބޭނުން ނުކުރުމަކީ މުޅި
މައިންބަފައިން ވެސް މަސައްކަތްކުރަން "ދަރިފުޅު ތި ކުޅޭ ގޭމް ކުޅޭ ގޮތް ބައްޕައަށް ޢާއިލާ އެއްބަސްވާ އުޞޫލަކަށް ހެދިދާނެއެވެ.
"
ޖެހެއެވެ. މިއީ މައިންބަފައިންނާއި ދަރިންނާ ދަސްކޮށްދީބަލަ ފަދަ ބަސްތަކަކީ ކުދިންގެ މިކަމުގައި ޢަމަލީ ނަމޫނާއަކަށް ފުރަތަމަ
ދެމެދު ކުރާ "ހަނގުރާމައެއް" ނޫނެވެ. އިތުބާރު ހޯދައި، އެ ކުދިންގެ ދުނިޔެއަށް ވާންޖެހޭނީ މައިންބަފައިންނެވެ. މައިންބަފައިން
އެކުގައި ކުރިއަށްދާންވީ ދަތުރެކެވެ. ވަދެވެން އޮތް އެންމެ ފަސޭހަ މަގެވެ. 24 ގަޑިއިރު ފޯނަށް ބަލަހައްޓައިގެން ތިބެ،
މިގޮތަށް ގުޅުން ބަދަހިވުމުން، ދަރިންގެ ދަރިން ކައިރީ ފޯނު ނުބަލާށޭ ބުނުމުން އޭގެ
ފުރަތަމަ ކަމަކީ ގޭތެރޭގައި
އުޅުމަށް އަންނަ ބަދަލުތައް ދެނެގަންނަން އެއްވެސް ބުރަދަނެއް ނުހުންނާނެއެވެ.
ހުޅުވާލެވިފައިވާ ވާހަކަދެއްކުމުގެ ޘަޤާފަތެއް
މައިންބަފައިންނަށް ފަސޭހަވެގެންދެއެވެ.
ޤާއިމުކުރުމެވެ. ދަރިންނަށް ކަމެއް ދިމާވެގެން މިއީ ހަމައެކަނި ވަކިވަކި ޢާއިލާތަކުގެ
އައިސް ބުނާއިރަށް ރުޅިއައިސް ފޯނު ހަމައެއާ އެކު، ގޭތެރޭގައި "ޑިޖިޓަލް ކޮނޑުގައި އެޅިފައިވާ ޒިންމާއެއް ނޫނެވެ.
"
އަތުލާނެކަމުގެ ބިރު އޮވެއްޖެ ނަމަ، އެ ކުދިން ޑިޓޮކްސް ވަގުތުތައް ކަނޑައެޅުން މުޅި މުޖުތަމަޢާއި، ސްކޫލުތަކާއި، ކަމާބެހޭ
ދުވަހަކު ވެސް ޙަޤީޤަތަށް ވާހަކައެއް މުހިންމެވެ. އާދެ، ޑިޖިޓަލް ޑިޓޮކްސްތޯއެވެ!؟ މުއައްސަސާތައް މިކަމުގައި ބައިވެރިވާން
56

ޖެހޭ ކަމެކެވެ. ސްކޫލުތަކުގައި ކޮމްޕިއުޓަރ ޑިޖިޓަލް ޒަމާނަކީ އެތައް
ސައިންސް ކިޔަވައިދޭ ފަދައިން، ފުރުޞަތުތަކެއް ލިބިދޭ، ޢިލްމުން
އިންޓަނެޓްގެ އަޚްލާޤާއި ސައިބަރ ފުރިގެންވާ ޒަމާނެކެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ
ރައްކާތެރިކަން ދަސްކޮށްދޭން ޖެހެއެވެ. ދަރިންނަކީ ދުނިޔެ ބަދަލުކޮށްލެވޭނެ
ބެލެނިވެރިންނަށް އަމާޒުކޮށްގެން ފަދަ ޢިލްމާއި ހުނަރު ލިބިފައިވާ ބަޔަކަށް
ޑިޖިޓަލް އެވެއަރނަސް ޕްރޮގްރާމްތައް ހެދުމުގެ ފުރުޞަތު އެބައޮތެވެ. އެކަން
ހިންގަން ޖެހެއެވެ. ޙާޞިލުވާނީ ސްކްރީނުގެ އަނދިރި ފަރާތުން
އެ ކުދިން ސަލާމަތްކޮށް، އަލިގަދަ ފަރާތަށް
އަދި އޮންލައިންކޮށް
މަގުދައްކައިދޭނެ ހޭލުންތެރި، ޑިޖިޓަލް ލިޓަރެސީ
ކުޑަކުދިންނަށް ކުރާ ގޯނާތަކާއި
ހުރި މައިންބަފައިންތަކެއް އުފެދިގެންނެވެ. މިއަދު
ބިރުދެއްކުންތަކަށް ހަރުކަށި
އަޅުގަނޑުމެން ދަރިންގެ ޑިޖިޓަލް ދިރިއުޅުމަށް ދޭ
ފިޔަވަޅު އަޅައި، ކުދިންނަށް
ސަ މާ ލު ކަ މަ ކީ ،
ރައްކާތެރި މާޙައުލެއް
މާ ދަ މާ ގެ
ޤާ އި މު ކޮ ށް ދި ނު މަ ކީ
ދު ޅަ ހެ ޔޮ
ދައުލަތާއި ސަރުކާރާއި
މުޖުތަމަޢުގެ
މު އަ އް ސަ ސާ ތަ އް
ބި ން ގަ ލެ ވެ .
ވެސް ހިމެނޭހެން
މުޅި މުޖުތަމަޢުގެ ޒިންމާއަކަށް ހަދަމާ
ހި ނ ގާ ށެ ވެ .
ހަވާލާ:
ޓެކްނޮލޮޖީއަކީ ވަޅިއެއް ފަދަ ތޫނު އެއްޗެކެވެ. މޮޅު ކައްކާއެއްގެ
އެމިެރަކން އެކެޑެމީ އޮފް ޕެޑިއެޓްރްިކސް (އޭއޭޕީ).)2016(. މީޑިއާ އެންޑް ޔަންގް
އަތުގައި އެއީ މީރު ކާނާ ތައްޔާރުކޮށްދޭ މުހިންމު ވަސީލަތެއް ކަމުގައި
މައިންޑްސް / މީޑިއާ ޔޫސް އިން ސްކޫލު އޭޖް ޗްލިޑްރެން އެންޑް އެޑޮލެސެންޓްސް.
ވިޔަސް، ބަލާނުލައި ބޭނުންކޮށްފި ނަމަ އަތް ޒަޚަމްވެ ފުރާނައަށް ވެސް
ޕެޑިއެޓްރްިކސް، (5)138.
ނުރައްކާވެދާނެއެވެ. ހަމައެހެންމެ، ޓެކްނޮލޮޖީއަކީ އަނދައި އަޅިއަށް
ހަދާލުމުގެ ބާރު ލިބިފައިވާ އަލިފާނެއް ފަދަ އެއްޗެކެވެ. ބޭނުންކުރަން ވޯލްޑް ހެލްތު އޯގަނައިޒޭޝަން (ޑަބްލިޔުއެޗްއޯ).)2019(. ގައިޑްލައިންސް އޮން ފިޒިކަލް
އެނގޭ މީހަކަށް އެއީ އަނދިރިކަމުގެ ތެރޭގައި މަގުއަލިކޮށްދީ، ގަދަ އެކްޓިވިޓީ، ސެޑެންޓަރީ ބިހޭވިއަރ އެންޑް ސްލްޕީ ފޮރ ޗްލިޑްރެން އަންޑާ 5 ޔިއަރސް
ފިނީގައި ހޫނުކަން ގެނެސްދޭ އަގުހުރި ވަސީލަތެކެވެ. އެއީ ދުރުގައި ތިބި އޮ އޭޖް. ލްޑް ހެލް އޮގަނައިޝަން.
ފް ވޯ ތު ޒޭ
ޢާއިލާއާއި ރަޙުމަތްތެރިން ގުޅުވާލަދޭ ފާލަމެވެ. ދުނިޔޭގެ އެންމެ މަތީ
މާކް ޕްރެންސްކީ. (2001). ޑިޖިޓަލް ނޭޓިވްސް، ޑިޖިޓަލް އިމިގްރެންޓްސް. އޮން ދަ
ފެންވަރުގެ ޢިލްމު އަހަރެމެންގެ އިނގިލި ކުރިއަށް ގެނެސްދޭ ގަލަމެވެ.
ހޮރައިޒަން. 1-6 ،(5)9.
އަދި ވިޔަފާރިތަކާއި އުފެއްދުންތެރިކަން ސިކުނޑިތަކަށް ގެނެސްދޭ
ވަރުގަދަ އިންޖީނެކެވެ. ނަމަވެސް، ވިސްނުންތެރިކަން ބޭނުންނުކޮށް، ސޯނިއާ ލިވިންސްޓޯން އާއި އެލީސިއާ ބްލަމް-ރޯޒް. (2020). ޕޭރެންޓިންގ ފޮރ އަ
ފަރުވާކުޑަކޮށް، އޭގެން އަތްދޫކޮށްލައިފި ނަމަ، އެ އަލިފާނުގެ އަނދިރި ޑިޖިޓަލް ފިއުޗަރ: ހައު ހޯޕްސް އެންޑް ފިއަރސް އެބައުޓް ޓެކްނޮލޮޖީ ޝޭޕް ޗްލިޑްރެންސް
ދުމުގެ ތެރޭގައި ޅަދަރިންގެ އަޚްލާޤާއި ސިކުނޑިތައް ފިހި، ވަގުތުތައް ލައިވްސް. އޮކްސްފޯޑް ޔުނަވިރސިޓީ ޕްރެސް.
ބޭކާރުވެ، ނަފުސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމާއި ޢާއިލީ ގުޅުންތައް އަޅިއަށް ވެގެން
ޔުނިސެފް. (2017). ދަ ސްޓޭޓް އޮފް ދަ ވޯލްޑްސް ޗްލިޑްރެން 2017: ޗްލިޑްރެން
ހިނގައިދާނެއެވެ. އެހެންކަމުން ޓެކްނޮލޮޖީގެ އަސްލު ބާރު ބިނާވެފައިވަނީ
އިން ޑިޖިޓަލް ވޯލްޑް. ޔުނިސެފް ޑިވިޒަން އޮފް ކޮމިޔުނިކޭޝަން.
އެ ވަސީލަތުގެ މައްޗަކަށް ނޫނެވެ. އެ ވަސީލަތް ބޭނުންކުރާ މީހާގެ
ވިސްނުންތެރިކަމާއި ޑިޖިޓަލް ހޭލުންތެރިކަމުގެ މައްޗަށެވެ.
57

އެންމެ ފުރަތަމަ ވެސް މި ޖެހުނީ އުފެއްދުންތެރިކަމާއެވެ. ހަމަ މިއާއެކު އަނެއް
ބަހުސަކަށް ދާށެވެ. އުފެއްދުންތެރިކަމަކީ ބަޔަކު ޤަބޫލުކުރަނީ އުފެއްދުންތެރިކަމަކީ
އުފަންވާ އިރު ވެސް އިންސާނާ ގައިގައި އެއް ބަޔަކަށް ޚާއްޞަކުރެވިފައިވާ ކަމެއް
ހުންނަ ކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ބައެއް ނޫނެވެ. އުފެއްދުންތެރިކަމަކީ އިންސާނާ
ފަސްޓް ލެފްޓިނެންޓް
އިންސާނުންނަށް ދެއްވާފައިވާ ނިއުމަތެއް އުފަންވުމަށްފަހު ކުރިއަރައިގެން ދާ ވަރަކަށް ފަޞީހަތު އުމައްޔާ
ހެއްޔެވެ؟ މި ތަނުން ކޮންމެ ގޮތެއް ޤަބޫލުކުރި އަންނަ ބަދަލުތަކާ އެކު އިންސާނާއަށް ލިބެމުން
ނަމަވެސް ކުރިޔަށް ދަމާ ހިނގާށެވެ. އަންނަ ކަންކަމެވެ. މިސާލަކަށް ކަންކަމާ މެދު ގޮތަށް ނުނިމިދާނެތީވެ ބިރުގަންނަނީއެވެ.
ފަހަރުގައި ވިސްނުމަށް ބަދަލުތަކެއް އައުން ފިކުރުކުރުން، ކަންކަން ހޯދައި ބެލުން، އަދި މީހުންގެ ފާޑުކިޔުން އަމާޒުވެދާނެ ކަމަށް
އެ ކަންކަމުގެ އަ ގައި އަމިއް އު އް ންތައް ބިރުގަންނަނީއެވެ. އެހެން މީހުންގެ ކަންކަމާ
ވެސް އެކަށީގެން ވެއެވެ. މީގައި މި ދެންނެވި ލީ ލަ ފެ ދު
އު އް ން ކަންކަން ހިމެނެއެވެ. އަޅާކިޔާފާނެ ކަމަށް ބިރުގަންނަނީއެވެ. މި
ދެ ގޮތަކީ ވެސް ރަނގަޅު ދެ ގޮތެވެ. ޓޮމް ކެލީ ފެ ދު ފަދަ
(2012) ހުރިހާ ކަމަކާ އެކީ އެންމެ ފުރިހަމައަށް
އަދި ޑޭވިޑް ކެލީ ހާމަކުރައްވާފައިވާ
ކުރިން ވެސް ދެންނެވި ފަދައިން މިއިން
ކަންކަން ނުކުރެވިދާނެކަމުގެ ބިރާ އެކު
ގޮތުގައި އުފެއްދުންތެރިކަމަކީ ގިނަ ބައެއްގެ
ކޮންމެ ގޮތަކަށް އިންސާނާގެ ގައިގައި
ކުރިއަށް ދިއުމުގައި މަޑުޖެހި ހިތުތެރޭގައި
އުފެދުމުގައި ވެސް ލިބިފައިވާ ނިޢުމަތެކެވެ.
އުފެއްދުންތެރިކަން އަށަގެންފައި ވީ ނަމަވެސް
އެކަން ބަންދުވެވި އަމިއްލަ ނަފުސާ އެކު
ކުޑައިރުއްސުރެ ފެށިގެން އަޅުގަނޑުމެންގެ
ދިރިއުޅުމުގެ ދަތުރުގައި އިންސާނާގެ ކިބައިން
އެ ޚިޔާލުތައް ނިންދަވާލަނީއެވެ. ނުވަތަ
އުފެއްދުންތެރިކަން ފެނިގެން ދެއެވެ. ޚިޔާލީ
އަމިއްލަ ނަފުސަށް އޮންނަ އިތުބާރު ދަށްވެ،
މަރާލަނީއެވެ.
ކުޅިވަރުތަކާއި، މައިންބަފައިންނަށް ޖަވާބުދޭން
އަމިއްލަ އުފެއްދުންތެރިކަމުގެ މިންވަރަށް
އުނދަގޫ ސުވާލުތަކާއި، ކުރަހާ ކުރެހުންތަކަށް
އަސަރުކުރަމުން ދެއެވެ. މިހެން ވާ ސަބަބުތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން އަމިއްލަ ނަފުސާ ވަރަށް
އެ ދީފައިވާ ނަންތަކާ ގުޅިފައިވަނީ "މި
ވެސް ހުރެއެވެ. ކަންކަން ބޭނުންވާ ގިނަ ފަހަރު ސުވާލު އުފައްދަމެވެ.
58

ވިސްނުމަކީ ރަނގަޅު ވިސްނުމެއް ބާއެވެ؟ އިތުބާރު ކުޑަވެ އަމިއްލަ ނަފުސާ މެދު ސުވާލު ގެއްލިގެންދަނީ ފުރުސަތެވެ. ގެއްލިގެން
މިކަމާ ގުޅިގެން މީހުން ދެކޭނީ ކިހިނެއް އުފެދުމުންނެވެ. ރަނގަޅު ވާހަކައެކެވެ. ބައެއް ދަނީ އަމިއްލަ ނަފުސަށް އޮންނަ އިތުބާރެވެ.
ހެއްޔެވެ؟ މިކަމުގައި ނާކާމިޔާބު ވެއްޖެނަމަ ފަރާތްތަކުން ތިބާގެ އުމުރުގެ ކުރީކޮޅުގައި ނެތިގެން ދަނީ އުންމީދުތަކެވެ. ކުރެވިގެން
؟"
ހަދާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ މި ކަންކަމަކީ ނިންމާފައިވާ ނިންމުންތަކާއި ކޮށްފައިވާ ދަނީ ބާކީއެވެ.
ޙަޤީގަތުގައި އިންސާނާ ކުރިއަރައި ދިއުމަށް ކަންތައްތަކަށް ފާޑުކިޔާފާނެއެވެ. ނޫނީ ތިބާއަށް
ޙަޤީގަތުގައި އުފެއްދުންތެރިކަން
އެޅޭ ހުރަސްތަކެއް ކަމުގައި ވާ ފަހަރު މަދެއް ހާސިލުވެފައިވާ މިންވަރާއި އެހެން މީހެއްގެ
ފެންނަނީ މިނިވަންކަމާ އެކުގައެވެ. ކުރާހިތުން
ނޫނެވެ. މި ސުވާލުތަކާ އެކު މީހާ އަމިއްލަ ދިރިއުޅުމުގައި ހާސިލުކޮށްފައިވާ މިންވަރާ
މަސައްކަތްކުރުމުގެ ފުރުސަތު ފަހިވުމުންނެވެ.
ނަފުސަށް އޮންނަ އިތުބާރު ކުޑަވެފައި ވާ އަޅައި ކިއިދާނެއެވެ. އަދި މިކަމުގެ ސަބަބުން
މަސައްކަތް ތަޖުރިބާކުރުމުގެ ފުރުސަތު
ނަމަ، ކުރިޔަށް އެންމެ ފިޔަވަޅެއް ވެސް ނޭޅި ތިބާއަކީ ކާމިޔާބު މީހެއް ނޫން ކަމުގައި
ފަހިވުމުންނެވެ. ވަކިވަރަކަށް ބަންދުވުމުން
މަޑުޖެހޭތަން ފެންނާނެއެވެ. ނިންމިދާނެއެވެ. ނުވަތަ ދިރިއުޅުމުގައި
އަމިއްލަ ވިސްނުން ބޭނުންކުރުމުގެ ފުރުސަތު
ދިމާވެފައިވާ ކަންކަމާއި އުފުލަންޖެހުނު
އަމިއްލަ ނަފުސުގެ އުފެއްދުންތެރިކަން ގެއްލި ދެއެވެ. ވަކި ވަރަކަށް ކުރަންޖެހޭ
ޒިންމާތަކުގެ ބޮޑުކަމުން އުފެއްދުންތެރިކަމަށް
އަލުން ގެންނަން ބޭނުންކަމުގައި ވާ ނަމަ، ހުރިހާކަމެއް ކުރަން ވީ ގޮތް ކިޔައިދިނުމުން
ޖާގަ ނުދެވި ކުރިޔަށް ދެވިފައިވުން ވެސް
މިފަދަ ހުރަސްތަކުން އަމިއްލަ ނަފުސު ވެސް އުފެއްދުންތެރިކަން ކުޑަވެއެވެ. މި
އެކަށީގެންވެއެވެ. ކުޑަކުޑައިރު އާއިލާގެ
ސަލާމަތްކުރުން ވަރަށް މުހިންމެވެ. މި ކަންކަމުގެ ސަބަބުން މަސައްކަތްކުރާ މީހާގެ
ޒިންމާތައް ނަގައިގެން އުޅެން ޖެހުނު މީހުން
ކަމަކީ އެންމެ ފުރިހަމަ މީހަކަށް މީހާ ސިކުނޑި ބޭނުންކޮށްގެން ކުރާ މަސައްކަތް
ވެސް މަދެއް ނޫނެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން
ހަދައިދޭނެ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ. އެއްވެސް މަދުވެ، އެކަން ކުރަން އިތުރު ގޮތެއް ހޯދުމުގެ
އެފަދަ މީހުންގެ އުފެއްދުންތެރިކަމަށް
އިންސާނަކީ އެންމެ ފުރިހަމަ މީހެއް ނޫނެވެ. ފުރުސަތު ހަނިވެ، މަސައްކަތްކުރަން ބުނި
އަސަރުކުރެއެވެ.
މި ކަމަކީ އަމިއްލަ ނަފުސަށް އޮންނަ ގޮތަށް، ބުނި ވަރަށް، ކުރަމުން ގެންދެއެވެ.
އިތުބާރާ އެކު ކުރިޔަށް ދިޔުމަށް އަލުން މި ދުނިޔެއަކީ މީހާ ކުރާ ބުރަ މަސައްކަތް
އަމިއްލަ ނަފުސަށް ސުވާލު އުފެދޭ
ނަފުސު ހޭލައްވާލުމެވެ. ކުރިން އުންމީދުކޮށް ބެލުމުގެ ބަދަލުގައި ކުރި ބުރަ މަސައްކަތުގެ
ހިސާބު ދެނެގަނެވުން ވެގެން ދާނީ އެކަން
ނުކުރެވިހުރި ކަންކަން ވެސް ހާސިލުކުރުމަށް ނަތީޖާއަށް ބަލާ ދުނިޔެއެކެވެ. ކުރާ ގިނަ
ހައްލުކުރުމަށް އެޅޭ އެންމެ ފުރަތަމަ
މަސައްކަތްކުރުމަށް ބާރުއެޅުމެވެ. އަމިއްލަ ރަނގަޅު ކަންތައްތަކަކީ
ފިޔަވަޅުކަމުގައެވެ. އަދި
ނަފުސު ތަރައްޤީކުރުމަށް ވަގުތު ހަމަވެފައި ހެދޭ އެންމެ ގޯހެއްގެ
އެއީ އުފެއްދުންތެރިކަން
ވަނީ ނޫންކަން ދެނެގަތުމެވެ. ސަބަބުން ގެއްލިދާ
ހޭލައްވާލުމާ ގާތަށް
އެއްޗަކަށް މި
ތިމާ ގައިގައި ހުރި އުފެއްދުންތިެރަކމުގެ ބާރު ތިމާއަށް އަނެއްކާ ވެސް
ދުނިޔެ ދެކެއެވެ. މި
ދަަމހައްޓަން މަސައްކަތްކުރާށެވެ. މިސްރާބު ޖެހުނީއެވެ.
ކަމުގެ ސަބަބުން ގޯހެއް
މާޒީގައި ހިނގާފައިވާ
ތިމާގެ ގައިގައި އުފެއްދުންތެރިކަމުގެ ހެ ނެ ބިރުގަންނަ
ދިދާ ތީ
ކަންކަން ޔަޤީނުން ވެސް
ބާރާއި ކުޅަދާނަކަން ގެއްލި ދާން ކުޑަ އެތައް ބަޔަކު އެބަތިއްބެވެ.
ކުރާ ކޮންމެ ކަމަކަށް
ވަގުތުކޮޅެއް ވެސް ނުނަގައެވެ. އަދި އެއާއެކު މީހުން ގޮވައިގެން
އަސަރުކުރާނެއެވެ. ނަމަވެސް
ހަމައެހެންމެ މަޑުމަޑުން ފޭދެމުންފޭދެމުން އުޅުމާއި ކުރިއަރާ އުމަ
ދި ށް
އެކަމުގެ ސަބަބުން ފަހަތަށް
ކޮންމެ ކުޑަކުޑަ ކަމަކާ އެކު އެ ކުޅަދާނަކަމާއި މުޅި އުމުރަ ހުރަސް އެޅެއެވެ.
ށް
ޖެހުމުގެ ބަދަލުގައި އެކަމުން
ބާރު ދަށްވަމުން ދާ މީހުން ވެސް މަދެއް ކިތަންމެ އު އް ންތެރި،
ފެ ދު
ލިބުނު އިބުރަތާއި ފިލާވަޅާ
ނޫނެވެ. މިއިން ކޮންމެ ކަމެއް ވެސް ގުޅެނީ ކުޅަ ނަ މީހެއް ކަމުގައި
ދާ
އެކު ކުރިޔަށްދާން
އަމިއްލަ ނަފުސަށް އޮންނަ އިތުބާރާއި ޔަސް މެއެވެ.
ވި
މަސައްކަތް ކުރާށެވެ.
ޔަޤީންކަމާއެވެ. އަމިއްލަ ނަފުސާ މެދު
ޝައްކުކުރެވުމުންނެވެ. އަމިއްލަ ނަފުސަށް
59

ކޮންމެ ފަހަރަކު މިކަން ނާކާމިޔާބު
ވެއްޖެ ނަމަ ވާނީ ކިހިނެއްތޯ ނާހާ މިކަން
ކުރުމުން ދަސްވާނީ ކޮންކަމެއް ތޯ އަހާ
ނަމަ ވަރަށް ފަސޭހަވާނެއެވެ. ހަމައެކަނި
މި ބަދަލުގެ ސަބަބުން އެތައްކަމެއް ކުރުމަށް
ހިތްވަރު ލިބިގެންދާނެއެވެ. ނާކާމިޔާބީގެ
ބިރު، ފުރުސަތަކަށް ބަދަލުވެގެން ދާނެއެވެ.
ކުރިއެރުމަށް މަގުފަހިވާނެއެވެ. ކާމިޔާބީއަށް
ވާސިލުނުވެވުނު ނަމަވެސް ކުރިއެރުމަށް
އިސްކަންދެވޭނެއެވެ. ބިރުގަތުން އެއީ
މައްސަލައެއް ނޫނެވެ. ބިރުގަންނާނެއެވެ.
އެހެން ނަމަވެސް އެ ބިރުވެރިކަން ނުވަތަ
ނާކާމިޔާބު ވެދާނެކަމަށް ބިރު ނުގަންނާށެވެ. ކުރެހުންތަކެއް ބޭނުމެއް ނުވާނެއެވެ.
އެ ނުތަވަސްކަން އަމިއްލަ ނިންމުންތަކަށް
ލަވަކިޔުންތެރިން އެމީހުންގެ ލަވަތައް
އުފެއްދުނުތެރިކަމާ އެކު ކުރިޔަށް ދިއުމަށް އަސަ ޔަ ނު ވެ.
ރު ފޯރުވި ދޭށެ
ދަސްކުރުމުގައި ވަގުތު ހޭދައެއް ނުކުރާނެއެވެ.
އެޅޭ އެންމެ ބޮޑު ހުރަހަކީ އެކަމެއް ކުރެވެނީ
އެކަން ފުރިހަމަކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރުމަކީ އެހެން މީހުންގެ ދިރިއުޅުމާ އަޅާނުކިޔާށެވެ.
ރަނގަޅަށް ނޫން ކަމަށް ކުރެވޭ ހީއެވެ. އަދި
އެ ކަންކަން ކާމިޔާބުވުމަށް މަގުފަހިކޮށްދޭ
އެކަން ކާމިޔާބު ނުވެދާނެތީ ގަންނަ ބިރެވެ. އަމިއްލަ ދިރިއުޅުން އެހެން މީހުންގެ
ކަމެކެވެ. ކުޑަކުޑަ ކަމެއް ގޯސްކޮށް ކުރެވުމަކީ
ބައެއްފަހަރު އެތައް ދުވަހެއް ވަންދެން، ދިރިއުޅުމާ އަޅާ ކިޔާ ހިސާބަކީ މީހާގެ
އެމީހާގެ ގައިގައި ހުރި އުފެއްދުންތެރިކަމާއި
އެ ބިރު ފިލާ ދަންދެން ކަންކަން މަޑު އުފާވެރިކަން ގެއްލުވާލާ އުފެއްދުންތެރިކަމަށް
ކުޅަދާނަކަން ގެއްލިދާ ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ.
ޖައްސާލައިގެން ހުރެވެއެވެ. ނުވަތަ އެކަމުގެ އޮތް ޖާގަ ކުޑަކޮށްދޭ ކަމެކެވެ. ގިނަ ބައެއްގެ
ކަންކަން ދަސްކުރުމަށް ވަގުތު ހުސްކުރުމަކީ
ޤާބިލުކަން މީހާގެ ނެތީކަމަށް ވިސްނި އެކަމުގެ ކުރިއެރުމާއި ހާސިލުކޮށްފައިވާ ކަންކަމަށް
އެ މީހާގެ ނާޤާބިލުކަން ދޭހަކޮށްދޭ ކަމެއް
ޤާބިލުކަން ލިބުމުން އެކަން ފަށަން އެބަ ބަލަމުން ދާ ނަމަ، އަމިއްލަ ނަފުސު
ނޫނެވެ. އެއީ އުފެއްދުންތެރިކަމާ އެކު
މަޑުކުރެވެއެވެ. ނުވަތަ ކަމެއް ނިންމުމުގައި ޤަބޫލުކުރާނީ އެހެންމީހުން ތިމާއަށް ވުރެ މާ
ކުރިއެރުމަށް ވާސިލުވުމަށް ގިރާކުރަންޖެހޭ
ޔަޤީންކަން ނެތުމުން އެތައް ދުވަހެއް އެބަ ޤާބިލުކަމުގައެވެ. އަދި މާ ކުރިއަރާފައި ވާ
ހަރުފަތްތަކެވެ.
ހޭދަވެއެވެ. ދެރަކަމަކީ އެ ބުނާ ވަގުތެއް
ޙަޔާތުގައި ނުލިބޭކަމެވެ. އެންމެ ރަނގަޅު
ވަގުތަކީ ކޮބައިކަން ނޭނގޭކަމެވެ. އެންމެ
ކުރެހުމެއް ކުރަހަން ކުރެހުންތެރިޔާ ކޮށްފައިވާ މަސައްކަތެއް
ރަނގަޅު ވަގުތު އަރާ ހަމަނުކުރާ ކަމެވެ.
މަޑުކޮށްގެން ހުއްޓާ ދުވަސްތައް ޙަޔާތުން ނުފެންނާނެއެވެ. ފެންނާނީ ފްރްޭމކޮށްފައި އަޅުވާފައިވާ ފުރަިހަމ
ގެއްލިދާކަމެވެ. މަންޒަރެވެ. ކިޔާލަނީ ލިޔެފައިވާ ރީތި ވާހަކައެވެ. އެ ވާހަކަ ލިުޔަމށް
ލިޔުންތެރިޔާ ހޭދަކުރި ވަގުތާއި ކުރި މަސައްކަތެއް ނުފެންނާނެއެވެ.
ކޮންމެ ކަމަކީ އެންމެ ފުރަތަމަ
ކާމިޔާބީއަށް ވާސިލުވާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. ތިބާގެ ފެށަުމށް އެޅި ބިންގާ އެހެން މީހަކު އެތައް ދަުވހަކުން
އެހެން ނަމަ، ލިޔުންތެރިން އެމީހުންގެ ބިނާކޮށްފައިވާ ފުރަިހމަ އިމާރާތަކާ އަޅާ ނުކިޔާށެވެ. އެހެން ވެއްޖެ ނަަމ
ލިޔުންތަކުގެ ކުށް ފިލުވާކަށް ވަގުތެއް
އެ ބިންގަލުގެ މަތީގައި ބޭއްވޭ އެންމެ ގަލެއް ވެސް އެހާމެ ބަރުވާނެއެވެ.
ނުނަގާނެއެވެ. ކުރެހުންތެރިން އެމީހުންގެ
އުފެއްދުންތައް ސިފަކުރާކަށް ގިނަ އަދަދެއްގެ
60

ކަމުގައެވެ. އަދި މާ ހިތްވަރުގަދަ ކަމުގައެވެ. މަސައްކަތް ނުފެށެނީ ވެސް އެންމެ ފުރިހަމައަށް އޮތް އިތުބާރާ އެކު ކުރިޔަށް ދިޔުމުގައި،
ރަނގަޅެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެންނަނީ ފަށަން ތިބެގެންނެވެ. ބޭނުމަކީ އެންމެ މޮޅު ކުރިން ނުކެރިފަ، ނުވެ ހުރި، ކަންކަން
ކުރި މަސައްކަތެއް ނޫނެވެ. ހާސިލުވެފައިވާ ފޮތް ލިއުމެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އަދި ހާސިލުކުރުމުގެ ޤާބިލުކަން އިތުރުވެފައި ވާކަން
ނަތީޖާއެވެ. ކުރެހުމެއް ކުރަހަން އެންމެ ލިޔުމެއް ވެސް ނުލިޔެއެވެ. ފުރަތަމަ ޤަބޫލުކުރުމެވެ. ފާޑުކިޔުންތައް އަމާޒުވެފައި
ކުރެހުންތެރިޔާ ކޮށްފައިވާ މަސައްކަތެއް ކުލަ ފިހީގައި އަތްލާ ދުވަހު އެންމެ މޮޅު ވީ ނަމަވެސް އުންމީދުތައް ފަސްލައި
ނުފެންނާނެއެވެ. ފެންނާނީ ފްރޭމްކޮށްފައި ކުރެހުން ކުރެހުމެވެ. އެއްވެސް މަސައްކަތެއް ފޮރުވާލާކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ. އަލުން ކުރިޔަށް
އަޅުވާފައިވާ ފުރިހަމަ މަންޒަރެވެ. ކިޔާލަނީ ނުކޮށް އެންމެ މޮޅު ހާސިލުކުރެވޭނެކަމަށް ދާން ފަށަންވީއެވެ. އުފެއްދުންތެރިކަން
ލިޔެފައިވާ ރީތި ވާހަކައެވެ. އެ ވާހަކަ ޤަބޫލުކުރެވޭ ހެއްޔެވެ؟ ކުރިއެރުން ބިނާވެފައި ހޭލައްވަންވީއެވެ. ކުޑަކަމަކުން ފަށަންވީއެވެ.
ލިޔުމަށް ލިޔުންތެރިޔާ ހޭދަކުރި ވަގުތާއި ވަނީ މި ގޮތަކަށް ނޫނެވެ. އަމިއްލަ ނަފުސަށް އެކަން ނިމޭނެ ގޮތާ މެދު ނުވިސްނާ ކުރިޔަށް
ކުރި މަސައްކަތެއް ނުފެންނާނެއެވެ. ތިބާގެ އިތުބާރު ބޮޑުވާނީ ގިނަ ކަންކަމުގައި ޝާމިލުވެ ދާން ރޭވި ގޮތަށް މަސައްކަތްކުރަންވީއެވެ.
ފެށުމަށް އެޅި ބިންގާ އެހެން މީހަކު އެތައް އުޅުމުންނެވެ. ކަންކަން ތަޖުރިބާކޮށްގެންނެވެ. އެންމެނަށް ވުރެ މޮޅުވާކަށް މަސައްކަތްކުރާކަށް
ދުވަހަކުން ބިނާކޮށްފައިވާ ފުރިހަމަ އިމާރާތަކާ ކުދިކުދި ކަންކަމުން ބޮޑެތި ކަންކަން ނުޖެހެއެވެ. އެންމެންގެ ރުހުން ވެސް ބޭނުމެއް
އަޅާ ނުކިޔާށެވެ. އެހެން ވެއްޖެ ނަމަ އެ ހާސިލުކުރުމަށް މަގުފަހިވެއެވެ. ކުރިން ނުވާނެއެވެ. ހުރިހާ ކަމެއްގެ ހައްލު ވެސް
ބިންގަލުގެ މަތީގައި ބޭއްވޭ އެންމެ ގަލެއް ފޮރުވި، ނިންދަވާފައިވާ ޚިޔާލުތަކަށް ދިރުން ފެންނަން އޮންނާކަށް ނުޖެހެއެވެ. އަމިއްލަ
ވެސް އެހާމެ ބަރުވާނެއެވެ. ކޮންމެ މީހެއްގެ ދޭން ފަށާށެވެ. އެންމެ ފުރިހަމަ ނުވި ނަމަވެސް ނަފުސަށް އިތުބާރުކޮށް ކުރިޔަށް ދާންވީއެވެ.
ވިސްނުމާއި ޤާބިލުކަން ތަފާތުވާނެއެވެ. ކުރިއެރުމަށް މަސައްކަތްކުރަން ފަށާށެވެ. އަމިއްލަ އުފެއްދުންތެރިކަމަށް ޖާގަދޭންވީއެވެ.
މީހުންގެ މަސައްކަތް ބަލާށެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަލުން ފަށައިގަތުމަކީ ވެސް ހިތްވަރު ހުންނަ އެހެން މީހެއްގެ ފަސްބައި މަހާފައިވާ ގޮތަށް
އަޅާނުކިޔާށެވެ. އެހެން މީހުންގެ މަސައްކަތް މީހުންނަށް ވާ ކަމެކެވެ. ކަންކަން ދަސްކޮށް ތިބާގެ ފަސްބައި މަޅާކަށް މަސައްކަތްކުރާކަށް
ބަލައި ދަސްކުރާށެވެ. އަދި އެ މީހާގެ ކުރިއެރުމަށް މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނަށް ވާ ނުޖެހެއެވެ. ބޭނުންވަނީ އުފެއްދުންތެރި
އަމިއްލަވަންތަކަމާ އެކު ކުރިޔަށްދާށެވެ. ކަމެކެވެ. ވިސްނުމެވެ. ފުރުސަތުތަކެވެ. އެ ކަންކަން
ކުރެވޭނީ އަމިއްލައަށް މަސައްކަތްކޮށްގެންނެވެ.
އަލުން ފަށައިގަތަުމށް އަމިއްލަ ނަފުސަށް ހަނދާނުގައި ބެހެއްޓުން މުހިންމު ވަނީ
ފުރުސަތު ދޭށެވެ. ކުރިން ކުރި ފޮނި ޚިޔާލުތަކަށް ދިރުން އުފެއްދުންތެރިކަން ކުރިއަރާނީ ބިރުގެ
ދިނުމަށް، ކުރިން ހުރި މީހާއަށް ބަދަލުވާން މައްޗަށް އިތުބާރާއި ކެރުން ނެރެގެންނެވެ.
އަލުން ފެށުމަކީ ލަދުގަންނަން ޖެހޭ ކަމެއް
ނުޖެހޭކަމެވެ. އަދި މިހާރު އަމިއްލަ ނަފުސަށް ފުރިހަމަކަމުގެ މައްޗަށް ދަސްވާނެ
ނޫނެވެ. ދަސްކުރަން ބޭނުންވާ ކަންކަން
ކަންކަން އިސްކޮށްގެންނެވެ. އަޅާކިޔުމުގެ
ދަސްކުރަން ފަށާށެވެ. ހޯދަން ބޭނުންވާ
ބަދަލުގައި އަމިއްލަ ނަފުސުގެ ކުރިއެރުމަށް
މަޢުލޫމާތު އެއްކުރަން ފަށާށެވެ. ބޭނުންވާ
މަސައްކަތްކޮށްގެންނެވެ. އުފެއްދުންތެރިކަމަކީ
އެއްޗެއް ހުރިނަމަ އެ ލިބޭނެ ގޮތް ހޯދައި
ކުރިއެރުމަށް ލިބޭނެ ވަރަށް ބޮޑު ފުރުސަތެކެވެ.
އެއްޗެހި ހަމަކުރާށެވެ. ގިނަ މީހުންނަށް
ޤާބިލުކަން ދެމެހެއްޓުމަށް އުފެއްދުންތެރިކަމަށް
ޖާގަދޭން ޖެހެއެވެ.
61

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވެރިރަށް މާލެއާއި އާބާދީ މަސައްކަތެވެ. މިއަދު މަގުތަކުގެ ހާލަތު އޮތީ
ބޮޑެތި ރަށްރަށުގެ މަގުތަކަކީ މިއަދު އަމާން، ބަޔާންކުރަން ވެސް ދަތި ދަރަޖައެއްގައެވެ. މި
އޮމާން ތަންތަނުގެ ބަދަލުގައި ބޮޑު ތަކުލީފަކަށް ލިޔުމުގައި މަގުތައް މަތިން ތަޖުރިބާކުރެވުނު
ވެފައިވާ ތަންތަނެވެ. މަގުމައްޗަށް ނުކުމެއްޖެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ތިން ކަމެއް
ނަމަ އިވެނީ ބަރުގޮނުގެ އަޑެވެ. ފެންނަނީ ގަލަމުގެ ތުނޑުން ބަޔާންކޮށްދެވޭތޯ
ލާންސް ކޯޕްރަލް
އެކަކު އަނެކަކަށް ވުރެ ކުރިއަރައި ދިއުމަށް މަސައްކަތްކުރާނަމެވެ.
މަރްޔަމް ޢާޞިމާ
ކުރާ ކެތްތެރިކަމެއް ނެތް
މިއަދު މި މުޖުތަމަޢުގެ މަގުމަތީގެ ހާލަތު
ފައިބާނެ ގޮތެއް ނެތް، ފައިބައިފިއްޔާ
އެންމެ ބޮޑަށް ސިފަކޮށްދެނީ
"
އަރާނެ ގޮތެއް ނެތް ހާލަތަށް ކަންކަން
"އަރައިފިއްޔާ
ގޮސްފައި އޮތުމުންނެވެ. ހަމައެކަނި ދުއްވާ
އެއްޗެއްސެއް ނޫނެވެ.
ފޮޓޯ: ފިޔާޒް މޫސާ - މިހާރު
62

މިއަދު މިވަނީ "ފައިމަގުގައި ޓްރެފިކުގަޖެހުން" އާންމުވެފައެވެ. މީގެ
އިތުރުން، މަގުމަތީގެ އަދަބުތަކާއި އަޚުލާޤު މި ވަނީ ވަރަށް ބޮޑަށް
ދަށަށް ގޮސްފައެވެ. މަގުމަތިން ފެންނަނީ ކުޑަ "ކައިވަތެއް ފެނުނަސް
"
ބޯކޮއްޕާލާނެ އުސޫލުން ދުއްވާ މީހުން އުޅަނދުތައް ޕާކުކޮށްފައި
ހުންނަ ތަނެވެ.
ކައިވަތެއް ފެނު ނަ ސް ބޯކޮއްޕާލާނެ!
މާލެއާއި އާބާދީ ބޮޑެތި ރަށްރަށުގެ މަގުތަކަށް ބަލައިލުމުން
އެންމެ އާންމުކޮށް ފެންނަ އެއް މަންޒަރަކީ، ޒިންމާދާރުކަމެއް
ނެތި ޕާކުކޮށްފައި ހުންނަ ސައިކަލުތަކުގެ ސަބަބުން މަގުތައް
ތޮއްޖެހި، އާންމުންނަށް ކުރިމަތިވާ ތަކުލީފުތަކެވެ. މަގުމަތީގެ
އަދަބުތަކާއި އެހެން މީހުންނަށް ދޭންޖެހޭ ޙައްޤުތަކަށް ވިސްނައިލުމެއް
ނެތި، ކައިވަތެއް ފެނުނަސް ބޯކޮއްޕާލައިގެން ޕާކުކުރުމަކީ މިއަދު
އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބައެއްގެ އާދައަކަށް ވެއްޖެއެވެ.
ފޫޓެއްހާވަރުގެ ހުސް ޖާގައެއް ފެނުނަސް، ބައެއް މީހުން ބަލަނީ ކައިވަތެއް ފެންނައިރަށް
ކޮންމެވެސް ގޮތަކުން އެ ތަނަށް ސައިކަލު ވައްދައި، ޕާކުކޮށްލެވޭތޯއެވެ. ސައިކަލު ބެހެއްޓުމުގެ
އެއީ އެހެން މީހަކަށް ދަތިވާނެ ގޮތެއްތޯ ނުވަތަ ޕާކުކުރަން އެކަށީގެންވާ ބަދަލުގައި، ރަނގަޅަށް ޕާކުކުރެވޭނެ ޖާގައެއް
ޖާގައެއްތޯ ވިސްނައެއް ނުލައެވެ. ސައިކަލުގެ ހުންގާނުކޮޅު ޕޭވްމަންޓް ހޯދައިގެން ޕާކުކުރުމުގެ ރިވެތި އާދަ އަޅުގަނޑުމެން
މައްޗަށް ނުވަތަ ކައިރީގައި ހުރި ސައިކަލުތަކުގެ ދޭތެރެއަށް ޖަހާލުމަށް އަށަގަންނުވަން ޖެހެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަބަބުން އަނެކާއަށް
ފަހު، އެ ދަނީ ސައިކަލުގެ ނިގޫކޮޅު މުޅި މަގަށް ނެރެފައެވެ. ސައިކަލުގެ އުނދަގުލެއް ނުވާނެހެން މަގުތައް ބޭނުންކުރުމަކީ ތަހުޒީބީ
ހުންގާނު ޕާކަށް ޖަހާފައި ދާ އިރު، އެ ސައިކަލުގެ ފަހަތުކޮޅު މަގުމައްޗަށް މުޖުތަމަޢެއްގައި ކޮންމެހެން ވެސް ހުންނަންޖެހޭނެ ސިފައެކެވެ.
ނިކުމެފައި އޮންނަނީ ހަމަ ޔަޤީނުން ވެސް އެ މަގުން ދުއްވާ މީހުންނާއި
އަރައިފިއްޔާ ފައިބާނެ ގޮތެއް ނެތް، ފައިބައިފިއްޔާ އަރާނެ ގޮތެއް ނެތް!
ހިނގާފައި ދާ މީހުން ރުޅިއަރުވަން ބާއްވާފައި އޮންނަ ފަދަ ގޮތަކަށެވެ.
ވެރިރަށް މާލެއަކީ ތޮއްޖެހިފައިވާ، ހިނގާބިނގާވެ އުޅުމަށް ދަތިބޮޑު
ޒިންމާދާރުކަން ކުޑަ މިފަދަ ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން މަގުމަތީގައި
ރަށެކެވެ. މަގުތަކުގެ ހާލަތު އޮތީ ބަޔާންކުރަން ދަތި ދަރަޖައަކަށް
އުފެދޭ ޓްރެފިކް ތޮއްޖެހުން ވަކިން ބޮޑެވެ. ހަނި މަގުތަކުން ފަސޭހަކަމާ
ގޯސްވެފައެވެ. އާންމު ރައްޔިތުންނާއި، ޚާއްޞަކޮށް ހިނގާފައި އުޅޭ
އެކު ދަތުރުކުރެވޭ ވަރުގެ ކާރާއި ވޭން ފަދަ އެއްގަމު އުޅަނދުތަކަށް
މީހުންނަށް މިއަދު މަގުމަތިން ކުރިމަތިވަމުންދާ އެންމެ ބޮޑު އެއް
ވެސް، މިގޮތަށް މަގުމައްޗަށް ނެރެފައި ހުންނަ ސައިކަލުތަކުގެ ސަބަބުން
ތަކުލީފަކީ "އަރައިފިއްޔާ ފައިބާނެ ގޮތެއް ނެތް، ފައިބައިފިއްޔާ އަރާނެ
ކުރިއަށް ނުދެވި، އެ ހިސާބަށް ވަދެފައި ޖެހެނީ މަޑުކުރާށެވެ. ބައެއް
"
ގޮތެއް ނެތް ހާލަތެވެ.
ފަހަރު ސައިކަލު ދުރުކޮށްލަން މީހަކު ނާންނަނީސް އެ މަގުން ކުރިއަށް
ދެވޭނެ އެއްވެސް ގޮތެއް ނޯވެއެވެ. މީގެ ސަބަބުން އެމްބިއުލާންސާއި މަގުމަތީގައި ހިނގާ މީހުންގެ ރައްކާތެރިކަމަށް ޓަކައި ހަދާފައި ވާ
ޔަރ ރީ ކުއް ޙާ ތްތަކުގައި އްވާ އުޅަ ތަކަށް ވެސް ދުވާރުތަކަކީ މިއަދު ހިނގާމީހާއަށް އޮތް ބޮޑު މަޅިއަކަށް ވެއްޖެއެވެ.
ފަ ލޮ ފަދަ ލި ލަ ދު ނދު
ބޮޑެތި ހުރަސްތަކާ ކުރިމަތި ން ހެއެވެ. މަގުގެ އެއްކޮޅުން ދުވާރަށް އަރައިފި ނަމަ، ކޮށި ނިމެންދެން ހިނގިޔަސް
ލާ ޖެ
އެއިން ފައިބާނެ ޖާގައެއް ނޯވެއެވެ. ސަބަބަކީ ދުވާރުގެ އަރިމަތީގައި
މަގަކީ އެންމެންގެ ވެސް ޙިއްޞާއެއް އޮތް ތަނެކެވެ. އިސްލާމީ
އެއްވެސް ޖާގައެއް ނެތް މިންވަރަށް ސައިކަލުތަކާއި އެހެނިހެން އެއްގަމު
އަދަބުތަކުގެ ތެރޭގައި ވެސް މަގުމަތީގެ ޙައްޤުތަކަށް ރައްކާތެރިވުމާއި،
އުޅަނދުތައް ފިތިބާރުކޮށް ޕާކުކޮށްފައި ހުންނާތީއެވެ.
މަގުމަތިން މީހުންނަށް އުނދަގޫވާ އެއްޗެހި ދުރުކުރުން ހިމެނެއެވެ.
ނަމަވެސް މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންގެ އަމިއްލަ އެދުމާއި ފަސޭހައަށް ޓަކައި މަގުގެ އެއް ފަރާތުން އަނެއް ފަރާތަށް ހުރަސްކުރަން
އެހެން އެތައް ބަޔަކަށް ތަކުލީފު ޖެއްސުމަކީ ވަރަށް ހިތާމަވެރި ކަމެކެވެ. ބޭނުންވިޔަސް، ނުވަތަ ދުވާރުމަތީގައި ހުރި ހުރަހަކުން
63

ފެންނަނީ ހަމަ ނާތަހުޒީބީ މަންޒަރުތަކެވެ. އެ ތަނުގައި ވެސް ހުންނަނީ
ސައިކަލްތައް ޕާކުކޮށްފައެވެ.
އެއްގަމު އުޅަނދުތައް ޕާކުކުރުމުގައި މި ފަދައިން ބަލާލުމެއް ނެތި
ޢަމަލުކުރުމަކީ މިއީ ހަމައެކަނި ޕާކިންގ ޖާގައިގެ ދަތިކަމެއް ނޫނެވެ.
މިއީ އަނެކުންގެ ޙައްޤުތަކަށް އަރައިގަތުމެކެވެ. މިއީ އެކަކުއަނެކަކަށް
އަޅާލުމާއި އިހުތިރާމްކުރުމުގެ ސިފަ މުޖުތަމައުން ކުޑަވަމުން ދާ ކަމުގެ
ހެއްކެކެވެ.
މިކަމަށް އަވަސް ހައްލެއް ބޭނުންވެއެވެ. ދުވާރުތަކުން މަގުމައްޗަށް
އަރާފައިބަން ވަކި ދުރުމިނެއްގައި ހުސް ޖާގަ ބެހެއްޓުމާއި، މަގުމަތީގައި
ބަހައްޓާފައި ހުންނަ ވީލްޗެއަރ ރޭމްޕް މަތީގައި ޕާކުނުކުރުމާއި،
ގަވާއިދާ ޚިލާފަށް ހިނގާ މީހުންނަށް ދަތިވާގޮތަށް ގަވާއިދާޚިލާފަށް
އެއްގަމު އުޅަނދުތައް ޕާކުނުކުރުން މުހިންމެވެ. ހަމައެއާ އެކު،
އުޅަނދުފަހަރު ދުއްވާ ފަރާތްތަކުން ވެސް ހިނގާފައި އުޅޭ މީހުންނަށް
ވިސްނައި، މަގުމައްޗަކީ އެންމެންގެ ވެސް ހައްގެއްކަން ދަނެގެން
ދުއްވުމަކީ މުހިންމުކަމެކެވެ.
ފައިމަގުގައިހިނގާފައިދާ އިރު ވެސް ޓްރެފިކުގައި!
ވެރިރަށް މާލޭގެ ޓްރެފިކް ތޮއްޖެހުމުގެ
ވާހަކައަކީ އަބަދުވެސް ދެކެވޭ ވާހަކައެކެވެ.
ނެއްޓުމަށް ޓަކައި މަގުމައްޗަށް ފައިބަން ބޭނުންވިޔަސް، ސައިކަލުތަކުގެ
އުޅަނދުފަހަރު ގިނަވެ، މަގުތައް ފުރިބާރުވެފައި
ދޭތެރެއިން ދެމިގަނެވޭނެ ވަރުގެ ހިމަ ޖާގައެއް ވެސް ނުހުރެއެވެ.
އޮންނަ އޮތުމަކީ ހަމައެކަނި ދުއްވާ އެއްޗެއްސަށް
އެހެންކަމުން، އެއް ފަހަރު ދުވާރަށް އަރައިފި މީހަކު މަޖުބޫރުވަނީ
ދިމާވާ ތަކުލީފެއް ނޫނެވެ. މިއަދު މި ހާލަތު
މުޅި ކޮށި ނިމެންދެން ދުވާރުމަތީގައި ހިނގާށެވެ. އަދި މަގުމަތީގައި
މި ވަނީ ފައިމަގުގައި ހިނގާފައި އުޅޭ އާންމު
ހިނގާފައި ދަނިކޮށް ދުވާރަށް އަރަން ބޭނުންވިޔަސް ވާނީ ހަމަ
ރައްޔިތުންނާ ހަމައަށް ވެސް ފޯރާފައެވެ. މާލޭގެ
މިހެންނެވެ. އެއްގަމު އުޅަނދުތައް ފާރެއްހެން އަތުރާލާފައި ހުރުމުގެ
މަގުތަކުގައި ފައިމަގުގައި ދާ މީހާ ވެސް މި ވަނީ ސީދާ
ސަބަބުން ދުވާރަށް އަރާނެ އެއްވެސް ގޮތެއް ނޯވެއެވެ. "
"ޓްރެފިކުގައި ޖެހި، މަގުމަތީގައި ތާށިވާން ޖެހިފައެވެ.
މި މައްސަލައިގެ ސަބަބުން ކުޑަކުދިންނާއި، ދޮށީއުމުރުގެ
މި މައްސަލަ އެންމެ ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވެނީ
މީހުންނާއި، އަދި ޚާއްޞަ އެހީއަށް ބޭނުންވާ ފަރާތްތަކަށް ލިބޭ އަނިޔާއާއި
މާލޭގެ ހަނި ގޯޅިތަކުގައެވެ. ގިނަ ގޯޅިތަކަކީ އެއްގަމު
ތަކުލީފު ވަކިން ބޮޑެވެ. ވީލްޗެއަރއެއްގައި ނުވަތަ ކުޑަކުދިންގެ ގޮނޑި
އުޅަނދުފަހަރު ދުއްވުމަށް ހަނި މަގުތަކަކަށް ވާ އިރު، އެ
ދުއްވާފައި ދާ މީހަކަށް މިއީ ކުރިމަތިވާ ވަރަށް ބޮޑު އިމްތިހާނެކެވެ.
ފަދަ ގޯޅިތަކުގެ އެއް ފަރާތުގައި ސައިކަލު ޕާކުކޮށްފައި ހުރުމަކީ
ކާރޫބާރު ބޮޑު މަގުތަކުން ހިނގަން މަޖުބޫރުވެ، އެތައް ނުރައްކަލަކަށް
މިހާރު އާންމު މަންޒަރެކެވެ. މީގެ ސަބަބުން ހިނގާފައި ދާ
މި ވަނީ ހުށަހެޅިފައެވެ.
މީހުންނަށް ޕޭވްމަންޓެއްގެ ބޭނުން ނުހިފި، މަގުގެ މެދަށް ފައިބަން
ބައެއް މަގުތަކުގައި ފުރޮޅުލީ ގޮޑިތަކާއި ކުޑަކުދިންގެ ގޮނޑި މަޖުބޫރުވެއެވެ. ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން، އެ ހަނި ޖާގައިން ދެކޮޅަށް
ދުވާރަށް އެރޭނޭހެން ވީލްޗެއަރ ރޭމްޕް ބަހައްޓާފައި ހުންނަތަން ސައިކަލުތައް ދުއްވާފައި އަންނަ ވަގުތުތަކުގައި، ހިނގާފައި ދާ
ފެނެއެވެ. އެހެނަސް އެއިން ތަނަކުން އަރާ ފައިބަން ބެލިޔަސް މީހުންނަށް ދާނެ އެއްވެސް ޖާގައެއް ނޯވެއެވެ.
64

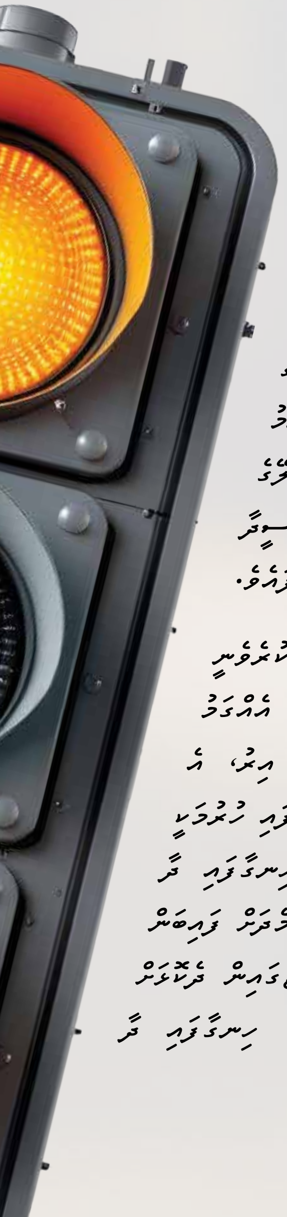

ޚާއްޞަކޮށް، ސްކޫލް ވަގުތުތަކުގައްޔާއި އޮފީސް ފެށޭ އަދި ނިމޭ
ގަޑިތަކުގައި، ހަނި މަގުތަކުން ފައްޗަކަށް ސައިކަލުތައް އަންނަން
ފެށުމުން، ހިނގާ މީހުން ޖެހެނީ އެއް ފަރާތެއްގައި ނުވަތަ ޕާކުކޮށްފައި
ހުންނަ ސައިކަލުތަކުގެ ދޭތެރޭގައި ތަތްވެގެން، އެ ސައިކަލުތައް ގޮސް
ނިމެންދެން މަޑުކުރާށެވެ. މިއީ ހަމަ ގައިމުވެސް ފައިމަގުގައި ހިނގާ
މީހާ ޓްރެފިކް ޖޭމެއްގައި ތާށިވުމެވެ. ކުޑަކުދިންނާއި، ދޮށީ އުމުރުގެ
މީހުން ގޮވައިގެން ހިނގާފައި ދާ މީހުންނަށް މި ކަމުގެ ސަބަބުން
ބޮޑެތި ތަކުލީފުތަކާ ކުރިމަތިލާންޖެހެއެވެ.
މާލޭގެ މަގުތަކަކީ ހަމައެކަނި ދުއްވާ އުޅަނދުތަކަށް ޚާއްޞަ
ތަންތަނެއް ނޫނެވެ. ފައިމަގުގައި ހިނގާބިނގާވެ އުޅޭ މީހުންނަށް ވެސް
އިތުރުވެ، އަގުހުރި އެތައް ފުރާނައެއް ގެއްލި، އާންމު ދިރިއުޅުމަށް
ރައްކާތެރިކަމާ އެކު ފަސޭހައިން ހިނގޭނެ މަގުތަކަކަށް މާލޭގެ މަގުތައް
ބޮޑެތި ހުރަސްތަކެއް އެޅިފައި ވާ ތަނެވެ. މި ނުރައްކާތެރި ހާލަތުން
ވާންޖެހެއެވެ. ހަނި ގޯޅިތަކުގައި އުޅަނދު ޕާކުކުރުން ހުއްޓުވުމާއި،
އަރައިގަތުމަށް ޓަކައި، މާލޭގެ މާހައުލާ ގުޅޭ އަދި އާންމު ރައްޔިތުންނަށް
ހިނގާ މީހުންނަށް އިސްކަންދެވޭނެ އިންތިޒާމުތައް ހަމަޖެއްސުމަކީ މި
ބަލައިގަނެވޭނެ ހަރުދަނާ ފިޔަވަޅުތަކެއް އަޅަން މިހާރު މި ވަނީ
މައްސަލައަށް އޮތް މުހިންމު ހައްލެކެވެ. ފައިމަގުގައި
މަޖުބޫރުވެފައެވެ.
އުޅޭ މީހުން ވެސް ޓްރެފިކުގައި ޖެހި، ގޮތްހުސްވެފައި
މި ލިޔުމުގައި އަޅުގަނޑު މި ކަމުގައި އެޅިދާނެ ހުރިހާ
މަގުމަތީގައި ތިބެންޖެހޭ ޖެހުމަށް ނިމުމެއް ގެންނަން
ފިޔަވަޅުތަކަށް ނުވަތަ ހައްލުތަކަށް ބަލައިލުމަށް ގަސްތެއް ނުކުރަމަވެ.
މިހާރު މި ވަނީ ލަސްވެފައެވެ.
އެހެނަސް އެންމެ ކަމެއް ހަނދާންކޮށްލަދޭން ބޭނުންވެއެވެ. ކުރުކޮށް
މަގުތަކުގެ ތޮއްޖެހުމާއި ބިރުވެރިކަމުގެ ހާލަތު "ފަ "އެ
ފޮނިކޮށް އެއަށް މި ކިޔަނީ ރުދީ ޒިންމާ ވެ. މިއީ ވަރަށް ގިނަ
ބަ ދަލު ކު ރަ ން އޮތް ހައްލަކީ ކޮބާ؟
ދާއިރާތަކެއްގެ ނުހަނު ގިނަ ކަންކަމެއްގައި އޮތް ވަރަށް މުހިންމު އެހާމެ
ބި އެކަށޭނަ ފިޔަވަޅެކެވެ. ހައްލެކެވެ.
ވެރިރަށް މާލެ ފަދަ ކުޑަކުޑަ މެއްގައި
އާބާދީގެ ބޮޑު ބައެއް ދިރިއުޅެމުން ދާ
މާލޭގެ މަގުތަކުގެ ތޮއްޖެހުމާއި ބިރުވެރިކަމަކީ އެއް ދުވަހުން
އިރު، ދުވާލެއްގެ މައްޗަށް އެތައް ސަތޭކަ
ނުވަތަ އެންމެ ފިޔަވަޅަކުން ހައްލުކުރެވޭނެ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ.
އުޅަނދެއް މަގުތަކަށް ނުކުމެއެވެ. މި
މަގުތަކަކީ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންގެ ވެސް ތަނެކެވެ. މަގުމަތީގެ
މަގުތަކަކީ އެންމެންނަށް ރައްކާތެރި
އަމާންކަމާއި ރައްކާތެރިކަން ޤާއިމުކުރެވޭނީ ހަމައެކަނި ސަރުކާރުން
ތަނަކަށް ހެދުން ވަރަށް މުހިންމެވެ.
އަޅާ ފިޔަވަޅުތަކަކުން ނޫނެވެ. މި ކަމުގައި އެންމެން ޝާމިލުވެއެވެ.
ކުޑަކުދިންނަށެވެ. މުސްކުޅިންނަށެވެ.
ދައުލަތުގެ ކަމާބެހޭ މުއައްސަސާތަކުގެ ސާބިތުކަމާއި، ހުރިހާ
ޚާއްޞައެހީއަށް ބޭނުންވާ
ރައްޔިތުންގެ ފުރިހަމަ އެއްބާރުލުން ނުހަނު ބޭނުންވާނެއެވެ. މަގުތަކުގެ
މީހުންނަށެވެ. ހިނގާބިނގާވެ
އަމާންކަން ޤާއިމުކުރުމަކީ ހަމައެކަނި ދަތުރުފަތުރަށް ލިބޭ ލުޔެއް
އުޅޭ މީހުންނަށެވެ.
ނޫނެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަގުހުރި ފުރާނަތަކާއި އަންނަން އޮތް
ކަސްރަތުކުރުމަށް ނުކުމެ އުޅޭ
ޖީލުތަކުގެ ރައްކާތެރިކަމަށް ޓަކައި ކޮންމެހެން ކަށަވަރުކުރަންޖެހޭ
މީހުންނަށެވެ. ޖުމުލަކޮށް
އަސާސީ ހައްގެކެވެ. މިހެން މިކަން ވާނީ ދުއްވާ މީހުންނާއި ހިނގާ
އެންމެންނަށެވެ. އެހެނަސް
މީހުންގެ ވިސްނުމާއި އަޚުލާޤު ބަދަލުކޮށް، ކެތްތެރިކަމާއި އެކުވެރިކަން
މިއަދު މަގުތައް މަތިން މި
އިސްކޮށްގެންނެވެ. މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން މިކަމަށް ސަމާލުކަން ނުދީފި
ފެންނަނީ ނުރައްކާތެރި
ނަމަ، މާދަމާ މި ތަކުލީފު މިއަށްވުރެ އެތައް ގުނައަކަށް ބޮޑުވެގެން
އެ ކް ސި ޑެ ން ޓް ތަ އް
ދާނެއެވެ.
65

ފާތިމަތު މުޙައަްމދު ފުޅު
އެހެންކަމުން މާބަނޑު ދުވަސްވަރު ނަރުހުން
މާބަނޑުވުމަކީ ވަރަށް ބޮޑު ބަލިމީހާއަށް އިސްކަމެއް ދެއްވައިގެން
އުފުލާ އުނދަގޫތަކަކީ އެހެނިހެން ވަޒީފާތަކަށް
ތަކުލީފެއް އުފުލަން ޖެހޭ ކަމެކެވެ. މި މަސައްކަތްކުރައްވަމުން ގެންދަވާ ހީވާގި
ބަލާއިރު ފުން ވިސްނުމަކުން ވިސްނަންޖެހޭނެ
ކަމުގައި އިސްތިސްނާ ވާނޭ އެއްވެސް މަޔަކު ބައެކެވެ. މާބަނޑުވުމުގެ ތަކުލީފު އުފުލަން
ކަމެއްކަން ކަށަވަރެވެ. ބައެއްފަހަރު
ނުހުންނާނެއެވެ. ވަޒީފާތަކަށް ނުގޮސް ގޭގައި ޖެހިދާ ވަގުތުތަކުގައި ވެސް ނަރުހުން
މާބަނޑުވުމުން ކުރިމަތިވާ އުނދަގޫތަކަކީ
އިންނަ މައިމީހާއިން ފެށިގެންގޮސް ބުރަ އަދާކުރައްވަމުން ގެންދަވާ މަސައްކަތަށް
ވިހެއުމާ ހަމަޔަށް ވެސް ބައެއް މީހުންނަށް
މަސައްކަތްތައް އަދާކުރައްވަމުން ގެންދަވާ މަޑުޖެހުމެއް ނާދެއެވެ.
އުފުލަންޖެހޭ ކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން މި
އެންމެހާ ކަނބަލުން މި ކަމުގައި އެއްފަދައެވެ. ހޮސްޕިޓަލްތަކަކީ ސައުވީސް ގަޑިއިރުގެ
އުނދަގޫތަކާ އެކުގައި މަސައްކަތުގައި
މާބަނޑު ދުވަސްވަރު އުފުލަން ޖެހޭ ވޭނެއް ޚިދުމަތަށް ފަރިތަކުރެވިފައި ވާ ތަންތަނެވެ.
ދެމިތިބުމަށް ނަރުހުން ކުރައްވާ މަސައްކަތަކީ
މި ކަމަކުން ކުޑައެއް ނުވެއެވެ. ތުއްތު އެއް ދަންފަޅިއަށް ފަހު އަނެއް ދަންފަޅިއެވެ.
ވަރަށް ވެސް ބޮޑު ޖިހާދެކެވެ.
ފުރާނައަށް ޓަކައި ކޮންމެ މަޔަކު ވެސް ހުއްޓުމެއް ނެތި ޚިދުމަތްދެއްވުމުގައި
ބަލިމީހުންނަށް ފަރުވާ ދެއްވަމުން
އުފުލާ ވޭނަކީ އެއްވެސް މީހަކަށް މިކަމުގައި ވަރުބަލިކަމެއް ނެތި އަބަދުވެސް ދަނީ
ގެންދަވާ އިރު ނަރުހުން އުޅެންޖެހޭނީ ވަރަށް
ހުރި އުނދަގޫތަކެއް ބަޔާންކުރަން އެނގޭނެ ކުރިއަށެވެ. މިއީ ހަމަ އެތައް ބައެއްގެ
ވެސް ގާތުންނެވެ. ގިނަވަގުތު، ކޮޅަށް ތިބެ
ކަންކަމެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް ނަރުހުން މިންނެތް މަސައްކަތްތަކެވެ. އެގޮތުން ބަލާ
ޚިދުމަތް އަދާކުރައްވާ ވާރޑްތަކުގައި މި
މާބަނޑު ދުވަސްވަރު ތަފާތު ހިތްވަރެއް އިރު ނަރުހުންގެ ދައުރަކީ ކުޑަކަމެއް ނޫނެވެ.
ދުވަސްވަރު ނަރުހުން މާބަނޑުވި ކަމަކު
ނެރެއެވެ. އަބަދުވެސް ނަރުހުންނަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ރާއްޖޭގައި ނަރުހުންގެ ބޮޑު
ހިތްވަރު ދުލެއް ނުކުރެއެވެ. ސާބިތުކަމާ
އާބާދީއެއް ހިއްސާކުރަނީ އަންހެނުންނެވެ.
66

އެކުގައި ތިބެ، އުފުލާ ވޭނާއި ތަކުލީފުތައް
ބަލިމީހާގެ ފަރުވާއަށް ޓަކައި އުފަލާ އެކު
ޤުރުބާންކޮށްލައެވެ. ނަރުހުން އަބަދުވެސް
ތިއްބަވަނީ ކުރިމަތި ވެދާނެ ހާލަތަކަށް
ވިސްނައި ސަމާލުވެގެންނެވެ. ކޮންމެފަދަ
ވަތުތެއްގައި ވެސް ހަމަ ހިތަށް ވެސް
ނާރާފަދަ ކަމެއް ކުރިމަތިވެދާނެއެވެ.
ސަބަބަކީ ނަރުހުން މަސައްކަތްކުރައްވަމުން
ދަނީ މިފަދަ މާހައުލެއްގައި ކަމަށް ވުމެވެ.
ބަލިކަށިކޮށްލާ ވަގުތުތަކުގައި ވެސް ހިތްވަރާ
އެކު މަސައްކަތް ކުރައްވަމުން ދާކަމީ
ނަރުހުންގެ ހިތްވަރާއި ފަންވަރު ހާމަކޮށްދޭ
ކަމެކެވެ.
ނަރުހުންނަކީ މަސައްކަތުގެ
މާހައުލުގައި ދިމާވާ މިފަދަ ކަންކަމަށް ޝަކުވާ
އުފުލާ ބައެއް ނޫނެވެ. އަބަދުވެސް ކުރިމަތިވާ
މިފަދަ ކަންކަމާ އެކު، ކެތްތެރިކަމާ އެކު
އެނދުމަތިކުރެވިފައި ވާ އެންމެންނަކީ
ޝަ ޤު އި، ބަ ކުރިއަށްދާ ބައެކެވެ. އަންހެނުންނަކީ މިފަދަ
އޮންނަ އު ވެރިކަމާ ލިމީހުންނަށް
ބަލިމީހުންނެވެ. އެހެން ކަމުން މިފަދަ
ބަ ކަ ތަފާތު ބުރަ ވަޒީފާތަކުގައި ހަރަކާތްތެރިވާ
ފަރުވާ ދެއްވުމުގައި ނަމޫނާ ޔަ ށް ވުމުގެ
ހާލަތްތަކުގައި ވެސް ނަރުހުން މާބަނޑު
ބަޔަކަށް ވާ އިރު މިފަދަ ކަންކަމަށް ވިސްނާލުމަކީ
ސަބަބުން ނަރުހުން މިކަމުގައި ވެސް އުފުލާ
ވުމަކުން ކުރައްވަންޖެހޭ ކަންކަމެއް
މުހިންމު ކަންކަން ކަމުގައި ދެކެމެވެ. މާބަނޑު
ތަކުލީފުތައް ވިސްނާ މީހަކަށް ނޫނީ ފަހުމެއް
ފަހަށްޖެއްސޭކަށް ނޯވެއެވެ.
ސް ސާ ދުވަސްވަރު ލުއިވާނެ ގޮތަކަށް މަސައްކަތްތައް
ނުވާނެއެވެ. ޖި މާނީ ގޮތުންނާއި ނަފު ނީ
ނަރުހުންނަކީ މާބަނޑުވި ކަމަކު
ބިނާކުރުމަކީ އުފާވެރިކަމެއް ލިބި މައިންނަށް
ގޮތުން ވެސް މާބަނޑު ދުވަސްވަރު އެތަކެއް
ޑިއުޓީކުރުމުގައި ވެސް ތަފާތެއް ކުރައްވާ
ބަ ފަސޭހަވާނެ ކަމެކެވެ. ނަރުސްކަން ފަދަ ބުރަ
ދަލުތައް މައިމީހާ ތަހައްމަލުކުރެއެވެ.
ބައެއް ނޫނެވެ. ހޭލާ ތިބެ މަސައްކަތްތައް
މަސައްކަތްތައް ކުރައްވާ އެންމެހާ ކަނބަލުން
ކުދިކުދި އުނދަގުލުން ފެށިގެންގޮސް ވަރަށް
ކުރުމުގައި ވެސް އުފުލަންޖެހޭ ވޭނަކީ ވެސް
ބޮ ސް އުފުލާ ތަކުލީފުތައް ލުއިވާނޭ ގޮތަކަށް
ޑެތި އުނދަގޫތައް ވެ ތަހައްމަލުކުރަން
ކުޑަކަމެއް ނޫނެވެ. ރޭގަނޑުގެ އަރާމު ނިދި
މަސައްކަތްތައް ބަހާލުމަކީ ނަރުހުންގެ
ޖެހެއެވެ. މިފަދަ ކަންކަން އިހްސާސް
ދޫކޮށް ޒިންމާ އަދާކުރުމުގައި ދެމިތިބެއެވެ.
ސް އާއިލާތަކަށް ލިބޭނެ އުފާވެރި ކަމެކެވެ.
ކުރަމުންދާ އިރު ވެ ނަރުހުން ދަނީ
ތަކުލީފު ބޮޑެވެ. ނަމަވެސް މަސައްކަތަށް
މަޑުޖެހުމެއް ނެތި ބަލިމީހާއަށް އެހީތެރިވުމުގައި
ނަމޫނާ ދައްކަމުންނެވެ. ނަފުސާނީ ގޮތުން
ނ
ެ
ދ
ާ
ތި ވ
ެ
މ
ަ
ުރި
ވނީ ކ
ަ
ބ
ަ
ތި އ
ް
ސ
ް
ވ
ެ
ުދ
ބ
ަ
އ
ަ
ނ
ް
ހ
ު
ުރ
ނ
ަ
ަދ
ަފ
މ
ެ
ނ
ް
. ކ
ޮ
ވ
ެ
ނ
ެ
ނ
ެ ް
ވގ
ު ެ
ާލ
ސމ
ަ
ނއި
ަ
ވިސ
ް
ށ
ް
ކ
ަ
ތ
ަ ަ
ާލ
ހ
އ
ް
މ
ެ
ކ
ަ
ަދ
ަފ
ާރ
ނ
ާ
ސ
ް
ވ
ެ
ށ
ް
ތ
ަ
މ ހި
ަ
ހ
ަ
ސ
ް
އި ވ
ެ
ގ
ަ
އ
ް
ތ
ު ެ
ވތ
ަ
ވ.
ެ
އ
ެ
ނ
ެ
ދ
ާ
ވ
ެ
މތި
ަ
ުރި
ކ
67

KITCHEN SOLUTIONS

BATHROOM & SANITARYWARE

OUTDOOR LIVING

FURNITURE & LIVING

PAINTS & COLOURS

Everything Your Home Needs

Discover everything you need to create your dream home with MUNI Homecare. From stylish furniture and modern kitchens to elegant bathroom fittings, comfortable living spaces, and outdoor collections, find quality products to suit your lifestyle.

ENHANCE YOUR LIFE

MUNI HOMECARE

furniture center
Your living starts here

MUNI TRADERS

333-1512
+960 796 1188
+960 795 6696
munihomecare.com

[illegible]
[illegible]
QUALITY PRODUCT OG THAILAND
PORTLAND COMPOSITE CEMENT
SCG
Low Carbon
CEM II
STRENGTH CLASS 42.5 N
CO2
NET WEIGHT
50 KG
DISTRIBUTED BY
SONEE HARDWARE

☎ 333 6699 [illegible]

SONEE
HARDWARE

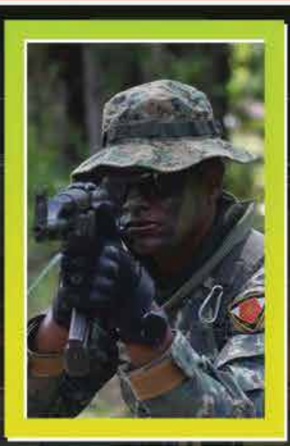

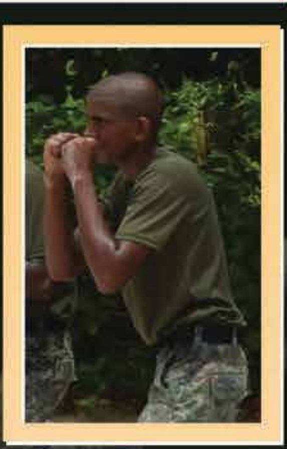

ސިފައިންގެ މީހާ ތަރުބިއްޔަތު ވަނީ؛

- ☐ ޤައުމާއި ދީނުގެ ޙައްޤުގައި ހިތްވަރާއި ޖޯޝާ އެކު މަސައްކަތްކުރާނެ [illegible] ވަރުގަދަ، ރައްޔިތުންގެ ޚާދިމެއްގެ ގޮތުގައި.
- ☐ ދިވެހި އުސޫލުތަކާ އެކު ޤައުމީ ޚިދުމަތުގެ އެންމެ ކުރި ސަފުގައި ސާބިތުކަމާ އެކު މަސައްކަތްކުރާނެ [illegible] ގޮތުގައި.
- ☐ ޤައުމީ ރޫޙާއި ވަޠަނީ ލޯބި އަށަގެންފައިވާ ސިފަވަންތަ ދަރިއެއްގެ ގޮތުގައި.
- ☐ ހުށިޔާރުކަމާއި ފިރިހެންކަމާ އެކު ނުރައްކާތަކާ ކުރިމަތިލާ، ފެންވަރު ހުރި [illegible] ގޮތުގައި.
- ☐ [illegible] ޤައުމަށް އިޚްލާޞްތެރި، ވަފާތެރި ސިފައިންގެ މީހުންގެ ގޮތުގައި.

މީޑިއާ އެންޑް ޕަބްލިކޭޝަން ސަރވިސް
އެޑްޖުޓަންޓް ޖެނެރަލްސް ކޯ
މޯލްޑިވްސް ނޭޝަނަލް ޑިފެންސް ފޯސް